butler

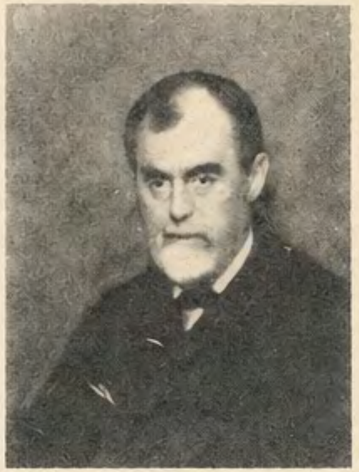

În curînd în librării:

— Vasile Alecsandri
nr. 4 — CĂLĂTORIE ÎN AFRICA
nr. 5 — DRIDRI

— Henrik Ibsen
nr. 1426 — ÎMPĂRAT ŞI GALILEAN

— Ion Horea
nr. 1428 — TIMPUL ŞI CEASUL

— Jan Mårtenson
nr. 1431 — CRIMĂ LA VENETIA

— Petre Sălcudeanu
nr. 1435-1436 — BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

«Şi tu vei fi ţărînă ar putea fi ataşat categoriei destul de largi de *Bildungsroman*, în care autorul recurge la masca unui personaj pentru a ne vorbi de propria sa formare spirituală... Romanul lui Butler s-ar putea defini ca *romanul unei familii*, evocînd cîteva generaţii succesive, în tradiţia prozei franceze ori engleze.»

SORIN ALEXANDRESCU

BN 973-21-0288-8
973-21-0289-6

1429

900 Lei

editura minerva

1430

samuel butler • şi tu vei fi ţărînă • vol. I

samuel butler • şi tu vei fi ţărînă • vol. I

fondată în 1895 bpt serie nouă

samuel butler

şi tu vei fi ţărînă

vol. I

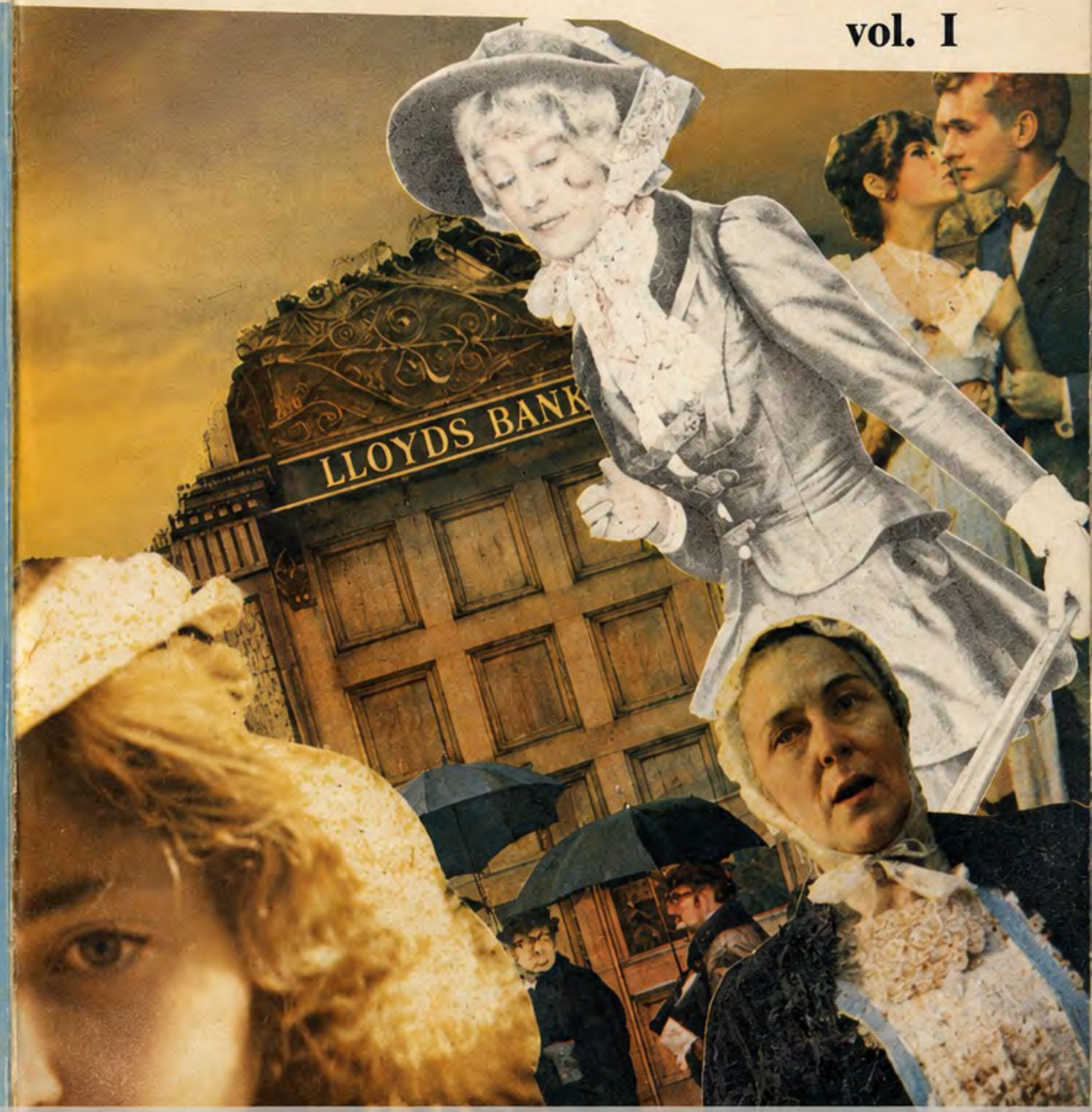

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRŢII DIGITALE

Ilustrația copertei de FRANCISC KALAB

Samuel Butler — *Și tu vei fi țărînă* (*The Way of All Flesh*).
E.L.U., București, 1967.

samuel butler

și tu vei fi țărînă

ROMAN

*

TRADUCERE, TABEL CRONOLOGI
ȘI NOTE DE ANDREI BANTAȘ
PREFAȚĂ DE DAN GRIGORESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1994
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

De același autor în „Biblioteca pentru toți" (serie nouă): *Erewhon* și *Întoarcerea în Erewhon*, romane, 2 vol., traducere de Eugen B. Marian, prefață de Matei Călinescu, 1968 (nr. 426-427).

ISBN 973-21-0288-8
ISBN 973-21-0289-6

PREFAŢĂ

Istoricii literaturii nu au căzut de acord asupra datei la care Samuel Butler a compus romanul cu un titlu tradus sugestiv în româneşte – *Şi tu vei fi fărîmă*[1]... Nu ar fi putut începe să-l scrie (aceasta e o concluzie aproape unanim acceptată) înainte de 1872, cînd era publicată „utopia modernă" *Erewhon*, ce stîrnise îndelungi şi aprinse controverse. Dar, în ceea ce priveşte anul în care a fost încheiat, părţile nu concordă. Unii cred că acesta nu putea fi mai tîrziu de 1875 cînd, foarte probabil, făcea primele pregătiri pentru redactarea unei cărţi (ce va apărea în 1877), *Viaţă şi deprindere*, principala sa contribuţie la o polemică tăioasă cu darwinismul, o carte ce poate fi citită şi astăzi cu plăcere, nu atît pentru argumentaţia ei ştiinţifică – adesea naivă –, cît pentru farmecul literar al comentariului, pentru savoarea paradoxului, cultivat cu fineţe. Alţii socotesc că lui Butler i-a luat mai mult timp să-şi ducă romanul pînă la sfîrşit, invocînd ca dovadă, nu lipsită de temei, numărul mare de cărţi publicate de el în acel al 8-lea deceniu dar şi, mai ales, diversitatea subiectelor, documentarea întinsă şi anevoioasă reclamată de ele, elaborarea atentă a unor texte ce impuneau o construcţie cumpănită a demonstraţiei, deloc uşoară. În afară de

[1] Titlul englezesc, *The Way of All Flesh*, înseamnă, literal, *Căile oricărei cărni (omeneşti)* sau *Drumul tuturor muritorilor*.

Viață și deprindere, mai erau publicate în aceşti ani *Frumosul liman* – în 1873, apărare ironică a adevărului faptelor povestite de Evanghelii şi, în 1879, aite două volume care au cerut, cu siguranță, un sistematic studiu prealabil – *Evoluția nouă, evoluția veche*, o altă polemică vehementă cu darwinismul, şi *Dumnezeul cunoscut, Dumnezeul necunoscut*, incitant amestec de idei scientiste şi de elanuri religioase.

La drept vorbind, stabilirea perioadei exacte a elaborării romanului nu are o importanță prea mare, de vreme ce e în general admis că nu a putut fi compus decît în anii deceniului al 8-lea. Ani ce cuprind, în istoria gîndirii literare engleze, o semnificație de care în nici o discuție privitoare la operele – firește, nu numai cele literare, ci aparținînd oricărui teritoriu al artelor - create acum nu se poate face abstracție.

Era un moment dramatic, marcînd năruirea optimismului triumfător al epocii 1850-80 sub povara unei profunde crize morale, a unei grave descurajări ce se desluşesc uşor în atitudinea întregii intelectualități britanice. Societatea victoriană se îndreptase spre adoptarea şi justificarea agresivă a unor forme conservatoare, filistine, a gustului pentru emfază, a unor principii estetice de o apăsătoare banalitate pe care, treptat, le va transforma într-un sistem rigid. Într-un răspuns polemic la această ofensivă a spiritului victorian, libertatea şi arta se vor orienta fie spre o analiză ce disecă neiertător structurile lumii engleze , despuindu-le de falsa aură a triumfalismului cultivat metodic de oficialitate, fie spre un tărîm desprins cu totul de orice determinare impusă de universul socialismului, un tărîm al deplinei libertăți lăuntrice, unde visul şi speranța sînt singurii stăpîni legiuiți ai făpturii umane.

Printre reprezentanții acestei din urmă direcții, prerafaeliții sînt, fără îndoială, cei mai statornici purtători ai unui crez estetic bine articulat care, însă, va face loc, încetul cu încetul, şi tot în replică la viziunea victoriană, unei încercări zadarnice de a răsfrînge acțiunea legilor frumosului asupra unei întregi societăți cuprinse de vulgaritate şi de o orgolioasă încredere în dreptatea principiilor ei.

Romanul lui Butler face parte din cealaltă categorie a semnelor ce pun în evidență împotrivirea intelectualilor față de poncifurile unei lumi atît de sigure pe sine, lumea creată în Anglia mijlocului de secol al XIX-lea, şi pe care victorienii, cu un netulburat optimism, o defineau ca pe un teritoriu propriu, inalienabil, menit să dăinuiască veşnic. Împreună cu *Egoistul* şi *Cariera lui Beauchamp* ale lui Meredith, cu *Jude neştiutul* şi *Departe de mulțimea dezlănțuită* ale lui Thomas Hardy, cu ultimele volume din ciclul *Phineas Finn* al lui Trollope, *Şi tu vei fi fărîmă* reprezintă unul dintre cele mai grăitoare documente puse de proza engleză a anilor '70 la îndemîna celor ce vor să înțeleagă sensul opoziției intelectualității față de mentalitatea victoriană.

S-a insistat asupra caracterului autobiografic al acestei scrieri; evident, ca oricare alt text de factură confesivă, detaliile vieţii eroului nu se suprapun întru totul celor ale biografiei autorului; de pildă, Ernest Pontifex nu ajunge în Noua Zeelandă, dar Butler a stat acolo cinci ani – între 1859 şi 1864 – şi a devenit un prosper crescător de oi. În schimb, cu toate că asemenea personajului său a făcut studii teologice la Cambridge, nu a îmbrăcat niciodată haina preoţească: şi nici nu a fost condamnat cîndva la închisoare. Sînt, însă, alte asemănări care se referă, e adevărat, nu la evenimentele existenţei celor doi, ci, mai important, la atitudinea lor morală.

Samuel Butler era, ca şi Ernest Pontifex, descendent al unei familii de preoţi (mai mult: bunicul său fusese chiar episcop de Lichfield). Şi, tot ca Ernest, a învăţat şi el la o şcoală al cărei program rigid şi atmosferă apăsătoare făceau din învăţătură o adevărată pedeapsă. Dar despre aerul îmbîcsit, greu de respirat, aşa cum era cel de la şcoala de la Shrewsbury (sau Roughborough, cum se numeşte ea în roman), se ştia prea bine din alte cărţi de pînă atunci; imaginile întunecate ale sălilor de clasă în care zilele se scurgeau obositoare, pîndite de spaime, reveneau atît de des în literatura vremii, încît deveniseră locuri comune. Trecuseră mai bine de trei decenii de la publicarea lui *Nicholas Nickleby* al lui Dickens şi lucrurile nu păreau să se fi schimbat. E limpede: amintirile de la Shrewsbury erau încă vii şi Butler nu avea nevoie de modele literare (cu atît mai puţin de cele din romanele lui Dickens pe care le stima, socotind că propun soluţii prea sentimentale).

Unul dintre portretele cele mai precis desenate în romanul lui Butler e cel al reverendului Skinner, directorul de la Roughborough. Nu se poate desluşi cît de reală e erudiţia lui, pentru că îl surprindem prea des făcînd mult caz de cunoaşterea unor amănunte cu totul neimportante. E cu totul lipsit de fantezie şi de simţ pedagogic, uscat, meschin, ipocrit. În ce măsură corespunde, oare, realităţii acest portret necruţător ? Pentru că personajul mărunt şi deloc simpatic nu e decît tot proiecţia unei aduceri aminte, aceea a directorului de la Shrewsbury care era însuşi bunicul lui Butler, deloc respectat sau iubit de nepotul său – cum aflăm din însemnările acestuia – ci, dimpotrivă, izbutind să-l înspăimînte şi să-l dezguste pe adolescentul ostenit de retorica fadă şi de lipsa oricărei afecţiuni din partea bunicului.

De fapt, tocmai în acea vreme s-a constituit personalitatea lui Butler, în realitate foarte diferită de aceea a lui Ernest. În anii în care ordinea victoriană se impunea în toate domeniile societăţii engleze (viitorul scriitor îi cunoştea deopotrivă răsfrîngerile în viaţa de familie şi în şcoală), el s-a răzvrătit împotriva acestui despotism. Acum s-a afirmat, cu o energie ce nu avea să se atenueze niciodată, aspiraţia lui la deplină independenţă morală. Şi tot în anii adolescenţei

întemniţate între pereţii de la Shrewsbury şi-a întemeiat principiul căruia avea să-i rămînă credincios întreaga viaţă, principiu întru totul străin eroului său: îndoială şi, paralel cu aceasta, solitara căutare a adevărului. Tînărul Butler, îşi vor aminti prietenii săi din acea vreme, „avea un temperament agresiv, ironia lui era neiertătoare"[1] . Prin 1870 -75 (adică exact în perioada cînd îşi scria romanul), ne spun aceiaşi prieteni ai săi, „a ajuns un intelectual nesociabil, aflat în război cu lumea ostilă din jur, ale cărei prejudecăţi nu le combătea frontal, ci printr-o serie de manevre convergente"[2]

Ernest Pontifex nu seamănă, în această privinţă, cu autorul său: el e un fatalist, se lasă purtat de întîmplările vieţii împotriva cărora nu reacţionează aproape niciodată; chiar şi căsătoria – încheiată tragic – e semnul unei supuneri la hotărîrile neînţelese ale Soartei (în viaţa lui Butler nu s-a petrecut o asemenea dramă, în primul rînd pentru că scriitorul credea fără şovăire că un artist trebuie să rămînă singur, să se dedice în întregime creaţiei, fără a se lăsa deturbat de grijile pe care le aduce cu sine o familie).

Cu toate acestea, o evoluţie clară a atitudinii lui Samuel Butler s-a produs de-a lungul vieţii sale. „Fără să-şi fi tocit tăişul criticii, avea să-l aplice mai cumpănit, sau, mai ales, îl va îndrepta împotriva adversarilor neaşteptaţi. Va contesta religia, etica, sentimentele, tradiţiile iraţionale, obiceiurile, ticurile ce participă la crearea lumii moderne"[3]. I-a contenstat pe oamenii de ştiinţă, pe propovăduitorii unor noi adevăruri: în fiecare problemă esenţială a epocii, avea propriul punct de vedere care nu coincidea cu al celorlalţi. „Ca şi cum ar fi devenit conştient de soarta care îl aşeza pe poziţii potrivnice tuturor raţionaliştilor inflexibili, el îşi dezvoltă larg propriile idei şi nuanţele pe care le adaugă astfel dau acestor idei o nouă înfăţişare"[4] . Consideră că raţiunea nu e deloc lipsită de limite, că instinctului şi intuiţiei li se cuvin mai multe drepturi decît cele pe care le dă scientismul modern.

Spre bătrîneţe, a încercat să arunce punţi peste prăpăstiile care îl despărţiseră aproape întreaga viaţă de semenii săi. A adoptat principiile empirismului, acordînd, de data aceasta, mai multă importanţă faptelor decît ideilor abstracte; a încercat – şi adesea a şi izbutit pe deplin – să privească mai adînc sensul lucrurilor din viaţă, ale vieţii pe care, pînă tîrziu, a privit-o ca pe un vălmăşag lipsit de orice

---

[1] Cf. P.N. Furbank, *Samuel Butler*, Cambridge, 1948, p.163.

[2] Cf. *idem*, p.167.

[3] Louis Cazamian, *Cartea a VII-a (Noi Divergenţe)*, în Emile Legouis, Louis Cazamian, *A History of English Literature* (*O istorie a literaturii engleze*), Londra, 1971, p.1229.

[4] *Ibidem*

înțeles. Lent, dar continuu, perspectiva lui filosofică s-a deplasat dinspre mecanicismul de sorginte iluministă, îmbrățișat în anii tinereții, spre un idealism deschis, spre înțelegerea unor fapte mai complexe pe care nu le observase până atunci.

Romanul său a fost scris tocmai în perioada când Butler se afla la această răspîntie. Nu e vorba, desigur, de atitudinea sa polemică, antivictoriană, pentru că el nu avea să renunțe niciodată la ea, nici în anii singuraticei senectuți; nici de efortul său de a defini pozițiile unei religii raționale, pentru că acestea fuseseră caracteristice și anilor de la Cambridge și celor care aveau să-i urmeze: rezervele față de doctrina și de ritualurile bisericii anglicane fuseseră formulate de mult și romanul nu face decît să le dea un contur mai clar (în dialogul lui Ernest cu tinichigiul Shaw, de pildă, în care cel ce ar fi trebuit să fie apărătorul principiilor Evangheliei se retrage derutat, cu gîndurile răvășite, din fața întrebărilor simple ale liber-cugetătorului).

Concluzia lui Butler e foarte limpede: toată lipsa de claritate a dogmei anglicane, faptele lăsate de ea fără o explicație credibilă se datoresc deopotrivă ignoranței, vanitoasei siguranțe de sine și, mai ales, ipocriziei slujitorilor și credincioșilor bisericii. Și „dacă Ernest nu poate fi învinuit de prefăcătorie (dimpotrivă, unul dintre păcatele lui cele mai mari e naivitatea cu care primește lucrurile, fără să le caute o explicație), majoritatea celorlalte personaje ilustrează pe deplin această vinovăție gravă față de adevăr. În excelentul studiu introductiv la prima ediție a traducerii românești a acestei cărți, Sorin Alexandrescu făcea o observație esențială: „așa cum satira lui Thackeray se concentra asupra snobismului și cea a lui Meredith asupra egoismului, satira lui Butler vizează în primul rînd ipocrizia". Punct de vedere ce adaugă o nouă perspectivă istoric-literară caracterizării, îndeobște acceptată de comentatorii cărții, potrivit căreia, așa cum s-a spus cîndva, ea e "atacul lucid al unui intelectual incapabil să se adapteze la existența falsificată de convenții, pentru că, după opinia lui inflexibilă, nimic nu e mai grav în raporturile omului cu oamenii decît falsul"[1].

În familia Pontifex, ipocrizia se arată la toți cei care vor să dobîndească (și apoi să-și păstreze) banii și puterea. Bătrînul John, meșteșugarul, onest, inventiv, aflîndu-și bucuria în munca de fiecare zi, și nepoata lui, Alethea, sora lui Theobald, nepăsătoare la convențiile cultivate de restul familiei, sînt singurii care izbutesc să se salveze de molima ce i-a cuprins pe toți ceilalți din neamul Pontifex, foarte grijulii să dobîndească admirația oamenilor, ascunzîndu-și orgoliile (adesea ridicule) sub aparențele modestiei, avariției sub zgomotoasele declarații de generozitate, lipsa oricărei afecțiuni reale sub formule searbăde ce ar fi vrut să mărturisească dragoste paternă sau frățească. (Alethea urmează modelul unei persoane reale, Eliza Mary Ann Savage, o bună prietenă a scriitorului despre

care, în *Carnetele* sale şi într-un amplu volum de corespondenţă dintre ei, publicat abia în 1935, el vorbeşte cu multă căldură, înlăturînd, astfel, de fapt, diversele presupuneri făcute de istoricii literari ce îi căutau legături cu personaje din romanul englez al primei jumătăţi a secolului).

Caracterizarea eroilor capătă adesea accente de comedie a moravurilor. Cum poate fi altfel numită ideea – pusă în practică şi de George şi de fiul său, Theobald – de a recupera banii cheltuiţi pentru educaţia copiilor din drepturile lăsate moştenire de bunici? Dar scrisoarea, plină de îndemnuri morale, scrisă de Cristina pe patul morţii (sau, mai exact, cînd ea *credea* că e pe patul morţii) şi completată, adusă „la zi", ca să poată sluji, fără a fi nevoie de o nouă mărturie a dragostei ei nepărmurite pentru copii, atunci cînd va veni cu adevărat clipa cea de pe urmă? Săptămînile care preced căsătoria lui Theobald cu Cristina, stîngăciile lui, energia ei pusă în serviciul „dreptului primului născut" în numele căruia, speriată de eventualitatea de a rămîne nemăritată, le dă deoparte pe surorile ei şi hotărăşte că ei i se cuvine să fie mireasă înaintea lor? Sau stilul, de un convenţionalism buf, al declaraţiilor lor de dragoste?

Fără îndoială, multe dintre aceste efecte scenice ar putea fi întîlnite în scrierile unor contemporani ai lui Butler; dar nimeni nu a izbutit să speculeze cu atîta exactitate grandilocvenţa sălcie ce rezultă din preluarea unor formule uzate, de o exasperantă banalitate. Deopotrivă Theobald, Cristina, dr. Skinner (o vreme, şi Ernest e ispitit de o asemenea practică), Pryer vorbesc în fraze de o artificialitate comică.

O anume tendinţă de a separa net personajele pe care le preţuieşte de cele detestabile se dezvăluie în roman; şi, dat fiind caracterul pronunţat autobiografic al acţiunii, e de crezut că Butler şi-a desenat personajele sub imperiul sentimentelor pe care le-a avut faţă de modelele lor reale.

Subiectivismul e previzibil în acest gen de cărţi şi doar cu mare greutate s-ar putea găsi, cred, abateri de la o atare atitudine scriitoricească. Cititorul are, de pildă, impresia că spre sfîrşitul acţiunii, atît Theobald, cît şi Skinner au decăzut din rolul făpturilor monstruoase şi ameninţătoare de odinioară în acela al unor bătrînei groteşti ale căror vanitoase declaraţii de principii s-au transformat în ticuri; nu încape îndoială că, o dată cu trecerea anilor, Butler însuşi şi-a privit bunicul şi tatăl cu mai multă îngăduinţă decît pe vremuri, în primul rînd pentru că nu mai însemnau nici un fel de ameninţare pentru el. Că scriitorul era un subiectiv e un fapt mărturisit de toţi cei care l-au cunoscut şi, de altminteri, transpare foarte limpede şi din romanul său. Un subiectivism exclusivist îl face, de exemplu, ca, în entuziasmul pentru muzica lui Händel să-i pună în umbră şi chiar să-i conteste pe toţi ceilalţi compozitori (e drept, însă, că li se poate reproşa

lui Butler şi lui Ernest al său că s-ar fi cuvenit să găsească o persoană mai puţin ştearsă decît domnişoara Skinner, care să devină, în replică, purtătoarea admiraţiei faţă de Beethoven).

Pe măsură ce acţiunea cărţii înaintează portretul lui Ernest devine tot mai estompat şi trăsăturile autoportretistice încep să fie recunoscute în înfăţişarea lui Overton. Astfel încît Samuel Butler ajunge să fie modelul a două personaje, prea puţin asemănătoare între ele; dar trebuie să observăm că nici Ernest, nici Overton nu reprezintă portretele cele mai izbutite, cele mai vii şi mai pline de culoare din întregul roman. De altfel e prea bine ştiut că un erou hărăzit cu multe daruri morale e, de cele mai multe ori, mai banal decît cel în care se întrupează păcatul; nici Overton, nici Towneley nu sînt la fel de convingători ca Skinner, Theobald, George, sau ca acel personaj venit de la periferia societăţii, plin de vitalitate şi de haz, care e doamna Judd.

Subiectivismul lui Butler a fost uneori confundat cu înclinaţia moralizatoare, vecină cu tezismul. O învinuire care nu pare a-şi afla temeiul; pentru că, în ansamblul său, romanul epocii victoriene şi-a proclamat, în forme lipsite de echivoc, aversiunea faţă de anume categorii sociale, create sau încurajate de starea de lucruri din Anglia acelei vremi. Nu Samuel Butler e cel dintîi şi nici cel din urmă scriitor al celei de-a doua jumătăţi a secolului trecut pentru care noua burghezie – pretenţioasă, snoabă, convinsă că supremul semn al valorii individului e averea – reprezenta o adevărată primejdie. Peste puţină vreme, generaţia lui Wilde şi a lui Shaw vor da polemicii cu această lume o direcţie şi mai decisă; dar opoziţia lor se întemeia, în bună măsură, pe atitudinea estetică şi morală a înaintaşilor lor din deceniile imediat anterioare.

Obsesia eficienţei materiale, la George Pontifex, ipocrizia stîngace şi cruzimea pioasă a lui Theobald, cinismul inconştient al Cristinei (care se credea, însă, o făptură înzestrată cu toate marile haruri ale naturii umane, mai ales cu sensibilitate, generozitate şi afecţiune maternă şi se lasă, ca o adevărată Emma Bovary a provinciei engleze, purtată de vise imposibile), sînt comportări ce constituie obiectul satirei şi a altor scriitori ai vremii. Subiectivi şi ei, fără îndoială, pentru că nimeni nu ar fi putut înregistra asemenea manifestări ale unei mentalităţi viciate. Subiectivă e această literatură, în măsura în care soluţia ei e, de cele mai multe ori, *satira*, condusă – ca şi la Butler – spre efectele comediei bufe.

E, fără îndoială, adevărat că, în procesul pe care romanul îl deschide, în primul rînd, împotriva lui Theobald şi a Cristinei, unde scriitorul îşi rosteşte rechizitoriul inteligent, scăpărător, comentînd fără cruţare gesturile şi cuvintele

cuzaţilor, "sentinţa era hotărîtă de la început"[1]. Dar nici nu se putea altfel: Butler trăsese concluziile încă din copilărie şi nu făcea decît să le înfăţişeze şi celorlalţi.

Ca şi Ernest, Samuel Butler nu a trişat – a vorbit despre eroii săi aşa cum îl îndemnau simţămintele sale faţă de oamenii ce serviseră ca modele. E adevărat că multe din personajele scrierii lui din 1873, *Frumosul liman*, ne-ar fi îndreptăţit să ne aşteptăm din parte-i la mai multă iertare creştinească şi că în tonul romanului se recunoaşte că autorul nu a izbutit să-şi depăşească resentimentele; pe de altă parte, o anumită delicateţe l-a făcut să ceară ca romanul să nu fie publicat pînă după moartea lui (a murit în 1902 şi cartea a apărut peste un an). Voia ca nu cumva să lezeze susceptibilităţile celor rămaşi în viaţă din familia lui pe care, totuşi, nu o iubise niciodată.

Poate să fie adevărat că romanul nu a avut un adevărat succes de public[2]. Dar a avut o meritată audienţă printre scriitorii Angliei din acest secol. Romanul de familie a apărut în literatura engleză după publicarea cărţii lui Butler, în 1903. Ar fi, desigur, o exagerare să se spună că unicul exemplu al acestor scrieri ce ilustrau genul a fost *Şi tu vei fi ţărînă:* primul volum din *Forsyte Saga* vedea lumina tiparului în 1906, dar cu greu se poate sugera vreo relaţie între monumentala construcţie a lui Galsworthy şi romanul lui Butler (poate că influenţele, cîte vor fi existînd, ar trebui căutate în direcţia operei lui Thomas Mann: *Buddenbrook* apăruse în 1901). În acelaşi timp, însă, nu se poate contesta importanţa existenţei unui asemenea reper în literatura unei ţări.

Mai convingătoare e, negreşit, comparaţia cu *Familia lui Clayhanger* (1925) al lui Arnold Bennett, pentru că şi aici se iveşte un personaj, Edwin, la care se desluşesc, ca şi la Ernest Pontifex, multe trăsături autoportretistice. Astfel încît Edwin trimite, fără doar şi poate, la Arnold Bennett însuşi, dar şi la personajul lui Butler, după cum Darius Clayhanger, părintele care-şi terorizează fiul, seamănă – spun istoricii literari – cu tatăl lui Beunett; dar, se constată uşor, şi cu Theobald. Bennett e, însă, înzestrat cu o mai mare putere a iertării, astfel încît personajul său e privit cu mai multă milă, portretul bătrînului învins, ale cărui certitudini s-au năruit dureros, fiind desenat fără aspra ironie ce dă contur celui al parohului de la Battersby sau al fanfaronului dr. Skinner. Mai mult decît atît, în finalul romanului, cînd Overton îi reproşează protejatului său că „şi-a îmblînzit atitudinea" faţă de „zevzecul bătrîn" care e fostul director despotic de la Roughborough, Ernest îi răspunde că nu a putut să nu-i fie milă de bătrînul care se purta „ca un copilaş".

---

[1] Walter Allen, *The English Novel (Romanul englez)*, Harmondsworth, 1954, p.301.

[2] Vezi G.D.H.Cole, *op.cit.*, p.136.

Semnificativ, victima de odinioară e mai puțin inflexibilă în raporturile cu fostul călău decît comentatorul întîmplărilor, Butler-omul e mai înclinat spre iertare decît Butler-scriitorul.

Nu se putea ca romanul să nu fi păstrat multe dintre ideile avansate, cu un fel de agresivitate romantică, în utopia *Erewhon* pe care Butler o scrisese cu foarte puțină vreme înainte de a începe lucrul la *Și tu vei fi țărînă*. Amarul scepticism ce definește întreaga operă a scriitorului capătă aici accente specifice. Satira împotriva mentalității victoriene e, în *Erewhon*, mai direct îndreptată spre formele pasivității și rutinei ce amenințau, exact așa cum se întîmplau lucrurile în familia Pontifex, cu o anchiloză morală. În *Erewhon*, s-ar părea că asistăm uneori la o anticipare a situațiilor din romanul pe care îl va scrie imediat după aceea. Tipul de cultură al epocii creează, în această „Țară-de-nicăieri" universități ce se cheamă, așa cum s-ar fi putut chema și Cambridge-ul în anii cînd l-au cunoscut Butler și Ernest, „Colegii ale Neratiunii" unde se predă o „limbă ipotetică", asemenea celei învățate de elevii de la Roughborough de la doctorul Skinner, atît de mîndru de profunda cunoaștere a tuturor problemelor de teologie și de lingvistică (marele avantaj al "limbii ipotetice", e fără îndoială, acela de a nu ajuta la nimic, ricanează atît Butler din *Erewhon*, cît și cel pe care îl cheamă Overton, în *Și tu vei fi țărînă*). În fața medicilor din „Țara-de-nicăieri", bolnavii sînt osîndiți, fără să se încerce să se descopere cît de mare le e răspunderea în contractarea bolii, întocmai așa cum în Anglia victoriană acuzații (de pildă Ernest) sînt trimiși la închisoare de judecătorii pe care (asemenea magistratului din roman) nu îi interesează circumstanțele delictului, ci numai aplicarea severă, exemplară a legii.

„Țara-de-nicăieri" e utopică în felul în care e Laputa, insula zburătoare a savanților din *Călătoriile lui Gulliver*: ea e o proiecție satirică a Angliei contemporane cu scriitorul, iar acest "nicăieri" e, de fapt, prezent într-o geografie înspăimîntător de reală. Mai mult decît atîta, autorul însuși e, în romanul lui Butler, locuitor al acestei lumi ce încetează aici a fi o parabolă, dobîndind o înfățișare concretă, întru totul recognoscibilă. Dreptul de a pedepsi al societății e pus la îndoială, deopotrivă în *Erewhon* (unde încălcarea legii e la fel cu contractarea unei maladii, delicventul la fel cu bolnavul) și în romanul de mai tîrziu: dreptul lui Theobald de a-l biciui cu cruzime pe micul Ernest pentru că nu poate pronunța corect unele cuvinte, dreptul magistratului de a-l trimite în temniță fără să încerce a afla ce s-a petrecut cu adevărat la „locul crimei".

În felul acesta, morala nu e pusă, cum s-a spus, „în primejdie"[1]. Noțiunilor de *viciu* și de *virtute*, acceptate placid de victorieni, li se scoate la iveală goliciunea și în aprigа satiră din 1872, și în roman. Concluzia lui Butler e clară: orice opreliște

[1] Vezi Iouis Cazamian, op.cit., p.1232.

ridicată în calea libertății spiritului duce la sterilitate și, în cele din urmă, la absurd. Surprinzătoare asemănarea cu viziunea personajului lui Joyce din *Portretul eroului ca tînăr*, publicat în 1914-15 - în care, de altminteri, Sorin Alexandrescu vedea (ca și în *Robii* lui Maugham, apărut tot în acei ani), o răsfrîngere a tehnicii autobiografice din romanul lui Butler.

O altă comparație, propusă frecvent de istoricii literari, e cea cu Shaw (îndreptățită, de bună seamă, și de admirația mărturisită fără echivoc de autorul lui *Pygmalion*). În prefața la *Maiorul Barbara*, el scria: "Butler e, în domeniul său, cel mai mare scriitor englez din ultima jumătate a secolului al XIX-lea... El poate să ne ducă la deznădejde cînd vedem că un studiu atît de extraordinar al vieții engleze cum e *Și tu vei fi țărînă* a făcut atît de puțină impresie asupra cititorilor de aici. Dar, s-a spus, polemicile cu comoditatea de gîndire, cu prejudecățile, cu fățărnicia au fost duse mult mai departe decît izbutise s-o facă Butler. E adevărat: atacurile celui dintîi vizau comportarea întregii speție umane; Butler se oprise asupra păcatelor săvîrșite de englezi (și, mai exact, de englezii epocii victoriene), literatura lui avea, cum au conchis exegeții, un caracter *național* mai evident. "Drama lui Shaw – observa cu finețe Alice Voinescu – înfățișează lupta dintre iluzie și realitate înlăuntrul culturii moderne"[1] romanul lui Butler, s-ar putea spune, e un document despre lumea engleză din primele decenii ale celei de-a doua jumătăți a secolului trecut, o lume privită cu luciditate de un intelectual care încearcă s-o înțeleagă tot din perspectiva luptei dintre iluzie și realitate.

Au, desigur, dreptate cei care susțin că în comentariile lui Overton-Butler se deslușesc multe naivități. Dar ei greșesc stăruind să citească romanul doar ca pe un document al opoziției victoriene și nu ca pe o carte construită cu gust, cu simț al nuanțelor și cu o incontestabilă intuiție a ritmului narativ. Romanul său e scris un observator inteligent, dar și de un psiholog subtil și de un spirit sensibil care-i iubește cu sinceritate pe cei înzestrați cu fantezie poetică.

Butler a adus tărîmurile lui "Nicăieri" din *Erewhon* între hotarele romanului eneglez.

DAN GRIGORESCU

---

[1] Alice Voinescu, *Întîlnire cu eroi din literatură și teatru*, București, Editura Eminescu, 1983, p.113.

TABEL CRONOLOGIC

1835 *4 Decembrie* Samuel Butler se naşte în casa parohială din satul Langar de lîngă Bingham, în comitatul Nottinghamshire. Tatăl său, Thomas Butler, fiu de episcop, a ajuns ulterior canonic al Catedralei din Lioncoln.

1842-1858 Samuel Butler studiază la Shrewsbury (unde era director bunicul său, reputatul pedagog şi cleric Samuel Butler), iar apoi la Colegiul Sf. John de la Cambridge, fiind menit pentru cariera preoţească. Refuză totuşi hirotonisirea, la absolvire, din pricina unor grave şi profunde îndoieli asupra religiei revelate şi asupra eficacităţii botezului.

1859 În urma unor certuri aprige cu tatăl său, pe teme de religie şi de etică a preoţiei, emigrează în Noua Zeelandă şi ia în arendă o fermă de ovine la Rangitata. Ţinutul misterios în care trăia avea să devină fundalul romanului *Erewhon* (1872).

1859-1863 Scrie mai multe articole şi concepe primele sale lucrări mai ample pe teme de biologie.

1862 Scrie un prim eseu (sub formă de dialog) în care comentează teoriile naturalistului Charles Darwin,

viitorul său prieten: *Darwin and the Origin of Species (Darwin şi originea speciilor).*

1863 Apare într-o revistă din Noua Zeelandă lucrarea *A First Year in Canterbury Settlement (Un prim an în aşezarea Canterbury)* alcătuită din scrisorile lui Samuel Butler către tatăl său. În anii ulteriori acestora devine germenele operei *Erewhon.*

Scrie o schiţă, *Darwin among the Machines (Darwin printre* maşini) din care viitorul *Erewhon* se conturează tot mai clar.

1864 După ce vinde foarte avantajos ferma de ovine din Noua Zeelandă - de care rămîne legat şi prin unele din scrisorile sale ulterioare – Samuel Butler se întoarce în Anglia. Se instalează în camere mobilate (o garsonieră tipică de celibatar) din imobilul istoric Clifford's Inn, înFleet Street, Londra, locuit de mulţi intelectuali. Rămîne aici tot restul vieţii, scriind, pictînd şi compunînd muzică.

Om metodic şi solitar (nu s-a căsătorit niciodată şi, lucru foarte ciudat pentru un englez, nu a făcut parte din nici un club) a călătorit mult, mai ales în Italia. În notele sale de călătorie (1881 şi 1888) descrie cu multă înţelegere şi simpatie obiceiurile, costumele şi operele de artă ale italienilor.

Odată întors la Londra a fost îndemnat de prietena sa spirituală Mary Ann Savage (pe care a portretizat-o în culori frumoase sub numele Alethea în *Şi tu vei fi ţărînă)* să se apuce serios de scris. Preocupările sale au fost mai întîi denaturările religiei şi teologiei de către cler, conformismul şi ipocrizia acestuia şi ale societăţii victoriene în general, teoriile moderne, evoluţioniste în domeniul ştiinţelor naturale şi epopeile homerice.

1865 Butler începe să-şi manifeste şi în scris interesul pentru religie şi teologie, militînd toată viaţa pentru reabilitarea

acestora față de degradările și compromiterea lor de către clerul intolerant, rigid și chiar ipocrit sau corupt. În acest an apare o primă lucrare din acest domeniu: *The Evidence for the Ressurection of Jesus Christ as Given by the Four Evangelists Critcally Examined (Cercetare critică a dovezilor oferite de cei patru evangheliști cu privire la Învierea lui Hristos).*

1865-1872 Studiind pictura la Școala de arte Heatherley, Butler și-a cîștigat porecla de "holteiul tipic" (sau „întruchiparea celibatarului"). Deși s-a străduit adeseori să găsească prietenii mulțumitoare din punct de vedere afectiv (așa cum reiese din *Și tu vei fi țărînă*), nu și-a putut ascunde niciodată părerile critice în privința legăturilor de familie. A continuat să picteze vreme de 10 ani, expunînd periodic la Academia Regală, tabloul său "Vacanța domnului Heatherley" aflîndu-se la Tate Gallery. După lungile vizite în Italia a inclus observații de critic de artă în însemnările de călătorie din 1881 și 1888.

1872 Publică anonim prima sa scriere importantă: *Erewhon* (pronunțat eriwon – anagramă a cuvîntului *nowhere* = nicăieri) or *Over the Range* (*Țara Niciunde sau dincolo de lanțul de munți*), o capodoperă pe linia utopiilor negative și satirice (sau "antiutopiilor") inaugurate în literatura engleză de Jonathan Swift prin *Călătoriile lui Gulliver* (1726).

1873 Continuînd oarecum analiza din 1865 a *Noului Testament*, Butler publică *The Fair Haven (Limanul senin)*, o broșură anti-teologică deghizată sub forma unei autobiografii spirituale a unui oarecare John Pickard Owen. Pretinsul autor ar fi fost zguduit de *Viața lui Isus*, privită critic (1835-1836) a teologului german David Friedrich Strauss (tradusă în engleză în 1846 de George Eliot) și de către "criticile superioare" devenind astfel

necredincios. Lucrarea pretinde a fi recîştigarea lui de partea credinţei. Sub titlul pretinde că e vorba de *"Apărarea aspectului miraculos al misiunii Mîntuitorului aici pe pămînt"* dar întregul volum este dominat de ironie: cu cît apără mai îndîrjit Owen minunile creştine, cu atît mai îndoielinice ne apar ele. Butler încearcă să demonstreze că creştinismul e viu dacă e despuiat de podoabele elementelor miraculoase.

Atacul subtil şi ironic împotriva legendei Învierii Mîntuitorului (apărarea făţişă a evangheliilor de fapt le subminează) i-a atras pe de o parte mustrări severe, iar pe de altă parte încurajări din partea naturalistului Charles Darwin (1809-1882) – devenit ulterior prietenul său apropiat – şi a lui Sir Leslie Stephen (1832-1904), teolog şi intelectual sceptic.

1873-1885 Scrie romanul *The Way of All Flesh (Şi tu vei fi ţărînă)* dar nu-l publică în timpul vieţii pentru a evita orice situaţie stînjenitoare în familie. Cu toate că autorul şi-a folosit romanul ca vehicol al concepţiilor sale evoluţioniste, cititorii au văzut în el în primul rînd un necruţător act de acuzare împotriva victorianismului. Este singurul roman propriu-zis al lui Butler şi una din capodoperele beletristicii englezeşti.

1874-1875 Face o lungă călătorie în Canada, care-i inspiră poeziile din 1878.

1877 Revenind la preocupările de biologie, Butler scrie *Life and Habit (Viaţă şi deprinderi)*, comentînd evoluţia speciilor aşa cum au conceput-o Buffon, Lamarck şi Erasmus Darwin (1731-1802), bunicul lui Charles Darwin, precum şi acesta din urmă. (Butler îşi afirmă o teză proprie pe care o demonstrează şi prin scrierile sale literare, în special romanul postum *Şi tu vei fi ţărînă*: ereditatea ca o formă a evoluţiei nu depinde de selecţia naturală, ci mai degrabă de o memorie inconştientă

transmisă din generaţie în generaţie sub forma unor deprinderi).

1878 În urma călătoriei în Canada din 1874-1875, publică cea mai cunoscută din poeziile sale, *A Psalm of Montreal* (*Psalmul Montrealului*), mai întîi în revista *Spectator*. Refrenul devenit celebru "O, Dumnezeu! O, Montreal!" rezumă lamentaţia lui Butler în privinţa lipsei de apreciere pentru artă a canadienilor: ei închiseseră o statuie elenă a *Discobolului* într-o sală din Muzeul de istorie naturală folosită de un specialist în împăierea animalelor. Acesta i-a explicat lui Butler că statuia e "vulgară" deoarece "n-are nici cămaşă, nici izmene care să-i acopere membrele inferioare".

1879 Butler revine la problematica religiei şi a revelaţiei divine *God the Known and God the Unknown* (*Dumnezeu cel cunoscut şi Dumnezeu cel necunoscut*).
Apare *Evolution Old and New* (*Teorii vechi şi noi asupra evoluţiei*) care dezvoltă prima parte a acestei teze personale, continuată în lucrările din 1880 şi 1886.

1880 Publică *Unconscious Memory* (*Memorie inconştientă*), dezvoltînd tezele din 1877.

1881 Apare cea dintîi carte cu însemnări de călătorie a lui Butler, *Alps and Sanctuaries of Piemont and the Canton Ticino* (*Munţii şi sanctuarele din Piemont şi din cantonul Ticino*), în care alături de peisaj oamenii, datinile, lăcaşurile şi operele de artă capătă un relief pregnant.

1886 Butler publică o continuare a teoriilor sale cu privire la evoluţia omului şi la ereditate, în lucrarea *Luck or Cunning*? (*Noroc sau şiretenie*?). În ansamblu eseurile din perioada 1878-1886 demonstrează tendinţa insistentă a lui Butler de a reintroduce în biologie ideea unei finalităţi a evoluţiei, realizată prin "şiretenia" individului care se adaptează cît mai bine mediului. În felul acesta se introduce variaţia moştenită de generaţiile următoare.

1888 Mare admirator al lui Georg Friedrich Händel, Samuel Butler a scris şi cîteva opere muzicale, mai ales oratorii în stilul acestuia. În acest an dă la iveală oratoriul pastoral comic *Narcissus*, scris în colaborare cu bunul său prieten Festing Jones, viitorul său biograf.

1890 Apare lucrarea lui Butler *Ex Voto (Ofranda)*, noi însemnări de drumeţie culturală prin Italia.
Butler revine la preocupările evoluţioniste prin eseul *The Deadlock in Darwinism* (*Darwinismul în impas*).
În acelaşi an îi apare o nouă carte de impresii de călătorii, *Art in the Valley of Saas* (*Arta în Valea Saas*), în cantonul elveţian Valais.

1892 În ultimul deceniu al secolului XIX, Butler s-a ocupat intens de enigma creaţiilor atribuite lui Homer, într-un tîrziu ajungînd la concluzia că *Iliada* a fost scrisă de un locuitor din Troia care ţinea cu troienii, iar *Odiseea* de către o siciliană din Trapani. Începe să-şi publice lucrările care atestă şi cuprind preocupările sale referitoare la paternitatea epopeilor homerice, emiţînd păreri originale şi chiar năstruşnice. Într-o serie de articole şi în cartea *The Humor of Homer* (*Umorul lui Homer*), apărute în acest an, Butler sugerează alţi autori pentru aceste opere, aşa cum face în continuare în 1893 şi 1897 (preocupările sale au fost continuate şi prin traducerea acestor opere în 1898 şi 1900).

1893 *On the Trapanese Origin of the Odyssey* (*Despre originea trapaneză a Odiseii*), subliniază aceleaşi idei.

1896 Butler publică *The Life and Letters of Dr. Samuel Butler* (*Viaţa şi corespondenţa doctorului în teologie Samuel Butler*), o amplă biografie a respectatului său bunic, reputat pedagog, director al şcolii din Shrewsbury, episcop de Lichfield şi geograf.

1897 Butler dă la iveală rodul multor ani de studii înverşunate despre paternitatea operelor atribuite lui Homer, eseul

The Authoress of the Odyssey (*Autoarea Odiseei*) în care susţine că epopeea a fost scrisă de Nausicaa (sau de o locuitoare din Troada care era de partea troienilor).

1898 Butler publică o traducere în proză (şi în stil familiar) a *Iliadei* pentru a contracara stilul biblic din versiunea în proză a eruditului Andreew Lang.

1899 Butler publică un alt eseu de o originalitate neacceptată de contemporani *Shakespeare's Sonnets Reconsidered* (*Reconsiderare a sonetelor lui Shakespeare*).

1900 Publică tot în proză colocvială o traducere a *Odiseei*, similară cu cea a *Iliadei* apărută cu doi ani mai înainte.

1901 Apare *Erewhon Revisited* (*Întoarcere în Erewhon*), o lucrare cu mai multă unitate şi artă de portretizare decît *Erewhon*, care strălucea prin varietate.

1902 *18 iunie* Samuel Butler se stinge din viaţă în garsoniera din Londra, unde stătea din 1864.

1903 Apare postum romanul (parţial autobiografic) *The Way of All Flesh* (*Şi tu vei fi ţărînă – sau Drumul oricărui muritor*) scris de fapt între 1873 şi 1885, dar ţinut departe de public pentru a evita discuţii de familie.

1904 Apar postum *Essays of Life, Art and Science* (*Eseuri despre viaţă, artă şi ştiinţă*).

1907 În ampla sa prefaţă la piesa *Maiorul Barbara*, George Bernard Shaw laudă concepţiile curajoase ale lui Samuel Butler în privinţa religiei şi a "importanţei banilor".

1912 Se editează *Notebooks* (*Carnetele de însemnări*) ale lui Samuel Butler, care dezvăluie şi mai bine personalitatea sa, sentimentele pe care le-a avut în decursul vieţii, suferinţele din copilărie.

1919 Apare biografia standard a scriitorului Butler: *A Memoir* (*Butler: o biografie*) 2 volume, alcătuită de prietenul şi colaboratorul său Henry Festing Jones.

1921 În prefaţa la monumentala sa piesă *Înapoi la Matusalem*, Shaw aduce laude ataşamentului lui Butler faţă de cauza

teoriei evoluționiste a lui Lammarck și tezelor lui Butler privitoare la evoluția creatoare. (Variația în lanțul reproductiv nu e întîmplătoare, ci produsul "elanului vital" în crearea celei mai înalte forme de personalitate continuă").

1923-1925 Apar la Londra în 20 de volume operele complete – ***Complete Works*** – ale lui Samuel Butler, îngrijite de H.F. Jones și A.T. Bartholomew, pentru editurile Dent-Londra și Dutton-New York.

1944 G. Keynes și B. Hill editează ***The letters between Samuel Butler and Miss Savage***, 1871-1888 (*Corespondența dintre Samuel Butler și Domnișoara Savage, 1871-1888*).

1951 Keynes și B. Hill reeditează integral pentru Jonathan Cape – Londra și Dutton – New York *Notebooks* (*Carnetele de însemnări*) ale lui Samuel Butler.

1962 A. Silver editează pentru Jonathan Cape, Londra și Stanford University Press ***Family Letters 1841-1886*** (*Corespondență de familie, 1841-1886*).

Bibliografiile standard sînt: Hoppe A. J., *A bibliography of the writings of Butler and of writings about him*, 1925; Stanley B. Harkness (cu un eseu despre faima scriitorului), în *Cambridge Bibliography of English Literature*, III, 1955.

Biografii şi studii:

Jones, Henry Festing	– *Butler: a Memoir*, 2 vol, 1919.
Muggeridge, Malcom	– *The Earnest Atheist* (*Ateul serios*), 1948.
Henderson, Philip	– Butler: *The Incarnate Bachelor* (*Celibatarul convins*), 1953
Willey, Basil	– *Darwin and Butler*, 1960
Gilbert Cannan	– *Samuel Butler, A Critical Study*, 1915.
Valery Larbaud	– *Samuel Butler*, 1922
R.J. de Lange	– *Samuel Butler, Critic and Philosopher*, 1925.
C.E.M. Joad	– *Samuel Butler*, 1925.
R.S. Garnett	– *Samuel Butler and His Family Relations*, 1926.
C.G. Stilman	– *Samuel Butler, A mid-victorian Modern (Samuel Butler, un modernist de la mijlocul epocii victoriene)*, 1932.
J.B. Fort	– *Samuel Butler, l'ecrivain*, Paris, 1934.
P.N. Furbank	– *Samuel Butler* (replică parţială la *The Earnest Atheist* de Malcolm Muggeridge, 1948.

ANDREI BANTAŞ

ERATĂ

Semnalăm în textul care urmează cîteva greşeli de tipar, rugîndu-i pe cititorii noştri să le îndrepte înainte de a citi romanul:

Vol. I

Pag. 86, rîndul 1 de sus, înainte de cuvîntul: *figură* se va citi: *făcea o*;
Pag. 116, rîndul 15 de sus, în loc de: *aţi eşi* se va citi: *afit cît*;
Pag. 148, primele două rînduri de sus, dublate, nu se vor citi;
Pag. 149, înainte de rîndul 1 de sus se va citi: *doamna Skinner, care intră împreună cu Cristina tocmai în acel moment, propuse ca bătaul să petreacă după-amiaza împreună cu*;
Pag. 152, primele două rînduri de sus, dublate, nu se vor citi;
Pag. 153, înainte de rîndul 1 de sus se va citi: *putea să-l cunoască şi pe bunicul lui, lordul Lonsford, sau cel puţin pe vreun alt descendent al lui, dacă nu chiar mai mulţi*;
Pag. 156, înainte de primul rînd de sus se va citi: *fiinţa cea mai nobilă care a pierit acolo? Aşa o crezi? De ce crezi aşa?" Şi aşa mai departe. Bineînţeles că el a socotit că tocmai Casablanca era fiinţa cea mai nobilă care pierise; în privinţa*;
Pag. 157, primele trei rînduri de sus, dublate, nu se vor citi;
Pag. 162, primele trei rînduri de sus, dublate, nu se vor citi;
Pag. 164, înainte de primul rînd de sus se va citi: *treisprezece sau paisprezece ani, şi de care nu mai izbuti să se dezbare, deşi pînă în ziua de astăzi glasul conştiinţei îi picură întruna în urechi că tare-ar face bine să fumeze mai puţin*

Vol. II

Pag. 183, rîndul 3 de jos după cuvîntul *care* se va citi: *nu aveam*.

CAPITOLUL I

Îmi amintesc că pe la începutul veacului nostru, cînd eram copil mic, vedeam adesea un bătrîn, cu pantaloni bufanţi, trecuţi puţin peste genunchi, şi cu ciorapi lungi de lînă, şchiopătînd pe uliţa satului, sprijinindu-se într-un baston. Cred că prin 1807 trebuie să fi avut vreo 80 de ani; bănuiesc că ar fi fost greu să mi-l aduc aminte mai dinainte, dat fiind că m-am născut în 1802. Pletele albe, cam rare, îi acopereau urechile. Era adus de spate, îi tremurau genunchii, dar altfel era încă zdravăn, şi în mica noastră lume de la Paleham trecea drept un om cu vază. Se numea Pontifex.

Umbla vorba că ar fi robul nevestei; după cîte am auzit, ea adusese niţică avere în căsnicie, dar de mare lucru nu poate să fi fost vorba. Femeia asta era înaltă şi voinică, avea umerii drepţi ca bărbaţii; după cum zicea adeseori tata, trebuie să fi fost de neam gotic. Se ţinuse de capul domnului Pontifex de cînd era tînăr şi mult prea supus ca să-i poată zice nu unei femei care-l voia de soţ. Au fost o pereche destul de fericită, dat fiind că domnul Pontifex avea duhul blîndeţii şi s-a învăţat curînd să-şi plece grumazul în faţa furtunilor stîrnite de toanele nevesti-si.

ca ea. Cînd eram copii, doamna Pontifex îi trimitea uneori complimente mamei şi-i cerea voie să ne poftească la ceai. Şi cu ce bunătăţi ne mai trata! Cît despre firea ei, cred că n-am mai văzut nicicînd o bătrînică mai simpatică; Dumnezeu ştie cîte o fi trebuit să îndure domnul Pontifex, dar noi n-am avut nici cea mai mică pricină să ne plîngem; şi pe urmă domnul Pontifex ne cînta la orgă, iar noi stăteam în picioare în jurul lui, cu gura căscată, socotindu-l cel mai deştept şi iscusit om de pe lume, în afară, bineînţeles, de tatăl nostru.

Doamna Pontifex nu avea umor, sau cel puţin nu-mi aduc deloc aminte s-o fi auzit vreodată glumind; în schimb bărbatul ei avea grozav de mult haz, lucru de care prea puţini oameni puteau să-şi dea seama după înfăţişarea lui. Mi-amintesc că o dată tata m-a trimis la atelierul lui, ca să iau nişte clei, şi am nimerit tocmai cînd bătrînul Pontifex îşi ocăra băiatul de serviciu. Îl apucase pe zevzec de urechi şi-i zicea:

– Ce, mă? Iar te-ai pierdut, sau te-ai înecat de prea multă deşteptăciune? (Despre acest băiat se credea că e un suflet rătăcitor, şi de aceea i se adresa spunîndu-i „pierdut"). Uite ce, măi băiete, continuă domnul Pontifex, sînt unii copii tîmpiţi din născare, şi tu eşti unul dintr-ăştia; unii ajung la tîmpenie abia mai tîrziu – şi aici iarăşi te recunosc pe tine, Jim; pe de o parte tu te-ai născut cu tîmpenia, şi pe de altă parte ţi-ai sporit şi mai mult această zestre; mai sînt şi alţii (şi acum venea momentul culminant cînd, tras de urechi, capul băiatului se mişca ba într-o parte, ba într-alta) cărora li se bagă tîmpenia cu de-a sila pe gît, şi, dacă m-o ajuta Dumnezeu, ăsta n-o să fie cazul tău, măi băiete, pentru că eu am să fac tot ce-am să pot ca să-ţi izgonesc tîmpenia din cap - chiar dacă pentru asta va trebui să-ţi trag palme peste palme.

Adevărul este că nu l-am văzut niciodată pe bătrîn pălmuindu-l pe Jim; mai mult încerca să-l sperie, şi de fapt ei doi se înţelegeau foarte bine.

Altă dată mi-amintesc că l-am auzit strigîndu-l pe săteanul care se ocupa de prinderea şobolanilor, spunîndu-i:

– Ia vino-ncoa, măi lar-mi-e-bine-lar-mă-mbăt! (pentru că după cum am aflat mai tîrziu omul cu pricina nu era treaz chiar în fiecare zi a săptămînii).

Dar să nu mă mai leg de asemenea fleacuri. Taică-meu se însenina întotdeauna la faţă cînd pomenea cineva de bătrînul Pontifex.

– Ascultă-mă pe mine, Edward, îm zicea el, nu numai că bătrînul Pontifex era un om de ispravă, dar a fost unul dintre oamenii cei mai de ispravă pe care i-am cunoscut.

Ca orice tînăr, nu eram deloc înclinat să accept cu uşurinţă asemenea vorbe.

– Tată dragă, dar ce făcea? i-am răspuns. Ştia niţel să deseneze, dar în nici un caz n-ar fi putut să-şi vadă vreun tablou expus la Academia Regală! A construit două orgi şi ştia să cînte menuetul din Samson[1] la una din ele, şi marşul din Scipio[2] la cealaltă; era bun dulgher şi destul de mucalit; nu zic că n-ar fi fost un bătrîn cumsecade, dar de ce să-l scoţi mult mai capabil decît a fost?

– Băiete, îmi întoarse tata vorba, nu trebuie să judeci omul numai după munca lui, ci după munca săvîrşită în raport cu împrejurările şi mediul. Crezi că Giotto sau Filippo Lippi ar fi putut să expună la Academia Regală? Crezi că măcar una dintre frescele alea pe care ne-am dus să le vedem cînd eram la Padova ar avea cea mai mică şansă, dacă ar trimite-o astăzi cineva la expoziţie? Cei de la Academie s-ar înfuria aşa de rău, încît ar refuza măcar să-i scrie bietului Giotto să vină să-şi ia fresca înapoi. Phii! continuă el înfierbîntîndu-se şi mai rău, dacă bătrînul Pontifex ar fi avut în viaţă aceleaşi şanse ca şi Cromwell, ar fi făcut tot ce-a făcut şi Cromwell, ba încă şi mai

[1] Oratorium de G.F. Händel

[2] Operă de G.F. Händel.

multe; iar dacă ar fi avut aceleași șanse ca și Giotto, ar fi făcut tot ce-a făcut și Giotto, în nici un caz mai rău; așa, însă, n-a avut încotro: era doar dulgherul satului, și aș putea să jur că în tot cursul vieții lui n-a făcut niciodată un lucru de mîntuială.

– Da, dar nici nu putem să judecăm oamenii spunînd mereu „dacă ar fi avut" și „dacă ar fi putut". Se prea poate că dacă bătrînul Pontifex ar fi trăit pe vremea lui Giotto, ar fi ajuns și el ca acesta din urmă, numai că n-a trăit pe vremea aceea.

– Ascultă-mă pe mine, Edward, îmi zise tata niței mai sever, nu trebuie să judeci oamenii atîta după ceea ce realizează, cît după ceea ce ne fac ei să simțim că ar fi capabili să realizeze. Dacă a realizat – fie în pictură, ori muzică, fie în treburile de toate zilele, – atît cît să-mi dea simțămîntul că pot să mă încred în el la nevoie, a făcut destul. Nu-l voi judeca pe un om după ceea ce a așternut cu adevărat pe pînză, și nici după acțiunile ce le-a așternut, ca să zic așa, pe pînza vieții lui, ci după ceea ce mă mă face el pe mine să cred că a simțit și a urmărit în viață. Dacă mă face să cred că i s-au părut vrednice de iubire lucrurile pe care le socot și eu vrednice de iubire, altceva nu mai îmi trebuie; se prea poate ca gramatica lui să șchioapete, dar eu l-am înțeles; el și cu mine sîntem *en rapport*[1]; și, ți-o repet, Edward, bătrînul Pontifex n-a fost numai un om de ispravă, ci și unul dintre cei mai de ispravă oameni pe care i-am cunoscut vreodată.

Cum aș fi putut să-l mai contrazic? De altfel, surorile mele îmi făcură semn să tac. Într-un fel sau altul, surorile întotdeauna mă făceau să tac dacă aveam vreo divergență de păreri cu tata.

– Se spune că băiatul lui a izbutit în viață! pufni tata, scos din sărite de îndîrjirea mea. Nu e vrednic nici măcar să-i văcsuiască ghetele lui taică-su. Are o mie de lire pe an, pe cînd taică-su nici la sfîrșitul vieții n-a avut nici măcar a șasea parte

[1] În înțelegere (fr.).

din suma asta. E într-adevăr un om care a izbutit în viaţă; dar taică-su, aşa cum mergea şchiopătînd pe uliţa satului, cu ciorapii de lînă gri, cu pălăria mare cît un oboroc şi cu giubeaua maron, făcea cît o sută ca George Pontifex, cu toate caleştile, cu toţi caii lui şi cu toate aerele ce şi le dă. Şi totuşi, adăugă tata, nici George Pontifex nu e prost deloc.

Şi cu asta ajungem la a doua generaţie a familiei Pontifex, de care trebuie să ne ocupăm.

CAPITOLUL II

Bătrînul domn Pontifex se căsătorise în anul 1750, dar timp de cincisprezece ani nevastă-sa nu-i adusese pe lume nici un copil. La sfîrşitul acestei perioade, doamna Pontifex izbuti să stîrnească uimirea întregului sat, arătînd semne de netăgăduit că e pe cale să-i dăruiască soţului un moştenitor sau o moştenitoare. Cazul ei fusese socotit multă vreme deznădăjduit şi, cînd îşi consultă doctorul cu privire la semnificaţia anumitor simptome, acesta îi explică ce înseamnă; ea se înfurie şi-l făcu pe doctor de două parale, învinuindu-l că spune prostii. Nu vru în ruptul capului să dea măcar o împunsătură de ac pentru rufăria pruncului şi naşterea acestuia ar fi găsit-o cu totul nepregătită, dacă vecinele nu i-ar fi interpretat mai bine situaţia decît o judecase ea şi nu i-ar fi pregătit ele trusoul copilului, fără să-i mai spună vreun cuvînt doamnei Pontifex. Poate că se temea de Nemesis[1], deşi mai mult ca sigur că habar n-avea cine sau ce este Nemesis; poate că se temea că doctorul a făcut o greşeală şi că o să ajungă de rîsul lumii; în orice caz, indiferent din ce cauză refuza să accepte ceea ce era evident,

[1] În mitologia greacă, zeiţa răzbunării.

realitatea este că se încăpățîna să nu recunoască adevărul, pînă ce într-o noapte de ianuarie, cînd ningea cumplit, trimise urgent după doctor, care avea de străbătut un drum de țară lung și prost. Odată sosit, doctorul văzu că de serviciile lui au nevoie doi pacienți în loc de unul, pentru că între timp se născuse un băiat. La timpul potrivit fu botezat cu numele de George, în cinstea majestății sale domnitoare de atunci.

După cîte cred, George Pontifex moșteni cea mai mare parte a firii lui de la această doamnă bătrînă și încăpățînată – o mamă care deși nu iubea pe nimeni altcineva în toată lumea asta decît pe soțul ei (și pe el numai într-un anumit fel) se ataşase cît se poate de mult de copilul neașteptat, făcut la bătrînețe; numai că și acest sentiment îl manifesta într-o prea mică măsură.

Băiatul crescu și se făcu un flăcăiandru voinic, cu ochii luminoși, deosebit de inteligent și poate prea setos de învățătură. Fiind bine tratat de ai săi, ținea la taică-su și la maică-sa pe cît era în firea lui să îndrăgească pe cineva; dar la altcineva nu mai ținea. Avea un simț foarte dezvoltat și sănătos al lui *meum* și cît se poate de puțin simțul lui *tuum*. Fiind crescut în mare măsură în aer liber, în unul din satele cele mai sănătoase și mai bine situate ale Angliei, trupul i se dezvoltase liber, și pe vremea aceea creierul copiilor nu era pus la încercări atît de mari ca în vremea noastră; poate că tocmai de aceea băiatul era avid de învățătură. Pe la șapte sau opt ani știa să citească, să scrie și să socotească mai bine decît orice alt băiat de vîrsta lui din tot satul. Tata nu era încă paroh la Paleham și nu-și amintea de copilăria lui George Pontifex, dar eu i-am auzit pe unii vecini spunîndu-i că băiatul era socotit neobișnuit de ager și de iute la minte. Taică-su și maică-sa erau, firește, mîndri de odrasla lor și maică-sa era hotărîtă să-l facă să ajungă într-o bună zi printre regii și sfetnicii pămîntului.

Dar una este să te hotărăşti să-ţi faci fiul să cîştige premiile cele mai mari ale vieţii şi alta e să te lupţi cu soarta în această privinţă. George Pontifex ar fi putut să deprindă meseria de dulgher şi să reuşească în viaţă la fel ca şi taică-su, adică să ajungă unul dintre micii magnaţi din Paleham, şi totuşi să fi fost un om de mult mai mare succes decît a fost – pentru că eu zic că nu există succes mai solid pe lumea asta decît norocul de care au avut parte bătrînii soţi Pontifex; s-a întîmplat însă că prin anul 1780, cînd George era băiat de 15 ani, o soră de-a doamnei Pontifex, măritată cu un oarecare domn Fairlie, a venit într-o vizită de cîteva zile la Paleham. Domnul Fairlie era editor şi avea o întreprindere în strada Paternoster, în care publica mai ales opere religioase; prinsese ceva cheag în viaţă şi nevastă-sa aşijderea. De cîţiva ani surorile nu mai întreţineau legături atît de strînse, şi am uitat cum anume s-a întîmplat că domnul şi doamna Fairlie au fost găzduiţi în casa liniştită, dar extrem de confortabilă, a cumnaţilor; în orice caz, dintr-un motiv sau altul, au făcut această vizită, şi micul George a izbutit repede să cîştige afecţiunea unchiului şi mătuşii. Un băiat isteţ cu mintea promptă şi priceput la vorbă, de o constituţie robustă şi trăgîndu-se dintr-o familie onorabilă, are o valoare potenţială pe care un om de afaceri cu experienţă şi veşnic în căutare de numeroşi subalterni nu o trece uşor cu vederea. Încă înainte de a-şi încheia vizita, domnul Fairlie propuse tatălui şi mamei băiatului să-l ia la întreprinderea lui, făgăduind totodată că dacă băiatul se descurcă bine, o să se găsească cineva care să-l ajute să promoveze. Doamna Pontifex ţinea prea mult la interesele fiului ei ca să respingă o asemenea ofertă; deci chestiunea se aranjă foarte curînd şi, cam la două săptămîni după plecarea soţilor Fairlie, George fu expediat cu diligenţa la Londra; îl întîmpinară unchiul şi mătuşa şi-l instalară chiar în locuinţa lor.

Astfel îşi începu George drumul în viaţă. Acum purta haine mai elegante decît cele cu care era deprins, şi orice element

rustic, oricît de mic, în mers sau pronunţare, adus de la Paleham, dispăru atît de repede şi de complet, încît nu multă vreme după aceea era imposibil să mai descoperi că nu s-a născut şi că n-a crescut printre oamenii socotiţi în general ca fiind bine educaţi. Băiatul îşi vedea serios de treabă şi îndreptăţi cu prisosinţă părerea favorabilă ce şi-o făcuse despre el domnul Fairlie. Uneori, acesta îl trimitea la Paleham să-şi ia cîteva zile de vacanţă şi, în scurtă vreme, părinţii lui observară că a căpătat un aer şi un fel de a vorbi deosebite de cele cu care plecase de la Paleham.

Erau foarte mîndri de el şi curînd renunţară la orice pretenţie de autoritate părintească de care, de altfel, nici nu mai era cîtuşi de puţin nevoie. În schimb, însă, George se purta întotdeauna drăguţ cu ei şi pînă la sfîrşitul vieţii le păstră o afecţiune cum nu cred să mai fi avut vreodată pentru altă fiinţă omenească.

Vizitele lui George la Paleham erau de obicei scurte, fiindcă distanţa pînă la Londra era de mai puţin de cincizeci de mile şi călătoria destul de uşoară, dată fiind legătura directă cu diligenţa; prin urmare nu era timp ca noutatea să-şi piardă farmecul, nici pentru tînăr, nici pentru părinţi. Lui George îi plăcea aerul proaspăt de la ţară şi cîmpurile înverzite, după întunecimea îndurată de atîta amar de vreme în strada Paternoster, despre care ştim că pe atunci, ca şi acum de altfel, era mai degrabă o fundătură strîmtă şi mohorîtă decît o stradă. Independent de plăcerea de a vedea chipurile familiare ale fermierilor şi sătenilor, lui îi plăcea foarte mult şi să fie văzut şi felicitat pentru că s-a făcut un tînăr cu o înfăţişare atît de plăcută şi că este atît de norocos, fiindcă nu stătea cîtuşi de puţin în firea lui să-şi ascundă lumina sub obroc. Unchiusău îl pusese să înveţe seara latineşte şi elineşte; îi plăcuseră lecţiile şi repede şi fără dificultate, învăţase aceste limbi cu care foarte mulţi băieţi se luptă ani de-a rîndul. Cred că toate aceste cunoştinţe îi dădeau un sentiment de încredere în el, care se făcea simţit uneori chiar şi fără voia lui; oricum, după puţină vreme George începu să pozeze în mare cunoscător al

literaturii, şi de aici pînă la a se da drept cunoscător al artei, arhitecturii, muzicii şi al tuturor celorlalte lucruri era o cale netedă. Ca şi taică-su, cunoştea valoarea banilor, însă îi plăcea să facă paradă de largheţea lui, fiind totodată mult mai strîns la pungă decît taică-su; încă din adolescenţă, se dovedise a fi un om cu experienţă, şi se descurcă destul de uşor pe baza unor principii recunoscute drept bune, după ce le verificase prin practică personală, mai degrabă decît pe baza acelor convingeri mai profunde, care la taică-su erau atît de instinctive, încît nu le putea explica în nici un fel.

Tatăl său, după cum am spus, îl admira şi-l lăsa în pace. Fiul i-o luase cu mult înainte şi, fără să spună acest lucru în mod deschis, în sinea lui bătrînul ştia perfect adevărul. După cîţiva ani tatăl îşi luă obiceiul de a-şi pune haine de sărbătoare ori de cîte ori fiul venea să stea la el, şi nu se mai schimba pînă ce tînărul nu pleca înapoi la Londra. Cred că bătrînul domn Pontifex, pe lîngă mîndrie şi afecţiune, mai avea şi un pic de frică de băiat, ca de cineva pe care nu-l putea înţelege pe deplin, şi a cărui comportare, în ciuda unei înţelegeri de suprafaţă între ei, nu era totuşi întru nimic ca a lui. Doamna Pontifex nu împărtăşea cîtuşi de puţin aceste sentimente; pentru ea George era pur şi simplu perfecţiunea întruchipată şi vedea cu plăcere – sau i se părea că vede – că băiatul seamănă cu ea şi familia ei, atît la trăsături, cît şi la caracter, mai degrabă decît cu soţul şi familia lui.

Cam pe la douzeci şi cinci de ani, George primi din partea unchiului propunerea de a-i deveni tovarăş la parte, în condiţii foarte avantajoase. Unchiul nu avu de ce să regrete acest pas. Tînărul insuflă o nouă vigoare acestei întreprinderi care era şi aşa destul de viguroasă, şi pe la vîrsta de treizeci de ani constată că încasările care reprezentau cota lui de venituri se ridicau la o mie cinci sute de lire pe an. Peste doi ani se însură cu o domnişoară cam cu şapte ani mai tînără decît el, care-i

aduse o zestre frumușică. Soția muri în 1805, la nașterea fetiței celei mai mici, Alethea, iar el nu se mai recăsători.

CAPITOLUL III

În primii ani ai secolului nostru, cinci copilași și vreo două guvernante începură să facă vizite periodice la Paleham. Nu mai e nevoie să vă spun că erau noua generație a familiei Pontifex, față de care bătrînii soți, bunicii lor, se purtau cu atîta respect și gingășie, de parc-ar fi fost copiii lordului prefect al comitatului. Numele lor erau Eliza, Maria, John, Theobald (care se născuse în același an cu mine – 1802) și Alethea. Domnul Pontifex punea întotdeauna cuvîntul „domnișorul" sau „domnișoara" înaintea numelor nepoților săi; excepție făcea doar în cazul favoritei sale, Alethea. A nu face pe placul nepoților era pentru el la fel de imposibil ca și a nu face pe placul nevestei; chiar și doamna Pontifex, bătrîna, ceda în fața nepoților, și le dădea voie să facă pînă și ceea ce nu ne-ar fi permis surorilor mele și mie, care ocupam treapta imediat inferioară în afecțiunea ei. Numai două reguli trebuiau neapărat să respecte și ei; să se șteargă bine pe picioare cînd intrau în casă și să nu strice orga domnului Pontifex, umflîndu-i prea tare foalele, sau scoțîndu-i tuburile.

Pentru noi, cei din casa parohială, nu exista epocă pe care s-o așteptăm cu mai multă nerăbdare decît vizita anuală la Paleham a micuților Pontifex. Ne împărtășeam și noi din bucuria unor derogări de la regulile severe ale casei; luam ceaiul la doamna Pontifex, pentru a ne putea întîlni cu nepoții ei, iar apoi tinerii noștri prieteni erau poftiți în casa parohială, să ia ceaiul cu noi; atunci, ziceam noi, ne "distram strașnic". M-am îndrăgostit nebunește de Alethea, și de fapt toți ne-am

îndrăgostit între noi, poligamia şi schimburile de soţi şi soţii între noi fiind mărturisite pe faţă, şi fără jenă, chiar în prezenţa guvernantelor. Petreceam de minune, dar a trecut atît de multă vreme de atunci, încît am uitat mai totul, afară doar de faptul că petreceam de minune. Aproape singurul lucru care stăruie în amintirea mea ca o impresie permanentă e faptul că într-o zi Theobald a bătut-o şi a necăjit-o pe guvernantă, iar cînd aceasta i-a spus că o să plece, el a strigat:

– Ba n-am să-ţi dau voie să pleci, am să te ţin aici, anume ca să te chinuiesc!

Intr-o dimineaţă de iarnă, însă, în anul 1811, auzirăm bătînd clopotul de la biserică, în timp ce ne îmbrăcam în camera copiilor din spatele casei. Ni se spuse că bate clopotul pentru bătrîna doamnă Pontifex. Servitorul nostru, John, ne aduse această veste şi adăugă, cu o nepăsare sinistră, că bate clopotul ca să vină cineva s-o ia de acolo. Murise subit, lovită de dambla. Era o veste groaznică, cu atît mai mult cu cît guvernanta ne asigură că dacă Dumnezeu vrea, se prea poate să fim loviţi cu toţii de dambla – chiar în ziua aceea – şi murind, să ne trezim aduşi direct la judecata de apoi. Intr-adevăr, judecata de apoi, după părerea celor care erau cel mai în măsură să ştie acum cum stau lucrurile, nu avea în nici un caz să întîrzie mai mult de cîţiva ani, şi apoi lumea întreagă avea să fie arsă, iar noi aveam să primim osînda chinurilor veşnice, dacă nu ne facem copii cuminţi, ceea ce nu putea părea probabil în momentul acela. Toate astea erau atît de alarmante, încît începurăm să ţipăm cît ne ţinea gura, şi făcurăm o zarvă atît de cumplită, încît guvernanta se văzu silită, pentru propria ei linişte, să ne împace. Apoi plînserăm cu toţii, dar mai liniştiţi, cînd ne amintirăm că de aici înainte nu ne mai aşteptau prăjiturelele de la ceai, cu care ne deprinsese bătrîna Pontifex.

Dar ziua înmormîntării ne rezerva o mare şi emoţionantă surpriză: bătrînul domn Pontifex trimise cîte o pîinişoară

punct; în orice caz, visul nostru se spulberase cu totul şi a trecut multă vreme pînă să mai putem auzi pe cineva pomenind cuvîntul "pîinişoară", fără să ne crape obrazul de ruşine. De atunci încolo, chiar dacă s-ar fi dat şi doisprezece pomeni, nici prin cap nu ne-ar fi trecut să ne atingem măcar de una din ele.

George Pontifex a înălţat un monument în amintirea părinţilor săi, o simplă piatră funerară în biserica din Paleham, pe care a scris următorul epitaf:

ÎNCHINAT AMINTIRII SFINTE
A LUI
JOHN PONTIFEX
NĂSCUT LA 16 AUGUST 1727 ŞI MORT
ÎN ZIUA DE 8 FEBRUARIE 1812
ÎN VÎRSTĂ DE 85 DE ANI,
ŞI A
SOŢIEI SALE RUTH PONTIFEX
NĂSCUTĂ LA 13 OCTOMBRIE 1727 ŞI MOARTĂ
ÎN ZIUA DE 10 IANUARIE 1811
ÎN VÎRSTĂ DE 84 DE ANI
EI AU FOST MODEŞTI, DAR PILDUITORI ÎN
ÎNDEPLINIREA ÎNDATORIRILOR LOR RELIGIOASE,
MORALE ŞI SOCIALE
ACEST MONUMENT A FOST ÎNĂLŢAT
DE UNICUL LOR FIU

CAPITOLUL IV

După vreun an sau doi, a venit bătălia de la Waterloo şi pacea europeană. Apoi, domnul George Pontifex a plecat de mai multe ori în străinătate. Mi-aduc aminte că ulterior am văzut la Battersby jurnalul pe care-l ţinuse cu ocazia primei

călătorii de acest fel. Era un document caracteristic. Citindu-l mi-am dat seama că înainte de plecare autorul s-a hotărît să admire numai ceea ce îi făcea onoare să admire, să privească natura şi arta numai prin ochelarii pe care i-i transmisese o generaţie după alta de pedanţi şi impostori. Văzînd pentru prima dată masivul Mont Blanc, domnul Pontifex a căzut într-un extaz convenţional:

„Nu am cuvinte să-mi exprim sentimentele. M-am sufocat, şi totuşi abia am îndrăznit să respir, întrucît dădeam cu ochii pentru prima dată de monarhul munţilor. Mi s-a părut că văd geniul instalat pe tronul său uluitor – cu mult deasupra confraţilor săi plini de aspiraţii – şi sfidînd universul cu puterea lui solitară. Eram atît de covîrşit de sentimente, încît mi-am pierdut aproape facultăţile mintale şi pentru nimic în lume n-aş fi scos un cuvînt după prima exclamaţie, pînă nu mi-am găsit uşurarea izbucnind în lacrimi. Cu adîncă durere m-am smuls din contemplarea acestui sublim spectacol, zărit pentru prima oară de la o distanţă ce estompează contururile (deşi mi s-a părut că mi-am trimis sufletul şi ochii după el)."

După ce văzu apoi Alpii de la o distanţă mai mică, de undeva de la nord de Geneva, străbătu pe jos nouă din cele douăsprezece mile ale pantei: „Inima şi mintea îmi erau prea pline ca să stau liniştit, şi mi-am găsit o alinare în istovirea simţămintelor mele prin eforturi fizice". Ceva mai tîrziu ajunse la Chamonix şi într-o duminică se duse la Montanvert, să vadă Marea de Gheaţă. În cartea de aur de acolo scrise următoarele versuri, considerîndu-le, după cum zicea, „potrivite pentru ziua şi scena respectivă":

O, Doamne, ce minune, de mîna ta făcută!
Uimită fiinţa mea se-nclină şi-o salută;
Singurătatea cruntă şi tihna înfricată,
Sublima piramidă de nea imaculată,
Creneluri ascuţite şi ris de cîmpuri reci,
Şi marea asta unde domneşte iarna-n veci.

Lucrarea ta e totul; și cînd îmi pierd privirea
Aud o limbă mută, ce-ți laudă mărirea.

Unii poeți încep întotdeauna să simtă cum le slăbesc puterile, după ce aleargă preț de vreo șapte sau opt versuri. Ultimul distih al domnului Pontifex i-a dat multă bătaie de cap, și mai toate cuvintele trebuiră șterse și rescrise cel puțin o dată fiecare. Totuși în cartea de aur de la Montanvert se văzu obligat să se hotărască pentru o versiune sau alta. Considerînd versurile în general, aș zice că domnul Pontifex avea dreptate să le găsească potrivite pentru împrejurarea respectivă; n-aș vrea să fiu prea aspru nici cu Marea de Gheață, așa că n-am să mă pronunț dacă ele se potrivesc și cu peisajul.

Domnul Pontifex se duse mai departe la Marele Saint-Bernard și acolo mai scrise cîteva versiuni, însă mă tem că de data asta erau în latină. De asemenea avu grijă să fie impresionat cum se cuvine de mînăstire și de așezarea ei: „Toată această călătorie de-a dreptul extraordinară mi se pare ca un vis, și mai ales încheierea ei, într-o societate de gentlemeni, cu tot confortul și toate bucuriile în mijlocul stîncilor celor mai aspre și pe meleagurile zăpezilor veșnice. Gîndul că dorm într-o mînăstire și că ocup patul unei persoane atît de însemnate ca Napoleon, că mă aflu în cel mai înalt punct locuit din lumea veche și într-o clădire celebră în tot universul, m-a împiedicat multă vreme să aținesc." În contrast cu aceasta, aș putea să citez aci un extras dintr-o scrisoare ce mi-a trimis-o anul trecut nepotul său, Ernest, despre care cititorul va afla curînd mai multe amănunte. Iată pasajul: „Am urcat pînă la Marele Saint-Bernard și am văzut cîinii". Continuîndu-și călătoria, domnul Pontifex a ajuns în Italia, unde tablourile și alte opere de artă – cel puțin acelea care erau la modă în epoca respectivă – i-au provocat rafinate accese de entuziasm. Despre Galeriile Uffizi de la Florența el scrie: „Azi dimineață am petrecut trei ore în această galerie și am ajuns la concluzia că dacă dintre toate comorile pe care le-am

văzut în Italia ar trebui să aleg o sală, aceea ar fi Tribuna din această clădire. Aici se află *Venus de Medici*, *Exploratorul*, *Luptător- rul*, *Faunul dănţuind* şi un splendind *Apollo*. Acestea trag cu mult mai greu în balanţă decît *Grupul Laokoon* şi *Apollo de Belvedere* de la Roma. În afară de aceasta, galeria mai conţine şi tabloul *Sfîntul Ioan* de Rafael, şi multe alte chef d'oeuvre[1] ale celor mai mari meşteri ai lumii".

E interesant să comparăm efuziunile lirice ale domnului Pontifex cu exploziile ditirambice ale criticilor din vremea noastră. Nu demult, un scriitor care se bucură de multă stimă a informat lumea că „îi vine să ţipe de încîntare" în faţa unei statui de Michelangelo. Mă întreb dacă i-ar veni să ţipe în faţa unui Michelangelo adevărat, în cazul cînd criticii ar stabili că nu e veritabil, sau în faţa unei opere atribuită lui Michelangelo, care aparţine de fapt altui artist. Dar bănuiesc că şi acum şaizeci de ani un pedant cu mai mulţi bani decît minte era, în linii mari, la fel cu cei de astăzi.

Dar să vedem şi ce scrie Mendelssohn[2] despre aceeaşi Tribună, în privinţa căreia domnul Pontifex ştia că nu riscă nimic punîndu-şi în joc reputaţia de om de gust şi cultivat. Mendelssohn scrie cu tot atîta siguranţă: „M-am dus apoi la Tribuna. Această sală este atît de încîntător de mică, încît o poţi traversa din zece-cincisprezece paşi. Dar conţine o întreagă lume artistică. Mi-am căutat din nou fotoliul meu preferat, care se află sub statuia *Sclavul care-şi ascute cuţitul* (*L'Arrotino*) şi, instalîndu-mă în el, am petrecut vreo două ceasuri de încîntare pură; pentru că dintr-o singură privire puteam cuprinde şi pe *Madonna del Cardellino*, şi pe *Papa Iuliu al II-lea*, şi un portret de femeie făcut de Rafael, şi deasupra lui splendida *Sfînta familie* a lui Perugino; iar atît de

[1] Capodopere (fr.).
[2] Este vorba, probabil, de vestitul compozitor german Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847).

aproape de mine, încît aş fi putut s-o ating cu mîna, era *Venus de Medici*; mai departe, cea a lui Tizian... Spaţiul dintre ele e ocupat de alte tablouri ale lui Rafael, un portret de Tizian, un Domenichino etc., toate în cadrul unui mic semicerc, nu mai mare decît odăile dumneavoastră. Este un loc unde omul vede cît de neînsemnat e şi poate învăţa foarte uşor să se comporte cu mai multă smerenie". Tribuna este un loc destul de alunecos pentru ca oamenii în genul lui Mendelssohn să înveţe acolo ce înseamnă smerenia. De obicei, ei se îndepărtează cu doi paşi de ea, şi se apropie numai cu unul. Mă întreb cît de mult s-o fi felicitat Mendelssohn pentru că a stat două ceasuri în fotoliul acela. Mă-ntreb de cîte ori s-o fi uitat la ceas, să vadă dacă nu cumva au trecut cele două ore. Mă-ntreb de cîte ori şi-o fi spus că, de fapt, e tot atît de mare ca şi ei, la fel de mare ca oricare dintre oamenii ale căror opere le vedea în faţa lui; aş fi curios să ştiu de cîte ori şi-a pus întrebarea dacă vreunii dintre vizitatori îl recunosc şi-l admiră pentru că stă atîta amar de vreme în acelaşi fotoliu, şi de cîte ori n-o fi fost jignit, văzîndu-i că trec pe lîngă el fără să-l bage în seamă. Dar poate că dacă am cunoaşte adevărul, cele două ore ale lui n-au durat chiar două ore.

Revenind la domnul Pontifex, indiferent dacă i-au plăcut sau nu lucrările pe care le socotea capodoperele artei greceşti şi italieneşti, el a adus acasă cîteva copii după artişti italieni, asigurîndu-se mai întîi (nu mă îndoiesc) că posedă cea mai strictă asemănare cu originalele. Două dintre aceste copii i-au revenit lui Theobald, la împărţirea mobilierului lui taică-su, şi le-am văzut adeseori, cînd le făceam vizite, lui şi soţiei la Battersby. Unul dintre tablouri era o *Madonă* de Sassoferato, cu capul acoperit de o glugă albastră, care-i umbrea pe jumătate faţa. Celălalt era o *Maria Madalena* a lui Carlo Dolci, cu un păr splendid, şi ţinînd în mîini un vas de marmoră. Cînd eram tînăr, le găseam foarte frumoase, dar cu fiecare vizită făcută la Battersby îmi deveneau tot mai

nesuferite şi ajunsesem să mi se pară că văd pe amîndouă iscălitura lăbărţată a lui George Pontifex. În cele din urmă am încercat, cu destulă timiditate, să sugerez că nu ar avea valoare atît de mare, dar Theobald şi nevasta lui s-au ridicat deodată cu arma în mînă în apărarea lor. Nu-şi iubeau tatăl şi respectiv socrul, dar nici vorbă nu putea fi să pună la îndoială capacitatea şi priceperea lui în general, sau faptul că era un om de un gust desăvîrşit, atît în literatură cît şi în artă – lucru pe care socoteau ei că-l dovedeşte cu prisosinţă jurnalul în timpul călătoriei în străinătate.

Voi mai cita încă un scurt extras din acest jurnal, înainte de a-l părăsi şi a-mi continua povestea. În timpul şederii la Florenţa, domnul Pontifex scrise: „L-am văzut chiar adineauri pe Marele Duce, trecînd cu familia în două caleşti trase de şase cai, dar li se dă aproape tot atît de puţină atenţie ca şi cum aş trece eu, care sînt absolut necunoscut aci." Nu ştiu dacă credea sincer – măcar în parte – că e absolut necunoscut la Florenţa sau aiurea!

CAPITOLUL V

Se spune că providenţa e oarbă, că e un fel de mamă adoptivă, foarte schimbătoare, obişnuind să-şi împartă darurile la întîmplare copiilor pe care-i hrăneşte. Dar dacă ar fi să credem o asemenea învinuire, ar însemna să-i facem o mare nedreptate. Urmăriţi drumul unui om din leagăn şi pînă la mormînt, şi vedeţi cum îl tratează Soarta. O să descoperiţi că o dată ce omul a murit, ea poate de cele mai multe ori să fie apărată de învinuirea de a fi fost nestatornică, cel mult, în aparenţă. Cît despre orbirea ei, asta e o simplă legendă; Soarta îşi alege protejaţii cu mult timp înainte chiar de naşterea lor.

Noi, oamenii, sîntem ziua de azi şi părinţii noştri au fost ziua de ieri, şi totuşi, prin seninătatea cerului părintesc, ochiul providenţei izbuteşte să desluşească furtuna care se apropie şi, rîzînd, îşi aşază protejaţii chiar şi într-o fundătură dintr-o mahala londoneză, iar pe cei sortiţi distrugerii, eventual şi pe tronurile împăraţilor. Rareori se întîmplă să i se înmoaie inima faţă de cei pe care i-a alăptat fără să-i iubească şi pe de altă parte, rareori i se întîmplă să se dovedească cu totul ingrată faţă de un copil favorit.

Ei bine, oare George Pontifex era sau nu un copil favorit al providenţei? În linii mari aş spune că nu era, pentru că nici el nu se considera ca atare; era mult prea religios pentru a socoti cîtuşi de puţin providenţa o zeiţă; primea tot ce-i oferea ea şi nu-i mulţumea niciodată fiind ferm convins că tot ce obţinea spre propriul lui profit, obţinea prin mijloace proprii. Şi de fapt chiar aşa şi era după ce providenţa îi dăduse posibilitatea să obţină acest lucru.

Nos te, nos facimus, Fortuna, deam exclamă poetul. „Providenţă, noi te facem zeiţă" – şi aşa şi este – că providenţa ne-a dat posibilitatea s-o facem zeiţă. Poetul nu ne spune nimic cu privire la originea acestor „nos". Poate că unii oameni sînt independenţi de antecedente şi de mediul înconjurător şi au o forţă lăuntrică iniţială, care nu se datoreşte cîtuşi de puţin unei cauzalităţi; însă se presupune că asta e o chestiune dificilă şi poate e preferabil s-o evităm. Să ne mulţumim cu ideea că George Pontifex nu se socotea un om norocos, şi cine nu se socoate norocos, e nenorocos.

E drept că era bogat, respectat de toată lumea şi înzestrat cu o constituţie fizică excelentă. Dacă ar fi mîncat şi ar fi băut mai puţin, n-ar fi cunoscut nici măcar o zi de indispoziţie. Poate că principala lui forţă consta în faptul că avînd o capacitate ce depăşea media obişnuită, această depăşire nu era prea mare. Aceasta este stînca de pe care se prăbuşesc mulţi oameni deştepţi. Oamenii de succes văd ceva mai multe decît

vecinii lor, dar numai atîtea cîte vor putea să vadă şi aceştia la rîndul lor, cînd li se vor arăta şi nu destul ca să-i nedumerească sau să-i uimească. E mult mai puţin primejdios să ştii prea puţin, decît să ştii prea mult. Oamenii îl condamnă pe cel ce ştie prea puţin, deşi nu le va face deloc plăcere să li se ceară strădanii deosebite pentru a-l urma pe cel ce ştie prea mult.

Cel mai bun exemplu pe care mi-l pot aminti acum referitor la înţelepciunea domnului Pontifex în chestiuni legate de afacerile lui îl constituie revoluţionarea stilului în care anunţa apariţia lucrărilor editate de firma sa. Cînd a devenit tovarăş la parte, una dintre reclamele folosite de întreprindere suna astfel:

„Cărţi potrivite pentru a fi date în dar în acest sezon:

Enoriaşul cucernic de la ţară, cuprinzînd îndrumări pentru felul cum se poate purta un creştin zi de zi în tot cursul vieţii sale, fără a se afla în primejdie, ci mergînd din izbîndă în izbîndă; cum să petreacă ziua de odihnă, lăsată de Dumnezeu; care cărţi ale Sfintei Scripturi trebuie să le citească mai întîi; întreaga metodă de învăţămînt; scurte rugăciuni pentru cele mai de seamă virtuţi ce împodobesc sufletul; disertaţie despre Cina cea de Taină; reguli pentru întărirea sufletului în caz de boală; aşa că în acest tratat sînt scrise toate regulile cerute pentru mîntuirea sufletului. A opta ediţie cu adăugiri. Preţul 10 penny.

Se face rabat celor care cumpără cărţile pentru a le dărui."

După ce George participă cîţiva ani la conducerea firmei reclama se schimbă astfel:

„*Enoriaşul cucernic de la ţară*. Manualul complet al devoţiunii creştine. Preţul 10 penny.

Se face o reducere cumpărătorilor care intenţionează s-o distribuie gratuit."

Ce mare pas înainte s-a făcut astfel către un standard modern, şi cîtă inteligenţă implică perceperea caracterului nepotrivit al vechiului stil, de care alţii nu-şi dăduseră seama!

Atunci, care era punctul vulnerabil al armurii lui George Pontifex? Bănuiesc că el consta în caracterul prea rapid al ascensiunii sale. S-ar părea că este nevoie de o educaţie transmisă prin cîteva generaţii în şir, pentru ca omul să se poată bucura cum trebuie de o mare avere. Majoritatea oamenilor suportă cu resemnare nenorocirile care se abat treptat asupra lor, mai uşor decît suportă marea prosperitate la care ajung în cursul unei singure vieţi. Şi totuşi, un anumit gen de noroc îi însoţeşte de obicei pînă în ultima clipă pe cei ce parvin prin propriile lor mijloace. În mai mare pericol se află copiii lor din prima generaţie, sau din prima şi a doua generaţie, pentru că specia nu poate să-şi mai repete performanţele de mare succes imediat, fără fluxul şi refluxul succesului după cum nici individul nu poate s-o facă; şi cu cît reuşeşte mai bine o generaţie cu atît este, de regulă, mai mare secătuirea care-i urmează, dacă nu se lasă destul timp pentru refacere. De aceea se întîmplă ca nepotul unui om de succes să izbîndească (adeseori chiar mai bine decît fiul lui), spiritul care l-a îmboldit pe bunic zăcînd în letargie în fiu şi împrospătîndu-se prin odihnă, pentru a fi gata de noi strădanii în persoana nepotului. De altfel, un om care a reuşit foarte bine are ceva hibrid în el; este un animal nou, alcătuit din împreunarea mai multor elemente discordante, şi se ştie prea bine că reproducerea unor specimene anormale, fie vegetale, fie animale, este neregulată, şi nu se poate conta pe ea nici măcar atunci cînd specimenele sînt cu totul sterile.

Şi nu încape îndoială că succesul domnului Pontifex a fost extraordinar de rapid. La numai cîţiva ani după ce devenise tovarăş la parte cu unchiul său, acesta muri, iar soţia i se prăpădi şi ea peste cîteva luni. Atunci se află că i-au lăsat nepotului moştenire toată averea. Aşadar, nu numai că George rămăsese singur proprietar al firmei, dar se găsi şi în posesia unei averi de vreo treizeci de mii de lire, ceea ce constituia o sumă frumuşică pe vremea aceea. Banii curgeau, şi cu cît îi

cădeau mai repede în palmă, cu atît îi îndrăgea mai tare, deşi, după cum spunea adesea, nu preţuia banii de dragul banilor, ci doar ca un mijloc de a asigura viitorul scumpilor săi copii.

Cu toate acestea, cînd un om ţine foarte mult la banii lui, nu-i vine niciodată prea uşor să ţină şi la copii. Banii şi copiii sînt ca Dumnezeu şi Mammon. Lordul Macaulay[1] are un pasaj în care pune în opoziţie plăcerile pe care i le poate aduce unui om cititul cu neplăcerile pe care i le pot provoca cunoscuţii. „Platon, zice el, nu e niciodată morocănos. Cervantes nu e niciodată ţîfnos. Demostene nu vine niciodată să te deranjeze. Dante nu-ţi stă niciodată prea mult pe cap. Nici o deosebire de păreri politice nu ţi-l poate înstrăina pe Cicero. Nici o erezie nu poate provoca indignarea lui Bossuet". Mi-aş permite să spun că nu sînt întru totul de acord cu lordul Macaulay în aprecierea unora dintre scriitorii pomeniţi de el, dar nimeni nu poate pune la îndoială ideea sa de bază, şi anume că ei nu ne produc mai multă bătaie de cap decît dorim noi, pe cînd de prieteni nu e totdeauna chiar aşa uşor de scăpat.

George Pontifex, gîndea tot astfel în privinţa copiilor şi a banilor lui. Banii lui nu erau niciodată obraznici. Banii lui nu făceau niciodată gălăgie sau mudărie şi nici nu vărsau nimic pe faţa de masă cînd mîncau, nici nu uitau uşa deschisă cînd ieşeau din casă. Dividendele lui nu se certau între ele şi nici nu i se întîmpla vreodată să fie neliniştit ca nu cumva ipotecile, ajungînd la majorat, să se dovedească a fi mînă spartă şi să-l înglodeze în datorii pe care mai curînd sau mai tîrziu ar fi trebuit să le plătească. Dar primul fiu, John, avea unele tendinţe care-l nelinişteau în mare măsură, iar al doilea, Theobald, era leneş şi uneori se cam îndepărta de adevăr. Copiii lui ar fi putut eventual să răspundă, dacă ar fi ştiut ce se petrece în mintea tatălui, că el nu-şi bătea niciodată banii, în

[1] Thomas Babington Macaulay (1800-1859) - istoric şi om politic englez, autor al unei *Istorii a Angliei*.

timp ce pe copii îi bătea destul de des. Cu banii nu era niciciînd repezit sau țifnos, își poate tocmai de aceea se înțelegea atît de bine cu ei.

Nu trebuie să uităm că la începutul secolului al XIX-lea relațiile dintre părinți și copii erau încă departe de a fi satisfăcătoare. Tipul tatălui violent, descris de Fielding, Richardson, Smollett și Sheridan, are acum mult mai puține șanse de a găsi un loc în literatură decît originala reclamă a domnilor Fairlie & Pontifex pentru *Enoriașul cucernic de la țară*, dar acest tip de tată a fost zugrăvit cu mult prea multă insistență ca să nu fi fost inspirat din realitate. Părinții din romanele domnișoarei Austen[1] seamănă mai puțin cu niște fiare sălbatice decît cei înfățișați de predecesorii ei, însă evident că ea îi privește cu ochi bănuitori și în cea mai mare parte a scrierilor sale e destul de transparent simțămîntul neplăcut că le père de famille est capable de tout.[2] În epoca elizabetană relațiile dintre părinți și copii par în general să fi fost mai umane. Tații și fiii din Shakespeare sînt îndeobște în relații de prietenie și răul nu pare să fi ajuns în culmea ororii, pînă ce îndelungata domnie a puritanismului n-a familiarizat mințile oamenilor cu idealurile iudaice, considerate ca modele pe care ar trebui să ne dăm osteneala să le reproducem în viața noastră cea de toate zilele. Cîte precedente nu au oferit Abraham, Ieptah și Ionadab, fiul lui Rehab? Ce ușor era să-i citezi și să-i urmezi într-o vreme cînd prea puțini bărbați și femei dotați cu rațiune se îndoiau că Vechiul Testament ar reproduce *verbatim*[3] fiecare silabă ieșită din gura Domnului! În plus, puritanismul a restrîns plăcerile firești; el a înlocuit imnurile de slavă și mulțumire cu Ieremiada și a uitat că orice

---

[1] Jane Austen (1776-1816) autoarea romanelor *Mîndrie și prejudecată*, *Elinor și Marianne*, *Mînăstirea Northanger*, ș.a.

[2] Tatăl de familie e în stare de orice (fr.).

[3] Textual (lat.).

păcate, cît de mici, au avut nevoie în toate timpurile de justificare.

Domnul Pontifex era poate niţel mai aspru cu copiii lui decît unii din semenii săi, dar nu mult mai aspru. Îşi bătea băieţii de două-trei ori pe săptămînă, iar în unele săptămîni chiar mai des, de fapt mai des, dar pe vremea aceea taţii nu făceau altceva decît să-şi bată fiii. E uşor să ai păreri mai îndreptăţite cînd toată lumea le are, dar din fericire sau din nefericire, rezultatele n-au nici cea mai mică legătură cu vinovăţia sau nevinovăţia morală a aceluia care le determină.

Rezultatele depind pur şi simplu de lucrul săvîrşit, oricare ar fi el. Tot aşa, vinovăţia sau nevinovăţia n-au nimic de-a face cu rezultatul; ele depind doar de chestiunea dacă un număr suficient de oameni dotaţi cu raţiune, aflaţi în situaţia celui ce a săvîrşit fapta, ar fi făcut la fel. Pe vremea aceea era universal admis că cine cruţă nuiaua, răsfaţă copilul. Şi sfîntul Pavel trecuse neascultarea faţă de părinţi printre cele mai urîte păcate. Dacă odraslele domnului Pontifex făceau ceva ce nu era pe placul lui, erau evident neascultătoare. În cazul acesta, un om înţelept nu avea decît o singură cale de ales. De bună seamă trebuia să pună stavilă primelor semne ale încăpăţînării, atîta vreme cît copiii erau prea tineri ca să se împotrivească în mod serios. Dacă voinţa lor era „îmblînzită" – aceasta fiind expresia la modă pe atunci – încă din copilărie, ei căpătau deprinderea ascultării pe care n-aveau să mai îndrăznească a o părăsi, pînă cînd ajungeau la vîrsta de douăzeci şi unu de ani. Iar atunci n-aveau decît să facă ce voiau; el va şti să se apere; deocamdată însă el şi cu banii lui erau la cheremul copiilor mai mult decît dorea.

Cît de puţin ne cunoaştem gîndurile! Acţiunile noastre reflexe le cunoaştem, da; dar reflecţiile noastre reflexe? Omul se mîndreşte, într-adevăr, că este conştient! Ne lăudăm că ne deosebim de vînturi şi valuri, de pietrele care cad, şi de plante, care cresc fără să ştie de ce, precum şi de fiinţele rătăcitoare,

care umblă încoace și încolo după prada lor așa cum ne place să spunem, fără a fi ajutate de rațiune. Doar știm foarte bine cum și de ce facem fiecare lucru, nu? Bănuiesc că nu e lipsită total de adevăr părerea care începe să se răspîndească în zilele noastre, că tocmai gîndurile și acțiunile noastre mai puțin conștiente ocîrmuiesc în mare măsură viețile noastre și ale celor care se trag din noi.

CAPITOLUL VI

Domnul Pontifex nu era omul care să se frămînte prea mult, punîndu-și întrebări cu privire la mobilul acțiunilor sale. Pe atunci oamenii nu erau atît de predispuși la introspecție cum sîntem noi astăzi, trăiau mai mult pe baza legilor unei autorități superioare. Doctorul Arnold[1] nu semănase încă recolta aceea de gînditori serioși pe care o culegem astăzi, și oamenii nu înțelegeau de ce ar trebui să procedeze altfel decît aveau dorința, din moment ce nu vedeau nici un fel de consecințe negative pentru ei de pe urma acestei comportări. Dar atunci, ca și acum, această comportare avea mai multe consecințe decît se prevedea.

Ca și alți oameni bogați de la începutul secolului nostru, domnul Pontifex mînca și bea mult mai mult decît avea nevoie pentru menținerea sănătății. Nici măcar constituția sa perfectă nu era ferită de urmările supraalimentării continue și a ceea ce numim noi astăzi excesul de băutură. Ficatul i se tulbura adesea și, cînd cobora să-și ia micul dejun, avea ochii galbeni. În asemenea zile, generația tînără știa că trebuie să fie cît mai

[1] Thomas Arnold (1795-1842) - istoric și teolog englez, a introdus o serie de reforme în învățămînt.

precaută. În general nu din cauza consumării aguridei li se strepezesc copiilor dinții. Părinții înstăriți rareori mănîncă aguridă: pentru copii pericolul constă în consumarea prea multor struguri dulci de către părinți.

Sînt de acord că la prima vedere pare foarte nejust ca părinții să se distreze iar copiii să sufere pedepse din această pricină. Dar tinerii nu trebuie să uite că mulți ani ei fac parte integrantă din părinții lor și, prin urmare, s-au distrat cîndva prin părinții lor. Dacă acum au uitat de aceste distracții, situația lor e exact ca cea a oamenilor pe care-i doare capul dimineața, pentru că s-au îmbătat seara. Omul pe care-l doare capul nu pretinde că ar fi altcineva decît omul care s-a îmbătat. Și susține că eul lui de peste noapte ar trebui pedepsit, iar nu eul lui de dimineață; tot așa odraslele n-ar trebui să plîngă de durerea de cap căpătată prin persoana părinților lor, deoarece continuarea identității, deși nu imediat aparentă, este la fel de reală și într-un caz, ca și în celălalt. Cu adevărat nejust e atunci cînd părinții au parte de distracții după ce s-au născut copiii, iar copiii sînt pedepsiți pentru asta.

În asemenea zile, zile negre pentru el, domnul Pontifex privea totul sumbru și-și spunea că, în ciuda bunătății sale față de copii, aceștia nu-l iubesc. Dar cine poate iubi un om suferind de ficat? „Cît de josnică e această ingratitudine", exclama în sinea lui. Și cît de greu de îndurat era, mai ales pentru el, care fusese un fiu model, cinstindu-și și ascutîndu-și părinții, cu toate că aceștia nu cheltuiseră pentru copilul lor nici măcar a suta parte din banii risipiți de el pentru copii lui.

„E mereu aceeași poveste, își zicea: tinerii, cu cît au mai mult, cu atîta vor mai mult și mulțumirea ce ți-o oferă e cu atît mai mică. Eu am făcut o mare greșeală. Am fost mult prea îngăduitor cu copii mei. Dar nu-i nimic, mi-am făcut datoria față de ei, cu prisosință; dacă ei nu și-o vor îndeplini pe-a lor față de mine, asta e o chestiune care rămîne să se lămurească între Dumnezeu și ei; cel puțin eu unul știu bine că n-am nici o

vină. Parcă eu nu puteam să mă căsătoresc? Şi puteam să mai am alţi copii, mai iubitori, etc.etc"

Îşi plîngea singur de milă, pentru cît cheltuia cu învăţătura copiilor; nu-şi dădea cîtuşi de puţin seama că învăţătura asta îi costa pe copii mult mai mult decît pe el, întrucît le răpea capacitatea de a-şi cîştiga existenţa uşor, în loc să-i ajute s-o poată face; iar pe de altă parte, îi lăsa la cheremul tatălui lor, pe ani şi ani de zile, după ce ajunseseră la o vîrstă cînd ar fi trebuit să fie independenţi. Educaţia primită în acele şcoli publice taie unui băiat orice posibilitate de se descurca; el nu mai poate ajunge simplu muncitor sau măcar mecanic. Şi aceştia sînt singurii oameni a căror independenţă nu este precară - bineînţeles cu excepţia celor care moştenesc chiar de la naştere o avere, sau care sînt plasaţi încă de tineri pe un făgaş sigur şi statornic. Domnul Pontifex nu-şi dădea seama de nimic din toate astea; singurul lucru pe care-l vedea era că cheltuieşte cu copiii lui mult mai mulţi bani decît l-ar fi putut sili legea s-o facă; iar altceva ce i s-ar mai fi putut pretinde? N-ar fi putut el oare să-şi trimită amîndoi fiii ca băieţi de prăvălie la un zarzavagiu? Şi parcă cine l-ar împiedica s-o facă şi mîine, dacă ar vrea? Posibilitatea adoptării unei asemenea soluţii era tema lui favorită, de cîte ori îşi ieşea din fire; e drept însă că niciodată nu şi-a făcut vreunul din fii ucenic pe lîngă un zarzavagiu, deşi băieţii, ori de cîte ori discutau între ei, ajungeau la concluzia că ar fi preferat să li se întîmple aşa ceva.

Alteori, cînd nu se simţea prea bine, domnul Pontifex îi chema pe amîndoi acasă, pentru simpla plăcere de a-i ameninţa cu testamentul. În imaginaţie îi excludea pe rînd din testament, şi-şi lăsa toată averea unor opere de binefacere, pînă cînd, în cele din urmă, se vedea obligat să-i repună în drepturile lor, numai şi numai ca să aibă plăcerea de a-i desmoşteni din nou, cu ocazia următorului acces de furie.

Bineînțeles, dacă tinerii își modifică în oarecare măsură purtarea sub influența perspectivelor oferite de testamentele unor persoane în viață, procedează foarte greșit, și trebuie să se aștepte ca în cele din urmă să aibă ceva de suferit; totuși puterea amenințărilor și a încercărilor de a ține oamenii în șah prin testamente se pretează atît de mult la abuzuri și este transformată atît de des într-un teribil instrument de tortură, încît, dacă aș putea, aș face să se voteze o lege care să nu permită nimănui să-și scrie testamentul timp de trei luni de la data comiterii uneia dintre infracțiunile susmenționate; totodată aș permite magistraților sau judecătorilor de pace, în fața cărora a fost pus sub acuzație, să dispună de proprietatea lui după cum vor crede de cuviință, în modul cel mai rezonabil, dacă s-ar întîmpla ca numitul să moară în timpul cînd i s-a suspendat dreptul de a-și face testamentul.

Domnul Pontifex își chema băieții în sufragerie și le spunea:

– Dragul meu John și dragul meu Theobald, uitați-vă la mine. Eu mi-am început viața fără altă avere decît hainele cu care m-au trimis la Londra tata și mama. Tata mi-a dat zece șilingi și mama cinci, drept bani de buzunar. Și mie mi s-au părut aproape generoși. În viața mea nu i-am cerut tatei vreun ban, și nici n-am luat de la el măcar un capăt de ață, în afară de mica sumă ce mi-o trimitea lunar, pînă ce am început să primesc și eu o leafă. Mi-am croit singur drum în viață și mă aștept ca și fiii mei să facă la fel. Vă rog să nu vă băgați în cap ideea că o să mă spetesc muncind, ca să cîștig bani pe care să-i cheltuiască fiii mei în locul meu. Dacă vreți bani, trebuie să-i cîștigați singuri, așa cum am făcut și eu, pentru că, vă dau cuvîntul meu de onoare, n-am să las nici unuia din voi nici măcar un gologan, dacă nu va dovedi că-l merită. Tinerii de astăzi fac impresia că așteaptă tot felul de bogății și plăceri despre care eu nici măcar n-am auzit cînd eram tînăr. Ehe, tatăl meu era un simplu dulgher! Dar voi, poftim! Învățați

amîndoi la şcoli publice, care mă costă cîteva sute de lire pe an, pe cînd eu, la vîrsta voastră, munceam din greu, fiind contopist la firma unchiului Fairlie. Ce n-aş fi realizat dacă aş fi avut măcar jumătate din avantajele de care vă bucuraţi voi în viaţă. Ar trebui ca voi să ajungeţi duci sau să întemeiaţi împărăţii noi, pe tărîmuri încă nedescoperite, şi încă mă îndoiesc că aţi face, păstrînd proporţiile, atîta cît am realizat eu. Nu, nu, să ştiţi bine că eu vă ţin numai pînă cînd terminaţi şcoala şi colegiul, şi pe urmă vă rog frumos să vă croiţi singuri drum în viaţă.

Şi în felul acesta se monta singur, ajungînd într-o asemenea stare de virtuoasă indignare, încît uneori îi bătea pe băieţi din senin cu băţul, sub cine ştie ce pretext inventat pe moment. Şi totuşi, faţă de alţi copii, tinerii Pontifex erau norocoşi; la zece familii unde copiii o duceau rău, exista una, poate, în care o duceau mai bine; mîncau şi beau lucruri bune şi sănătoase, dormeau în paturi comode, erau îngrijiţi de cei mai buni doctori cînd se îmbolnăveau şi căpătau cea mai bună educaţie ce se putea obţine cu bani. Lipsa aerului curat nu pare să afecteze în prea mare măsură fericirea copiilor dintr-o străduţă a Londrei: cei mai mulţi dintre ei cîntă şi se joacă de parcă ar fi pe o landă din Scoţia. Tot aşa, lipsa unui climat spiritual agreabil nu e resimţită de copiii care nu s-au bucurat niciodată de el. Tinerii au o capacitate uluitoare, fie de a muri, fie de a se adapta împrejurărilor. Chiar dacă sînt nefericiţi – foarte nefericiţi – e de mirare cît de uşor pot fi împiedicaţi să descopere acest lucru sau, în orice caz, să-l atribuie vreunei alte cauze decît propriei lor păcătoşenii.

Părinţilor care doresc să ducă o viaţă liniştită le-aş recomanda: spuneţi-le copiilor voştri că sînt obraznici. Mai obraznici ca majoritatea copiilor. Indicaţi-le ca modele de perfecţiune pe copii unor cunoştinţe şi făceţi-i pe ai voştri să se simtă profund inferiori altora. Faţă de ei, deţineţi atît de multe arme de calibru greu, încît nici vorbă să se poată măsura cu

voi. Asta e ceea ce se numeşte influenţa morală, şi ea vă va da posibilitatea să-i jucaţi pe degete cum vă place. Ei cred că voi ştiţi mult mai multe şi nu vor fi avut timpul să vă prindă destul de des minciuna, pentru a bănui că nu sînteţi nişte persoane chiar atît de eterice şi scrupulos de cinstite cum pretindeţi; şi nici nu vor afla cît de laşi sînteţi şi cît de repede aţi rupe-o la fugă dacă s-ar război cu voi în mod tenace şi raţional. Voi aveţi zarurile şi numai voi le aruncaţi, atît pentru copiii voştri cît şi pentru voi. Atunci măsluiţi-le pentru că puteţi foarte uşor aranja în aşa fel încît copiii voştri să nu le cerceteze niciodată. Spuneţi-le ce indulgenţi, ce extraordinar de indulgenţi sînteţi; insistaţi asupra avantajelor incalculabile pe care i le-aţi oferit, în primul rînd aducîndu-i pe lume, dar mai ales aducîndu-i pe lume în calitate de copii ai voştri şi nu ai altcuiva. Spuneţi-le că de fapt vegheaţi asupra celor mai înalte interese ale lor, ori de cîte ori sînteţi mînioşi şi vreţi să vă faceţi dezagreabili ca un balsam pentru propriul vostru suflet. Insistaţi mult, neîncetat, asupra acestor interese înalte. Daţi-le mereu drept hrană spirituală pucioasa cu melasă pe care o oferă poveştile de duminică ale răposatului episcop de Winchester. Voi deţineţi toate atuurile, sau dacă nu-i chiar aşa, le puteţi şterpeli foarte uşor; dacă le jucaţi cu oarecare înţelepciune, veţi ajunge capi ai unor familii fericite, unite şi cu frica lui Dumnezeu, exact cum a făcut vechiul meu prieten, domnul Pontifex. E adevărat că foarte probabil copiii voştri vor afla cîndva tot adevărul, dar atunci va fi prea tîrziu ca acesta să le mai slujească la ceva, sau să vă mai deranjeze cîtuşi de puţin pe voi.

Unii satirici s-au plîns de viaţă, pretinzînd că toate plăcerile se concentrează în prima parte a ei, şi că sîntem sortiţi să le vedem restrîngîndu-se din ce în ce, astfel încît nu ne mai rămîn, poate, decît neplăcerile unei bătrîneţi decrepite.

Mie mi se pare că tinereţea este ca primăvara, un anotimp prea lăudat – încîntător dacă se întîmplă să fie o primăvară

excepţională, dar în practică o perioadă prea arareori privilegiată, şi vestită, mai degrabă, pentru vînturile biciuitoare de răsărit decît pentru adierile plăcute. Toamna este un anotimp mai liniştit şi pierderea florilor este compensată din plin de belşugul fructelor.

Fiind întrebat, la vîrsta de nouăzeci de ani, care a fost perioada cea mai fericită din viaţa lui, Fontenelle[1] a spus că nu ştie să fi fost vreodată mai fericit decît în momentul acela, dar poate că totuşi cei mai frumoşi ani i-a trăit între cincizeci şi cinci şi şaptezeci şi cinci. Iar doctorul Johnson[2] aprecia bucuriile bătrîneţii ca fiind mult superioare celor ale tinereţii. E drept însă că la bătrîneţe trăim în umbra morţii, care, ca o sabie a lui Damocles, poate să se pogoare asupra noastră în orice clipă; dar am descoperit de atîta vreme că în viaţă eşti mai mult ameninţat decît lovit, încît am ajuns ca oamenii care trăiesc la poalele Vezuviului, şi înfruntăm toate riscurile fără a fi neliniştiţi.

CAPITOLUL VII

Cîteva cuvinte ar fi suficiente pentru a-i prezenta pe cei mai mulţi dintre tinerii la care am făcut aluzie în capitolul anterior. Eliza şi Maria, fetele mai mari, nu erau nici tocmai frumoase, nici tocmai urîte, şi se arătau a fi nişte domnişoare model din toate punctele de vedere; în schimb Alethea era cît se poate de frumuşică şi avea o fire vioaie şi afectuoasă, contrastînd puternic cu cea a fraţilor şi surorilor ei. Semăna cu bunicul, nu numai la trăsăturile feţei, dar, ca şi el, era plină de

[1] Bernard Le Bonier de Fontenelle (1657-1757), moralist francez.
[2] Samuel Johnson (1709-1784) - critic, eseist şi romancier englez.

haz, ceea ce-i lipsea total lui taică-su, deşi acesta avea un fel de umor zgomotos şi cam grosolan, luat de mulţi oameni drept spirit.

Crescînd, John se făcu un flăcău chipeş, cu un aer de gentleman, cu trăsăturile puţin prea regulate şi prea fin dăltuite. Se îmbrăca atît de frumos, avea purtări atît de alese şi se ţinea cu atîta seriozitate de carte, încît curînd ajunse să fie elevul preferat al profesorilor; în schimb, diplomaţia lui instinctivă îl făcea să fie mai puţin simpatizat de elevi. Deşi îi ţinea din cînd în cînd predici, taică-su era într-un fel mîndru de băiat, pe măsură ce acesta creştea; în plus, vedea în el germenii unui bun om de afaceri, în mîinile căruia firma sa avea să înflorească şi nu să decadă. John ştia cum să-i intre în voie lui taică-su, şi încă de la o vîrstă destul de fragedă ajunse să se bucure de toată încrederea pe care acesta era în stare s-o acorde cuiva.

Fratele său, Theobald, nu era cîtuşi de puţin pe potriva lui John, ceea ce de altfel ştia, şi se resemnase. Nu era nici pe departe aşa arătos ca frate-su şi n-avea nici aceleaşi resurse naturale; copil fiind, îşi dezvăluise un caracter violent şi nestăpînit. Acum însă, dimpotrivă, ajunsese rezervat şi sfios, ba chiar aş zice indolent, atît la minte cît şi la trup. Era mai puţin tipicar decît John, mai puţin capabil să se afirme şi mai puţin abil în a se potrivi şi supune capriciilor lui taică-su. Nu cred că ar fi fost în stare să iubească pe cineva din toată inima, dar e drept că în cercul său de familie toţi contribuiau să-i înăbuşe afecţiunea, mai degrabă decît să i-o stimuleze, în afară doar de soră-sa, Alethea; dar şi ea era cam prea iute şi vioaie pentru firea lui oarecum morocănoasă. El era întotdeauna ţapul ispăşitor şi uneori mă gîndeam că o să aibă de furcă cu doi taţi – taică-su şi frate-su, John – la care s-ar mai fi putut adăuga, fără prea multă exagerare, surorile, Eliza şi Maria, ca un al treilea şi un al patrulea tată. Poate că dacă ar fi simţit foarte intens această stare de dependenţă a sa, n-ar fi suportat-o. Dar

era timid din fire şi mîna forte a lui taică-su îl menţinea în cea mai strînsă armonie exterioară cu fraţii şi surorile lui.

Băieţii îi erau utili tatălui lor într-o singură privinţă. Adică vreau să spun că se servea de unii pentru a-i supune pe ceilalţi. Nu le dădea decît foarte puţini bani de buzunar, iar lui Theobald îi băga tot timpul în cap ideea că pretenţiile fratelui său mai mare sînt în mod firesc de o importanţă capitală şi deci au prioritate; iar faţă de John insista asupra faptului că are o familie numeroasă şi afirma solemn că este nevoit să facă cheltuieli atît de mari, încît la moartea lui au să rămînă puţini bani de împărţit. Lui puţin îi păsa dacă băieţii confruntă între ei aceste afirmaţii, din moment ce n-o făceau în prezenţa lui. Theobald nu se plîngea nici măcar cînd nu era de faţă taică-su. L-am cunoscut îndeaproape – în măsura în care îl putea cunoaşte cineva – încă din copilărie, la şcoală, şi apoi la Cambridge, dar el pomenea foarte rar numele lui taică-su, chiar şi în timpul vieţii acestuia, iar după moartea lui nu l-am auzit niciodată vorbind despre el. La şcoală nu era antipatizat într-o măsură atît de evidentă ca fratele lui, John, dar era prea greoi şi prea lipsit de energie vitală, ca să se bucure de multe simpatii.

Nici nu ajunsese încă la vîrsta cînd băieţii poartă pantaloni, că se şi stabilise viitoarea lui carieră: preoţia. Era de rigoare ca domnul Pontifex, binecunoscutul editor de cărţi religioase, să închine bisericii cel puţin pe unul din fiii săi; acest lucru putea să sporească afacerile firmei respective sau, în orice caz, să menţină nivelul tranzacţiilor; de asemenea domnul Pontifex avea oarecare priză la episcopie şi la alţi demnitari ai bisericii şi putea spera ca datorită influenţei sale să obţină într-un fel sau altul promovarea fiului său. Încă din fragedă copilărie, viitorul băiatului îi era ţinut mereu treaz în faţa ochilor, considerîndu-se ca o chestiune deja rezolvată prin propriul lui consimţămînt. Cu toate acestea, i se lăsa o anumită aparenţă de libertate. Domnul Pontifex spunea că este drept şi frumos să i

se acorde băiatului posibilitatea de alegere şi era un om mult prea echitabil pentru a-i refuza fiului avantajele de orice fel ce le-ar obţine de pe urma acestei alegeri. Striga că-l cuprinde pur şi simplu o oroare cumplită la gîndul de a sili pe un tînăr să adopte o profesiune care nu-i e pe plac. Departe de el intenţia de a exercita presiuni asupra unui fiu de-al lui în favoarea vreunei profesiuni, şi cu atît mai puţin cînd era vorba de o profesiune atît de sacră ca cea de pastor. Aşa vorbea cînd aveau musafiri şi cînd Theobald era de faţă. Se exprima atît de înţelept şi de frumos încît, ascultîndu-l, musafirii îl considerau o adevărată culme a echităţii şi raţiunii. Vorbea cu atîta insistenţă, iar obrajii săi trandafirii şi chelia înaltă îi dădeau o înfăţişare de om atît de bine intenţionat, încît era greu să nu te simţi transportat ascultîndu-i expunerea. Cred că cel puţin doi sau trei capi de familie din împrejurimi le-au acordat fiilor lor libertatea absolută în alegerea profesiunii – şi nu sînt prea convins că ulterior nu au avut motive serioase de a regreta această acţiune. Văzîndu-l pe Theobald cu aerul său sfios şi prea puţin mişcat de manifestarea unui asemenea respect pentru dorinţele lui, musafirii îşi spuneau că băiatul nu prea pare să aibă şanse de a ajunge la fel de bine ca taică-su, şi-l etichetau drept un tînăr lipsit de entuziasm, care ar trebui să aibă mai multă viaţă în el, şi să fie mai sensibil decît pare, la avantajele ce i se oferă.

Nimeni nu credea cu mai multă fermitate decît băiatul în corectitudinea întregului aranjament; ceea ce-l făcea să tacă era o senzaţie de stînjeneală; dar acest simţămînt era prea adînc şi permanent ca să-şi poată da pe deplin seama de el şi să ajungă la o înţelegere cu sine însuşi. Se temea de încruntarea furioasă care întuneca faţa lui taică-su la cea mai mică împotrivire. Ameninţările violente ale acestuia, sau batjocura lui grosolană n-ar fi fost luate *au serieux*[1] de un băiat mai tare

[1] În serios. (fr.).

de înger, dar Theobald nu avea această calitate şi, pe bună dreptate sau nu, îl credea pe taică-su capabil să-şi traducă în fapt ameninţările. Pînă în acel moment împotrivirea nu izbutise niciodată să-i aducă lui Theobald lucrul dorit, dar, de fapt, sincer vorbind, nici supunerea nu-i adusese nimic, decît doar în cazul cînd se întîmpla să dorească exact ceea ce voia şi taică-su pentru el. Dacă-l munciseră vreodată gînduri de împotrivire, apoi astea se stinseseră de la o vreme şi puterea de a se împotrivi se pierduse într-atîta, din lipsă de exerciţiu, încît aproape că nu-i mai rămăsese nici măcar dorinţa. Nu-i rămăsese nimic altceva decît acceptarea prosteasca, asemănătoare cu cea a unui măgar doborît de povara a două samare. Se prea poate să fi întrezărit uneori foarte vag alte idealuri decît cele ce-i erau impuse; se prea poate ca din cînd în cînd să se fi visat marinar sau soldat, pe meleaguri foarte îndepărtate, sau chiar băiat de fermier undeva pe ţarină, dar nu era înzestrat cu destulă energie pentru a avea vreo şansă de a-şi preface visurile în realitate, şi se lăsa dus de curent – un curent lent şi, mă tem, tulbure.

Cred că şi *Catehismul bisericii* purta în mare măsură răspunderea pentru relaţiile nefericite care există şi astăzi de obicei între părinţi şi copii. Lucrarea susmenţionată a fost scrisă aproape exclusiv din punctul de vedere al părinţilor; persoana care a alcătuit catehismul n-a făcut apel la vreo cîţiva copii să-l ajute; este evident că nici autorul nu era un om tînăr, iar pe de altă parte mi-ar fi greu să spun că lucrarea e opera unui om care iubea copiii, în ciuda cuvintelor „dragul meu copil", care sînt puse o dată, dacă nu mă înşeală memoria, în gura catehistului, avînd totuşi un sunet destul de aspru. Impresia generală pe care o lasă asupra minţii tinerilor este că ticăloşia lor înnăscută nu a fost înlăturată decît în mică măsură cu ocazia botezului, şi simplul fapt că sînt tineri are în sine ceva ce se împleteşte mai clar sau mai puţin clar cu păcatul.

Dacă se va cere vreodată o nouă ediţie a lucrării, aş vrea să introduc cîteva cuvinte prin care să insist asupra datoriei de a căuta toate plăcerile şi de a evita toate suferinţele ce pot fi evitate în mod onorabil. Aş vrea să văd că-i învăţăm pe copii să nu spună că le plac lucrurile care de fapt nu le plac, pur şi simplu pentru că alţi oameni, şi nu toţi, zic că le plac; de asemenea să le arătăm ce prostie e să spui că crezi în cutare sau cutare lucru, cînd, copil fiind, nici nu înţelegi măcar despre ce e vorba. Dacă mi s-ar obiecta că aceste adausuri ar lungi prea mult catehismul, aş scurta observaţiile referitoare la datoria faţă de aproapele nostru şi la sacramente. În locul paragrafului care începe „Doresc ca Domnul Dumnezeul nostru şi părintele nostru ceresc", eu unul aş – dar poate ar fi mai bine să mă întorc la Theobald şi să las remanierea catehismului pe mîinile altora mai competenţi.

CAPITOLUL VIII

Domnul Pontifex îşi pusese în gînd ca, după ce fiul lui va absolvi colegiul, să rămînă mai departe acolo ca bursier-preparator, înainte de a se face pastor. Acest lucru i-ar permite să se întreţină materialiceşte, şi pe de altă parte i-ar asigura o parohie, dacă cumva înalţii demnitari ai bisericii pe care-i cunoştea el n-ar binevoi să-i dea vreuna. Băiatul învăţase destul de bine pentru ca acest lucru să fie posibil; aşadar, se văzu trimis la unul dintre colegiile de mîna a doua de la Cambridge şi pus de îndată să înveţe sub îndrumarea celor mai buni meditatori ce puteau fi găsiţi. Sistemul de examene adoptat cu vreo doi ani înainte ca Theobald să absolve îi sporise şansele de a obţine un loc de preparator, pentru că dacă se pricepea la ceva, fără îndoială că la umanistică se pricepea

şi nu la matematică. Iar noul sistem încuraja în mai mare măsură decît pînă atunci studiile clasice.

Theobald era destul de deştept pentru a înţelege că dacă munceşte pe brînci are o şansă de independenţă, iar ideea de a deveni bursier al colegiului îi surîdea. De aceea îşi dădu toată osteneala şi reuşi să obţină diploma ce-i permitea să capete foarte probabil gradul de preparator; totul se reducea aproape numai la o chestiune de timp. O vreme, domnul Pontifex senior fu cu adevărat încîntat şi-i promise fiului său că-i va dărui operele oricărui scriitor clasic pe care-l va dori. Tînărul alese operele lui Bacon şi, în consecinţă, Bacon îşi făcu apariţia sub forma a zece volume, frumos legate..La o cercetare mai atentă însă constată că volumele erau cumpărate de la anticariat.

După ce-şi luă diploma, următorul lucru ce-l avea de aşteptat era hirotonisirea, la care Theobald se gîndise prea puţin pînă atunci: o acceptase ca pe ceva ce avea să se întîmple de la sine într-o bună zi, în cadrul evoluţiei firesti a lucrurilor. Acum, însă, era pe cale de a se produce cu adevărat, profilîndu-se ca un eveniment ce nu putea să întîrzie mai mult de cîteva luni, şi asta îl cam speria, întrucît o dată intrat nu mai putea scăpa. Văzută de aproape, hirotonisirea îi plăcea mult mai puţin decît atunci cînd reprezenta o perspectivă îndepărtată, şi făcu chiar cîteva slabe eforturi de a scăpa, după cum se poate observa din corespondenţa pe care fiul său Ernest a găsit-o printre hîrtiile lui Theobald, scrisă pe hîrtie cu chenar aurit, cu o cerneală decolarată de vreme şi legată frumos cu o panglică, dar fără a fi însoţită de vreo notă sau comentariu. O reproduc fără a-i face nici cea mai mică modificare.

"Dragă tată

Nu-mi face deloc plăcere să reiau o chestiune considerată pe deplin statornicită, dar cu cît se apropie mai mult momentul, încep să am mari îndoieli în privinţa chemării mele

pentru cariera preoțească. Slavă Domnului, n-aș putea să spun că am vreo îndoială cît de mică sau vreo urmă de neîncredere față de biserica anglicană, ci, dimpotrivă, aș putea să subscriu din inimă la toate cele trezeci și nouă de articole care, într-adevăr, mi se par a fi *nec plus ultra*[1] al înțelepciunii umane; iar Paley[2] , de asemenea, nu lasă adversarului nici o portiță de ieșire; sînt sigur însă că aș proceda contrar dorințelor tale dacă ți-aș ascunde faptul că nu simt acea chemare interioară pentru a fi un predicator al Evangheliei, despre care va trebui să spun că o am și că am simțit-o, cînd va fi să mă hirotonisească episcopul. Încerc să capăt acest simțămînt, mă rog cu perseverență să-l capăt, și uneori mi se pare chiar că l-am căpătat. Dar foarte curînd se șterge, și cu toate că n-aș putea să spun că-mi repugnă cu totul să fiu preot, și sînt convins că, dacă voi ajunge preot, mă voi strădui să trăiesc pentru slava Celui de Sus și să promovez cauza Lui pe pămînt, totuși am senzația că e nevoie de ceva mai mult decît atît ca să justifice pe deplin intrarea mea în slujba bisericii. Îmi dau seama că deși am avut bursă la școală, te-am pus la mari cheltuieli, dar tu m-ai învățat întotdeauna să nu ascult decît de conștiință, și conștiința îmi spune că aș face rău dacă aș îmbrățișa cariera preoției. S-ar putea ca Dumnezeu să-mi dea totuși de aci înainte spiritul acela pentru care te asigur că mă rog mereu de atîta vreme, dar se prea poate să nu mi-l dea. Și, în cazul acesta, n-ar fi oare mai bine pentru mine să încerc să găsesc altceva? Știu că nici tu, nici John nu vreți ca eu să continui afacerile familiei, și nici nu mă pricep cîtuși de puțin la chestiuni bănești. Dar oare n-aș putea face nimic altceva? Regret că trebuie să te rog să mă întreții, cîtă vreme aș face studii de medicină sau drept; dar de îndată ce-mi voi căpăta

[1] Nimic peste asta (nu mai poate exista), culmea (lat.).

[2] Paley William (1743-1805)- teolog englez; în lucrările sale, care s-au bucurat de o mare popularitate în secolul al XIX-lea, vrea să bazeze credința pe rațiune, tinzînd spre utilitarism.

titulul de preparator, ceea ce nu va mai dura prea mult, mă voi strădui să nu te mai pun la cheltuieli, şi aş putea să cîştig ceva bani cu scrisul sau cu lecţiile. Trag nădejde că n-ai să socoţi scrisoarea mea necuviincioasă; departe de mine intenţia de a-ţi produce vreun necaz. Sper că-mi vei ierta sentimentele actuale, care de fapt nu izvorăsc decît din respectul acela pentru conştiinţa mea, pe care nimeni nu mi l-a imprimat atît de adînc cum ai făcut-o tu. Te rog scrie-mi fără întîrziere cîteva rînduri. Nădăjduiesc că ţi-a trecut răceala. Rugîndu-te să transmiţi sărutări Elizei şi Mariei, rămîn al tău fiu iubitor.

THEOBALD PONTIFEX"

„Dragă Theobald. Îţi pot înţelege pe deplin sentimentele şi nu vreau cîtuşi de puţin să-ţi reproşez felul cum le-ai exprimat. Este foarte drept şi firesc să ai aceste sentimente, cu excepţia doar a unui pasaj, a cărui eroare a vei simţi şi tu, fără îndoială, dacă te vei gîndi mai bine, şi la care nu voi face nici o altă referire decît menţiunea faptului că m-a jignit. Nu trebuia să scrii cuvintele <<cu toate că am avut bursă>>. Era de datoria ta ca, dacă puteai să faci ceva pentru a mă ajuta să duc povara grea a învăţăturii tale, banii să-mi fie transmişi mie, aşa cum s-a şi întîmplat. Fiecare rînd din scrisoarea ta mă convinge că eşti sub influenţa unei sensibilităţi bolnăvicioase, ceea ce constituie unul din mijloacele preferate ale diavolului, pentru a-i împinge pe oameni către propria lor nimicire. După cum spui şi tu, am cheltuit sume foarte mari pentru educaţia ta. N-am făcut nici un fel de economie, şi nu m-am dat înapoi de la nimic pentru a-ţi oferi avantajele pe care, ca un gentleman englez ce sînt, ţineam din tot sufletul să le acord fiului meu, însă nu sînt cîtuşi de puţin dispus să las toate aceste cheltuieli să fie irosite de pomană, şi nici să mă văd silit a relua lucrurile de la început, pur şi simplu pentru că tu ţi-ai băgat în cap nişte scrupule prosteşti; trebuie să te împotriveşti lor, întrucît sînt la fel de nedrepte faţă de tine, ca şi faţă de mine.

Nu ceda acelei dorințe nestăpînite de schimbare, care constituie în zilele noastre un rău pentru atîtea persoane de ambele sexe.

Bineînțeles nu trebuie neapărat să te faci preot. Nimeni n-o să te silească; ești absolut liber; ai douăzeci și trei de ani, și e normal ca la această vîrstă să știi ce vrei; dar de ce n-ai anunțat acest lucru mai devreme, în loc să fi păstrat pentru tine taina pînă acum, fără a fi suflat măcar o vorbă de împotrivire, înainte de a fi cheltuit atîția bani ca să te trimit la universitate, ceea ce n-aș fi făcut, dacă n-aș fi crezut că te-ai hotărît să îmbrățișezi cariera preoției? Am scrisori de la tine, în care exprimi dorința cea mai deplină de a te face păstor, iar fratele și surorile tale îmi sînt martori cînd spun că n-am exercitat asupra ta nici un fel de presiune. De fapt, nu-ți dai seama ce vrei și suferi de o timiditate nervoasă, care o fi cît se poate de firească, dar nu e mai puțin adevărat că e plină de consecințe grave pentru tine. Nu mă simt bine deloc și, firește, neliniștea provocată de scrisoarea ta mă chinuie din cale afară. Fie ca Domnul să te călăuzească spre o atitudine mai înțeleaptă. Tatăl tău iubitor G. PONTIFEX".

La primirea acestei scrisori, Theobald și-a luat inima în dinți.

„Taică-meu, își zise el, îmi spune că nu trebuie neapărat să mă fac preot dacă nu vreau. Ei bine, nu vreau, și deci n-o să mă hirotonisesc. Dar ce înseamnă cuvintele <<pline de consecințe grave pentru tine>>? Îndărătul acestor cuvinte se ascunde oare vreo amenințare – deși e greu s-o sesizezi sau să prinzi sensul lor exact? Nu cumva sînt destinate să producă toate efectele unei amenințări, fără a fi totuși cu adevărat amenințătoare?".

Theobald își cunoștea destul de bine tatăl, ca să nu riște să-i înțeleagă greșit intențiile; dar, pentru că se angajase atît de departe pe calea opoziției, și fiind realmente doritor să scape

de preoție dacă poate, se hotărî să se aventureze și mai mult. Îi scrise deci următoarea scrisoare:

"Dragă tată

Îmi spui – lucru pentru care-ți mulțumesc din suflet – că nimeni nu mă va sili să mă fac preot. Știam că n-ai să insiști să mă fac preot dacă conștiința mea se opune în mod serios acestui lucru. Prin urmare, m-am hotărît să renunț la această idee și sînt convins că tu vei fi atît de bun să constinui a-mi trimite aceeași alocație de care beneficiez și în prezent, pînă ce voi obține postul de preparator ce nu va întîrzia prea mult. Atunci voi înceta de a-ți mai fi o povară. Am să mă hotărăsc cît de curînd posibil ce profesiune voi îmbrățișa, și am să te anunț deîndată. Fiul tău iubitor,

THEOBALD PONTIFEX"

Ar mai fi acum de reprodus și ultima scrisoare, trimisă cu prima poștă. Are meritul de a fi foarte scurtă:

„Dragă Theobald, ți-am primit rîndurile. Nu izbutesc să înțeleg motivul care te-a îndemnat să le aștemi pe hîrtie. În schimb le văd limpede consecințele. Nu vei mai primi de la mine nici un ban, pînă nu-ți vei veni în fire. Dacă totuși persisti în nebunia și ticăloșia ta, sînt fericit să-mi amintesc că am alți copii, a căror purtarte sînt încredințat că-mi va fi un izvor de mîndrie și fericire. Tatăl tău iubitor, dar supărat.

G. PONTIFEX".

Nu cunosc urmarea imediată a acestei corespondențe reprodusă aci, dar pînă la sfîrșit totul se aranjă cum nu se poate mai bine. Fie că lui Theobald îi pieri curajul, fie că interpretă brînciul ce i-l dădu taică-su din exterior drept acea chemare interioară pentru care nu mă îndoiesc că se ruga cu cea mai mare seriozitate, deoarece credea cu fermitate în eficacitatea rugăciunii. De fapt și eu cred, în anumite împrejurări. Tenyson a spus că rugăciunile realizează mai multe lucruri decît își

închipuie lumea, însă el a fost destul de înţelept ca să se abţină să menţioneze dacă e vorba de lucruri bune sau rele. Poate că ar fi la fel de bine dacă lumea şi-ar închipui sau ar putea vedea cîteva lucruri făurite prin rugăciune. Dar trebuie să recunoaştem dificultatea acestei chestiuni. În cele din urmă Theobald obţinu postul de preparator datorită unui mare noroc, foarte curînd după ce-şi luă diploma, şi se văzu hirotonisit în toamna aceluiaşi an, 1825.

CAPITOLUL IX

Domnul Allaby era protopop la Crampsford, un sat aşezat la vreo cîţiva kilometri de Cambridge. Şi el îşi luase cu succes diploma, rămăsese apoi la universitate, căpătînd un post de preparator, iar în decursul anilor acceptase o slujbă de preot la colegiu, pentru care i se dădeau patru sute de lire pe an, şi casă. Veniturile particulare nu depăşeau două sute de lire pe an. Renunţînd la post se însurase apoi cu o femeie mult mai tînără decît el, care-i făcuse unsprezece copii; dintre aceştia trăiau nouă – doi băieţi şi şapte fete. Fiicele mari se căsătoriseră destul de bine, dar în epoca la care mă refer acum, mai rămăseseră încă cinci nemăritate, a căror vîrstă varia între douăzeci şi doi şi treizeci de ani – iar tatăl lor nu scăpase încă nici de sarcina întreţinerii celor doi băieţi. Era limpede că dacă i s-ar fi întîmplat ceva domnului Allaby, familia ar fi rămas într-o situaţie destul de proastă, şi grija aceasta, după cum era şi de aşteptat, îl rodea atît pe domnul Allaby cît şi pe soţia lui.

Cititorule, dumneata ai avut vreodată un venit nu prea mare, care urma să înceteze o dată cu moartea dumitale, lăsînd moştenitorilor doar două sute de lire pe an? Şi totodată ai avut doi fii care trebuiau să-şi croiască într-un fel drum în viaţă, şi

cinci fiice încă nemăritate, pentru care ai fi recunoscător providenței dacă le-ar găsi soți, sau dacă ai ști dumneata cum să le găsești? Dacă moralitatea este aceea care, în general, îi aduce omului tihna cînd e împovărat de ani – dacă deci nu este o simplă vorbă goală și înșelătoare – ai putea în aceste împrejurări să te mîndrești cu gîndul că ai dus o viață morală?

Și aceasta, chiar dacă soția dumitale a fost o femeie atît de bună, încît nu te-ai plictisit de ea, și nici nu a ajuns să fie bolnavă în așa hal încît prin simpatie să-ți șubrezească și dumitale sănătatea; iar copiii ți-au crescut viguroși, drăguți și înzestrați cu bun-simț. Cunosc mulți bătrîni și multe bătrîne cu o reputație de oameni morali, dar trăiesc alături de tovarăși de viață pe care au încetat de mult să-i iubească, sau au niște fete nemăritate, urîte și antipatice, cărora n-au izbutit niciodată să le găsească soți – fiice pe care și ei le urăsc și de care sînt urîți și ei la rîndul lor în taină – sau fii ale căror purtări aiurite ori destrăbălate sînt pentru ei o sursă permanentă de griji și supărări. Este oare moral pentru un om să-și aducă în viață asemenea necazuri? Ar trebui ca cineva să facă și pentru etică ceea ce se zice că Bacon, acest bătrîn pezevenghi, ar fi făcut pentru știință.

Dar să revenim la domnul și doamna Allaby. Doamna Allaby spunea că și-a căsătorit două fiice, și vorbea despre acest lucru de parcă ar fi fost o nimica toată. Vorbea astfel, pentru că auzise și alte mame vorbind la fel. Dar în adîncul inimii nu știa singură cum izbutise s-o facă, sau, mai bine zis, nu știa nici măcar dacă era meritul ei. Întîi se ivise la orizont un tînăr în legătură cu care încercase să întreprindă oarecari manevre – în minte făcuse numeroase repetiții în acest scop, dar n-a fost în stare să le aplice în practică. Apoi au urmat săptămîni întregi de speranțe, temeri, și mici stratageme, ce s-au dovedit de cele mai multe ori lipsite de înțelepciune și, pînă la urmă, nu se știe cum, tînărul s-a trezit înlănțuit, cu săgeata înfiptă în inimă, și căzut în genunchi la picioarele

fiicei. Ei i s-a părut un noroc orb, şi avea prea puţine speranţe de a-l mai putea repeta. Realitatea este însă că l-a făcut să se repete o dată. Eventual, cine ştie, cu ajutorul providenţei, l-ar mai putea face să se repete încă o dată – dar chiar de cinci ori? Era îngrozitor: mai bine ar mai fi născut de încă trei ori, decît să trebuiască să suporte iarăşi toate necazurile şi hărţuielile legate de măritişul unei singure fiice.

Cu toate acestea, lucrul trebuia făcut, şi biata doamnă Allaby nu izbutea niciodată să se uite la un bărbat tînăr, fără gîndul ascuns la eventualitatea de a-l avea ca ginere. Tăticii şi mămicile îi întreabă uneori pe tineri dacă au intenţii onorabile faţă de fiicele lor. Cred că din cînd în cînd n-ar fi rău ca tinerii să întrebe pe tătici şi mămici dacă au intenţii onorabile, înainte de a accepta vreo invitaţie în casele unde există încă fete nemăritate.

– Nu-mi dă mîna să angajez un diacon, draga mea, îi zise domnul Allaby nevestei, cînd cei doi soţi făceau planuri de viitor. Cel mai bine ar fi să găsesc vreun tînăr care să vrea să vină şi să mă ajute o vreme duminicile. Cred că acest lucru se poate rezolva cu o liră pentru fiecare duminică, şi putem încerca pe unul sau pe altul, pînă om găsi pe cineva corespunzător.

Aşadar s-a stabilit definitiv că domnul Allaby nu se mai bucură de o sănătate chiar atît de înfloritoare şi deci are nevoie de cineva care să-l ajute în îndeplinirea îndatoririlor sale duminicale.

Doamna Allaby avea o bună prietenă – o anume doamnă Cowey, soţia celebrului Cowey. Era ceea ce se cheamă o femeie cu adevărat preocupată de cele sfinte – cam corpolentă, cu cîteva fire de păr ce începuseră să-i mijească în barbă, şi cu întinse relaţii în rîndurile studenţilor, în special printre cei doritori să participe la marea mişcare evanghelică, pe atunci foarte la modă. Din două în două săptămîni organiza nişte serate, cu program distractiv, din care nu lipseau

niciodată rugăciunile. Nu era numai preocupată de cele sfinte, ci după cum obişnuia să exclame doamna Allaby entuziasmată, era totodată şi o femeie cu experienţă, înzestrată cu un fond solid de bun-simţ masculin. Şi ea avea fiice, dar, după cum îi spunea doamnei Allaby, fusese mai puţin norocoasă, pentru că fiicele se măritaseră rînd pe rînd, şi o părăsiseră, aşa că bătrîneţea avea să-i fie tare tristă, dacă nu i-l lasă Dumnezeu măcar pe profesor.

Bineînţeles, doamna Cowey ştia totul despre celibatarii din rîndurile clerului universitar şi era persoana cea mai indicată pentru a o ajuta pe doamna Allaby să-i găsească soţului ei un ajutor potrivit; aşa că, după ce se înţeleseră, doamna Allaby veni cu trăsura într-o dimineaţă de noiembrie din anul 1825, să ia masa cu doamna Cowey şi să petreacă după-amiaza la ea. După masă, cele două doamne se retraseră şi începură să pună la cale treburile zilei. Cum a decurs duelul lor, cum au ştiut să-şi ghicească reciproc gîndurile, cu cîtă lealitate s-au prefăcut că nu-şi citesc reciproc gîndurile, pe ce ton lejer şi nonşalant şi-au prelungit conversaţia, discutînd predispoziţiile religioase ale cutărui sau cutărui diacon, precum şi celelalte argumente în favoarea sau în defavoarea lui, după ce-i catalogaseră predispoziţiile religioase – toate acestea trebuie lăsate pe seama imaginaţiei cititorului. Doamna Cowey se deprinsese într-atît să tragă sfori în propriul ei folos, încît prefera să le tragă pentru oricine, mai degrabă decît să rămînă complet inactivă. Multe mame recurgeau la serviciile ei în momente de criză şi, cu condiţia să fie preocupate de cele sfinte, doamna Cowey nu se dădea niciodată în lături să le vină în ajutor, făcînd tot ce putea pentru ele; dacă însurătoarea unui tînăr licenţiat nu era un lucru aranjat în cer, apoi atunci foarte probabil era aranjat, sau cel puţin propus pentru aranjare, în salonaşul doamnei Cowey.

În cazul de faţă toţi diaconii universităţii, în care licărea o cît de mică perspectivă de viitor, au fost discutaţi în mod

exhaustiv, şi, în concluzie, doamna Cowey l-a declarat pe prietenul nostru Theobald ca fiind tot ceea ce se putea găsi mai bun în după-amiaza aceea.

– Draga mea, nu cred că este un tînăr deosebit de fascinant, zise doamna Cowey, şi e adevărat că fiind al doilea fiu al domnului Pontifex nu se bucură de dreptul de primogenitură; dar în orice caz are cel puţin titlul de preparator, şi chiar celui de al doilea fiu al unei persoane ca domnul Pontifex, editorul, trebuie să-i revină o parte de avere destul de frumuşică.

– A da, sigur, draga mea, răspunse doamna Allaby cu multă îngăduinţă, cred că ai dreptate.

CAPITOLUL X

Ca toate lucrurile bune, şi întrevederea aceasta trebui să ia sfîrşit; zilele erau scurte, şi doamna Allaby avea de mers şase mile pînă la Crampsford. Cînd se instală în trăsură şi se înfofoli bine, James, acel factotum al domnului Allaby, nu izbuti să observe o schimbare în înfăţişarea ei şi habar n-avea cîte visuri încîntătoare duce spre casă, împreună cu stăpîna lui.

Profesorul Cowey publicase cîteva lucrări la editura lui George Pontifex, pentru care motiv fiul său Theobald fusese luat la remorca doamnei Cowey încă de la începutul studiilor sale universitare. De cîtăva vreme nu-l mai slăbea din ochi şi a-l şterge cît mai curînd de pe lista tinerilor cărora trebuia să le găsească o nevastă era pentru ea o îndatorire la fel de urgentă ca şi pentru biata doamnă Allaby de a căuta un bărbat pentru vreuna din fiicele ei. Îi scrise deci lui Theobald şi-l invită să vină la ea. Concepu scrisoarea în termeni care stîrniră curiozitatea băiatului. În cursul vizitei, doamna Cowey abordă subiectul sănătăţii din ce în ce mai şubrede a domnului Allaby,

şi, după ce fură înlăturate unele dificultăţi pe care numai doamna Cowey şi le putea asuma, dat fiind interesul ce-l purta acestei probleme, se hotărî ca Theobald să meargă la Crampsford şase duminici la rînd şi să împartă cu domnul Allaby îndatoririle duminicale ale acestuia pentru o jumătate de liră duminica, căci doamna Cowey reduse fără pic de milă tariful obişnuit, iar Theobald nu dădu dovadă de suficientă rezistenţă.

Neştiind absolut nimic despre complotul ce se punea la cale împotriva liniştii lui sufleteşti şi negîndindu-se la altceva decît la posibilitatea de a cîştiga trei lire, şi eventual de a-i ului pe sătenii din Crampsford cu cunoştinţele sale academice, Theobald intră în casa parohială într-o duminică de la începutul lui decembrie, la numai cîteva săptămîni după ce fusese hirotonisit. Îşi dăduse foarte multă osteneală cu pregătirea predicii avînd ca temă geologia – subiect ce devenea pe vremea aceea un fel de gogoriţă ameninţătoare pentru teologi. Arătă că în măsura în care geologia valorează ceva – iar el personal era un om cu vederi mult prea largi pentru a o respinge cu totul - ea confirma caracterul absolut istoric al relatării mozaice privitoare la Creaţia lumii, aşa cum este prezentată în Cartea Facerii. Orice fenomene care la prima vedere ar fi putut să contrazică această opinie erau doar fenomene parţiale, care nu rezistau unei cercetări mai profunde. Nimic nu putea fi de mai mult bun-gust, şi cînd Theobald se opri la casa parohială unde urma să ia masa între cele două servicii divine, domnul Allaby îl felicită călduros pentru debutul său, în vreme ce cucoanele din familie nici nu găsiră destul cuvinte pentru a-şi exprima admiraţia.

Theobald nu se pricepea cîtuşi de puţin la femei. Singurele femei cu care avusese vreodată de-a face prin voinţa soartei fuseseră surorile lui – dintre care două nu mai încetau a-i face observaţii – şi cîteva colege de şcoală de-ale acestora, pe care le invitaseră acasă la Elmhurst, după ce insistaseră o mulţime

pe lîngă tatăl lor ca să le dea voie. Aceste domnişoare fuseseră fie prea timide – aşa că Theobald nu izbutise deloc să se împrietenească cu ele – fie aveau faima de a fi inteligente şi încercaseră să-l uluiască spunîndu-i tot felul de lucruri spirituale. El nu spunea niciodată asemenea lucruri şi nu-i plăcea ca alţii să le spună. În afară de asta ele vorbeau despre pictură – iar el nu putea să sufere tablourile – sau despre cărţi, iar el, în afară de clasici, nu putea să sufere cărţile. Şi pe urmă, uneori i se cerea să danseze cu ele, şi el nu ştia să danseze, şi nici nu voia să înveţe.

La petrecerile doamnei Cowey i se întîmplase iarăşi să vadă nişte fete tinere cărora le fusese prezentat. Încercase să se facă agreabil, dar rămînea întotdeauna cu impresia că n-a izbutit. Tinerele din societatea doamnei Cowey nu erau nici pe departe cele mai atrăgătoare pe care le-ar fi putut găsi la universitate şi îl putem scuza pe Theobald pentru că nu şi-a pierdut capul din pricina vreuneia din numeroasele domnişoare. Dar cînd i se întîmpla să se afle un minut sau două în tovărăşia unor fete mai drăguţe şi mai simpatice, aproape întotdeauna i-o lua înainte vreun alt băiat mai puţin timid ca el, iar el se furişa de acolo, simţindu-se în ceea ce priveşte sexul frumos ca şi paraliticul din Evanghelie în faţa scăldătoarei Betesda[1].

N-aş şti să spun ce-ar fi putut face din el o fată cu adevărat drăguţă, dar soarta nu i-a adus în cale nici una de acest gen, afară de sora lui cea mai mică, Alethea, pe care probabil ar fi plăcut-o, dacă n-ar fi fost sora lui. Rezultatul experienţei sale era că femeile nu-i făcuseră niciodată vreun bine şi el nu era deprins să facă vreo asociaţie de idei între noţiunea de femeie şi între noţiunea de plăcere; şi dacă în Hamlet exista vreun pasaj despre femei, acesta fusese complet eliminat din

[1] Bolnavii stăteau în faţa scăldătoarei aşteptînd să vină un înger să tulbure apele (Ioan 5,2,-4).

versiunea piesei în care i se cerea să joace, încît ajunsese nici să nu mai creadă în existenţa lui. Cît despre sărutări, nu sărutase niciodată în viaţă vreo femeie, afară de soră-sa şi de surorile mele, şi asta demult, cînd eram cu toţii copii. În afară de aceste sărutări, pînă în ultima vreme i se ceruse să depună un sărut solemn şi placid în fiecare seară şi dimineaţă pe obrazul tatălui său şi, după cîte ştiu, astea erau cam toate cunoştinţele lui Theobald în materie de sărutări, la vremea din care relatez toate acestea. Rezultatul era că ajunsese să-i displacă femeile, ca nişte fiinţe misterioase cu purtări deosebite de ale lui, şi cu gînduri de asemenea deosebite.

Date fiind aceste antecedente, era firesc ca Theobald să se simtă destul de sfios, văzînd că formează obiectul admiraţiei a cinci domnişoare străine. Mi-amintesc că în copilărie am fost o dată invitat să iau ceaiul la o şcoală de fete, unde era semiinternă una din surorile mele. Aveam pe atunci vreo doisprezece ani. Totul a mers bine în timpul ceaiului, pentru că era de faţă directoarea şcolii. Dar a venit şi momentul cînd nefiind de faţă, am rămas singur cu fetele. Nici n-a apucat bine directoarea să plece, că premianta clasei, o fată cam de vîrsta mea, s-a apropiat de mine, m-a arătat cu degetul, s-a strîmbat şi mi-a spus foarte solemn: „Băiat scîrbos!" Toate fetele au venit pe rînd, au făcut acelaşi gest, şi mi-au reproşat că sînt băiat. Asta m-a speriat teribil. Cred că am plîns, şi în orice caz ştiu că a trecut multă vreme pînă ce am putut să dau iarăşi ochii cu vreo fată, fără a simţi un puternic imbold de a o rupe la fugă.

La început, Theobald se simţi exact cum mă simţisem eu la şcoala aceea de fete, numai că domnişoarele Allaby nu-i spuseră că e un băiat scîrbos. Tatăl şi mama lor se purtară cît se poate de cordial, şi ele însele îl ajutară cu atîta abilitate să treacă hopurile conversaţiei, încît înainte de sfîrşitul mesei Theobald începu să socoată întreaga familie extraordinar de

simpatică şi să considere că e apreciat într-un mod cum nu fusese deprins pînă atunci.

Cînd masa se termină, timiditatea îi dispăruse cu totul. Nu era deloc băiat urît, iar prestigiul său academic era chiar foarte frumos. Nu avea nimic care să se preteze la ridicol sau să pară necorespunzător; impresia făcută asupra tinerelor domnişoare fu cam la fel de favorabilă ca şi cea pe care o făcură domnişoarele asupra lui, pentru că, la drept vorbind, nici ele nu se pricepeau la bărbaţi mai bine decît se pricepea el la femei.

De îndată ce Theobald plecă, armonia familiei fu tulburată de o furtună stîrnită de întrebarea care dintre ele să devină doamna Pontifex.

– Dragele mele, zise tatăl lor, văzînd că nu prea sînt şanse să rezolve chestiunea între ele, aşteptaţi pînă mîine şi vedeţi care din voi îl cîştigă la cărţi.

Acestea fiind zise, domnul Allaby se retrase în biroul lui, unde se pregăti de culcare, delectîndu-se ca de obicei cu un păhărel cu whisky şi o lulea.

CAPITOLUL XI

Dimineaţa următoare îl găsi pe Theobald în odaia lui, meditîndu-şi un elev, iar pe domnişoarele Allaby în dormitorul celei mai mari dintre ele, jucînd cărţi: miza acestei partide o constituia însăşi persoana lui Theobald.

Îl cîştigă Cristina, cea de-a doua dintre fetele nemăritate. Tocmai împlinise douăzeci şi şapte de ani, fiind deci cu patru ani mai mare decît Theobald. Surorile mai mici protestară spunînd că a o lăsa pe Cristina să-l prindă în mrejele ei, însemna pur şi simplu să iroseşti de pomană un eventual soţ,

dat fiind că ea era prea bătrînă pentru a mai avea o şansă; însă Cristina îşi apără drepturile cu o vigoare şi o combativitate cu totul neaşteptate din partea ei, dat fiind că îndeobşte avea un caracter blînd şi supus. Maică-sa socoti de cuviinţă s-o susţină, aşa că cele două concurente primejdioase fură imediat expediate în vizită la nişte rude situate la mari depărtări; li se permise să rămînă acasă numai acelor surori pe a căror lealitate se puteau bizui. Fraţii nici nu bănuiau măcar ce se petrece şi credeau că tatăl lor solicitase ajutorul unui diacon pentru că avea efectiv nevoie de el.

Surorile rămase acasă se ţinură de cuvînt şi o ajutară pe Cristina cît putură mai bine, fiindcă pe lîngă sentimentul lor de echitate, mai aveau şi gîndul următor: cu cît mai repede va fi prins în plasă Theobald, cu atît mai curînd devenea posibil să fie adus un alt diacon, pe care să-l cîştige chiar ele. Atît de repede fură aranjate lucrurile, încît cele două surori care nu inspirau destulă încredere erau deja plecate, duminica următoare, cînd avu loc cea de-a doua vizită a lui Theobald.

De data aceasta, Theobald se simţi absolut ca acasă în familia *noilor săi prieteni* – aşa cum insistă doamna Allaby să-i numească. Ea spunea că poartă un interes matern tinerilor domni, în special celor care s-au consacrat bisericii. Theobald o crezu pe cuvînt, exact cum îl crezuse şi pe taică-su, şi cum le crezuse din fragedă tinereţe pe toate persoanele mai în vîrstă ca el. La masă, Cristina şezu lîngă Theobald şi-şi folosi atuurile cu tot atîta înţelepciune ca şi atunci cînd jucase cărţi în dormitorul surorii ei. Zîmbea (şi zîmbetul era fără îndoială unul din punctele ei tari) ori de cîte ori i se adresa Theobald; recurgea la tot arsenalul de ingenuitate şi-şi etala toate micile mărfuri, punîndu-le în valoare aşa cum socotea ea a fi cel mai atrăgător. Şi cine ar fi putut s-o ţină de rău? Theobald nu era chiar idealul la care visase în timp ce-l citea pe Byron împreună cu surorile ei, dar era o realitate concretă şi palpabilă, în limitele posibilului. Şi la urma urmei, nici măcar

nu era o realitate chiar atît de proastă, față de altele. Ce altceva ar fi putut să facă? să fugă de acasă? Nu îndrăznea. Să facă o mezalianță și să fie socotită o rușine a familiei? Nu îndrăznea. Să rămînă acasă și să ajungă fată bătrînă, pe care s-o arate toți cu degetul? Asta în nici un caz, dacă avea vreo șansă de scăpare. Așadar făcu singurul lucru rezonabil la care te puteai aștepta de la ea. Era pe la punctul de a se îneca; Theobald nu era poate decît un pai, dar se putea agăța de el și se agăță.

Dacă făgașul dragostei adevărate nu este întotdeauna neted și fără hopuri, în schimb așa se întîmplă uneori să fie făgașul punerii la cale a unei căsătorii. Singurul motiv de nemulțumire în cazul de față îl reprezenta doar încetineala progresului realizat. Theobald intră în rolul în care fusese distribuit mult mai ușor decît îndrăzniseră să spere doamna Cowey și doamna Allaby. De altfel îi înduioșase purtarea cuceritoare a Cristinei. El admira tonul de înaltă moralitate al tuturor spuselor ei; purtarea frumoasă față de surorile, tatăl și mama ei; felul cum se oferea oricînd să preia orice sarcină, cît de neînsemnată, pe care nimeni nu părea s-o dorească; temperamentul ei vioi și vesel; toate acestea îl fascinau pe omul care, deși neobișnuit cu societatea femeilor, era totuși o ființă omenească. Theobald nu putea să nu fie flatat de admirația ei evident sinceră, și cu nimic prea ostentativă ori supărătoare. Cristina părea să-l vadă într-o lumină mai favorabilă și să-l înțeleagă mai bine decît o făcuse vreodată altcineva din afara acestei încîntătoare familii. În loc să-l dojenească, cum făcuse taică-su, frate-su și surorile lui, Cristina îl făcea să-și etaleze personalitatea, asculta cu atenție tot ce voia el să spună și evident că-l și solicita să spună tot mai mult. Theobald îi povesti unui coleg de la universitate despre toate acestea, spunîndu-i că-și dă seama că e îndrăgostit; de fapt și era, pentru că-i plăcea tovărășia domnișoarei Allaby mult mai mult decît cea a surorilor lui.

În afară de toate calitățile enumerate, Cristina mai avea una, și anume poseda ceea ce se considera a fi o splendidă

voce de contraltă. Era fără îndoială o voce de contraltă, deoarece Cristina nu putea să ia nici o notă mai înaltă decît re de sus; singurul defect al acestei voci era că nu putea coborî în mod corespunzător şi în registrul de jos. Pe vremea aceea, însă, se considera că vocea de contraltă acoperă şi registrul celei de soprană, dacă soprana nu putea lua notele de soprană, şi că nu e neapărat necesar să aibă calităţile pe care le atribuim noi astăzi contraltei. Dar ceea ce-i lipsea vocii ei din punctul de vedere al extinderii registrului şi al puterii, era compensat în mare măsură de simţirea cu care cînta. Transcrisese imnul religios *Îngeri de-a pururi lucitori şi frumoşi* într-un registru inferior, potrivit vocii ei, dovedind astfel, după cum spunea maică-sa, că posedă o cunoaştere perfectă a legilor armoniei; nu numai atît, dar la fiecare pauză adaugă cîte o înfloritură de arpegii, de la un capăt la altul al claviaturii, pe baza unui principiu deprins de la guvernanta ei. Astfel, insuflă multă viaţă şi un deosebit interes unei arii despre care toată lumea îşi dădea seama – sau cel puţin aşa spunea ea – că e destul de greoaie în forma lăsată de Händel. Cît despre guvernanta ei, aceasta fusese într-adevăr o muziciană desăvîrşită, cu rare calităţi; elevă a celebrului doctor Clarke de la Cambridge, cîntase uvertura la *Atalanta*, aranjată de Mazzinghi.

Cu toate acestea, trecu multă vreme pînă cînd Theobald îşi luă inima în dinţi ca să ajungă la momentul dificil al cererii propriu-zise în căsătorie. Dădu să se înţeleagă foarte limpede că se socoate profund îndrăgostit, dar lunile treceau una după alta şi în cursul lor Theobald se arăta atît de plin de făgăduinţă, încît domnul Allaby nu îndrăznea să descopere că ar fi putut face faţă şi singur îndatoririlor ce le avea, şi începea să se enerveze văzînd cîte jumătăţi de liră dădea din pungă, şi totuşi nu se făcea auzită nici o propunere de căsătorie. Mama Cristinei îl asigură pe Theobald că fiica ei e copilul cel mai drăguţ din lume şi că ar fi o comoară nepreţuită pentru oricine ar lua-o de soţie. Theobald împărtăşi cu multă căldură

sentimentele doamnei Allaby, şi totuşi, deşi făcea vizite la casa parohială de două-trei ori pe săptămînă, în afară de duminici – tot n-o cerea de nevastă.

– Nu şi-a dăruit inima nimănui, domnule Pontifex, îi zise doamna Allaby într-o bună zi. Sau cel puţin aşa mi se pare mie. Şi asta nu din lipsă de admiratori – a nu, dintr-ăştia a avut prea mulţi, dar e foarte, foarte greu s-o mulţumească cineva. Şi totuşi cred că ar pleca şi ea steagul în faţa unui om *cu adevărat mare şi de treabă*.

Şi zicînd acestea, doamna Allaby se uită ţintă la Theobald, care roşi; dar zilele treceau, şi el tot n-o cerea în căsătorie.

Altă dată, Theobald se spovedi în taină doamnei Cowey şi cititorul îşi poate închipui în ce culori o înfăţişă doamna în chestiune pe Cristina. Doamna Cowey încercă însă şi o altă manevră; recurgînd la arma geloziei, făcu o aluzie transparentă la un eventual rival. Theobald se arătă – sau se prefăcu – teribil de alarmat; un slab şi embrionar junghi de gelozie îi străbătu pieptul şi începu să creadă plin de mîndrie că e nu numai îndrăgostit, dar chiar topit după fata asta, pentru că altfel cum ar fi putut fi atît de gelos? Şi totuşi zilele treceau una după alta, şi el în căsătorie tot n-o cerea.

Familia Allaby adoptă faţă de el o tactică plină de înţelepciune. Îi făcură pe plac, pînă ce-i tăiară cu totul retragerea, deşi băiatul se mai legăna cu iluzia că ar avea vreo posibilitate de scăpare. Într-o bună zi, la vreo şase luni după ce Theobald devenise musafir aproape zilnic în casa parohială, se întîmplă ca discuţia să se abată către subiectul logodnelor lungi.

– Eu nu sînt de acord cu logodnele interminabile, zise Theobald imprudent. Dar dumneavoastră, domnule Allaby?

– Bineînţeles că nu, răspunse domnul Allaby pe un ton plin de subînţelesuri. Dar nici să-i faci curte la infinit unei fete, adăugă el, aruncîndu-i lui Theobald o privire pe care acesta n-ar fi putut pretinde că n-a înţeles-o. Theobald se întoarse cît

putu de repede la Cambridge şi, temîndu-se de o conversaţie cu domnul Allaby pe care o simţea a fi iminentă, scrise scrisoarea de mai jos şi o expedie printr-un comisionar la Crampsford, chiar în după-amiaza acelei zile. Scrisoarea era redactată în termenii următori:

„Scumpă domnişoară Cristina,

Nu ştiu dacă aţi ghicit simţămintele ce le nutresc de multă vreme pentru dumneavoastră – simţăminţe pe care le-am ascuns cît am putut, de teamă să nu vă atrag într-o logodnă care, o dată făcută, ar trebui prelungită multă vreme; dar orice ar fi, acum este peste puterile mele să-mi mai ascund simţămintele; vă iubesc cu ardoare, cu devotament, şi vă trimit aceste cîteva rînduri, rugîndu-vă să-mi fiţi soţie, pentru că mă tem că nu voi găsi cuvintele potrivite pentru a exprima cum trebuie intensitatea afecţiunii mele pentru dumneavoastră.

Mi-ar fi greu să pretind că vă ofer o inimă ce nu a cunoscut nici dragostea, şi nici dezamăgirea. Am mai iubit pînă acum, şi în decursul anilor inima mea s-a vindecat de durerea ce am simţit-o văzîndu-mi iubita că devine femeia altuia. Însă ceea ce a fost a trecut şi, cunoscîndu-vă pe dumneavoastră, mă bucur de dezamăgirea pe care odinioară o consideram că-mi va fi fatală. De pe urma ei am rămas un îndrăgostit mai puţin pasionat decît aş fi fost în alte condiţiuni, dar mi s-a înzecit puterea de a vă aprecia numeroasele farmece, ca şi dorinţa de a vă face să-mi deveniţi soţie. Vă rog trimiteţi-mi cîteva rînduri de răspuns prin aducătorul acestei scrisori, pentru ca să aflu dacă rugămintea mea e acceptată sau nu. Dacă nu mă respingeţi, voi veni imediat să discut chestiunea cu domnul şi doamna Allaby, cărora sper să le pot spune într-o zi tată şi mamă.

Mă văd silit să vă previn că în cazul cînd veţi consimţi să fiţi soţia mea, s-ar putea să treacă totuşi cîţiva ani pînă să se poată desăvîrşi unirea noastră, pentru că nu mă pot căsători înainte de a mi se oferi o slujbă de preot la colegiu. Dacă deci

veți considera că e mai bine să mă respingeți, voi fi mai degrabă întristat decît surprins.

Rămîn al dumneavoastră credincios, THEOBALD PONTIFEX"

Și asta e cam tot ce-a putut să facă pentru Theobald educația primită în liceu și la universitate. El, însă, și-a considerat scrisoarea foarte frumoasă și s-a felicitat mai ales pentru inteligența de a fi inventat povestea dragostei sale anterioare, intenționînd să invoce acest fapt ori de cîte ori Cristina s-ar fi plîns de lipsă de ardoare în purtarea lui față de ea.

Nu e nevoie să reproduc și răspunsul Cristinei, care, bineînțeles, a fost favorabil. Oricît de mult se temea Theobald de bătrînul domn Allaby, nu cred că și-ar fi luat inima în dinți să meargă pînă acolo încît s-o ceară în căsătorie, dacă n-ar fi fost vorba de o logodnă îndelungată, în cursul căreia o sumedenie de lucruri puteau să se întîmple și să ducă la ruperea ei. Oricît de mult ar fi fost el contra logodnelor lungi în cazul altor oameni, mă îndoiesc că în cazul lui propriu ar fi avut vreo obiecție specială. O pereche de îndrăgostiți sînt ca răsăritul și apusul soarelui: lucruri pe care le întîlnim în fiecare zi, și totuși, foarte rar le privim. Theobald poză în cel mai pătimaș îndrăgostit ce și-l poate închipui cineva, dar, ca să folosim vulgarismul la modă în momentul acela, toate astea erau doar "bărbi". Cristina era îndrăgostită, așa cum mai fusese de fapt de vreo douăzeci de ori pînă atunci. Dar, pe de altă parte, Cristina era impresionabilă și nu putea nici să audă pomenindu-se numele localității Missolonghi[1], fără să izbucnească în plîns. Cînd Theobald își uită într-o duminică din greșeală plicul cu predica ținută, Cristina dormi cu el în sîn și fu pur și simplu disperată cînd trebui să-l înapoieze în duminica următoare; în schimb despre Theobald nu cred să fi

[1] Oraș în Grecia, vestit pentru eroismul cu care s-a apărat împotriva turcilor în 1822-1826. Acolo a murit în 1824 Byron, luptînd pentru independența Greciei.

luat vreodată cu el măcar o perie veche de dinţi de-a Cristinei ca să se culce cu ea. Dar eu am cunoscut un tînăr care o dată a luat patinele iubitei, a dormit cu ele în pat două săptămîni, şi a plîns cînd a trebuit să i le dea înapoi.

CAPITOLUL XII

Logodna lui Theobald n-avea nimic rău în sine, dar exista un domn bătrîior, chel şi cu obrajii trandafirii, la un birou comercial din strada Paternoster, căruia mai curînd sau mai tîrziu trebuia să i se spună ce intenţii are băiatul lui; şi lui Theobald îi ticăia inima cînd se gîndea cum o să privească bătrînul această situaţie. Însă pînă la urmă crima trebuia să iasă la iveală, şi Theobald cu logodnica lui, poate în mod cam independent, se hotărîră să mărturisească deîndată şi în mod deschis tot adevărul. Theobald îi scrisese ceea ce el şi cu Cristina – care-l ajută să ticluiască scrisoarea – considerară că e tot ce poate fi mai frumos în materie de sentimente filiale şi-şi exprimă nerăbdarea de a se căsători fără întîrziere. Nu putu să nu spună acest lucru, întrucît Cristina era în spatele lui, şi el ştia de fapt că nu se expune la nici o primejdie, deoarece era sigur că taică-su n-o să-l ajute. Încheie, rugîndu-l pe taică-su să folosească toată influenţa de care se bucură ca să obţină pentru el o parohie, întrucît s-ar putea să treacă ani de zile pînă să se elibereze un post de pastor la colegiu, şi nu vedea nici o altă şansă de a se putea căsători, dat fiind că nici el, nici logodnica lui nu aveau bani, afară de alocaţia ce o primea Theobald de la colegiu şi care, evident, ar fi încîntat să i se mai plătească dacă se căsătorea.

Theobald era sigur că orice ar fi făcut el, tatăl său ar fi avut de obiectat, dar intenţia de a se însura la douzeci şi patru de

ani cu o fată cu patru ani mai mare ca el, pe deasupra fără o leţcaie, oferea o ocazie splendidă de care bătrînul domn – acuma îl pot numi aşa deoarece avea cel puţin şaizeci de ani – profită cu zelul său caracteristic.

„Prostia de necrezut a închipuitei tale iubiri pentru domnişoara Allaby – îi răspunse el cînd primi scrisoarea – mă umple de cele mai cumplite temeri. Ţinînd cont, din plin, de faptul că îndrăgostiţii sînt orbi, n-am totuşi nici o îndoială că duduia în sine e o tînără drăguţă şi binecrescută, care nu ne-ar face cîtuşi de puţin familia de rîs, însă chiar de-ar fi de zece ori mai potrivită ca noră decît îmi pot permite să-mi închipui, sărăcia voastră comună constituie o piedică de netrecut în calea căsătoriei voastre. Mai am patru copii în afară de tine şi acoperirea nevoilor curente nu-mi permite să pun bani deoparte. Anul ăsta am avut cheltuieli deosebit de mari, mai ales că a trebuit să cumpăr şi două bucăţi mai mărişoare de pămînt, întîmplător scoase tocmai acum în vînzare, fiindu-mi totodată necesare pentru a completa o proprietate ce de mult doream s-o rotunjesc astfel. Fără să mă gîndesc vreodată la cheltuială, ţi-am dat o educaţie care te-a pus în posesia unui venit mulţumitor, la o vîrstă cînd mulţi tineri sînt încă dependenţi de cineva. Aşadar, ţi-am deschis un drum frumuşel în viaţă şi aş putea pretinde să încetezi a mai constitui o greutate care-mi atîrnă ca o ghiulea de picioare. E un lucru ştiut că logodnele îndelungate nu dau rezultate bune, iar cazul de faţă mi se pare total lipsit de perspective. Spune-mi, te rog, ce interes aş putea avea să-ţi găsesc o parohie? Pot să cutreier ţara în lung şi în lat, milogindu-mă pe la unul şi altul să aibă grijă de soarta fiului meu, pur şi simplu pentru că el şi-a băgat în cap să se căsătorească, fără a avea mijloace suficiente?

N-aş vrea să-ţi scriu o scrisoare aspră, nimic n-ar putea fi mai departe de adevăratele mele sentimente faţă de tine, dar adeseori te dovedeşti mai bun spunînd lucrurilor pe nume, decît rostind o grămadă de vorbe dulci, care pînă la urmă nu duc la

luat vreodată cu el măcar o perie veche de dinţi de-a Cristinei ca să se culce cu ea. Dar eu am cunoscut un tînăr care o dată a luat patinele iubitei, a dormit cu ele în pat două săptămîni, şi a plîns cînd a trebuit să i le dea înapoi.

CAPITOLUL XII

Logodna lui Theobald n-avea nimic rău în sine, dar exista un domn bătrîior, chel şi cu obrajii trandafirii, la un birou comercial din strada Paternoster, căruia mai curînd sau mai tîrziu trebuia să i se spună ce intenţii are băiatul lui; şi lui Theobald îi ticăia inima cînd se gîndea cum o să privească bătrînul această situaţie. Însă pînă la urmă crima trebuia să iasă la iveală, şi Theobald cu logodnica lui, poate în mod cam independent, se hotărîră să mărturisească deîndată şi în mod deschis tot adevărul. Theobald îi scrisese ceea ce el şi cu Cristina – care-l ajută să ticluiască scrisoarea – considerară că e tot ce poate fi mai frumos în materie de sentimente filiale şi-şi exprimă nerăbdarea de a se căsători fără întîrziere. Nu putu să nu spună acest lucru, întrucît Cristina era în spatele lui, şi el ştia de fapt că nu se expune la nici o primejdie, deoarece era sigur că taică-su n-o să-l ajute. Încheie, rugîndu-l pe taică-su să folosească toată influenţa de care se bucură ca să obţină pentru el o parohie, întrucît s-ar putea să treacă ani de zile pînă să se elibereze un post de pastor la colegiu, şi nu vedea nici o altă şansă de a se putea căsători, dat fiind că nici el, nici logodnica lui nu aveau bani, afară de alocaţia ce o primea Theobald de la colegiu şi care, evident, ar fi încîntat să i se mai plătească dacă se căsătorea.

Theobald era sigur că orice ar fi făcut el, tatăl său ar fi avut de obiectat, dar intenţia de a se însura la douzeci şi patru de

ani cu o fată cu patru ani mai mare ca el, pe deasupra fără o leţcaie, oferea o ocazie splendidă de care bătrînul domn – acuma îl pot numi aşa deoarece avea cel puţin şaizeci de ani – profită cu zelul său caracteristic.

„Prostia de necrezut a închipuitei tale iubiri pentru domnişoara Allaby – îi răspunse el cînd primi scrisoarea – mă umple de cele mai cumplite temeri. Ţinînd cont, din plin, de faptul că îndrăgostiţii sînt orbi, n-am totuşi nici o îndoială că duduia în sine e o tînără drăguţă şi binecrescută, care nu ne-ar face cîtuşi de puţin familia de rîs, însă chiar de-ar fi de zece ori mai potrivită ca noră decît îmi pot permite să-mi închipui, sărăcia voastră comună constituie o piedică de netrecut în calea căsătoriei voastre. Mai am patru copii în afară de tine şi acoperirea nevoilor curente nu-mi permite să pun bani deoparte. Anul ăsta am avut cheltuieli deosebit de mari, mai ales că a trebuit să cumpăr şi două bucăţi mai mărişoare de pămînt, întîmplător scoase tocmai acum în vînzare, fiindu-mi totodată necesare pentru a completa o proprietate ce de mult doream s-o rotunjesc astfel. Fără să mă gîndesc vreodată la cheltuială, ţi-am dat o educaţie care te-a pus în posesia unui venit mulţumitor, la o vîrstă cînd mulţi tineri sînt încă dependenţi de cineva. Aşadar, ţi-am deschis un drum frumuşel în viaţă şi aş putea pretinde să încetezi a mai constitui o greutate care-mi atîrnă ca o ghiulea de picioare. E un lucru ştiut că logodnele îndelungate nu dau rezultate bune, iar cazul de faţă mi se pare total lipsit de perspective. Spune-mi, te rog, ce interes aş putea avea să-ţi găsesc o parohie? Pot să cutreier ţara în lung şi în lat, milogindu-mă pe la unul şi altul să aibă grijă de soarta fiului meu, pur şi simplu pentru că el şi-a băgat în cap să se căsătorească, fără a avea mijloace suficiente?

N-aş vrea să-ţi scriu o scrisoare aspră, nimic n-ar putea fi mai departe de adevăratele mele sentimente faţă de tine, dar adeseori te dovedeşti mai bun spunînd lucrurilor pe nume, decît rostind o grămadă de vorbe dulci, care pînă la urmă nu duc la

toţi preoţii care-l împiedicau deocamdată pe Theobald să capete o parohie.

Pe vremea aceea oamenii credeau în Dumnezeu cu o simplitate directă, pe care nu o mai observ astăzi printre bărbaţii şi femeile cu carte. Prin mintea lui Theobald nici nu trecuse măcar vreodată gîndul de a pune la îndoială stricta exactitate a fiecărei silabe din *Biblie*. Nu văzuse niciodată vreo carte în care această exactitate să fie pusă sub semnul întrebării şi nici nu întîlnise pe nimeni care să se îndoiască de ea. E adevărat că geologia mai constituia încă într-o oarecare măsură o sursă de spaimă, dar asta nu conta. Dacă se spunea că Dumnezeu a făcut lumea în şase zile, apoi înseamnă că în şase zile a făcut-o, fără nici o zi în plus sau în minus; dacă se spunea că El l-a adormit pe Adam, i-a smuls o coastă şi a făcut din ea o femeie, apoi asta era o chestiune ce se înţelegea de la sine. Adam a adormit, cum ar fi adormit şi el, Theobald Pontifex, într-o grădină, care s-ar fi putut foarte bine să fie grădina casei parohiale de la Crampsford, în lunile de vară cînd vremea era atît de frumoasă, numai că era vorba de o grădină mai mare, pe unde umblau fiare sălbatice blînde. Şi pe urmă Dumnezeu a venit la el, cum ar fi putut să vină, să spunem, domnul Allaby sau taică-su, şi cu multă îndemînare i-a scos o coastă, fără să-l trezească, şi i-a vindecat rana în mod miraculos, aşa că n-a rămas nici o urmă a acestei operaţii. Şi, în sfîrşit, Dumnezeu a adus coasta poate într-o seră, şi acolo a prefăcut-o într-o femeie tînără, ca oricare alta, de pildă ca Cristina. Aşa s-au petrecut lucrurile; chestiunea nu prezenta nici o dificultate. Oare Dumnezeu nu putea face orice voia? Şi n-a spus chiar El, în propria Lui Carte, de El inspirată, că a făcut toate astea?

Cam asta era atitudinea obişnuită a tinerilor şi tinerelor de nivel mediu, cu destulă învăţătură, faţă de cosmogonia mozaică, acum vreo cincizeci, patruzeci, sau chiar şi douzeci de ani. Prin urmare, combaterea necredincioşilor nu era o problemă care să ofere un cîmp de activitate tinerilor prelaţi

plini de inițiativă, și nici biserica nu se trezise încă la activitatea pe care a defășurat-o de atunci încoace, în rîndurile sărăcimii din marile noastre orașe. Pe atunci, acești oameni erau lăsați, aproape fără nici un efort de împotrivire sau de ajutorare pe mîinile adepților lui Wesley[1]. În repetate rînduri Cristina îi propuse acest lucru și-l asigură că pentru ea ar fi o fericire de nedescris să devină soția unui misionar și să împartă cu el o viață de pericole; ba chiar s-ar fi putut ca ea și cu Theobald să ajungă martiri; bineînțeles ar fi urmat să fie martirizați simultan, și martiriul lor, văzut într-o perspectivă îndepărtată și din boschetele grădinii parohiale, nu era cîtuși de puțin dureros, ci avea să le asigure un viitor glorios pe lumea cealaltă, și un renume cel puțin postum în lumea aceasta – chiar dacă nu li s-ar fi redat în mod miraculos viața, așa cum se mai întîmplase în cazul martirilor. Dar entuziasmul Cristinei nu izbuti să-l înflăcăreze pe Theobald, așa că ea făcu apel la biserica Romei – un dușman mai periculos, dacă se poate, decît însuși păgînismul; lupta cu catolicismul încă ar fi putut să-i aducă ei și lui Theobald cununa martirului. E adevărat, în momentul acela biserica Romei era destul de liniștită. Dar nu era decît liniștea dinaintea furtunii; de asta Cristina nici nu se îndoia; convingerea ei era mult mai adîncă decît cea la care ar fi putut ajunge datorită vreunui argument întemeiat pur și simplu pe rațiune.

– Scumpul meu Theobald! exclamă ea. Noi o să rămînem de-a pururi credincioși. O să ne ținem dîrzi și o să ne sprijinim unul pe altul, chiar și în ceasul morții. S-ar putea ca Dumnezeu, în marea lui îndurerare, să ne cruțe de chinul arderii de vii. Se poate s-o facă, dar se poate să n-o facă. O, Doamne, spuse ea, întorcîndu-se cu ochii rugători către cer, cruță-l pe Theobald al meu, sau îngăduie să fie doar decapitat.

---

[1] Wesley John (1703-1791) - teolog și pastor protestant englez, fondator al sectei metodiștilor, ce se distingea prin severitatea moravurilor.

– Scumpa mea, zise Theobald grav, să nu ne perpelim fără rost. De-o să vină ceasul marii încercări, cel mai bine o să-l putem întîmpina dacă vom duce o viaţă liniştită şi modestă de sacrificiu de sine şi devotament faţă de slava Celui de Sus. Să ne rugăm lui Dumnezeu să fie bun să ne dea o asemenea viaţă, care să ne permită să ne rugăm.

– Scumpul meu Theobald! exclamă Cristina, ştergîndu-şi lacrimile ce-i umpluseră ochii, tu ai dreptate, ai întotdeauna dreptate. Să fim altruişti, puri, drepţi şi cinstiţi în faptă şi vorbă.

Şi grăind astfel, Cristina îşi împreună mîinile şi ridică ochii către cer.

– Scumpa mea, reluă iubitul ei, pînă acum ne-am străduit întotdeauna să fim exact aşa cum ai spus tu; noi n-am fost deloc robii lucrurilor pămînteşti; să avem grijă să ne rugăm lui Dumnezeu să rămînem tot aşa pînă la sfîrşitul vieţii.

Se înălţase luna pe cer şi boschetul devenise cam rece şi, umed, aşa că ei amînară discutarea celorlalte năzuinţe pentru un moment mai potrivit.

În alte ocazii Cristina se visa înfruntînd, alături de Theobald, dispreţul mai tuturor oamenilor pentru a îndeplini vreo sarcină nobilă care să contribuie la gloria Mîntuitorului. Pentru aşa ceva era în stare să înfrunte orice. Dar întotdeauna, către sfîrşitul viziunii ei, venea o mică apoteoză – undeva sus în sferele aurite ale cerurilor – şi însuşi Fiul Omului îi aşeza o diademă pe cap, în mijlocul unei cete de îngeri şi arhangheli care o priveau cu pizmă şi admiraţie – şi din această scenă chiar şi Theobald lipsea. Dacă ar fi existat un Mammon al virtuţii fără doar şi poate că Cristina s-ar fi împrietenit cu el. Taică-su şi maică-sa erau oameni foarte vrednici şi cu timpul aveau să primească nişte locuinţe cereşti – un fel de vile unde să ducă o viaţă cît se poate de confortabilă; tot aşa şi surorile, ba poate chiar şi fraţii ei; doar era convinsă că pentru ea se pregăteşte un destin mai înalt, pe care avea datoria să nu-l piardă niciodată din vedere. Primul pas către el avea să fie

căsătoria cu Theobald. Dar în ciuda acestor accese de romantism religios, Cristina era o fată destul de blîndă şi liniştită care – dacă s-ar fi măritat cu un laic cu bun-simţ – să zicem de pildă un hangiu – ar fi devenit cu timpul o proprietăreasă de treabă şi ar fi cucerit simpatia îndreptăţită a oaspeţilor ei.

Cam aşa se desfăşura logodna lui Theobald. Tinerii îşi făceau unul altuia multe cadouri şi-şi pregăteau din cînd în cînd cîte o mică surpriză plăcută. Nu se certau niciodată şi nici unul din ei nu flirtra vreodată cu altcineva. Doamna Allaby şi viitoarele cumnate îl idolatrizau pe Theobald, cu toate că era imposibil să fie adus un alt diacon pe care să-l cîştige vreuna din ele la cărţi, atîta vreme cît Theobald îl putea ajuta pe domnul Allaby ceea ce, bineînţeles, că el făcea acuma gratis, şi fără nici o altă compensaţie. Totuşi, două dintre surori izbutiră să-şi găsească soţi, înainte ca nunta Cristinei să fi avut loc. În ambele ocazii, Theobald fu folosit ca un fel de coadă de topor. Pînă la urmă numai două din cele şapte fete rămăseseră nemăritate.

După vreo trei-patru ani, bătrînul domn Pontifex se obişnui cu ideea logodnei fiului său; aceasta deveni pentru el unul din lucrurile ce sînt tolerate prin prescripţie. În primăvara anului 1831, cam la cinci ani după prima apariţie a lui Theobald la Crampsford, rămase pe neaşteptate vacantă una din cele mai bune parohii cu beneficiu din dependenţa colegiului, şi cei doi preparatori, mai în vîrstă decît Theobald şi despre care se presupunea că o vor lua, o refuzară din diferite motive. Atunci parohia fu oferită lui Theobald, şi acesta, bineînţeles, o acceptă, întrucît aducea un venit de cinci sute de lire pe an, la care se adăuga folosirea unei case foarte confortabile cu grădină. Atunci bătrînul domn Pontifex scoase şi el din pungă o sumă mult mai frumoasă decît s-ar fi putut aştepta cineva şi puse pe numele fiului şi nurorii sale o rentă viageră de zece mii de lire,

care să rămînă în continuare la dispoziţia odraslei sau odraslelor alese de părinţi. În iulie 1831, Theobald şi Cristina deveniră soţ şi soţie.

CAPITOLUL XIII

După datină, lumea aruncă o mulţime de pantofi vechi în urma trăsurii în care perechea fericită plecă de la casa parohială, dispărînd după colţ la capătul satului. Oamenii mai urmăriră cu privirea trăsura vreo două-trei sute de metri, pînă ce trecu de plantaţia de conifere, şi apoi o pierdură din vedere.

– John, îi spuse domnul Allaby servitorului, închide poarta.

Intră apoi în casă cu un oftat de uşurare ce părea să spună: „Am făcut-o şi pe asta, şi uite că n-am murit".

Iată reacţia ce o avu după o izbucnire de veselie entuziastă, în timpul căreia bătrînul domn alergase vreo douăzeci de metri în urma trăsurii ca să arunce după ea un papuc – ceea ce şi făcu, aşa cum cerea tradiţia.

Dar care erau sentimentele lui Theobald şi ale Cristinei, după ce ieşiră din sat şi caii începură să meargă într-un trap liniştit pe lîngă puieţii de brazi? Acesta era momentul cînd chiar şi inima cea mai tare trebuie să slăbească, afară de cazul cînd bate cumva în pieptul unui om îndrăgostit lulea. Dacă un tînăr se află într-o corăbioară pe o mare agitată, împreună cu mireasa lui, şi amîndoi au rău de mare, şi dacă îndrăgostitul suferind poate uita de propriul lui chin, fiind fericit să ţină între mîini capul iubitei, cînd acesteia îi e mai rău ca oricînd – atunci înseamnă că o iubeşte cu adevărat şi nu riscă să-l părăsească curajul cînd trece de plantaţia de conifere. Alţi oameni (şi din nefericire marea majoritate a celor care se căsătoresc trebuie să fie puşi în categoria denumită „alţi oameni") vor trece în mod

inevitabil printr-un sfert sau o jumătate de ceas de ticăloşie mai mare sau mai mică – după cum va fi cazul. Dacă avem în vedere numărul celor ce au trecut pe aci, cred că mult mai multe chinuri sufleteşti au sfîşiat pieptul oamenilor pe străzile ce duc de la biserica Saint George din Hanover Square decît în celulele condamnaţilor din închisoarea Newgate. În nici un moment ceea ce numesc italienii *la figlia della morte*[1] nu-şi pune mîna îngheţată pe umărul unui bărbat într-un chip mai îngrozitor decît în prima jumătate de oră cînd rămîne singur cu o femeie pe care a luat-o de nevastă, dar n-a iubit-o niciodată cu adevărat.

Fiica morţii nu-l cruţă pe Theobald. Pînă atunci el se purtase foarte bine. Cînd Cristina se oferise să-i redea libertatea, se menţinuse pe poziţie cu o mărinimie de care fusese întotdeauna mîndru. Începînd de atunci îşi spusese întotdeauna: „În orice caz sînt un adevărat om de onoare; eu nu sînt etc. etc. etc." E drept, în momentul mărinimiei scadenţa propriu-zisă, ca să spunem aşa, era încă o chestiune de viitor; cînd taică-su îşi dădu consimţămîntul oficial la căsătorie, lucrurile începură să capete o înfăţişare mai gravă; cînd deveni vacant postul de la colegiu, şi se văzu acceptat, această gravitate căpătă un contur şi mai precis. Iar cînd Cristina stabili efectiv ziua, pe Theobald îl părăsi de tot curajul.

Logodna durase atîta încît el se deprinsese cu situaţia iar perspectiva unei schimbări îl deruta. În sinea lui îşi spunea că s-a înţeles foarte bine cu Cristina ani de-a rîndul; atunci de ce, de ce, de să nu continue tot aşa pînă la sfîrşitul vieţii? Dar el avea la fel de puţine şanse de scăpare ca oaia mînată către odăiţa din dos a măcelarului şi, tot ca oaia, simţea că nu mai are nimic de cîştigat printr-o împotrivire, aşa că nici nu mai opuse nici vreo cît de mică rezistenţă. De fapt, se purta cum se

[1] **Fiica morţii (ital.).**

cuvine şi toată lumea îl declară unul dintre cei mai fericiţi oameni de pe pămînt.

Acum însă, ca să schimb metafora, scăunelul de sub picioare fusese dat la o parte şi nenorocitul se bălăbănea în aer, împreună cu obiectul afecţiunii sale. Acest obiect al afecţiunii ajunsese în vîrstă de treizeci şi trei de ani şi nici nu arăta cîtuşi de puţin mai tînără. Plînsese şi i se înroşiră ochii şi nasul. Dacă pe faţa domnului Allaby, după ce aruncase papucul se putea parcă citi: „Am făcut-o şi pe asta, şi uite că n-am murit", pe faţa lui Theobald, în momentul cînd trăsura îl purta pe lîngă plantaţia de conifere, se putea citi: „Am făcut-o şi pe asta şi nu văd cum voi putea supravieţui". Dar lucrul acesta nu-l vedeau cei din casa parohială. Tot ce se putea vedea era trăsura vopsită în negru şi galben şi capul surugiului, care sălta puţin deasupra gardului de la marginea drumului, ori de cîte ori se ridica în scări.

O vreme tinerii căsătoriţi nu spuseră nimic; ce-or fi simţit ei în timpul primei jumătăţi de oră petrecută împreună, cititorul trebuie doar să ghicească, pentru că nu am posibilitatea de a-i spune eu; la sfîrşitul acestui răstimp, însă, Theobald izbutise să scotocească de prin cine ştie ce cotlon al sufletului o părere, şi anume că acuma, o dată ce s-a căsătorit cu Cristina, cu cît vor intra mai curînd în noua fază a relaţiilor dintre ei, cu atît va fi mai bine. Dacă oamenii care sînt într-o situaţie dificilă se arată doritori să facă primul mic lucru raţional ce-l pot recunoaşte în mod limpede ca fiind raţional, vor găsi întotdeauna pasul următor mult mai uşor de descoperit şi de făcut. Atunci, se întrebă Theobald, care e momentul acesta primul şi cel mai evident lucru la care trebuie să se gîndească? Şi, odată găsit, cum să determine în mod echitabil poziţia Cristinei şi a lui faţă de acest lucru? Era limpede că prima lor masă avea să fie prima intrare comună în obligaţiile şi plăcerile vieţii conjugale. Reieşea, tot atît de limpede, că datoria Cristinei era să comande această masă, iar a lui s-o mănînce şi s-o plătească.

Argumentele care duceau la această concluzie şi concluzia în sine îi trecură prin minte lui Theobald cam la vreo trei mile şi jumătate după ce părăsiseră satul Crampsford, în drum spre Newmarket. Luase masa de dimineaţă foarte devreme, dar n-avusese aceeaşi poftă de mîncare ca de obicei. La prînz părăsiseră casa parohială, fără să participe la ospăţul de nuntă. Lui Theobald îi plăcea să ia masa de prînz cît mai devreme; deodată îşi dădu seama că începe să-i fie foame; de aici şi pînă la concluzia expusă în paragraful anterior nu era decît un pas. După încă vreo cîteva minute de reflecţie, abordă acest subiect cu mireasa lui, şi astfel se sparse gheaţa.

Doamna Theobald Pontifex nu era pregătită pentru a-şi asuma, aşa deodată, o funcţie atît de importantă. Nervii ei, niciodată prea sănătoşi, fuseseră încordaţi pînă la tensiunea maximă de evenimentul din acea dimineaţă. Dorea să nu fie văzută; îşi dădea seama că arată puţin mai bătrînă decît ar fi vrut să pară în calitatea ei de mireasă care s-a cununat chiar în dimineaţa aceea; se temea de hangiţă, de cameristă, de chelner, de toţi şi de toate; inima îi bătea atît de tare încît abia mai putea vorbi, şi cu atît mai puţin se simţea în stare să treacă prin încercarea de a comanda cina, într-un han necunoscut cu o hangiţă necunoscută. Îl rugă şi îl imploră chiar s-o lase în pace. Dacă Theobald o să comande cina numai de data asta, pe viitor avea s-o comande ea în oricare altă zi, şi chiar în fiecare zi.

Dar neînduplecatul Theobald nu putea fi abătut prin asemenea pretexte absurde de la hotărîrea lui. Acum el era stăpînul. Nu făgăduise oare Cristina în mod solemn, cu mai puţin de două ceasuri în urmă, să-şi cinstească şi să-şi asculte bărbatul? Şi acum se dovedea nărăvaşă, pentru un fleac ca ăsta? Zîmbetul afectuos de pe faţa lui Theobald dispăru, şi îi urmă o încruntare, pe care i-ar fi pizmuit-o şi başbuzucul de taică-su.

– Prostii şi aiureli, scumpa mea Cristina, exclamă el fără asprime, bătînd cu piciorul în podeaua trăsurii. E de datoria

unei neveste să comande cina soţului ei; tu eşti soţia mea, şi deci îţi cer s-o comanzi pentru mine.

De orice poate fi acuzat Theobald, dar în nici un caz nu de lipsă de logică, dacă nu era un om logic, atunci nu ştiu ce mai era.

Mireasa începu să plîngă şi-i spuse că e aspru, la care el nu mai răspunse nimic, dar începu să rumege tot felul de lucruri imposibil de spus. Va să zică asta era răsplata pentru cei şase ani de dragoste statornică din partea lui? Pentru asta, oare, atunci cînd Cristina se oferise să-i redea libertatea îşi respectase el cuvîntul dat? Oare ăsta era rezultatul palavrelor ei despre îndatoriri şi cucernicie – ca acum, chiar în ziua căsătoriei, să nu mai vadă că primul pas către supunerea faţă de Dumnezeu constă în supunerea faţă de el? O să se întoarcă la Crampsford şi o să se plîngă domnului şi doamnei Allaby; el nu intenţionase să se căsătorească cu Cristina; nici nu se căsătorise de fapt, totul fusese doar un vis urît; avea să... dar un glas îi răsuna mereu în urechi spunînd: „NU POŢI, NU POŢI, NU POŢI !"

„Nu POT?" ţipă nefericitul în sinea lui.

„Nu, zise vocea aceea necruţătoare. NU POŢI. EŞTI ÎNSURAT."

Theobald se ghemui la loc în colţul trăsurii, şi pentru prima dată simţi cît de nedrepte sînt legile căsătoriei în Marea Britanie. Dar o să cumpere scrierile în proză ale lui Milton şi o să citească eseul său cu privire la divorţ. Poate că o să găsească chiar la Newmarket.

Aşadar, mireasa plîngea într-un colţ al trăsurii, iar mirele şedea bosumflat în celălalt colţ, înspăimîntat la culme, aşa cum numai mirii pot fi.

Curînd însă, din colţul miresei se auzi un glas firav zicînd:

– Scumpul meu Theobald, scumpul meu Theobald, iartă-mă, te rog; am greşit cumplit. Te rog nu te supăra pe mine. Am să comand eu... (Dar cuvîntul „cina" nu-i ieşi de pe buze fiind zăgăzuit de suspinele care o înecau).

Cînd Theobald auzi aceste cuvinte, i se luă o mare piatră de pe inimă, însă nu făcu decît să se uite la nevastă-sa şi, de altfel, cu destulă răceală.

– Te rog, spune-mi, ce crezi că ţi-ar face plăcere să mănînci, continuă glasul acela, şi cînd ajungem la Newmarket am să spun hangi... (Dar din nou cuvîntul rămase la jumătate, înecat de suspine).

Povara de pe sufletul lui Theobald devenea din ce în ce mai mică. Era totuşi posibil, pînă la urmă, să nu ajungă sub papucul Cristinei? Şi, de altfel, nu-şi abătuse atenţia de la propria ei persoană către masa pe care avea s-o ia el în curînd?

Theobald îşi mai înghiţi o parte din temeri şi zise, deşi tot pe un ton morocănos:

– Cred că am putea mînca o friptură de pasăre cu sos, cu cartofi noi şi mazăre verde, şi pe urmă să vedem dacă n-ar putea să ne dea o tartă cu cireşe şi puţină frişcă.

După încă vreo cîteva minute, o trase către el, o sărută, ca să-i şteargă lacrimile, şi o asigură că de fapt e convins că o să-i fie o nevastă foarte bună.

– Scumpul meu Theobald ! Eşti un înger ! exclamă ea drept răspuns.

Theobald o crezu şi peste alte cîteva minute perechea fericită descinse la un han din Newmarket.

Cristina se dovedi cît se poate de bravă în îndeplinirea acelei dificile sarcini. Cu mult zel o imploră în taină pe hangiţă să nu-l facă pe Theobald să aştepte mai mult decît era absolut necesar.

– Ştiţi, doamnă Barber, dacă aveţi cumva o supă gata pregătită, am putea să scutim vreo zece minute, pentru că o putem mînca în timp ce frigeţi pasărea.

Vedeţi cum o învăţase nevoia? Dar adevărul este că o durea capul cumplit, şi că ar fi dat orice, numai să fie lăsată în pace.

Masa fu foarte reuşită. O jumătate de kilogram de vin de Xeres încălzi inima lui Theobald şi începu să spere că, pînă la

urmă, lucrurile ar putea totuşi să-i meargă bine în viaţă. Prima bătălie o cîştigase, şi asta îţi dă un mare prestigiu. Şi ce uşor fusese! De ce oare nu-şi tratase niciodată în felul ăsta surorile? Aşa avea să facă data viitoare cînd le va întîlni: cu timpul ar putea să fie în stare să reziste şi fratelui său John, dacă nu chiar şi lui taică-su. Aşa clădim castele de nisip, cînd ne îmbată vinul şi triumful.

La sfîrşitul lunii de miere, doamna Theobald Pontifex era cea mai supusă şi ascultătoare nevastă de pe tot cuprinsul Angliei. După cum zice vechiul proverb, Theobald nimerise pisica din prima lovitură. Este vorba de o pisică foarte mică, de fapt o mîţişoară, pentru că altfel i-ar fi fost poate frică să se lupte cu ea; dar aşa cum stăteau lucrurile, o provocase la luptă pe viaţă şi pe moarte, şi apoi îi arătase sfidător nevesti-si capul însîngerat al animalului. Restul mersese uşor.

Curios că un om pe care-l descrisesem pînă acum ca pe o fiinţă timidă şi uşor de dus de nas, se dovedise deodată un asemenea başbuzuc, chiar în ziua însurătorii. Poate că am trecut prea repede peste anii în care-i făcuse curte Cristinei. În aceşti ani devenise meditator la colegiu şi, în sfîrşit, fusese numit şi preparator. N-am cunoscut niciodată un om căruia să nu i se dezvolte în mod corespunzător sentimentul propriei importanţe, după ce a deţinut timp de cinci sau şase ani acest titlu. E adevărat că de îndată ce se apropia de casa lui taică-su, pe o rază de zece mile, cădea pradă unei vrăji, îi slăbeau genunchii, măreţia i se topea şi se simţea din nou ca un copilaş crescut peste măsură sub un nor ce-l umbreşte permanent; dar nu se ducea prea des la Elmhurst şi, de îndată ce pleca de acolo, vraja dispărea din nou; redevenea meditator şi preparator la colegiul său, cestor, logodnicul Cristinei, idolul femeilor din familia Allaby. Din toate acestea reiese că dacă Cristina ar fi fost o găină de rasă berberă şi şi-ar fi zburlit penele opunînd vreo rezistenţă, Theobald n-ar fi îndrăznit să facă pe grozavul cu ea;

dar nu era o găină de rasă deosebită, era doar o găină obişnuită, şi încă şi aceea cu o doză mult mai mică de bravură decît manifestă în general păsările de curte.

CAPITOLUL XIV

Battersby-on-the-Hill era numele satului unde ajunsese paroh Theobald. Cei patru-cinci sute de locuitori, răspîndiţi pe o suprafaţă destul de mare erau numai fermieri şi muncitori agricoli. Casa parohială era destul de confortabilă şi, fiind aşezată pe un bot de deal, avea o vedere încîntătoare. Existau cîţiva vecini destul de apropiaţi ca să le poată face vizite, dar, cu cîteva excepţii, aceste persoane erau doar slujitorii bisericilor din satele înconjurătoare şi cu familiile lor.

Toţi aceştia îi primiră pe soţii Pontifex cu mult entuziasm, ca pe nişte adevărate achiziţii ale ţinutului. Spuneau despre domnul Pontifex că e tare deştept; făcuse strălucite studii clasice şi-şi luase cu brio examenele de matematici; de fapt era un adevărat geniu, ceea ce nu-l împiedica să aibă foarte mult bun-simţ şi un spirit practic deosebit de robust. Ca fiu al unui om atît de distins ca marele domn Pontifex, editorul, Theobald urma să intre curînd în posesia unei mari averi. Dar nu avea şi un frate mai vîrstnic? Ba da, însă în orice caz averea era atît de mare, încît şi lui Theobald avea să-i rămînă fără îndoială o cotă însemnată. Bineînţeles că vor da şi dineuri. Şi ce femeie fermecătoare era doamna Pontifex! Mă rog, poate nu chiar ceea ce se cheamă frumoasă, dar avea un zîmbet atît de dulce şi maniere atît de simpatice şi de plăcute! Ţinea atît de mult la soţul ei, şi soţul ei la ea; de fapt întruchipau concepţia oamenilor de pe vremuri despre adevăraţii îndrăgostiţi; în vremurile noastre păcătoase, rareori mai întîlneşti o pereche atît de potrivită, el era

chiar foarte frumos, etc. etc. Acestea erau comentariile vecinilor cu privire la noii-sosiţi.

Cît despre enoriaşii lui Theobald, fermierii erau politicoşi, iar muncitorii agricoli şi cu nevestele lor erau chiar servili. Exista puţină dezbinare în materie de religie, rămasă de pe vremea unui predecesor neglijent, dar, după cum spunea cu mîndrie doamna Theobald Pontifex: „Putem fi siguri că Theobald va aranja acest lucru". Biserica satului era pe atunci un exemplu interesant de arhitectură normandă tîrzie, cu oarecari adaosuri în stilul englezesc timpuriu. Era într-o stare care pe vremea aceea s-ar fi numit jalnică, deşi acum vreo patruzeci-cincizeci de ani mai toate bisericile erau într-o stare jalnică. Dacă e vreo trăsătură mai caracteristică pentru generaţia actuală decît pentru altele, apoi aceea e calitatea de mare restauratoare de biserici.

Într-una din odele sale Horaţiu a lăudat restaurarea templelor:

Delicta, majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Aedesque labentes deorum et
Foeda nigro simulacra fumo[1].

La Roma nimic n-a mai mers cum trebuie, multă vreme după epoca lui Octavian August, dar dacă asta s-a întîmplat pentru că au fost restaurate templele sau pentru că n-au fost restaurate, n-aş putea să spun. În orice caz, lucrurile au mers complet pe dos după domnia lui Constantin, şi totuşi Roma e şi astăzi un oraş cu oarecare importanţă.

---

[1] *Fără îndoială vei plăti păcatele strămoşilor*
. C Romane, pînă vei fi reclădit templele şi sanctuarele zeilor
Pe cale de-a se prăbuşi,
Ca şi statuile sluţite de fumul cel negru.

(Horaţiu, Oda 6,cartea 3)

Trebuie să spun aici că lui Theobald nu i-au trebuit prea mulţi ani de şedere la Battersby, pînă să-şi dea seama că un domeniu în care putea depune o muncă folositoare ar fi reconstrucţia bisericii locale, ceea ce a şi făcut cu multă cheltuială, o mare parte acoperind-o în mod generos chiar din punga lui. El a fost şi propriul său arhitect, ceea ce a adus o mare economie; dar concepţiile arhitectonice nu erau prea clare prin anul 1834, cînd a început Theobald operaţiile, şi rezultatul nu este chiar atît de satisfăcător cum ar fi fost dacă mai aştepta cîţiva ani.

Opera fiecărui om, indiferent dacă e vorba de literatură, sau muzică, sau pictură, sau arhitectură, sau orice altceva, este întotdeauna un autoportret, şi cu cît se străduieşte mai mult creatorul să-şi ascundă propria personalitate, cu atît mai limpede îşi dezvăluie caracterul, în ciuda acestor eforturi. Se prea poate să mă condamn singur, pe tot parcursul acestei cărţi, deoarece ştiu precis că fie că vreau, fie că nu vreau, îmi fac propriul meu portret mai înainte de a portretiza vreunul din personajele' înfăţişate cititorului. Îmi pare ,rău că aşa stau lucrurile, dar n-am încotro; după această plîngere împotriva soartei, vă voi spune că biserica din Battersby, în forma sa îmbunătăţită, mi-a făcut întotdeauna impresia că e un portret mai bun al lui Theobald decît l-ar fi putut executa orice sculptor sau pictor, afară de un mare maestru.

Mi-aduc aminte că am stat la Theobald cam la vreo şase-şapte luni după căsătoria lui, pe vremea cînd biserica veche încă mai exista. Mă duceam la biserică şi aveam senzaţia pe care trebuie s-o fi avut uneori Naaman[1], cînd a trebuit să-şi

[1] General al lui Benadab, rege al Siriei (sec.IX î.e.n.). După legenda biblică, profetul Elisei, care l-a vindecat de lepră, i-a permis, după ce Naaman drept mulţumire a trecut la religia mozaică, să-l însoţească mai departe pe rege, stăpînul său, la templul lui Rimon, idolul sirienilor.

(*Vechiul Testament*, Cartea a II-a a Regilor, cap.5)

însoţească stăpînul la întoarcere, după vindecarea lui de lepră. Am păstrat o amintire mai vie despre această clădire şi despre enoriaşi, decît despre predica lui Theobald. Parcă văd şi acum bărbaţii în cămăşile lor de lucru, lungi pînă la călcîie şi cîteva babe în pelerine stacojii; şirul de tineri plugari, greoi, cu priviri prosteşti şi inexpresive, cu trupuri diforme şi chipuri neatrăgătoare, apatici şi lipsiţi de viaţă; un neam care semăna cu ţăranul francez de dinainte de revoluţie, descris de Carlyle[1]; într-o măsură mult mai mare decît ne face plăcere să ne închipuim; un neam înlocuit astăzi de o generaţie mai isteaţă, mai chipeşă şi mai de nădejde, conştientă în sfîrşit că are şi ea dreptul la toată fericirea pe care o poate cuceri, şi avînd idei clare cu privire la mijloacele cele mai bune.

Oamenii intră unul după altul, scoţînd aburi groşi, pentru că e iarnă, tîrîndu-şi picioarele şi bocănind îngrozitor cu ghetele lor cu ţinte; scutură zăpada de pe ei, la intrare, şi prin uşa deschisă zăresc o clipă cerul plumburiu şi mohorît, şi pietrele de mormînt cu căciuli de zăpadă. Nu ştiu cum, dar constat că mă obsedează melodia compusă de Händel pe cuvintele *Iată aproape de noi plugarul* şi că nu mai pot scăpa de ea. Ce bine i-a înţeles bătrînul Händel pe oamenii aceştia!

Trecînd pe lîngă liturghierul lui Theobald, ei se înclină în faţa lui ("Oamenii de pe aici sînt cu adevărat respectuoşi", îmi şopteşte Cristina, -îşi cunosc superiorii") şi se aşază într-un şir lung, la perete. Corul se urcă la galerie, luîndu-şi instrumentele – un violoncel, un clarinet şi un trombon. Îl văd, şi curînd îl aud, pentru că înaintea liturghiei se cîntă un imn, cîteva măsuri stranii, dacă nu mă-nşel o rămăşiţă a unei litanii de dinainte de Reformă. Am auzit ceea ce cred că era un îndepărtat strămoş muzical al acestui imn, la biserica Santi Giovanni e Paolo de la

[1] Thomas Carlyle (1795-1881) - istoric şi critic englez, autor al unei vestite cărţi despre Revoluţia franceză din 1789-1794.

Veneţia, acum vreo cinci ani; şi l-am mai auzit departe, în mijlocul Atanticului, într-o duminică mohorîtă din luna iunie, cînd nu băteau nici vînturile, şi nici valurile nu se mişcau, aşa că emigranţii se adunau pe punte şi, ca de obicei, psalmul lor rugător se îndrepta spre ceaţa alburie a cerului şi se răspîndea pe pustiul unei mări care de mult ce a oftat nu mai putea să ofteze. Îl mai puteţi auzi la vreo întrunire metodistă pe dealuri din Ţara Galilor, dar din biserici a dispărut de-a pururi. Dacă aş fi muzicant, l-aş lua drept motiv pentru adaggio-ul dintr-o simfonie Wesley-ană.

Au dispărut astăzi clarinetul, violoncelul şi trombonul, menestreli sălbatici, amintind de făpturile triste din cartea proorocului Ezechiel, cu tonuri discordante, dar extrem de patetice. A dispărut şi potcovarul satului, stentorul acela care speria copiii, acel buhai tunător din Bashan[1], a dispărut şi dulgherul melodios, şi pastorul muşchiulos, cu părul roşu, care urla mai vîrtos ca toţi ceilalţi, pînă ajungeau la cuvintele *Ciobănaşi cu grija turmei*, cînd modestia îl făcea să se îstîcească, reducîndu-l la tăcere, de parcă ar fi băut în sănătatea lui. Încă atunci, cînd i-am văzut pentru prima oară, erau cu toţii condamnaţi să dispară şi-şi presimţeau sfîrşitul, dar tot le mai rămînea puţin timp să trăiască prin corul lor, şi strigau cît puteau:

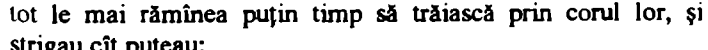

Mîni ha - i - ne - l ţin - tu - i - ră, d-un co-pac îl ţin - tu - i-ră

Dar nici o descriere nu poate reda cum se cuvine efectul produs. Ultima dată cînd am fost la biserica din Battersby, o fată cu înfăţişare dulce cînta la armoniu, înconjurată de un cor de elevi care ţineau cît se poate de corect isonul troparelor şi intonau imnuri antice şi moderne; stranele înalte dispăruseră,

[1] Ţară la est de Iordan, cucerită de israeliţi (*Vechiul Testament, Cartea Numerilor*, XXI, 33).

ba chiar şi galeria folosită de vechiul cor fusese îndepărtată ca un lucru blestemat, care putea să amintească oamenilor de locurile înalte, şi Theobald era bătrîn, iar Cristina dormea somnul de veci sub tisele din cimitir.

Dar mai tîrziu, seara, am văzut trei oameni foarte bătrîni, ieşind veseli din capela unei secte eretice şi, oricît de ciudat ar părea, nu erau alţii decît vechii mei prieteni, potcovarul, dulgherul şi păstorul. Feţele lor erau luminate de o expresie de mulţumire, care mă făcu să înţeleg pe dată că au cîntat; desigur, nu cu strălucirea de altădată a violoncelului, clarinetului şi trombonului, dar, în orice caz, cîntaseră despre Muntele Sionului, şi nu născociri moderne de-ale papistaşilor.

CAPITOLUL XV

Atenţia îmi fusese concentrată asupra imnului; după ce se termină, îmi rămase timp să-i studiez în linişte pe enoriaşi. Erau în marea lor majoritate fermieri – oameni graşi şi bine hrăniţi, dintre care unii veniseră cu nevestele şi copiii de la ferme aflătoare la două sau chiar trei mile depărtare de acolo; toţi îi urau pe papistaşi, şi orice avea cît de cît legătură cu ei. Erau oameni de treabă, cu bun-simţ, care nu puteau să sufere nici un fel de teorie şi al căror ideal era să păstreze *status quo*[1]-ul, poate cu o anumită tandreţe pentru vremurile războinice de demult şi cu un sentiment de nemulţumire pentru că vremea nu era întru totul la cheremul lor, care doreau să obţină preţuri tot mai ridicate şi să plătească simbrii cît mai mici, dar care, pe de altă parte, erau cei mai mulţumiţi cînd lucrurile nu se schimbau

[1] Aceeaşi stare (lat.).

mai deloc; ei tolerau sau chiar îndrăgeau toate lucrurile ce le erau familiare şi în schimb urau tot ce le era nefamiliar; i-ar fi îngrozit la fel de mult să audă că religia creştină este pusă la îndoială sau s-o vadă practicată.

– Ce-ar putea să aibă Theobald comun cu oamenii din parohia lui? mă întrebă seara Cristina, profitînd de un moment de absenţă a soţului. Bineînţeles că nu ne putem plînge, însă te asigur că mi se rupe inima cînd văd un om cu capacitatea lui Theobald înmormîntat în acest fund de provincie. Să fi fost măcar la Gaysbury, unde sînt familii de prima mînă (după cum ştii, foarte aproape de acolo se află reşedinţa lordului D.), atunci nu m-aş fi simţit ca într-un pustiu; dar mă rog, cred că totuşi aşa e mai bine, adăugă ea, dispunîndu-se un pic; şi, pe urmă, bineînţeles, episcopul o să vină la noi ori de cîte ori o să se afle prin împrejurimi, pe cînd dacă am fi stat la Gaysbury, s-ar fi dus desigur la lordul D.

Bănuiesc că am spus destule, ca să arăt în ce loc îl aruncase soarta pe Theobald, şi cu ce fel de femeie se căsătorise. Cît despre activitatea lui obişnuită, îl văd luptîndu-se din greu cu noroaiele uliţelor şi străbătînd imaşuri bîntuite de păsări, ca să viziteze căsuţa unde îşi dădea duhul nevasta unui fermier. Îi duce carne şi vin, luate de pe propria lui masă şi nu cu zgîrcenie, ci din belşug. Totodată, după cum îl taie capul, îi administrează ceea ce-i place să numească „mîngîiere sufletească".

– Mă tem că o să ajung în iad, părinte, zice scîncind bolnava. Oh, părinte, mîntuie-mă, mîntuie-mă. Nu mă lăsa să ajung acolo. Asta n-aş putea să îndur, părinte, aş muri de frică. Numai la gîndul de a ajunge acolo, simt cum mă trec sudori reci.

– Doamnă Thompson, zice Theobald, trebuie să ai încredere în sîngele preţios al Mîntuitorului dumitale. El şi numai El te poate mîntui.

„ Dar eşti sigur, părinte, zice ea, privindu-l cu ochii duşi, că El o să mă ierte? Pentru că n-am fost o femeie prea de treabă,

zău că n-am fost – şi măcar să vrea Dumnezeu să spună „da", cu gura lui, cu gura lui, cînd îl voi întreba dacă mi se iartă păcatele...

– Ţi s-au şi iertat, doamnă Thompson, zice Theobald, cu oarecare severitate, pentru că de multe ori pînă atunci bătuseră aceleaşi făgaşuri, şi acum, de un sfert de oră tot suporta presimţirile negre ale bietei femei. Apoi el pune capăt conversaţiei, repetînd rugăciunile din *Învăţături pentru vizitele la bolnavi* şi o sperie pe nenorocita aceea în aşa hal încît nu mai îndrăznea să-şi exprime îngrijorarea cu privire la soarta ei.

– Dar nu-mi puteţi spune, părinte, exclamă ea înduioşător, văzîndu-l că se pregăteşte să plece, nu-mi puteţi spune că niciodată nu va veni ziua Judecăţii de apoi şi că iadul nu se află nicăieri? De rai mă pot lipsi, părinte, dar tare aş vrea să scap de iad.

Theobald se arată cît se poate de scandalizat şi-i răspunde pe un ton grav:

– Doamnă Thompson, mă văd silit să te rog să nu-ţi mai arăţi nici un fel de îndoială cu privire la aceste două pietre unghiulare ale religiei noastre; să nu mai laşi să-ţi treacă prin minte asemenea gînduri într-un moment ca acesta. Nu există lucru mai sigur decît că ne vom înfăţişa cu toţii dinaintea jilţului lui Hristos la Judecata de apoi şi că nelegiuiţii vor arde într-o mare de flăcări nepieritoare. Dacă te îndoieşti de asta, doamnă Thompson , eşti pierdută.

Biata femeie îşi ascunde capul înfierbîntat sub plapumă, spaima ajungîndu-i la paroxism, şi găseşte uşurare numai în potopul lacrimilor.

– Doamnă Thompson, zice Theobald, cu mîna pe clanţă, linişteşte-te, fii calmă, ai cuvîntul meu de onoare că în ziua Judecăţii de apoi păcatele dumitale vor fi spălate de sîngele mielului lui Dumnezeu. Da, doamnă Thompson, exclamă el frenetic, chiar de-ar fi roşii ca purpura, sîngele lui o să le facă albe ca lîna.

Şi, cu asta, o şterge cît poate de repede din atmosfera fetidă a căsuţei de ţară, ieşind în aerul curat de afară. O, ce uşurat se simte Theobald că această întrevedere s-a terminat!

Se întoarse acasă conştient că şi-a făcut datoria şi că a adus unei muribunde păcătoase consolările religiei. Nevastă-sa, plină de admiraţie, îl aşteptă în casa parohială şi-l asigură că n-a existat pînă atunci vreo faţă bisericească atît de devotată mîntuirii ce o păstoreşte. Şi el crede; are o tendinţă firească de a crede tot ce i se spune, şi la urma urmei, cine putea cunoaşte mai bine decît nevastă-sa elementele cazului respectiv? Bietul om! A făcut tot ce-a putut, dar ce reuşeşte să realizeze un peşte, scos din apă şi azvîrlit pe uscat, chiar dacă face „tot ce poate"? I-a lăsat mîncare şi băutură – asta poate să facă; o să se mai ducă o dată şi o să-i lase iar mîncare şi băutură; zi de zi, îşi rupe picioarele, trecînd peste aceleaşi cîmpuri bîntuite de păsări; şi la capătul drumului ascultă aceleaşi chinuitoare presimţiri pe care le reduce la tăcere, zi de zi, dar nu le îndepărtează niciodată, pînă ce, într-un tîrziu, o blagoslovită moleşeală o face pe bolnavă să nu-i mai pese de viitor, iar Theobald rămîne convins că sufletul ei e acum liniştit şi împăcat cu Hristos.

CAPITOLUL XVI

Lui Theobald nu-i place această latură a profesiei – ba chiar o urăşte – dar nu vrea să recunoască adevărul nici măcar în sinea lui. Obiceiul de a nu recunoaşte nici în inima lui unele lucruri s-a încetăţenit la el. Cu toate acestea, îl încearcă în mod obsedant un simţămînt nedefinit cum că viaţa ar fi mai plăcută dacă n-ar exista păcătoşi bolnavi, sau dacă aceştia ar fi cel puţin în stare să înfrunte cu mai multă indiferenţă osînda

veşnică. Theobald nu se simte în elementul lui. Fermierii au în schimb aerul că sînt în elementul lor. Au trupurile voinice, sînt sănătoşi şi mulţumiţi; dar între el şi ei e o prăpastie de netrecut. Pe la colţurile gurii au început să i se sape nişte linii atît de aspre şi obosite, încît chiar dacă n-ar fi îmbrăcat în veşminte negre, cu cravată albă, tot l-ar recunoaşte şi un copil că e popă.

Ştie că-şi face datoria. Fiecare zi îl convinge tot mai mult de acest lucru. Prea multe îndatoriri însă nu are. Din nefericire îi lipseşte o ocupaţie propriu-zisă. N-are chef să practice nici unul din acele sporturi în aer liber care acum patruzeci de ani nu erau socotite neconvenabile pentru o faţă bisericească. Nu călăreşte, nu vînează, nu pescuieşte, nu aleargă cu cîinii împreună şi nu joacă cricket. Pe de altă parte, ca să fim drepţi cu el, trebuie să spunem că studiul nu i-a plăcut niciodată; şi, în fond, ce îndemn ar fi avut el la Battersby ca să studieze? Nu citeşte nici cărţile vechi, nici pe cele noi. Nu se interesează de artă, de ştiinţă sau de politică, dar orice lucru nou care apare în vreunul dintre aceste domenii şi îi e străin lui, îl scoate imediat din sărite. E adevărat că-şi scrie singur predicile, dar chiar şi nevastă-sa consideră că punctul său forte constă mai degrabă în pilda ce o oferă viaţa lui (un singur dar neîntrerupt act de sacrificiu de sine) decît în ceea ce spune de la amvon. După masa de dimineaţă se retrage în birou; taie bucăţele din *Biblie* şi le lipeşte cu o acurateţe desăvîrşită alături de alte bucăţele; asta e ceea ce se numeşte în limbajul lui „armonizarea Vechiului şi Noului Testament". În jurul acestor pasaje decupate copiază cu o caligrafie desăvîrşită extrase din Mede (singurul om, după părerea lui Theobald, care a înţeles cu adevărat Apocalipsul), din Patrick[1] şi din alţi teologi de pe vremuri. La asta a lucrat serios o jumătate de ceas în fiecare dimineaţă, timp de ani de zile, şi rezultatul este, fără îndoială, valoros. După cîţiva ani îşi ascultă copiii la lecţii, iar ţipetele

[1] Teolog de origine romano-celtică (389-461), devenit patronul Irlandei.

frecvente care se aud zilnic în birou, în timpul orelor de lecţie, răspîndesc povestea lor îngrozitoare în toată casa. De asemenea, a început să strîngă un ***hortos siccus***[1] şi, datorită interesului manifestat de tatăl său, a fost pomenit o dată în *Saturday Magazine* ca fiind primul descoperitor al unei plante – am uitat anume care – în ţinutul Battersby. Acest număr din *Saturday Magazine* a fost legat în marochin roşu şi e păstrat şi astăzi pe masa din salon. Theobald se învîrte prin grădină, trebăluind la tot felul de mărunţişuri; dacă aude cotcodăcind o găină, aleargă şi-i spune Cristinei, după care se repede să-i caute oul.

Cînd se întîmpla să vină cele două domnişoare Allaby, surorile mai mari, să stea la Cristina, ele spuneau că viaţa dusă de sora şi cumnatul lor e o adevărată idilă. Într-adevăr, Crisitna făcuse o alegere fericită – pentru că ideea că ar fi avut posibilitatea să facă o alegere era o ficţiune împămîntenită curînd în cadrul familiei lor – şi ce fericit era Theobald că o găsise pe Cristina. Nu ştiu cum se făcea însă că ori de cîte ori stăteau la ea surorile, Cristina se cam ferea să joace cărţi, deşi în alte ocazii îi făcea o plăcere grozavă o partidă de *cribbage* sau chiar un *robber* la *whist*. Surorile ei, însă, ştiau că n-au să mai fie invitate niciodată la Battersby, dacă pomenesc măcar în treacăt de povestea aceea măruntă şi neînsemnată; ori, în general, merita din plin să fie invitate la Battersby. Chiar dacă Theobald era destul de ţîfnos din fire, nu-şi vărsa focul asupra lor. Fiind rezervat de felul lui, dacă ar fi putut să găsească pe cineva care să-i gătească, ar fi preferat să locuiască pe o insulă pustie. În fundul inimii era convins, ca şi Alexander Pope[2], că „cea mai mare pacoste a omenirii este omul", sau ceva în sensul ăsta – numai că femeile, poate cu excepţia Cristinei, erau şi mai rele. Dar cu toate acestea, cînd îi veneau musafiri,

[1] Ierbar (lat.).

[2] Alexander Pope (1688-1744) – poet şi filozof englez, autorul lucrării *Eseu despre om*.

figură mult mai agreabilă decît s-ar fi aşteptat cineva care cunoştea situaţia din culise.

De asemenea, se grăbea întotdeauna să introducă în conversaţie numele oricăror celebrităţi literare pe care le întîlnise în casa lui taică-su, izbutind astfel foarte curînd să-şi stabilească o reputaţie de om multilateral, care o satisfăcea chiar şi pe Cristina.

Cine oare mai era atît de *integer vitae scelerisque purus*, se întreba lumea, ca domnul Pontifex din Battersby? Cine oare era atît de potrivit pentru a fi consultat în cazurile cînd se ivea vreo dificultate în chestiunile administrative ale parohiei? Cine oare mai întruchipa un asemenea amestec fericit între un creştin sincer şi discret, pe de o parte şi un om cu experienţă pe de altă parte? Pentru că de fapt aşa vorbeau oamenii despre el acum. Era socotit un admirabil om de afaceri. Şi dacă spunea că va plăti la o anumită dată o sumă de bani, banii apăreau într-adevăr, în ziua stabilită, şi asta e semnificativ pentru un om. Sfioşenia sa firească îl făcea incapabil să încerce să profite de pe urma cuiva, atunci cînd se ivea cea mai mică posibilitate de a întîmpina opoziţie sau de a-şi face reclamă, iar ţinuta sa corectă şi expresia oarecum severă constituiau pentru el un puternic scut, ce-l apăra împotriva acelora care ar fi vrut să profite de pe urma lui. Nu discuta niciodată despre bani şi schimba întotdeauna vorba, dacă pomenea altcineva de ei. Expresia sa de groază indescriptibilă faţă de meschinăriile de orice fel constituiau o garanţie suficientă că el însuşi nu e un zgîrcit. În afară de asta nu făcea nici un fel de tranzacţii comerciale, afară doar de cele mai banale socoteli în condica măcelarului şi a brutarului. Gusturile sale – dacă avea aşa ceva – erau, după cum am văzut, foarte simple, îi reveneau nouă sute de lire pe an şi casa; viaţa nu era scumpă acolo şi o vreme nu avu copii care să-i atîrne ca nişte ghiulele de picioare. Cine era oare mai de invidiat (şi cînd eşti invidiat atunci înseamnă că eşti şi respectat), dacă nu Theobald?

Şi totuşi îmi închipui că Cristina era în general mai fericită decît soţul ei. Ea nu trebuia să-i viziteze pe enoriaşii bolnavi, iar gospodărirea casei şi ţinerea socotelilor o ocupa exact atît cît dorea. Îndaorirea ei principală era, după cum prea bine spune, să-şi slujească soţul – să-l iubească, să-l cinstească şi să-i menţină buna dispoziţie. Ca să fim drepţi cu ea, îşi îndeplinea această datorie, făcînd tot ce-i stătea în putinţă. Poate c-ar fi fost mai bine dacă nu şi-ar fi asigurat atît de des bărbatul că e cel mai bun şi cel mai înţelept om de pe pămînt, dat fiind că nimeni în lumea lui mică nici nu visă vreodată să-i spună altceva, şi deci nu trecu mult pînă cînd el încetă să mai aibă vreo îndoială în această privinţă. Cît despre temperamentul lui, care din cînd în cînd se manifesta sub forma unor accese violente, Cristina avea grijă să-i facă pe plac, de cum se arăta cel mai mic semn de furtună. Descoperise destul de repede că acesta e cel mai uşor lucru ce-l poate face. Rar se întîmpla ca tunetul să bubuie din pricina ei. Cu mult timp înainte de a se căsători, îi studiase micile particularităţi şi ştia cînd să toarne gaz peste foc, dacă focul părea că are nevoie de gaz, iar apoi să toarne cîte un pic de apă, stingîndu-l cu multă înţelepciune şi făcîndu-l să scoată cît mai puţin fum cu putinţă.

În chestiuni băneşti, Cristina era scrupulozitatea întruchipată. Theobald îi dădea o alocaţie trimestrială pentru îmbrăcăminte, bani de buzunar, precum şi pentru pomeni şi cadouri.. În aceste două privinţe, ea se arăta generoasă faţă de veniturile de care dispunea; de fapt se îmbrăca cu multă economie şi dădea de pomană, sub formă de cadouri sau opere filantropice, tot ce-i prisosea. O, ce mîngîiere era pentru Theobald gîndul că are o nevastă de care putea fi sigur că nu va cheltui nici măcar un gologan în mod nesăbuit. Lăsînd la o parte supunerea absolută de care Cristina dădea dovadă, coincidenţa perfectă dintre părerile lor în toate problemele, şi asigurările pe care ea i le dădea mereu că el are dreptate în tot ce se hotăra să spună sau să facă, ce sprijin puternic era pentru Theobald scrupulozitatea

Crisitinei în materie de bani! Şi pe măsură ce treceau anii, el începu să ţină la nevastă-sa atîta cît îi stătea în fire să ţină la vreo fiinţă, şi se felicita singur pentru că nu rupsese logodna – act de virtute ale cărui roade le culegea acum. Chiar atunci cînd Cristina îşi depăşea alocaţia trimestrială cu o liră şi jumătate sau două, întotdeauna i se arăta limpede lui Theobald de unde a provenit deficitul – o toaletă de seară deosebit de scumpă, care avea în schimb să ţină foarte multă vreme, sau nunta neprevăzută a cuiva, care necesitase un cadou mai frumos decît permitea bugetul trimestrial; cheltuielile suplimentare erau întotdeauna compensate în trimestrul sau trimestrele următoare, chiar dacă era vorba doar de un fleac de zece şilingi.

Cred însă că după vreo douăzeci de ani de căsătorie, Cristina decăzu oarecum din perfecţiunea ei originală, în ceea ce priveşte banii. Treptat-treptat rămase în restanţă în mai multe trimestre consecutive, pînă ce contractă un împrumut cronic – un fel de datorie naţională de familie – ce se ridica la vreo şapte sau chiar opt lire. Într-un tîrziu Theobald îşi dădu seama că se impune cu necesitate o mustrare; aşa că profită de ziua nunţii de argint pentru a o informa pe Cristina că datoria ei se anulează şi pentru a o ruga totodată să se străduiască pe viitor să păstreze un echilibru între cheltuieli şi veniturile de care dispune. Cristina izbucni într-un şuvoi de lacrimi, de afecţiune şi recunoştinţă. Îl asigură că este cel mai de treabă şi mai mărinimos dintre soţi şi, de atunci, niciodată în tot cursul căsniciei lor nu mai rămase datoare nici măcar cu un şiling.

Cristina detesta orice fel de schimbări, le ura cu tot atîta patimă ca şi soţul ei. Ea şi cu Theobald posedau pe lumea asta aproape tot ce puteau să dorească; atunci de ce oare oamenii doreau să introducă tot felul de schimbări, al căror rezultat nu-l putea prevedea nimeni? Era convinsă că religia şi-a atins de mult punctul terminus al dezvoltării şi că e imposibil ca inima oamenilor raţionali să conceapă o credinţă mai perfectă decît cea transmisă de biserica anglicană. Nu-şi putea închipui nici o

situaţie mai onorabilă decît aceea de soţie de pastor – bineînţeles cu excepţia celei de soţie de episcop. Dată fiind influenţa de care se bucura tatăl lui, nu era cîtuşi de puţin imposibil ca într-o bună zi Theobald să fie făcut episcop... şi atunci... atunci îi venea în minte unica lacună măruntă din practica bisericii anglicane – o lacună, bineînţeles, nu de doctrină, ci de politică – pe care o socotea în general greşită în această privinţă: faptul că soţia episcopului nu capătă acelaşi rang ca şi soţul.

Asta era opera Elizabetei[1], care fusese o femeie rea, cu o moralitate extrem de dubioasă şi în inima ei o papistaşă înrăită. Poate că oamenii ar fi trebuit să fie mai presus de simple consideraţii referitoare la demnitatea lumească, dar lumea e aşa cum e, şi asemenea lucruri aveau o oarecare greutate în ochii ei, indiferent dacă era bine sau nu. Influenţa Cristinei ca simplă doamnă Pontifex, soţie, să zicem a episcopului de Winchester, ar fi fost, fără îndoială, considerabilă. Un caracter ca al ei nu s-ar fi putut să nu facă o impresie puternică, dacă s-ar fi găsit vreodată într-o poziţie destul de proeminentă ca să se simtă influenţa într-un cerc larg; dar ca lady Winchester – sau ca episcopă – un titlu care ar fi sunat destul de drăguţ – cine s-ar fi putut îndoi că puterea ei, pusă în slujba binelui ar fi crescut enorm? Şi totul ar fi fost cum nu se poate mai drăguţ, pentru că dacă ar fi avut o fiică, fiica n-ar fi fost episcopă decît în cazul cînd s-ar fi măritat la rîndul ei cu un episcop, ceea ce era destul de puţin probabil.

Acestea erau gîndurile Cristinei în zilele bune. Dar în alte zile, ca să fim sinceri, avea unele îndoieli dacă în toate privinţele gîndeşte atît de cucernic cum s-ar cuveni. Trebuie să insiste, să insiste, pînă-i va înfrînge pe toţi duşmanii mîntuirii ei, şi pînă ce însăşi Satana îi va zace, plin de răni, la picioare. Într-o zi, meditînd astfel, îi veni ideea că ar putea s-o ia înaintea unor contemporani, dacă ar înceta să mai mănînce

[1] E vorba de Regina Elisabeta I-a a Angliei (1533-1603).

caltaboşi, din care se înfruptase pînă atunci din plin ori de cîte ori tăiaseră porcul, şi dacă, de asemenea, ar avea grijă ca la masa lor să nu se servească niciodată păsări ucise prin sucirea gîtului, ci numai din cele cu gîtul tăiat şi lăsate să sîngereze pînă la capăt. Sfîntul Pavel şi biserica Ierusalimului afirmaseră în repetate rînduri că şi păgînii convertiţi trebuie să se abţină de la consumarea animalelor sugrumate şi a sîngelui, şi ei au adăugat la această interdicţie pe cea referitoare la un viciu a cărui natură îngrozitoare nici nu intră în discuţie; prin urmare, era bine ca pe viitor să se abţină şi să vadă dacă acest lucru nu va avea vreun rezultat apreciabil, pe plan spiritual. Se abţinu într-adevăr şi căpătă certitudinea că din ziua cînd a luat această hotărîre, se simte mai tare, cu inima mult mai pură, şi în toate privinţele mai cucernică decît pînă atunci. Theobald nu punea atîta preţ pe aceste lucruri, dar întrucît ea hotăra ce trebuie să mănînce, putea aranja ca nici el să nu mănînce păsări sugrumate; cît despre caltaboşi, din fericire el asistase la prepararea lor cînd era copil şi de atunci nu mai izbutise să se lecuiască de scîrba ce i-o produseseră. Cristina dorea ca chestiunea să capete o răspîndire mai generală şi ca oamenii să se conformeze acestei interdicţii; iată deci un caz dintre acelea pe care Lady Winchester ar fi putut să le rezolve, realizînd ceea ce o simplă doamnă Pontifex nu îndrăznea nici măcar să încerce.

Astfel se tîra, din lună în lună şi din an în an, respectabila pereche Pontifex. Cititorul, dacă a trecut de jumătatea vieţii şi are cunoştinţe prin lumea clericală, îşi va aminti, probabil, de zeci şi zeci de parohi, care nu se deosebeau de Theobald şi Cristina în nici o chestiune esenţială. Vorbind din amintiri şi dintr-o experienţă care se întinde pe o perioadă de aproape optzeci de ani de cînd mi-am petrecut şi eu copilăria într-o casă parohială, aş spune că am descris mai degrabă latura frumoasă, decît cea urîtă, a vieţii unui preot englez de ţară acum vreo jumătate de secol. Recunosc însă că astăzi nu se mai găsesc

asemenea oameni. Un cuplu mai unit şi, în general, mai fericit nu puteai găsi în toată Anglia. O singură durere a umbrit primii ani ai căsătoriei lor: mă refer la faptul că toţi copiii Cristinei erau născuţi morţi.

CAPITOLUL XVII

Cu timpul această supărare a dispărut. La începutul celui de-al cincilea an al căsniciei, Cristina a născut cu bine un băiat. Asta s-a întîmplat la 6 septembrie 1835.

Imediat a fost înştiinţat bătrînul domn Pontifex, care a primit vestea cu multă plăcere. Soţia fiului său John nu adusese pe lume decît fete, şi el era foarte îngrijorat ca nu cumva să se producă o întrerupere a descendenţei sale în linie bărbătească. Prin urmare, vestea cea mare a fost mai mult decît binevenită şi a produs deopotrivă încîntare la Elmhurst, şi spaimă în Woburn Square, unde locuiau pe atunci membrii familiei lui John Pontifex.

Într-adevăr, cei din Woburn Square considerau acest capriciu al soartei cu atît mai crud cu cît era şi imposibil să-şi manifeste pe faţă supărarea; dar bunicului fericit puţin îi păsa ce gîndeşte sau nu gîndeşte familia lui John Pontifex; îşi dorise un nepot şi acum în sfîrşit îl avea, şi acest lucru trebuia să satisfacă pe toată lumea; iar acum că doamna Theobald Pontifex o apucase pe calea cea bună, putea să-i mai dăruiască alţi nepoţi, ceea ce ar fi fost de dorit, pentru că el nu se simţea în siguranţă atîta vreme cît nu avea măcar trei.

Sună să vină majordomul.

– Gelstrap, zise el cu un aer solemn, vreau să cobor în pivniţă.

Atunci Gelstrap o luă înaintea lui cu o lumînare şi domnul Pontifex intră în bolta din fund, unde-şi ţinea vinurile cele mai de preţ.

Trecu pe lîngă mai multe coşuri: iată vin de Porto din 1803, Tokay Imperial recolta 1792, Bordeaux 1800, Xeres 1812; trecu de astea şi de mai multe altele deoarece nu pentru ele coborîse însuşi capul familiei Pontifex în străfundurile pivniţei. Un coş care părea gol, pînă ce-l lumină din plin feştila aprinsă, se dovedi a conţine o singură sticlă de o jumătate de litru. Aceasta constituia obiectul investigaţiilor domnului Pontifex.

Adeseori Gelstrap stătuse îndelung în cumpănă asupra acestei sticle. O aşezase acolo însuşi domnul Pontifex cu vreo zece-doisprezece ani în urmă, cînd se întorsese dintr-o vizită la prietenul său, doctorul Jones – celebrul călător; dar deasupra coşului nu era nici o tăbliţă care să dea cea mai mică indicaţie cu privire la conţinutul ei. În repetate rînduri, cînd stăpînul plecase de acasă, lăsînd din greşeală cheile pe masă, cum i se întîmpla uneori, Gelstrap supusese această sticlă la toate încercările pe care îndrăznea să le facă, dar era capsulată cu atîta grijă, încît puterea lui de cunoaştere nu găsea deschisă calea pe care ar fi salutat-o cu cea mai mare bucurie – şi, de fapt, nici celelalte intrări, pentru că el nu izbutea să desluşească nimic. Iar acum misterul urma în sfîrşit să se dezlege. Dar, vai! Se părea că şi ultima şansă de a gusta măcar o picătură din conţinutul sticlei avea să dispară pe vecie, pentru că domnul Pontifex luă butelca în propriile lui mîini şi, după ce examină atent capsula, o ţinu în lumină. Zîmbi şi părăsi locul cu pricina, ducînd sticla în mînă.

Şi apoi se produse o catastrofă. Se împiedică de un coş gol, se auzi zgomotul căderii – spargerea unei sticle, şi într-o clipă se răspîndi pe pardoseala pivniţei lichidul păstrat cu atîta grijă ani de-a rîndul.

Cu obişnuita sa prezenţă de spirit, domnul Pontifex scoase din gîtlej un strigăt: îi dădu lui Gelstrap o lună preaviz. Apoi se

ridică şi începu să bată din picior, cum făcuse şi Theobald cînd Cristina refuzase să-i comande masa la han.

– E apă din rîul Iordanului, exclamă el furios, pe care o păstram pentru botezul nepotului meu cel mai mare. Lua-te-ar dracu, Gelstrap! Cum naiba ai putut să fii atît de neglijent încît să laşi coşul ăla pe jos, prin pivniţă?

Mă întreb cum de apa rîului sfînt nu s-a ridicat ca un uriaş de pe pardoseala pivniţei ca să-l ocărască. Gelstrap le spuse apoi celorlalţi slujitori că vocabularul stăpînului său îi îngheţase sîngele în vine.

Cum auzi însă cuvîntul apă, Gelstrap văzu posibilitatea de a se descurca din această situaţie, şi se repezi, cît ai clipi din ochi, în cămară. Înainte măcar ca stăpînul să-şi dea seama de absenţa lui, se întoarse cu un burete şi un lighean, şi începu să strîngă apele Iordanului, de parcă ar fi fost zoi de la bucătărie.

– Am s-o strecor, domnule, zise Gelstrap supus. O să se facă curată la loc.

Domnului Pontifex i se păru că situaţia poate fi salvată de această propunere care fu adusă la îndeplinire chiar sub ochii lui, cu ajutorul unei bucăţi de sugativă şi a unei pîlnii. În cele din urmă constată că fusese salvat un sfert de litru, ceea ce i se păru suficient.

Apoi făcu pregătiri pentru o vizită la Battersby. Comandă cîteva coşuri cu mîncăruri dintre cele mai bune şi alese un coş mărişor cu băuturi selecţionate. Am spus selecţionate, dar nu cele mai alese, pentru că deşi în primul moment de exaltare pusese deoparte din vinurile lui cele mai bune, chibzuind încă o dată îşi dăduse seama că trebuie să existe o măsură în toate, şi, întrucît se despărţea de apa cea mai bună din rîul Iordan, era normal să trimită vinuri de calitatea a doua.

Înainte de a se duce la Battersby rămase vreo două zile la Londra, ceea ce făcea foarte rar în ultima vreme, dat fiind că avea peste şaptezeci de ani şi, practic vorbind, se cam retrăsese din afaceri. Familia lui John, care nu-l scăpa din ochi,

descoperi, spre marea ei spaimă, că domnul Pontifex a avut o întrevedere cu avocaţii săi.

CAPITOLUL XVIII

Pentru prima dată în viaţa lui, Theobald simţi că a făcut un lucru bun şi că poate aştepta, fără îngrijorare, întîlnirea cu taică-su. Într-adevăr, bătrînul domn îi scrisese o scrisoare extrem de cordială, anunţîndu-i intenţia de a fi naşul copilului; dar staţi, poate e mai bine să vă dau scrisoarea în întregime, întrucît îl arată în cea mai bună lumină posibilă pe autorul ei:

„Dragă Theobald, scrisoarea ta mi-a făcut o foarte sinceră plăcere, cu atît mai mult cu cît nu mai credeam să existe vreo speranţă de îndreptare; te rog să primeşti felicitările mele cele mai călduroase pentru noră-mea şi pentru tine.

Păstram de mult o sticluţă cu apă din rîul Iordan, pentru botezul primului meu nepot, dacă va fi fost pe placul lui Dumnezeu să-mi dăruiască unul. Apa mi-a dat-o vechiul meu prieten, doctorul Jones. Vei fi de acord cu mine că, deşi eficacitatea sacramentului nu depinde de sursa apei de botez, totuşi; *ceteris paribus*[1], există un sentiment legat de apele Iordanului, care nu trebuie disprețuit. Uneori, chestiuni mărunte ca acestea infeluenţează întregul viitor al unui copil.

Voi veni împreună cu bucătarul meu şi i-am spus să pregătească totul pentru ospăţul de la botez. Invită atîţi dintre vecinii tăi buni cîţi pot încăpea la masă. Apropo, i-am spus lui Lesueur *să nu cumpere* homar – ar fi bine dacă te-ai duce personal şi ai lua unul de la Saltness (întrucît Battersby era la o depărtare de numai paisprezece sau cincisprezece mile de

[1] Cînd toate sînt egale (lat.).

coasta de sud); acolo sînt mai buni ca oriunde în Anglia, sau cel puţin aşa cred.

L-am trecut pe băiatul tău în porţie la moştenire, în cazul cînd va ajunge la vîrsta de douăzeci şi unu de ani. Dacă fratele tău va continua să nu aibe decît fete, s-ar putea să fac mai mult pe viitor, dar am foarte multe obligaţii şi nu sînt chiar atît de înstărit cum probabil îţi închipui. Tatăl tău afectuos, G. PONTIFEX"

Cîteva zile mai tîrziu, autorul acestei scrisori îşi făcu apariţia într-o trăsură cu care străbătu cele paisprezece mile de la Gildenham la Battersby. Pe capră, alături de vizitiu, era Lesueur, bucătarul şi o mulţime de coşuri, cîte putuse duce trăsura, erau aranjate pe acoperişul ei şi agăţate peste tot. A doua zi urma să vină familia lui John Pontifex, precum şi surorile Eliza, Maria şi Alethea care, la cererea ei expresă, fu naşa băiatului. Domnul Pontifex hotărîse că botezul trebuie să fie o veselă petrecere de familie; aşadar, trebuiau să vină cu toţii şi trebuiau să fie veseli, pentru că altfel avea să fie rău de ei. A doua zi fu botezat cel care stîrnise toată această zarvă. Theobald propuse să-l numească George, după bătrînul domn Pontifex, dar, oricît de ciudat s-ar părea, domnul Pontifex preferă numele de Ernest. Cam pe atunci începuse să se răspîndească moda cuvîntului *earnest*[1] în locul lui *serious*[2] şi el socotea că faptul de a purta acest nume, ca şi botezul său cu apă din Iordan, vor avea un efect permanent asupra caracterului băiatului, influenţîndu-l în sens bun în perioadele cele mai critice ale vieţii lui.

Am fost poftit să slujesc ca al doilea naş şi m-am bucurat de prilejul de a o întîlni de Alethea, pe care n-o văzusem de cîţiva ani, deşi nu întrerupsesem nici o clipă corespondenţa cu ea. Încă din copilărie, cînd ne jucasem împreună, rămăsesem cei

[1] Earnest = serios, atent, constant (engl.).
[2] serios, grav (engl.).

mai buni prieteni. Cînd, după ce-i muriră bunicii, se despărţise de satul Paleham, prietenia mea intimă cu familia Pontifex fu menţinută datorită faptului că am urmat şcoala şi colegiul împreună cu Theobald; şi de fiecare dată cînd o vedeam pe Alethea o admiram tot mai mult, ca fiind cea mai bună, cea mai blîndă, mai spirituală, mai iubitoare, şi, după părerea mea, şi cea mai frumoasă femeie pe care o întîlnisem. Nici un membru al familiei Pontifex nu era lipsit de farmec fizic; erau o familie de oameni bine dezvoltaţi, cu trupuri frumoase, dar Alethea era adevărata floare a acestei seminţii, în ceea ce priveşte înfăţişarea; iar în privinţa tuturor celorlalte calităţi care fac o femeie vrednică de dragoste mi se părea că ea răpise porţia hărăzită iniţial tuturor celor trei fiice, care de fapt ar fi fost aproape suficientă pentru ele; ea căpătase toate calităţile, iar surorile ei nici una.

Niciodată n-am putut să-mi explic cum de nu m-am căsătorit cu ea. Ne cunoşteam foarte bine, şi asta poate fi pentru cititor un motiv suficient. Între noi exista cea mai desăvîrşită înţelegere şi comuniune sufletească; amîndoi ştiam că nici unul dintre noi n-o să se căsătorească cu altcineva. O cerusem de nevastă de cel puţin zece ori; şi cu asta nu voi mai insista asupra unei chestiuni care nu e cîtuşi de puţin indispensabilă pentru desfăşurarea poveştii de faţă. În ultimii ani avusesem oarecari dificultăţi să ne întîlnim şi, după cum am mai spus n-o văzusem, dar întreţineam cu ea o intensă corespondenţă. Firește, eram extrem de bucuros s-o revăd; avea în vremea aceea treizeci de ani, dar mi se părea că e mai frumoasă ca oricînd.

Bineînţeles, taică-su a fost leul la această petrecere, dar văzînd că sîntem cu toţii supuşi şi gata să ne lăsăm mîncaţi, răgea mai mult *pentru* noi decît *la* noi. Era o privelişte plăcută să-l vezi cum îşi potriveşte şervetul sub fălcile bătrîne, dar trandafirii, şi cum şi-l întinde peste vesta destul de încăpătoare,

în timp ce lumina candelabrului dănțuia pe bosa bunăvoinței de pe chelia lui, ca steaua de la Betlehem.

Ni s-a servit supă veritabilă de broască țestoasă; bătrînul era fără doar și poate încîntat, și începu să-și dea drumul. Gelstrap stătea în picioare, în spatele stăpînului. Eu eram așezat în stînga doamnei Theobald Pontifex și deci în fața socrului ei, putînd să-l observ foarte bine.

În primele zece minute, cît am fost ocupați cu consumarea supei și aducerea peștelui, mi-aș fi zis, probabil, dacă nu aș fi avut o părere despre el formată cu mult timp înainte, că e un bătrîn foarte simpatic, și că în fond copiii trebuie să fie mîndri de el; dar, deodată, în timp ce gusta din sosul homarului, se împurpură la față, obrajii i se congestionară din pricina unei supărări cumplite, și săgetă pe furiș, mai întîi pe Theobald, care stătea într-o parte a mesei, iar apoi pe Cristina, așezată în partea cealaltă. Bineînțeles aceștia, săracii de ei, și-au dat seama că s-a întîmplat un lucru grav, și eu de asemenea. Dar n-am putut să ghicesc ce este, pînă ce nu l-am auzit pe bătrîn adresîndu-i-se Cristinei pe un ton șuierător:

– Sosul, n-a fost făcut cu un homar femelă. Ce rost are – continuă el – să-l botez cu numele de Ernest, să-i aduc pentru botez apă din Iordan, dacă taică-su nu știe măcar să deosebească un homar de femela lui !

Această remarcă m-a lovit și pe mine îngrozitor, pentru că mi-am dat seama, brusc, că pînă în momentul acela habar n-avusesem că și printre homari există femele și masculi, ci fusesem stăpînit de simțămîntul vag că în chestiuni matrimoniale ei sînt ca îngerii din cer și cresc aproape ca o generație spontanee din pietre și alge.

Domnul Pontifex își reveni din supărare, înainte de consumarea felului următor și pînă la sfîrșitul cinei se menținu în mare formă. Ne spuse tot felul de lucruri despre apa Iordanului; cum i-o adusese doctorul Jones, împreună cu cîteva ulcioare de apă din Rin, Elba și din Dunăre, și ce dificultăți

întîmpinase din pricina lor la vamă, şi cum doctorul Jones avusese intenţia de a face un punci cu apă din cele mai mari fluvii ale Europei; şi cum el, domnul Pontifex, salvase apa Iordanului de la turnarea în castronul de punci etc. etc.

– Nu, nu, nu, continuă el, ştiţi prea bine că n-ar fi avut nici un rost; era o idee profană, inadmisibilă; atunci ne-am luat fiecare cîte o sticlă de jumătate de litru, şi punciul a fost mult mai bun fără ea. Cu sticla mea însă era s-o păţesc rău de tot deunăzi: a scăpat ca prin urechile acului; m-am împiedicat de un coş, în pivniţă, cînd luam sticla ca s-o aduc la Battersby, şi dacă n-aş fi umblat cu băgare de seamă, păzindu-o ca pe ochii din cap, cu siguranţă s-ar fi spart; dar am izbutit s-o salvez.

Şi în timp ce spunea toate astea, Gelstrap se afla în picioare în spatele lui !

Nici un alt incident n-a mai venit să tulbure dispoziţia domnului Pontifex, aşa că am petrecut cu toţii o seară încîntătoare, de care mi-am amintit adeseori, în timp ce urmăream viaţa finului meu.

Am trecut pe acolo peste vreo două zile şi l-am găsit pe domnul Pontifex tot la Battersby, zăcînd la pat, din pricina uneia dintre crizele acelea de ficat şi depresiune de care suferea din ce în ce mai des în ultima vreme. Am rămas la ei la masă. Bătrînul gentleman era ursuz şi tare dificil; n-a putut să mănînce nimic – n-avea poftă de mîncare. Cristina a încercat să-l îmbuneze, oferindu-i o parte mai cărnoasă a unui cotlet de berbec.

– Cum poate să-i treacă prin cap o idee atît de năstruşnică, să-mi dea să mănînc cotlet de berbec ! exclamă el furios.

Uiţi, draga mea Cristina, că ai de-a face cu un stomac total dezorganizat.

Şi domnul Pontifex împinse la o parte farfuria, botos şi bosumflat ca un copil nesuferit, de vîrstă înaintată. Întrucît acum scriu în lumina unor cunoştinţe căpătate ulterior, presupun că n-am văzut în această întîmplare nimic altceva

decît chinurile din ce în ce mai mari ale lumii, tulburările inerente tranziției din viața tuturor oamenilor. Bănuiesc că în realitate nici o frunză nu se îngălbenește toamna, decît cînd nu-i mai pasă de sevă, și începe să-l plictisească pe tatăl ei, pomul, cu mormăieli și plîngeri nesfîrșite – dar, fără îndoială, natura ar fi în stare să găsească o cale mai puțin enervantă de a-și rezolva treburile, dacă și-ar da osteneala să se gîndească mai serios la asta. Oare de ce se întîmplă ca generațiile să se suprapună și să se întrepătrundă ? De ce nu putem oare să fim și noi îngropați ca ouăle, în niște mici firide curate, înveliți fiecare din noi în bancnote de zece, sau douăzeci de mii de lire, și să ne trezim așa cum se trezește viespea din specia Spehex, descoperind că tăticul și mămica i-au lăsat la îndemînă nu numai ample provizii, ci și calea liberă în viață, întrucît au fost mîncați de vrăbii, cu cîteva săptămîni înainte ca ea să înceapă să trăiască conștient, pe cont propriu.

Cam la un an și jumătate după aceea, roata norocului se întoarse împotriva celor de la Battersby; doamna John Pontifex adusese pe lume în condiții bune un băiețel. Dar după încă vreun an, George Pontifex fu lovit pe neașteptate de dambla, așa cum pățise și maică-sa, dar la o vîrstă mult mai înaintată. La deschiderea testamentului se constatară următoarele: cota inițială de douăzeci de mii de lire afectată lui Theobald personal (în afara sumei dăruite lui și Cristinei în momentul căsătoriei) fusese redusă la șaptesprezece mii cinci sute de lire, cînd domnul Pontifex îi lăsase „ceva" lui Ernest.

Acest „ceva" se dovedi a fi o sumă de 2500 de lire, ce urma să se acumuleze tot în mîinile tutorilor legali. Restul averii îi revenea lui John Pontifex, afară de faptul că fiecare dintre fiice căpăta cincisprezece mii de lire, pe lîngă cele cinci mii de lire de cap, moștenire de la mama lor.

Așadar, tatăl lui Theobald îi spusese adevărul, dar nu chiar tot adevărul. Cu toate acestea, ce drept ar fi avut Theobald să se plîngă ? Desigur că a fost destul de crud să-l facă să creadă că

el şi ai lui sînt cîştigătorii şi vor căpăta onoarea şi gloria moştenirii, cînd de fapt banii erau pur şi simplu scoşi din buzunarul lui Theobald. Pe de altă parte, fără îndoială, tatăl ar fi susţinut că nu i-a spus niciodată lui Theobald că o să testeze ceva în favoarea lui; avea tot dreptul să facă ce vrea cu banii săi; dacă lui Theobald îi plăcea să se legene cu iluzii deşarte, asta nu-l privea cîtuşi de puţin pe el, şi aşa îi dădea cu multă generozitate o întreagă avere; şi chiar dacă lua două mii cinci sute de lire din cota lui Theobald, o făcea doar pentru a lăsa banii fiului lui Theobald, ceea ce, bineînţeles, pînă la urmă însemna cam acelaşi lucru.

Nimeni nu putea nega că testatorul avea dreptate; cu toate acestea, cititorul va fi de acord cu mine că Theobald şi Cristina n-ar fi socotit, poate, praznicul de la botez chiar atît de reuşit, dacă ar fi ştiut ce se va întîmpla. Încă în timpul vieţii domnul Pontifex ridicase la biserica din Elmhurst un monument în amintirea soţiei sale (o placă cu nişte urne şi heruvimi, aidoma copiilor nelegitimi ai regelui George al IV-lea, şi cu toate celelalte adaosuri). Şi lăsase loc liber pentru propriul său epitaf, dedesubtul celui al nevestei. Nu ştiu dacă i l-a scris unul din copii, sau dacă au pus pe vreun prieten să-l scrie în locul lor. Cred mai degrabă că intenţia lor a fost să dea oamenilor să se înţeleagă că numai Judecata de Apoi o să poată arăta cuiva ce om de treabă a fost domnul Pontifex; totuşi, la început, mi-a fost destul de greu să cred că epitaful e complet nevinovat.

Începe cu înşirarea datelor naşterii şi morţii; apoi arată că decedatul a fost timp de mulţi ani patronul firmei *Fairlie şi Pontifex* şi că reşedinţa lui era în parohia Elmhurst. Nu există în tot epitaful nici o silabă de laudă sau de ponegrire. Iar ultimele rînduri sună astfel:

EL ZACE ACUM AŞTEPTÎND ÎNVIEREA ÎMBUCURĂTOARE
ÎN ZIUA JUDECĂŢII DE APOI.
CE FEL DE OM A FOST
SE VA VEDEA ÎN ZIUA ACEEA.

CAPITOLUL XIX

Deocamdată putem spune, cel puţin, că întrucît a apucat vîrsta de şaptezeci şi trei de ani şi a murit bogat, trebuie să fi trăit într-o plăcută armonie cu mediul înconjurător. Am auzit spunîndu-se adesea că viaţa de om nu poate să fie o cumplită minciună; atîta vreme cît continuă, este adevărată în proporţie de cel puţin nouă zecimi.

Nu numai că viaţa domnului Pontifex a durat tare multă vreme, dar a fost deosebit de prosperă pînă la sfîrşit. Oare nu e de ajuns? Dacă tot sîntem pe lumea asta, nu este oare datoria noastră cea mai evidentă să profităm cît putem de viaţă – să observăm care lucruri tind *bona fide*[1] să ne aducă o viaţă îndelungată şi confortabilă, şi deci să ne facă să acţionăm în consecinţă? Toate animalele, afară doar de om, ştiu că principala ocupaţie în viaţă este să te bucuri de ea – şi ele într-adevăr se bucură în măsura în care omul şi celelalte împrejurări i-o permit. Cel mai bine şi-a folosit viaţa acela care s-a bucurat cît mai mult de ea; Dumnezeu are grijă să nu ne bucurăm mai mult decît îi prieşte fiinţei noastre. Dacă i se poate reproşa cîteva domnului Pontifex, este că n-a mîncat şi n-a băut mai puţin şi deci că n-a suferit mai puţin de ficat, ceea ar fi putut eventual să-i prelungească viaţa cu încă vreo cîţiva ani.

Bunătatea nu înseamnă nimic, dacă nu aduce cu sine bătrîneţea şi bogăţia. Vorbesc în linii foarte mari şi generale şi *exceptis excipiendis*.[2] Aşa cum zise psalmistul, „cei drepţi nu vor fi lipsiţi de nimic ce-i bun". Sau aceasta este o simplă licenţă poetică, sau se poate înţelege din ea că cel căruia îi lipseşte ceva nu este dintre cei drepţi; există de asemenea

[1] Cu bună credinţă (lat.).
[2] Excepţîndu-se cele ce trebuiesc excepiate (lat.).

prezumţia că cel care a trăit mult, fără să-i lipsească nimic din ce-i bun, a fost şi el personal destul de bun pentru lumea asta.

Domnului Pontifex nu i-a lipsit nici unul din lucrurile la care ţinea. E drept că poate ar fi fost mai fericit decît a fost, dacă ar fi ţinut la lucrurile la care nu ţinea. Însă esenţa acestei afirmaţii constă în propoziţia „dacă ar fi ţinut la ele". Cu toţii am păcătuit şi n-am izbutit să atingem gloria realizării unei vieţi fericite, cum uşor am fi putut face, dar în cazul în speţă, domnului Pontifex nu-i păsa, şi n-ar fi cîştigat prea mult dacă ar fi căpătat lucrurile pe care nu le dorea.

Cel mai rău strici orzul pe gîşte atunci cînd încerci să flatezi virtutea, de parcă adevărata ei origine n-ar fi destul de nobilă, ci vrei cu orice preţ să-i stabileşti o genealogie, după cum deduc specialiştii în heraldică, trăgîndu-se din elemente cu care ea nu are nimic de-a face. Adevărata genealogie a virtuţii este mai veche şi mai onorabilă decît ar fi putut-o inventa ea singură. Se naşte din experienţa omului cu privire la propria sa bunătate – şi această experienţă, deşi nu-i infailibilă, este totuşi lucrul cel mai ferit de greşeală pe care-l avem. Un sistem care nu se poate menţine nici măcar pe o temelie bună ca aceasta, are probabil în el sămînţa unei asemenea instabilităţi, încît se va răsturna, indiferent de piedestalul pe care l-am aşeza.

Lumea a stabilit de multă vreme că moralitatea şi virtutea sînt cele două lucruri care, în cele din urmă, aduc oamenilor tihna. „Fii virtuos şi vei fi fericit", zice caietelul de maxime morale. Sigur că dacă o pretinsă virtute dă adeseori greş în această privinţă, înseamnă că e doar o formă foarte insidioasă de viciu, iar dacă un pretins viciu nu aduce nici un fel de rău grav în anii de bătrîneţe ai omului, nu e un viciu chiar atît de rău cum se spune. Din nefericire, cu toate că împărtăşim cu toţii concepţia generală că virtutea este promotoarea fericirii, iar viciul aduce supărări, nu tot atît de unanimi sîntem în ceea ce priveşte detaliile – adică dacă vreun anumit năravi, ca de pildă fumatul, e de natură a aduce fericirea sau invers.

Vă supun aci ca rezultat al propriilor mele observaţii modeste ideea că mare parte din răutatea şi egoismul manifestate de părinţi faţă de copii nu sînt urmate în general de consecinţe proaste pentru părinţii înşişi. Se prea poate ca ele să arunce o umbră, timp de mulţi ani, asupra vieţii copiilor, fără ca părinţii să fi avut ceva rău de suferit. Aş spune deci că nu e vorba de o gravă abatere din partea părinţilor, dacă într-o anumită măsură fac viaţa copiilor intolerabilă.

O dată ce am acceptat ideea că domnul Pontifex nu era o persoană de o înaltă ţinută morală, înseamnă că oamenii de rînd nu trebuie neapărat să aibă o înaltă moralitate. E suficient dacă sîntem de aceeaşi statură morală şi spirituală ca „grosul" sau „media" oamenilor – adică „la mijloc".

Însăşi esenţa lucrurilor implică ideea că oamenii bogaţi care mor bătrîni trebuie să fi fost mediocri. Aproape întotdeauna vom descoperi că cei mai mari şi înţelepţi reprezentanţi ai omenirii au fost cei mai mediocri – cei care au ţinut cel mai bine calea de mijloc între excesele de virtute sau viciu. N-ar fi avut niciodată o situaţie înfloritoare dacă n-ar fi făcut acest lucru, şi ţinînd seama de numărul foarte mare al acelora care eşuează, este un merit destul de mare pentru un om să nu fi fost mai rău decît semenii lui. Homer ne vorbeşte despre cineva care şi-a dat osteneala – σ φιυ [ντοτδεαυνα ωιτεαζ]ι σ –ι [ντρεχ πε αλ.:.ιι' – întotdeauna să-i depăşească şi să-i întreacă pe alţii. Ce persoană nesociabilă şi antipatică trebuie să fi fost ! Eroii lui Homer, în general, ajungeau rău, şi nu mă îndoiesc că acest domn – cine o fi fost el – a ajuns destul de rău mai curînd sau mai tîrziu. Repet, un standard foarte înalt cere să posezi virtuţi rare, şi virtuţile rare sînt ca plantele sau animalele rare, lucruri care n-au putut să-şi păstreze locul pe lume. Ca şi aurul,

[1] Să fiu întotdeauna viteaz şi să-i întrec pe ceilalţi, (*Iliada*, cartea VI, vers.208)

pentru a putea sluji la ceva, o virtute trebuie să fie aliată cu un metal mai banal, dar mai rezistent.

Oamenii despart viciul de virtute de parcă ar fi două lucruri complet separate, neavînd nimic de-a face unul cu celălalt. Dar asta nu e cîtuşi de puţin adevărat. Nu există virtute utilă, care să nu fie în aliaj cu viciul, şi nu există nici un viciu sau mai nici unul, care să nu comporte şi o picătură de virtute; virtutea şi viciul sînt ca viaţa şi moartea, sau ca spiritul şi materia – lucruri care nu pot exista fără a fi definite prin opusul lor. Viaţa cea mai absolută conţine în ea moartea, iar cadavrul este din multe puncte de vedere viu. Pe de altă parte, s-a spus: „Dacă tu, Doamne, vrei să fii neîndurător şi să ţii seamă de greşelile care se fac", ceea ce arată că pînă şi cel mai înalt ideal ce-l putem concepe admite atîta compromis cu viciul cît să fie trecute cu vederea bietele ticăloşii mărunte ale timpului, dacă nu sînt prea supărătoare. Că viciul aduce un omagiu virtuţii e un lucru ştiut de toată lumea; noi numim aceasta ipocrizie; dar ar trebui să existe un cuvînt pentru omagiul pe care îl aduce destul de des virtutea viciului – sau cel puţin n-ar face deloc rău să-l aducă.

Sînt de acord că unii oameni vor găsi fericirea în a poseda ceea ce considerăm cu toţii că e un standard moral mai înalt decît altul. Dacă vor merge însă pe această cale, atunci trebuie trebuie să se mulţumească cu virtutea, ca o răsplată în sine şi să nu se plîngă dacă vor descoperi că donchişotismul este un lux costisitor, a cărui răsplată vine dintr-o împărţire ce nu se află pe lumea asta. Nu trebuie să se mire dacă încercările lor de a profita în cea mai mare măsură şi de lumea asta şi de lumea cealaltă vor fi prea puţin încununate de succes. Oricînd am pune la îndoială detaliile relatărilor privind originea religiei creştine, totuşi, o mare parte a doctrinei creştine va rămîne la fel de adevărată ca şi cum am accepta aceste detalii. Nu putem sluji în acelaşi timp şi pe Dumnezeu şi de Diavol; îngustă e poteca şi strînsă e poarta ce-i duce pe aceia care trăiesc numai după credinţă la ceea ce ei consideră a fi lucrul cel mai de preţ,

şi nu poate spune acest lucru mai bine decît l-a spus *Biblia*. Nu e rău deloc să existe oameni care să gîndească astfel, după nu e deloc rău să existe şi speculanţi în comerţ, care de altfel adesea îşi frig degetele – dar n-ar fi deloc bine ca majoritatea oamenilor să se abată de la „calea de mijloc" bine bătătorită.

Pentru majoritatea oamenilor, în majoritatea cazurilor plăcerea – elementul palpabil al prosperităţii materiale de pe lumea asta – este cea mai sigură piatră de încercare a virtuţii. Progresul s-a realizat întotdeauna prin plăceri, mai degrabă decît prin virtuţile extreme şi aspre, iar oamenii cei mai virtuoşi s-au dovedit a fi mai înclinaţi spre excese decît spre ascetism. Ca să folosim o metaforă comercială, concurenţa e atît de acerbă, iar limita profiturilor a fost redusă atît de mult, încît virtutea nu-şi poate permite să piardă vreo şansă *bona fide*[1], ci trebuie să-şi bazeze acţiunea mai degrabă pe realităţile materiale ale purtării oamenilor decît pe un prospect măgulitor. Prin urmare, ea nu va neglija – aşa cum fac unii destul de prudenţi şi economi în alte chestiuni – factorul important care este şansa noastră de a nu fi daţi de gol, sau în orice caz nu înainte de a muri. O virtute raţională îi va acorda acestei şanse valoarea sa exactă; nici mai mult, nici mai puţin.

La urma urmei, plăcerea este o călăuză mai sigură decît dreptatea sau datoria. Pentru că, oricît de greu este să ştii ce ne procură plăcere, dreptul şi datoria sînt adeseori mai greu de descoperit şi, dacă greşim din pricina lor, ne vor aduce într-o situaţie la fel de jalnică ca şi o idee greşită cu privire la plăceri. Cînd oamenii îşi frig degetele fiindcă urmăresc numai plăceri, ei îşi descoperă greşeala şi ajung să vadă prin ce au păcătuit, mai uşor decît atunci cînd îşi frig degetele pentru că au urmărit îndeplinirea unei datorii imaginate sau au umblat după o idee fantezistă, cu privire la adevărata virtute. De fapt, cînd diavolul

[1] Autentică

se îmbracă în haine de înger, nu poate fi detectat decît de specialişti ultracalificaţi, iar el adoptă această mască atît de des, încît e destul de periculos pentru oricare dintre noi să fim văzuţi vorbind cu vreun înger; iar oamenii prudenţi vor umbla după plăceri, ca fiind o călăuză mai banală, dar mai respectabilă şi, în general, mult mai sigură.

Revenind la domnul Pontifex, în afară de faptul că a trăit o viaţă îndelungată şi prosperă, a lăsat numeroase odrasle, cărora le-a comunicat nu numai caracteristicile sale fizice şi spirituale, cu gradul respectiv de modificări obişnuite, ci şi o mare parte a caracteristicilor care se transmit mai greu – vreau să spun caracteristicile sale pecuniare. Se poate zice că pe acestea le-a căpătat stînd liniştit şi lăsînd, chipurile, banii să curgă spre el; dar spre cîţi nu se întîmplă să curgă banii, fără ca oamenii să-i ia ? Sau, dacă ţin doar un timp, cum reuşesc să şi-i încorporeze în aşa fel, încît să-i lase să curgă prin ei, pînă la progenituri ? Asta a făcut domnul Pontifex. A păstrat ceea ce se poate spune că a făurit, iar banii sînt ca şi reputaţia capacităţii: mai uşor de cîştigat decît de păstrat.

Luaţi-l deci aşa cum era, fiindcă la urma urmei n-am intenţia să mă arăt atît de sever cu el, cum era tata. Judecaţi-l după un standard foarte înalt şi nu rămîne nimic din el. Judecaţi-l după un standard mediu, echitabil, şi veţi vedea că n-o să-i puteţi reproşa mare lucru. Ce am spus în acest capitol am spus o dată pentru totdeauna şi nu voi mai întrerupe firul cărţii pentru a-l repeta. Se înţelege de la sine că asta ar trebui să ducă la modificarea verdictului pe care poate cititorul s-ar pripi să-l dea, nu numai împotriva domnului George Pontifex, ci şi împotriva lui Theobald şi a Cristinei. Iar acum îmi voi continua povestirea.

CAPITOLUL XX

Naşterea fiului său îi deschise lui Theobald ochii asupra a o mulţime de lucruri de care pînă atunci fusese doar vag conştient. N-avusese idee ce mare pacoste e un copil nounăscut. Copiii vin pe lume brusc, după luni întregi de aşteptare, şi e îngrozitor cum tulbură totul cînd sosesc: de ce nu pot să se furişeze în preajma noastră fără să producă o asemenea răsturnare a rînduielilor domestice? Nici nevasta lui nu-şi reveni aşa curînd din lăuzie. Luni de zile avu sănătatea şubrezită; asta era o altă pacoste, şi încă una costisitoare, care împiedică realizarea planului lui Theobald de a pune, din veniturile lui, cîte un ban deoparte pentru zile negre, cum zicea, sau ca să strîngă o zestre pentru urmaşi – dacă i-ar avea. Acum începea să aibă urmaşi, încît era cu atît mai necesar să economiseacă bani, şi iată că pruncul îi împiedica s-o facă. N-au decît să spună teoreticienii că, de fapt, copiii sînt o continuare a propriei noastre identităţi, dar, în general, se va observa că cei ce vorbesc astfel n-au copii. Cei care într-adevăr sînt taţi de familie ştiu mai bine cum stau lucrurile.

La vreo douăsprezece luni după naşterea lui Ernest veni pe lume un al doilea copil, tot băiat, care căpătă numele de Joseph, iar la mai puţin de douăsprezece luni după aceea – o fată, căreia îi ziseră Charlotte. Cu cîteva luni înainte de naşterea acestei fete, Cristina făcu o vizită familiei lui John Pontifex la Londra, şi ştiind în ce stare se află, îşi petrecu o mare parte din timp la expoziţia de la Academia Regală, uitîndu-se la tipurile de frumuseţe feminină, portretizate de academişti, pentru că-şi pusese în gînd ca de data asta să aducă pe lume o fată. Alethea o preveni să nu facă aşa ceva; ea, însă, persistă în hotărîrea ei şi, bineînţeles, fetiţa ieşi urîtă, dar n-aş

putea spune dacă pricina acestui lucru a constituit-o sau nu contemplarea tablourilor.

Lui Theobald nu-i plăcuseră niciodată copiii. Întotdeauna fugise de ei cît de iute putuse, şi de altfel şi copiii fugiseră de el; ah, de ce oare – îi venea mereu să se întrebe – nu se puteau aduce pe lume copii gata crescuţi ? Dacă Cristina ar fi putut da naştere la vreo cîţiva preoţi gata hirotonisiţi, cu concepţii moderate, dar în general de natură evanghelică şi înzestraţi cu parohii bunişoare, şi în toate privinţele copii fidele ale lui, Theobald însuşi – ei da, asta ar mai fi avut un sens ! Sau dacă oamenii ar fi putut să cumpere de la prăvălie copii gata făcuţi de vîrsta şi sexul dorit, în loc să trebuiască întotdeauna să-i facă, şi pentru asta să înceapă lucrurile de la început – atunci sigur ar fi fost mult mai bine; dar aşa cum stăteau treburile toată povestea îi displăcea profund. Încerca acelaşi sentiment ca atunci cînd i se ceruse să vină şi s-o ia de nevastă pe Cristina: simţea că ar fi putut s-o ducă foarte frumos şi aşa, încă multă vreme de aci încolo, şi că ar fi preferat ca lucrurile să rămînă în aceeaşi situaţie. În chestiunea căsătoriei se văzuse obligat să se prefacă încîntat, dar vremurile se schimbaseră, şi acum dacă nu-i plăcea ceva, putea găsi cel puţin o sută de căi ireproşabile de a-şi manifesta nemulţumirea.

Poate ar fi fost mai bine dacă în tinereţe Theobald s-ar fi împotrivit mai mult lui taică-su: faptul că n-o făcuse îl îndemna să se aştepte la cea mai totală supunere din partea propriilor săi copii. Zicea (şi Cristina încuviinţa) că se putea, pe bună dreptate, considera mult mai îngăduitor decît fusese poate taică-se faţă de el; primejdia pentru el, zicea Theobald (şi Cristina încuviinţa) consta mai degrabă în a fi prea indulgent; dar trebuia să se păzească de o asemenea primejdie, pentru că nu exista îndatorire mai importantă decît să-l înveţi pe copil să-şi asculte părinţii în toate privinţele.

Nu demult citise despre un explorator oriental care, făcînd călătorii pe undeva prin părţile mai izolate ale Arabiei şi Asiei,

dăduse peste o restrînsă colectivitate creştină – oameni rezistenţi, sobri şi muncitori, şi cît se poate de sănătoşi – care se dovediseră a fi efectiv descendenţii lui Jonadab, fiul lui Recab[1]; şi doi bărbaţi, e drept, îmbrăcaţi europeneşte, dar vorbind englezeşte cu accent străin, iar după culoarea pielii fiind fără doar şi poate de origine orientală, veniseră nu mult după aceea la Battersby să ceară de pomană, şi se prezentaseră ca membri ai acestui neam; spuseseră că strîng fonduri pentru a ajuta la convertirea celorlalţi membri ai tribului la credinţa anglicană, ca ramură a religiei creştine. E adevărat că se dovediră a fi nişte şarlatani pentru că de îndată ce Theobald le dădu o liră, iar Cristina cinci şilingi din caseta ei particulară, se duseră în satul vecin şi se îmbătară, totuşi, asta nu dezminte povestea călătorului de prin părţile Răsăritului. Şi apoi să nu-i uităm pe romani – a căror măreţie se datora probabil autorităţilor sănătoase, exercitate de capul familiei asupra tuturor membrilor ei. Unii romani ajungeau chiar să-şi ucidă copiii; asta înseamnă totuşi a sări peste cal. Pe de altă parte însă, romanii nu erau creştini şi la altceva nu-i ducea capul.

Rezultatul practic al tuturor celor spuse pînă aci era convingerea ce încolţise în mintea lui Theobald – şi dacă încolţise în mintea lui, atunci firește că acelaşi lucru se întîmplase şi în a Cristinei – că e datoria lor să înceapă a-şi îndruma copiii pe calea ce trebuie s-o urmeze şi că acest început trebuie făcut încă din fragedă pruncie. Primele semne de încăpăţînare trebuie detectate cu multă luare-aminte şi smulse din rădăcină, înainte de a avea timpul să crească. Theobald culese această metaforă ca pe un şarpe amorţit, şi o încălzi la sînul lui.

Înainte ca Ernest să poată măcar merge în patru labe, a fost învăţat să îngenunche; înainte de a putea măcar să vorbească bine, a fost învăţat să spună, sîsîind copilăreşte, *Tatăl Nostru* şi

[1] Personaje biblice; Recab este prototipul întemeietorului unei seminţii

rugăciunea de la spovedanie. Puteai oare greşi învăţînd aceste lucruri pe copii prea devreme ? Nicidecum. Dacă atenţia lui slăbea sau dacă nu-l ajuta memoria, acestea se dovedeau a fi bălării, ce aveau să crească mult prea repede dacă nu erau smulse deîndată, şi singurul mod în care puteau fi smulse era să-l bată cu biciul, să-l închidă într-un dulap, sau să-i refuze cîteva dintre micile plăceri ale copilăriei. Inainte de a împlini trei ani, ştia să citească şi, într-un fel, chiar să şi scrie. Înainte de a împlini patru ani, învăţa latineşte şi ştia să facă socoteli după regula de trei simplă.

Cît despre copil, era liniştit din fire, îşi iubea la nebunie doica, după cum iubea pisicuţele şi căţeii, şi toate celelalte lucruri care se arătau atît de bune cu el, încît îl lăsau să le iubească. Şi la maică-sa ţinea; dar în ceea ce priveşte pe taică-su, mi-a spus mai tîrziu că nu-şi aminteşte să fi avut alt sentiment faţă de el decît teamă şi repulsie. Cristina n-avea nimic de obiectat împotriva greutăţii temelor pe care Theobald le impunea copilului şi nici a faptului că la toate lecţiile găsea de cuviinţă să-l biciuiască. Ba chiar, cînd Theobald lipsea din cine ştie ce pricină, şi sarcina lecţiilor îi revenea ei, spre marea-i supărare vedea că asta e singura soluţie şi o aplica cu tot atîta eficacitate ca şi Theobald, şi totuşi îşi iubea mult băiatul – pe cînd Theobald nu l-a iubit niciodată şi a durat mult pînă să poată distruge în sufletul primului ei născut orice afecţiune pentru ea. Însă Cristina era înzestrată cu multă perseverenţă.

CAPITOLUL XXI

Ciudat! De fapt credea că-l iubeşte la nebunie, şi desigur că l-a iubit mai mult decît pe ceilalţi doi copii. Versiunea ei în

această privință era că încă nu existaseră pînă atunci doi părinți atît de altruiști și atît de devotați celor mai înalte interese ale copiilor ca Theobald și cu ea. Pe Ernest îl aștepta un viitor mare – de asta era sigură. Acest lucru făcea severitatea și mai necesară, pentru ca de la început să poată fi ferit de orice atingere pîngăritoare a răului. Ea nu-și putea permite visuri de aceeași amploare ca acelea în care se legănau, după cum citim prin cărți, toate mamele la iudei, înainte de venirea lui Mesia, deoarece Mesia venise; dar curînd avea să înceapă acea epocă de aur, desigur nu mai tîrziu de anul 1866, cînd Ernest va avea exact vîrsta potrivită pentru asta, și va fi nevoie de un profet modern, de un Ilie care să-i vestească apropierea. Cerul îi era martor că nu se dăduse niciodată îndărăt de la ideea martiriului pentru ea și Theobald, și nici nu avea să-l evite pentru copilul ei, dacă i se va cere să ofere viața băiatului pentru a o pune în slujba Mîntuitorului. A, nu! Dacă Dumnezeu i-ar cere să și-l sacrifice pe primul născut, așa cum îi spusese și lui Abraham, l-ar duce la farul de la Pigbury și l-ar arunca – nu, nu, asta n-ar putea să facă! dar nici n-ar fi necesar – putea foarte bine să îndeplinească altcineva această poruncă. La urma urmei nu degeaba fusese Ernest botezat în apa Iordanului. De altfel, nici ea și nici Theobald nu erau autorii acestei fapte. Nu ei o ceruseră. Cînd fusese nevoie de apă dintr-un rîu sacru pentru un copil sacru, se găsise calea pe care să fie adusă tocmai din îndepărtata Palestină, peste mări și țări, pînă în pragul casei unde se afla copilul. Dar ăsta era un miracol! Un miracol! Chiar așa! Acuma vedea ea totul limpede: Iordanul își părăsise albia și cursese pînă în propria ei casă. Era o prostie să spui că nu se făptuise o minune. Nu există minune făptuită fără mijloace de un fel sau altul; deosebirea dintre credincioși și necredincioși consta tocmai în faptul că cei dintîi puteau să vadă o minune acolo unde cei din urmă nu izbuteau. Evreii n-au izbutit să vadă minunea nici măcar în învierea lui Lazăr, sau în hrănirea miilor de oameni cu cinci pîini și doi pești. Familia lui John Pontifex

n-a izbutit să vadă miracolul în această chestiune a apei Iordanului. Esența minunii consta nu în faptul că nu fusese nevoie de anumite mijloace, ci în adaptarea mijloacelor la un scop mare, care n-ar fi fost atins fără amestecul cuiva; și nimeni n-ar putea afirma că doctorul Jones a adus apa fără să-i fi poruncit cineva. Acest lucru avea să i-l spună lui Theobald și să-l facă să-l vadă în... Și totuși poate că era mai bine să nu-i spună. În chestiuni de acest fel, intuiția femeilor era mult mai profundă decît a bărbaților și nu dădea niciodată greș. Tocmai o femeie, și nu un bărbat, fusese desăvîrșit înzestrată cu întreaga plenitudine a dumnezeirii. Dar atunci de ce nu păstraseră ei apa ca pe un lucru de mare preț, după ce fusese folosită? N-ar fi trebuit niciodată, chiar niciodată s-o arunce! Și totuși așa făcuseră. Poate că a fost totuși spre bine – pentru că altfel ar fi fost ispitiți să pună prea mult preț pe ea și ar fi putut să devină o sursă de primejdie morală pentru ei – poate chiar de trufie, păcatul ce-l ura cel mai tare dintre toate. Cît despre calea pe care cursese apa Iordanului către Battersby, asta avea mai puțină importanță chiar decît pămîntul prin care curgea acest rîu în Palestina însăși. Doctorul Jones era, fără îndoială, o ființă pămînteană, chiar foarte pămînteană; tot așa, recunoștea ea cu regret – fusese și socrul ei, deși într-o măsură mult mai mică; fără doar și poate că a fost un om cucernic în fundul inimii lui și a devenit din ce în ce mai cucernic pe măsură ce a înaintat în vîrstă. Totuși, a fost pîngărit de contactul cu lumea, probabil chiar pînă cu cîteva ceasuri înainte de moarte, pe cînd ea și cu Theobald renunțaseră la toate, de dragul lui Cristos. Ei nu erau ființe pămîntene, sau cel puțin Theobald nu era. Ea fusese, dar căpătase tot mai mult har, era sigură, de cînd încetase să mai mănînce animale sugrumate și sînge; asta era ca spălarea în apele Iordanului, față de scăldarea în rîurile Damascului, Abana și Pharpar. Băiatul ei nu trebuia să atingă niciodată o pasăre sugrumată, sau un cîrnat cu sînge – de lucrul acesta, în orice caz, va avea ea grijă, și el va trebui să poarte o bucată de coral

de prin împrejurimile Joppei – pe acolo erau insecte de coral, așa că lucrul nu era prea greu de realizat, cu oarecari strădanii. Avea să-i scrie doctorului Jones în privința asta etc.etc. Și tot așa, ceasuri întregi, zile de-a rîndul, timp de ani de zile. Adevărat, doamna Theobald Pontifex își iubea copilul, așa cum se pricepea, cu o pasiune extremă, dar visurile ce le avea în somn erau niște realități plate, față de visurile de care se lăsa legănată cînd era trează.

Înainte de a împlini Ernest doi ani, după cum am mai spus, Theobald începu să-l învețe să citească. Iar de bătut cu biciul începu să-l bată la două zile după ce se apucă să-l învețe carte.

Era dureros, după cum îi spunea și el Cristinei, dar era singurul lucru ce se putea face, și deci se făcea. Copilul era firav, palid și bolnăvicios, așa că ei chemau mereu doctorul care-i dădea calomel și prafuri de antimoniu. Toate astea se făceau cu dragoste, îngrijorare, timiditate, prostie și nervozitate. Erau proști în lucrurile mărunte; iar cine e prost în lucrurile mărunte, tot așa va fi și în cele mari.

Curînd muri bătrînul domn Pontifex și atunci se produse revelația micii modificări făcute în testament, prin care-i lăsase o parte din bani lui Ernest. Vestea fu destul de greu de suportat, cu atît mai mult cu cît nu exista nici un mijloc de a-i spune vreo două vorbe testatorului, acum cînd tot nu mai era în stare să le facă vreun rău. Cît despre băiat, oricine-și putea da seama că moștenirea ce-i fusese lăsată va fi pentru el o mare nenorocire. A-i acorda unui tînăr o cît de mică independență materială era, poate, cel mai mare rău ce i-l puteai face. Asta avea să-i paralizeze energia și să-i înăbușe dorința de a-și găsi o ocupație activă. Mulți tineri au fost atrași pe căi rele deoarece știau că, odată ajunși la majorat, vor căpăta cîteva mii de lire. Desigur că nu li s-ar fi putut acorda suficientă încredere că vor veghea asupra intereselor băiatului, și ar fi trebuit să se înțeleagă că ei sînt în măsură să aprecieze care sînt aceste interese, decît ar fi putut-o face el însuși la douăzeci și unu de

ani; şi apoi dacă Jonadab, fiul tatălui său Recab – sau poate ar fi mai simplu în acest caz dacă s-ar spune doar Recab – deci dacă Recab ar fi lăsat o moştenire frumoasă nepoţilor săi, atunci lui Jonadab nu i-ar mai fi fost deloc uşor să-şi stăpînească aceşti copii etc.

– Draga mea, zise Theobald, după ce discutase chestiunea cu Cristina pentru a douăzecea oară, draga mea, singurul lucru care trebuie să ne călăuzească şi să ne consoleze în asemenea nenorociri este refugiul ce ni-l oferă munca practică. Am să mă duc s-o văd pe doamna Thompson.

În asemenea zile doamnei Thompson i se spunea puţin mai repede şi mai peremptoriu decît în alte ocazii că păcatele îi vor fi spălate, că o să rămînă curată etc.etc.

CAPITOLUL XXII

Uneori stăteam cîte o zi-două la Battersby, cînd finul meu şi cu fratele şi cu sora lui erau copii. Nu prea ştiu de ce mă duceam, pentru că simţeam cum mă îndepărtez tot mai mult de Theobald, după cum şi el se îndepărta tot mai mult de mine. Dar uneori oamenii se deprind să meargă mecanic pe acelaşi făgaş, şi pretinsa prietenie dintre mine şi soţii Pontifex continua să existe, deşi rămăsese doar într-o formă rudimentară. Finul meu îmi plăcea mai mult decît ceilalţi doi copii, dar nu avea prea mult din exuberanţa copilăriei, şi semăna în mod supărător cu un bătrînel uscat şi firav. Copiii însă erau dispuşi să se arate prietenoşi.

Mi-aduc aminte că Ernest şi cu fratele lui s-au tot învîrtit în jurul meu în prima zi a uneia dintre aceste vizite, cu mîinile încărcate de flori aproape ofilite, oferindu-mi-le în cele din urmă. În faţă acestei situaţii am făcut ceea ce presupun că

aşteptau din partea mea: am întrebat dacă se găseşte prin apropiere o prăvălie de unde se pot cumpăra dulciuri. Mi-au răspuns că da, aşa că m-am căutat prin buzunare, dar n-am izbutit să găsesc decît nişte monede mărunte, în total abia doi penny şi jumătate. Le-am dat şi, băieţii, în vîrstă respectiv de patru şi trei ani, au pornit-o singuri la drum. S-au întors peste puţină vreme şi Ernest mi-a spus:

– Nu putem lua dulciuri de toţi banii ăştia (mi s-a părut că e un reproş, dar nu asta era intenţia lui); putem lua dulciuri de banii ăştia (şi-mi arată un penny), şi de ăştia (îmi arătă încă un penny). Dar nu puteam lua de toţi banii (şi adăugă jumătatea de penny la cei doi).

Bănuiesc că voiau o prăjitură de doi penny, sau ceva în genul ăsta. M-a amuzat şi i-am lăsat să rezolve dificultatea cum vor, fiind chiar nerăbdător să văd ce or să facă.

Ernest zise:

– Putem să vă dăm înapoi ăsta (şi-mi arătă banul de o jumătate de penny) şi să nu vă dăm înapoi pe ăsta şi pe ăsta? (şi-mi arătă cele două monezi de un penny).

Am încuviinţat, iar ei au scos un oftat de uşurare şi au plecat fericiţi. Încă vreo cîteva cadouri în bani şi jucării desăvîrşiră cucerirea, aşa că începură să mă facă confidentul lor.

Îmi spuseră o mulţime de lucruri pe care mă tem că n-ar fi trebuit să le ascult. Îmi spuseră că dacă bunicul ar mai fi trăit, foarte probabil ar fi fost făcut lord, şi atunci tăticul ar fi devenit venerabilul reverend, dar că bunicul era acuma în cer şi – împreună cu bunica Allaby – cînta imnuri lui Isus Cristos, care ţinea foarte mult la ei; şi că atunci cînd Ernest era bolnav, maică-sa şi spunea că nu trebuie să se teamă de moarte, pentru că o să se ducă direct în cer, cu condiţia numai să se căiască pentru că şi-a făcut lecţiile atît de prost şi l-a supărat pe scumpul lui tată, şi cu condiţia să promită că n-o să-l mai supere niciodată-niciodată; şi că atunci cînd o să ajungă în cer,

o să-l întîmpine bunicul şi bunica Allaby, şi o să stea mereu cu ei, şi amîndoi or să fie foarte buni cu el, şi or să-l înveţe să cînte imnuri frumoase, mult mai frumoase decît cele care-i plăceau lui atît de mult etc.etc.; dar el nu voia să moară şi s-a bucurat cînd s-a făcut bine, pentru că în cer nu sînt pisicuţe şi crede că nu sînt nici primule din care să facă ceai.

Mama lor era pur şi simplu dezamăgită de ei:

– Nici unul dintre copiii mei nu e un geniu, domnule Overton, îmi spuse ea într-o dimineaţă la micul dejun. Sînt plini de talente, şi, mulţumită învăţăturii pe care le-a predat-o Theobald, sînt destul de avansaţi pentru anii lor, dar n-au nici umbră de geniu în ei: geniul e cu totul altceva, nu?

Bineînţeles, i-am răspuns că „Dă-mi cucoană, mai repede cafeaua, şi nu mai vorbi prostii!" Habar n-am ce este geniul, dar atşt cşt pot să-mi fac o idee despre el aş zice că e un cuvînt stupid, care ar trebui lăsat cît mai repede posibil pe seama *claqueurs*[1]-ilor ştiinţifici şi literari.

Nu ştiu exact la ce se aştepta Cristina de la copiii ei, dar îmi închipui că trebuie să fi fost ceva în genul ăsta: „Copiii mei ar trebui să fie toţi nişte genii, fiindcă sînt ai mei şi ai lui Theobald, şi e foarte rău din partea lor că nu sînt. Dar bineînţeles că nu pot să fie aşa de cuminţi şi deştepţi cum a fost Theobald şi cum am fost eu, şi dacă vor da semne că nu ne calcă pe urme, va fi foarte urît din partea lor. Din fericire însă lucrurile stau cu totul altfel, şi totuşi e îngrozitor că nu stau aşa. Cît despre genii – mai încape vorbă? Ei bine, un geniu ar trebui să facă tumbe intelectuale încă de la naştere. Or, nici unul dintre copiii mei n-a izbutit încă să facă să se vorbească despre el prin gazete. Dar n-aş vrea ca copiii mei să-şi dea aere – e suficient ca ziarele să vorbească de Theobald şi de mine."

Biata de ea habar n-avea că adevărata măreţie poartă o mantie invizibilă, cu care trece printre oameni fără să fie

[1] Lăudători, persoane plătite ca să aplaude (fr.).

bănuită! Dacă mantia n-o ascunde întotdeauna de ea însăşi şi timp de mulţi ani de alţii, măreţia va scădea pînă la nişte dimensiuni foarte banale. Atunci, ne putem întreba, ce rost mai are să fii plin de măreţie? Răspunsul este că poţi înţelege mai bine măreţia altora, a celor morţi ca şi a celor vii, că poţi să-ţi alegi o societate mai bună printre ei, şi, după ce ţi-ai ales-o, poţi să savurezi şi să înţelegi această societate mai bine – şi, de asemenea, că poţi face plăcere oamenilor celor mai buni şi să trăieşti prin cei care nu s-au născut încă. S-ar putea crede că acesta este un cîştig destul de substanţial pentru măreţie, ca să nu mai dorească să ne strivească în picioare, chiar cînd este deghizată în umilinţă.

Eram acolo într-o duminică, şi am observat strictеţea cu care erau învăţăţi tinerii să respecte repausul duminical; duminica n-aveau voie să taie nimic, nici să se joace cu creioane colorate, ceea ce li se părea destul de greu, pentru că verii lor, din familia lui John Pontifex, aveau voie să facă toate acestea. Verii lor puteau să se joace duminica cu trenuleţul, dar deşi ei făgăduiseră că n-au să umble decît cu trenuri de duminică, Theobald şi Cristina le interziseră orice fel de circulaţie. O singură plăcere li se permitea, duminica seara aveau voie să-şi aleagă singuri imnul religios ce urmau să-l cînte.

În cursul serii intrară în salonaş şi, ca o favoare cu totul specială, aveau să-mi cînte nişte imnuri, în loc să le recite doar, pentru ca să-i pot auzi ce frumos cîntă. Ernest alese primul imn, fiindcă era rîndul lui, şi anume un imn despre nişte oameni care trebuiau să vină la copacul asfinţitului. Nu sînt botanist de meserie şi nu prea ştiu ce fel de arbore este copacul asfinţitului, dar primele cuvinte erau următoarele: „Vino, vino, vino; vino; vino la copacul asfinţitului, fiindcă ziua a trecut şi e pe sfîrşite." Melodia era destul de frumoasă şi îl cucerise pe Ernest, pentru că era pasionat de muzică şi avea un glas dulce şi subţirel de copil, de care-i plăcea să se slujească.

Din păcate însă, abia tîrziu a ajuns să pronunțe bine consoanele, și în loc să spună „vino", spunea „fino, fino, fino".

– Ernest, zise Theobald, din fotoliul său așezat în fața focului, unde stătea cu mîinile încrucișate pe burtă, nu crezi că ăr fi mai frumos dacă ai spune „vino" ca toată lumea, în loc de „fino" ?

– Dar eu zic „fino", răspunse Ernest, vrînd de fapt să spună că a pronunțat „vino".

Duminică seara Theobald era întotdeauna prost dispus. Fie din cauză că sînt la fel de plictisite de această zi a săptămînii ca și semenii lor, fie că sînt obosite, fie din cine știe ce altă pricină, rareori se întîmplă ca fețele bisericești să fie în formă duminica seara; văzusem unele semne în seara aceea, care arătau că gazda mea e furioasă, și m-am speriat puțin, auzindu-l pe Ernest că spune atît de prompt „dar eu zic, <<fino>>", cînd taică-su afirmase că nu rostește vorbele cum trebuie.

Theobald observă imediat că e contrazis. Se ridică din fotoliu și se duse la pian.

– Nu, Ernest, nu e adevărat, tu nu spui deloc așa, tu spui „fino" în loc de „vino", cum zic eu.

– „Fino", zise imediat Ernest. Acum e bine ?

Nu mă îndoiesc că el socotea că e bine, dar de fapt nu era.

– Haide, Ernest, de ce nu-ți dai și tu puțină osteneală? Nu te străduiești deloc să faci ce trebuie. Ar fi timpul să înveți să spui „vino", uite, Joey știe să spună „vino". Nu-i așa, Joey?

– Ssigur că știu, răspunse Joey, sîsîind teribil, iar apoi pronunță aproape corect cuvîntul „vino".

– Ei, poftim, Ernest! Auzi? Nu-i deloc greu, absolut deloc. Ei, acuma, fără să te grăbești, gîndește-te bine și spune după mine „vino".

Copilul tăcu vreo cîteva secunde, și apoi spuse iarăși „fino".

Văzînd că eu rîd, Theobald se întoarse enervat către mine și-mi spuse:

– Te rog să nu rîzi, Overton; băiatul o să ajungă să creadă că e un fleac, dar e un lucru foarte important; apoi, întorcîndu-se spre Ernest, zise: Hai, Ernest, îţi mai acord o ultimă şansă, şi dacă nu zici „vino", înseamnă că eşti într-adevăr încăpăţînat şi neascultător.

Părea foarte supărat, şi pe faţa lui Ernest apăru o umbră ca aceea care se iveşte în ochii unui căţel cînd e dojenit fără să înţeleagă de ce. Copilul văzu bine ce-l aşteaptă, se sperie şi bineînţeles zise din nou „fino".

– Prea bine, Ernest, zise tatăl său, apucîndu-l furios de umăr. Am făcut tot ce am putut ca să te salvez, dar dacă asta vrei, vei fi satisfăcut. Şi îl trase afară din cameră pe sărmanul băiat, care plîngea cu anticipaţie. Cîteva minute mai tîrziu am putut auzi cu toţii nişte răcnete cumplite răzbătînd din sufragerie, prin vestibulul ce o separa de salon, şi ne-am dat seama că bietul Ernest îşi primeşte porţia de bătaie.

– L-am trimis la culcare, spuse Theobald întorcîndu-se în salon; şi acum, Cristina, cred că putem primi servitorii pentru rugăciune; şi sună clopoţelul ca să-i cheme, chiar aşa plin de păcate cum era.

CAPITOLUL XXIII

William, valetul, veni să aranjeze scaunele pentru servitoare, şi imediat intrară şi ele, una după alta. Mai întîi camerista Cristinei, apoi bucătăreasa, apoi fata în casă; după aceea William şi, la sfîrşit, vizitiul. M-am aşezat în partea opusă şi le priveam feţele în timp ce Theobald citea un capitol din *Biblie*. Erau oameni de treabă, dar niciodată n-am văzut o mai evidentă lipsă de expresie pe nişte figuri omeneşti.

Theobald începu să citească niște versete din *Vechiul Testament*, după un sistem special al lui. În ziua aceea era un pasaj ales din capitolul cincisprezece al cărții Numerilor; după cîte am putut să-mi dau seama, acest pasaj n-avea nici o legătură cu cele petrecute atunci, dar spiritul care îl anima mi s-a părut atît de asemănător cu spiritul lui Theobald însuși, încît, după ce l-am ascultat, am putut înțelege mai bine cum a ajuns el să gîndească așa cum gîndea și să se poarte așa cum se purta.

Iată textul respectiv:

29. Și pentru băștinașul din Israil și pentru străinul care trăiește între voi o singură lege să fie cînd cineva va păcătui din neștiință.

30. Iar dacă cineva din băștinași sau din venetici va face ceva din îndrăzneală, acela hulește pe Domnul și sufletul acela se va stîrpi din poporul lui.

31. Căci a disprețuit cuvîntul Domnului și a călcat poruncile lui; să se stîrpească sufletul acela și păcatul lui va fi asupra lui.

32. Cînd se aflau fiii lui Israil în pustie, au găsit un om adunînd lemne în ziua odihnei.

33. Și cei ce l-au găsit adunînd lemne în ziua odihnei l-au adus la Moise și Aaron și la toată obștea fiilor lui Israil;

34. Și l-au pus sub pază, pentru că nu era încă hotărît ce să facă cu el.

35. Atunci a zis Domnul către Moise: „Omul acesta să moară; să fie ucis cu pietre de către toată obștea fiilor lui Israil, afară din tabără!"

36. L-au scos deci toată obștea fiilor lui Israil din tabără și l-au ucis cu pietre toată obștea, afară din tabără, cum poruncise Domnul lui Moise.

37. Și a grăit Domnul cu Moise și a zis:

38. Vorbește fiilor lui Israil și le spune să-și facă ciucuri la poalele hainelor lor, din neam în neam, și pe deasupra ciucu-

rilor de la poalele hainelor lor să pună un şiret de mătase violetă.

39. Ciucurii aceştia să fie, ca uitîndu-vă la dînşii să vă aduceţi aminte de toate poruncile Domnului şi să le împliniţi şi să nu umblaţi după inima voastră şi după ochii voştri, cari vă tîrăsc spre desfrînare;

40. Ca să vă aduceţi aminte şi să pliniţi toate poruncile mele şi să fiţi înaintea Dumnezeului vostru.

41. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, care v-am scos din pămîntul Egiptului, ca să fiu Dumnezeul vostru. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru!"

În timp ce Theobald citea textul de mai sus, gîndurile îmi rătăceau şi, într-un tîrziu, reveniră la o chestiune măruntă, pe care o observasem în cursul după-amiezii.

Cu cîţiva ani în urmă, un roi de albine îşi făcuse sălaşul sub streaşina casei şi se înmulţiseră atît de tare, încît vara, cînd erau deschise ferestrele, invadau salonul. Tapetul acestei încăperi avea un model cu buchete de trandafiri roşii şi albi şi în diferite ocazii am văzut mai multe albine zburînd către trandafiri şi cercetîndu-i, imaginîndu-şi că sînt flori adevărate; după ce încercau un buchet, îl cercetau şi pe cel de alături, apoi următorul, şi iar următorul, pînă ajungeau la cel mai apropiat de tavan, apoi coborau din buchet în buchet, tot aşa cum urcaseră, pînă ce ajungeau pe speteaza canapelei; atunci începeau iarăşi să se urce din buchet în buchet, pînă la tavan; şi tot aşa mereu, pînă ce oboseam privindu-le. Observînd cum se repetă rugăciunile în această familie, seara şi dimineaţa, seara şi dimineaţa, săptămînă de săptămînă, lună de lună şi an de an, nu m-am putut opri să nu mă gîndesc cît de mult seamănă acest obicei cu felul în care albinele urcau şi coborau pereţii din buchet în buchet, fără să bănuiască vreodată că pot exista atîtea idei lăuntrice şi totuşi ideea principală să lipsească de-a pururi, într-un mod desperator.

Cînd a terminat de citit Theobald, am îngenuncheat cu toţii; Carlo Dolci şi Sassoferrato şi-au coborît privirile asupra unei mări de spinări rotunjite, în timp ce noi ne îngropam feţele în scaune. Am remarcat că Theobald s-a rugat să ne ajute Dumnezeu să fim cu adevărat cinstiţi şi credincioşi în tot ceea ce facem, şi eu am zîmbit auzind cuvîntul „adevărat". Apoi, gîndurile mi-au zburat din nou la albine şi mi-am zis că la urma urmei era poate mai bine pentru Theobald că rugăciunile noastre erau îndeplinite atît de rar şi într-un mod atît de puţin încurajator; pentru că dacă aş fi descoperit că am cea mai mică şansă de a mi se îndeplini rugile, m-aş fi rugat ca cineva să se poarte curînd cu el cum se purtase el cu Ernest.

Apoi gîndurile mi-au rătăcit mai departe, către acele calcule făcute de oameni cu privire la irosirea timpului şi la tot ceea ce un om ar putea realiza dacă ar acorda unui anumit lucru numai zece minute pe zi, şi îmi spuneam că aş fi putut face o remarcă necuviincioasă cu privire la aceste calcule şi la timpul afectat rugăciunilor de familie - remarcă pe care aş fi prezentat-o într-o formă tolerabilă – cînd l-am auzit pe Theobald începînd imnul *Harul Domnului nostru Isus Hristos*; peste cîteva secunde ceremonia s-a terminat şi personalul de serviciu a părăsit salonul, pe rînd, aşa cum venise.

Îndată după aceea, Cristina, puţin ruşinată de întîmplarea la care asistasem, făcu imprudenţa de a reveni asupra acestui subiect, şi începu să caute justificări, zicînd că a durut-o sufletul, şi că pe Theobald l-a durut şi mai mult sufletul, dar că „altceva nu se putea face".

Am ascultat aceste explicaţii cu cît mai multă răceală se putea în limitele politeţii, şi prin tăcerea pe care am păstrat-o în tot restul serii mi-am manifestat dezaprobarea faţă de ceea ce văzusem.

A doua zi urma să mă întorc la Londra, dar înainte de a pleca, am spus că aş vrea să iau cu mine nişte ouă proaspete, aşa că Theobald m-a condus la căsuţa unui ţăran din sat, la o

azvîrlitură de băţ de casa parohială, sperînd că acesta îmi va putea vinde vreo cîteva. Nu ştiu din ce motiv i s-a permis şi lui Ernest să vină cu noi. Cred că era tocmai vremea cînd cad găinile cloşcă, în orice caz ouă nu prea găseau şi nevasta ţăranului nu mi-a putut da decît vreo şapte sau opt; ne-am apucat să le înfăşurăm pe fiecare în parte în hîrtie, ca să le pot duce, fără să le sparg, la oraş.

Tocmai în timp ce se făcea această operaţie în bătătura casei, băieţelul cel mic al ţăranului, un omuleţ cam de vîrsta lui Ernest, călcă pe unul din ouăle gata învelite în hîrtie şi-l sparse.

– Ei poftim, Jack, zise maică-sa, ia te uită ce-ai făcut! Ai spart un ou bun şi m-ai păgubit de un penny. Emma, Emma, adăugă ea, strigînd-o pe fiică-sa, ia te rog copilul de aici.

Emma ieşi îndată din casă şi-l luă pe băieţel de acolo.

– Tată, zise Ernest, după ce părăsirăm casa, de ce doamna Heaton nu l-a bătut pe Jack cu biciul, cînd a călcat pe ou?

M-am răzbunat pe Theobald arătîndu-i printr-un zîmbet răutăcios, mai grăitor decît vorbele, că, după părerea mea, Ernest l-a lovit drept în plin.

Theobald se înroşi şi se înfurie.

– Sînt convins, zise el repede, că maică-sa o să-l bată acuma, după plecarea noastră.

Întrucît nu eram dispus să dau crezare unei asemenea afirmaţii, i-am spus că mă-ndoiesc foarte tare de asta. Răspunsul meu puse capăt discuţiei. Theobald însă nu-l uită şi, de atunci încolo, vizitele mele la Battersby se răriră simţitor.

Cînd ne-am întors la casa parohială l-am găsit acolo pe poştaş. Adusese o scrisoare prin care i se anunţa lui Theobald numirea lui într-o regiune rurală într-un post de paroh, rămas vacant prin moartea unui cleric din vecinătate, ce-l deţinuse timp de mai mulţi ani. Episcopul îi scria lui Theobald cu multă căldură şi-l asigura că-l preţuieşte ca pe unul dintre cei mai sîrguincioşi şi mai devotaţi dintre parohii lui. Bineînţeles Cristina era încîntată şi îmi dădu să înţeleg că e doar un mizilic

față de seria demnităților mult mai înalte care-l așteptau pe Theobald de îndată ce meritele sale aveau să fie mai larg cunoscute.

Pe atunci nu prevedeam cît de strîns avea să se împletească viața finului meu cu a mea în anii de mai tîrziu; dacă aș fi știut, m-aș fi uitat la el cu alți ochi și aș fi observat multe lucruri cărora atunci nu le-am dat atenție. Așa că m-am bucurat să-l părăsesc, dat fiind că nu puteam face nimic pentru el, sau cel puțin mă mulțumeam să spun că nu pot face nimic și vederea atîtor suferințe mă îndurera. Pe cît posibil, nu numai că omul trebuie să trăiască după placul lui, dar el nici nu trebuie să accepte decît ceea ce are sorți de izbîndă, cu condiția să-i fie pe plac. Cu excepția unor perioade scurte, în condiții cu totul deosebite, el nu trebuie nici măcar să vadă ființe chinuite, împiedicate să crească așa cum trebuie sau prost hrănite; cu atît mai puțin ar trebui să mănînce carnea unor ființe care au suferit, fie că au muncit pînă la istovire, fie că au fost lăsate să flămînzească sau pradă bolilor; nici măcar de legume n-ar trebui să se atingă, dacă n-au fost cultivate cum trebuie. Pentru că toate acestea și influențează pe om, orice lucru cu care vine în contact, într-o formă sau alta, este ca un altoi, cu roade bune sau mai rele, și cu cît sînt mai bune lucrurile care slujesc de altoi, cu atît are omul mai multe șanse să trăiască o viață îndelungată și fericită. Toate lucrurile trebuie să fie cît de cît altoite cu altele, pentru că altfel ar înceta să trăiască; dar lucrurile sacre, cum ar fi de pildă sfinții lui Giovanni Bellini[1], n-au fost altoite decît cu ce-a fost mai bun în fiecare specie.

[1] Giovanni Bellini (1430-1516) - pictor italian din școala venețiană.

CAPITOLUL XXIV

Furtuna descrisă în capitolul anterior era doar o mostră a celor stîrnite zilnic, timp de ani îndelungaţi. Oricît de senin era cerul, avea întotdeauna şansa de a se înnora, cînd într-o parte, cînd într-alta, iar tunetul şi fulgerul se abăteau asupra copiilor de aci, înainte ca ei să-şi dea măcar seama unde se află.

– Şi pe urmă, ştii, mi-a spus Ernest, cînd l-am rugat nu demult să-mi mai relateze nişte amintiri din copilărie, spre folosul povestirii de faţă, noi învăţam imnurile scrise de doamna Barbauld; erau în proză, şi unul dintre ele, referitor la un leu, începea astfel: „Vino şi am să-ţi arăt cine e puternic. Leul e puternic. Cînd se ridică din vizuina lui, cînd îşi scutură coama, cînd glasul lui tunător e auzit de animalele de pe cîmp, acestea o iau la goană, şi fiarele deşertului se ascund, pentru că el e cum nu se poate mai înspăimîntător." Cînd m-am făcut mai mare, le spuneam adeseori aceste cuvinte fraţilor mei, Joey şi Charlotte, referindu-mă la tata; dar ei au fost întotdeauna foarte pedanţi şi-mi spuneau că nu-i frumos din partea mea. Unul dintre cele mai importante motive pentru care în casa unui cleric domneşte de obicei nefericirea, este faptul că stă atît de mult acasă, sau în preajma casei. Doctorul îşi petrece jumătate din timp vizitîndu-şi bolnavii; avocatul şi negustorul îşi exercită meseria în afara gospodăriei, dar feţele bisericeşti nu au un birou oficial, care să-i ţină departe de casă, timp de mai multe ore la rînd, dimineaţa sau seara. Pentrunoi era o zi mare, cînd tata pleca să facă cumpărături la Gildenham. Erau cîteva mile pînă acolo, şi comisioanele se strîngeau pe lista tatei, pînă ce ajungea el să spună că-i trebuie o zi întreagă pentru atîtea treburi, şi se ducea să le facă pe toate o dată. De cum pleca, se îmbunătăţea atmosfera, aerul nu ne mai apăsa atît de tare; de

cum se deschidea uşa de la hol şi intra în casă, ne simţeam din nou covîrşiţi de legea absolută şi generală: Nu te atinge de cutare, nu gusta din cutare, nu umbla cu cutare. Cel mai rău era că nu puteam să am niciodată încredere în Joey şi Charlotte; uneori băteau aceeaşi cale ca şi mine, dar apoi deodată dădeau înapoi, sau alteori chiar dacă mergeau pînă la capăt, conştiinţa îi silea să-i spună tatei şi mamei totul. Le plăcea să zburde ca iepurele pînă la un punct, dar de fapt îi trăgea aţa să se alăture dulăilor.

Mi se pare, a continuat Ernest, că familia este o rămăşiţă a principiului întruchipat mai logic de animalul compus – iar animalul compus este o formă de viaţă ce s-a dovedit incomparabilă cu dezvoltarea superioară. În regnul uman aş face cu familia ceea ce a făcut natura cu animalul compus: aş limita-o la exemplarele inferioare şi mai puţin înzestrate pentru progres. Fără doar şi poate, nici natura nu manifestă o afecţiune prea profundă pentru sistemul familial. Dacă ai cerceta diferitele forme de viaţă, ai constata că familia e prezentă numai într-o minoritate ridicol de mică. Peştii n-o cunosc deloc, şi totuşi o duc destul de bine. Furnicile şi albinele, care-l depăşesc cu mult pe om din punct de vedere numeric, găsesc că e absolut natural să-şi înţepe taţii pînă-i omoară, şi supun unei mutilări nouă zecimi din progeniturile rămase în sarcina lor; şi totuşi, unde găsim alte colectivităţi care s se bucure de un respect mai general? Să mai luăm şi exemplul cucului - oare se află pe lume pasăre mai iubită decît el?

Mi-am dat seama că Ernest începe să divagheze de la amintirile proprii şi am încercat să-l aduc înapoi la ele, dar degeaba.

– Ce prost e omul, zise el, că-şi aminteşte lucruri întîmplate cu mai mult de o săptămînă în urmă, dacă aceste lucruri nu sînt plăcute, sau dacă nu vrea să le folosească într-un anumit scop. Oamenii înţelepţi lasă o mare parte din fiinţa lor să moară încă în cursul vieţii. Un om de treizeci şi cinci de ani n-ar trebui să

regrete că n-a avut o copilărie mai fericită, după cum n-ar trebui să regrete că nu s-a născut într-o familie de prinţi. Se prea poate să fi fost mai fericit dac-ar fi avut mai mult noroc în copilărie; dar cum foarte bine ştie şi el, chiar dacă ar fi avut o asemenea copilărie, i s-ar fi putut întîmpla altceva care să-l fi ucis de mult. Dacă m-aş naşte din nou, aş vrea să mă nasc tot la Battersby, din acelaşi tată şi aceeaşi mamă, şi n-aş vrea să schimb nimic din ceea ce mi s-a întîmplat, spuse Ernest în concluzie.

Cel mai amuzant incident pe care mi-l amintesc din copilăria lui Ernest a fost cînd pe la vreo şapte ani m-a anunţat că o să aibă un copil. L-am întrebat pe ce se bizuie cînd crede acest lucru şi mi-a explicat că tăticul şi mămica i-au spus întotdeauna că nimeni nu poate avea copii pînă nu se căsătoreşte, şi că atîta vreme cît crezuse acest lucru, bineînţeles nici nu-i trecuse măcar prin cap că o să aibă un copil, înainte de a fi om mare; dar nu demult citise *Istoria Angliei*, scrisă de doamna Markham, şi dăduse peste cuvintele *John of Gaunt*[1] *a avut mai mulţi copii naturali*. Atunci îşi întrebase guvernanta ce înseamnă copil natural. Oare nu toţi copiii sînt naturali?

– O, dragul meu, îi răspunse guvernanta, un copil natural e un copil pe care-l are cineva înainte de a se căsători.

De aici părea să reiasă în mod logic că dacă John of Gaunt a avut copii înainte de a se căsători, ar putea să-i aibă şi el, Ernest Pontifex. Mi-a zis că mi-ar rămîne îndatorat, dacă l-aş putea sfătui ce ar fi mai bine să facă în această situaţie.

L-am întrebat de cînd a făcut această descoperire. Mi-a spus că de o săptămînă, şi că nu ştie unde să caute copilul, pentru că s-ar putea să apară din moment în moment.

---

[1] John of Gaunt (1340-1399) - duce de Lancaster, cel de al patrulea fiu al lui Eduard al III-lea. După ce i-a murit cea de a doua soţie, Constanţa de Castilia, s-a căsătorit cu iubita lui, Catherine Swynford, legitimînd copiii pe care îi avusese cu ea. Dintre aceştia, Henry Bolingbrooke, conte de Derby, a devenit regele Henric al IV-lea.

– Știi, îmi zise el, copiii vin așa, pe neașteptate; într-o seară te culci, și a doua zi dimineața te trezești cu un copil. Și dacă nu-l căutăm cu grijă, s-ar putea să moară de frig. Sper din tot sufletul să fie băiat.

– Și i-ai vorbit guvernantei despre asta?

– Da, însă ea nu vrea să-mi spună nimic și nici să mă ajute; zice că or să mai treacă mulți ani pînă le-o veni vremea și că speră să nu am nici atunci copii.

– Ești sigur că n-ai încurcat nimic în toată povestea asta?

– A, nu; pentru că, știi, acum cîteva zile a fost pe aici doamna Burne. Și atunci au trimis după mine, ca să mă vadă și ea. Și mama m-a arătat, ținîndu-mă cu mîna întinsă, departe de ea, și a întrebat-o: „E copilul domnului Pontifex, doamnă Burne, sau e al meu?" Firește că ea n-ar fi putut să spună una ca asta, dacă pe unii copii nu i-ar fi făcut chiar tăticul. De fapt, eu așa am crezut, că soțul îi face pe toți băieții, și soția pe toate fetele; tousi nu se poate să fie așa, pentru că altfel ce rost ar fi avut s-o pună mama pe doamna Burne să ghicească? Dar doamna Burne a spus: „O, dar desigur că e copilul domnului Pontifex", și n-am înțeles prea bine ce-a vrut să spună cu acel „desigur"; mi s-a părut atunci că am avut dreptate să socot că soțul are băieții, și soția fetele; te rog, dacă ești atît de bun, explică-mi toate astea.

Era cam greu s-o fac, așa că, după ce l-am liniștit cum am putut, am schimbat subiectul.

CAPITOLUL XXV

La vreo trei, patru ani după nașterea fiicei ei, Cristina mai avu un copil. După căsătorie sănătatea ei se șubrezise, și trăia cu presimțirea că n-o să supraviețuiască nașterii acestui ultim

copil. Aşa că aşternu pe hîrtie scrisoarea următoare, ce trebuia să fie înmînată fiilor ei – după cum scrise ea pe plic – cînd o împlini Ernest şaisprezece ani. I-a parvenit lui Ernest mulţi ani mai tîrziu, la moartea mamei sale, pentru că, de fapt, atunci a murit copilul, şi nu Cristina. Scrisoarea s-a găsit printre hîrtiile aranjate de ea în repetate rînduri şi cu multă grijă, dar sigiliul de pe plic fusese rupt. Mă tem că asta arată că Cristina a recitit-o şi, considerînd-o că-i face onoare, n-a mai distrus-o, după ce evenimentul care o inspirase trecuse cu bine. Iată textul scrisorii:

Battersby, 15 MARTIE 1841.

Dragii mei băieţi,

Cînd vi se va înmîna această scrisoare, vreţi să încercaţi să vă amintiţi de mama pe care aţi pierdut-o în copilărie şi pe care, mă tem, aproape că aţi uitat-o între timp? Tu, Ernest, îţi vei aminti cel mai bine de ea, pentru că ai trecut de vîrsta de cinci ani, şi nenumăratele ocazii cînd ea te-a învăţat rugăciuni, şi imnuri, şi socoteli, şi ţi-a spus poveşti, precum şi fericitele noastre seri de duminică, n-au putut să-ţi iasă cu totul din minte. Iar tu, Joey, deşi ai numai patru ani, îţi vei aminti poate unele dintre aceste lucruri. Scumpii, prea scumpii mei băieţi, de dragul acelei mame care v-a iubit atît de mult – şi pentru propria voastră fericire în vecii vecilor – citiţi cu atenţie şi încercaţi să nu uitaţi, ba din cînd în cînd chiar să recitiţi ultimele cuvinte pe care vi le mai poate ea adresa. Cînd mă gîndesc că o să vă părăsesc pe toţi, două lucruri mă apasă cel mai tare: în primul rînd durerea tatălui vostru (pentru că voi, dragii mei, după ce îmi veţi simţi o vreme lipsa, veţi uita repede pierderea suferită), iar în al doilea rînd fericirea veşnică a copiilor mei. Ştiu cît de lungă şi de profundă va fi durerea tatălui vostru şi ştiu că-şi va considera copiii ca fiind aproape singura consolare pe pămînt. Voi ştiţi (pentru că sînt sigură că aşa se va fi întîmplat) cum şi-a închinat el viaţa binelui vostru,

şi cîte v-a învăţat, şi cum s-a străduit să vă călăuzească spre tot ce e bun şi drept. O, atunci aveţi grijă să-i slujiţi într-adevăr de mîngîiere. Să fiţi ascultători, afectuoşi şi atenţi faţă de dorinţele sale, să fiţi cinstiţi, altruişti şi silitori; deie Domnul ca tatăl vostru să nu fie niciodată silit să roşească sau să se căiască pentru păcatele şi nebuniile acelora care-i datorează atîta recunoştinţă şi a căror primă îndatorire este să se străduiască să-i aducă fericirea. Voi amîndoi purtaţi un nume ce nu trebuie să fie pîngărit niciodată, aveţi un tată şi un bunic, de care trebuie să vă arătaţi demni; bunul vostru renume şi bunăstarea în viaţa noastră sînt în cea mai mare măsură în mîinile voastre, dar în afară de renume şi bunăstare pe pămînt, şi cu mult mai mult decît ele, este în mîinile voastre fericirea voastră veşnică, în comparaţie cu care aceste două lucruri nu sînt nimic. Voi vă cunoaşteţi datoria, dar fără îndoială că din toate părţile vă dau ghes fel de fel de capcane şi ispite. Şi cu cît vă veţi apropia mai mult de vîrsta bărbăţiei, cu atît mai puternic veţi simţi adevărul acestor vorbe. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu cuvîntul lui Dumnezeu şi cu inimile smerite, veţi izbuti să rezistaţi, în ciuda tuturor relelor; dar dacă cumva veţi înceta să mai căutaţi cu toată sinceritatea ajutorul Domnului, şi să nu ascultaţi de cuvîntul Lui, dacă veţi învăţa să vă încredeţi numai în voi înşivă sau în sfatul şi exemplul prea multor oameni din jurul vostru, fără doar şi poate că veţi cădea, şi aşa şi trebuie să se întîmple. O, fie ca Domnul să spună adevărul şi toţi oamenii să fie mincinoşi". Dumnezeu vă spune că e imposibil să-l slujiţi în acelaşi timp şi pe El şi pe Mammon. El vă spune că poarta ce duce spre viaţa veşnică este foarte strîmtă. Mulţi sînt cei ce încearcă s-o lărgească, aceştia vă vor spune că cutare sau cutare desfătări nu sînt păcate de neiertat şi că cutare sau cutare îngăduinţă faţă de cele lumeşti este scuzabilă şi chiar necesară. Dar acest lucru este *imposibil*; pentru că El vă spune aşa în sute şi sute de locuri; uitaţi-vă în *Bibliile* voastre şi căutaţi acolo să vedeţi dacă asemenea sfaturi se potrivesc cu adevărul, şi dacă

nu, o, atunci „nu şovăiţi între două păreri, dacă Dumnezeu este Domnul, atunci urmaţi-l pe El; trebuie doar să fiţi puternici şi plini de curaj, şi atunci El nu vă va lăsa niciodată în voia soartei, şi nici nu vă va părăsi la nevoie. Ţineţi minte că în *Biblie* nu există o lege pentru cei bogaţi şi alta pentru cei săraci, una pentru cei învăţaţi şi alta pentru cei neştiutori. Pentru *toţi*, un singur lucru e trebuincios: Toţi trebuie să trăiască pentru Dumnezeu şi pentru semenii lor, iar nu pentru ei înşişi. Toţi trebuie să tindă mai întîi către împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Sa – trebuie să dea dovadă de jertfă de sine, să fie curaţi şi neprihăniţi şi caritabili în cel mai deplin şi mai larg sens al cuvîntului – toţi , „uitînd acele lucruri care rămîn îndărăt", trebuie „să meargă mereu înainte către ţintă, către răsplata adusă de înalta chemare a lui Dumnezeu".

Şi acum am să mai adaug doar două lucruri: fiţi credincioşi unul altuia în tot cursul vieţii, iubiţi-vă, aşa cum numai fraţii trebuie să se iubească, întăriţi-vă, păziţi-vă şi încurajaţi-vă unul pe altul, şi faceţi ca cei ce sînt împotriva voastră să simtă că fiecare dintre voi are în fratele său un prieten tare şi de nădejde, care-i rămîne prieten pînă la capăt; şi, o! fiţi buni cu draga voastră soră şi vegheaţi asupra ei; fără mamă şi fără surori, ea va avea de două ori mai multă nevoie de dragostea, şi blîndeţea, şi încrederea fraţilor. Sînt sigură că ea vi le va cere, şi vă va iubi, şi se va strădui să vă facă fericiţi; de aceea, aveţi grijă să n-o dezamăgiţi la vreme de nevoie, şi nu uitaţi că dacă o fi cumva să-şi piardă tatăl şi să rămînă nemăritată, va avea de două ori mai multă nevoie de ocrotire. Deci, o las mai mult în grija voastră. O! vă rog pe voi, tuturor copiii mei dragi, să rămîneţi credincioşi unul altuia, tatălui vostru, Dumnezeului vostru. Fie ca El să vă călăuzească şi să vă binecuvînteze şi să facă în aşa fel încît să mă întîlnesc din nou cu ai mei într-o lume mai bună şi mai fericită.

Mama voastră plină de afecţiune,

Cristina Pontifex

Din cercetările întreprinse de mine m-am convins că majoritatea mamelor scriu scrisori de acest gen, cu puțină vreme înainte de apropierea termenului nașterii și că circa cincizeci la sută dintre ele păstrează scrisorile și după aceea, așa cum a făcut și Cristina.

CAPITOLUL XXVI

Scrisoarea de mai sus o arată pe Cristina mult mai preocupată de fericirea veșnică a fiilor ei decît de cea momentană. Oricine ar fi putut să creadă că pînă atunci avusese destul timp să-și facă de cap pe plan religios, dar de fapt ea mai simțea încă din plin nevoia să zburde în această privință. Mie mi se pare că cei care sînt fericiți pe lumea asta, sînt oameni mai buni și mai vrednici de a fi iubiți decît cei care nu sînt fericiți, și că astfel, în eventualitatea învierii și a Judecății de Apoi ei au cele mai multe șanse de a fi socotiți demni să li se atribuie o locuință frumoasă în Paradis. Poate că o percepere, vagă și inconștientă, a acestui fapt, constituia pricina pentru care Cristina ținea cu tot dinadinsul să asigure fericirea pămîntească a lui Theobald; sau, poate că acest lucru se datora pur și simplu convingerii că fericirea sa eternă era ceva de la sine înțeles și deci, singurul lucru ce-i mai rămînea de făcut era să-i asigure fericirea aci, pe pămînt. El trebuia să vadă că fiii săi sînt „ascultători, afectuoși și atenți față de dorințele sale, altruiști și silitori" – iată într-adevăr un șirag atrăgător de virtuți care convin atît de mult părinților; nu trebuia să fie niciodată silit să roșească pentru nebuniile sau nesocotința celor care-i datorau atîta recunoștință", și „a căror primă îndatorire era să se străduiască să-i aducă fericirea". Iată într-adevăr o perfectă solicititudine maternă! Solicititudine provocată de teama ca nu

cumva odraslele să ajungă să aibă dorinţe şi sentimente proprii, care ar putea da naştere la numeroase dificultăţi, imaginare sau reale. Asta este rădăcina tuturor necazurilor; dar indiferent dacă această afirmaţie a mea este acceptată sau nu, observăm, în orice caz, că Cristina avea o noţiune suficient de clară cu privire la îndatoririle copiilor faţă de părinţi şi i se părea că sarcina de a le îndeplini în mod corespunzător e atît de grea, încît tare se mai îndoia că Ernest şi Joey au să izbutească să-i facă faţă. De fapt este limpede că presupusa „ultima privire" asupra copiilor era plină de suspiciune. În schimb, nu avea nici cea mai mică îndoială în privinţa lui Theobald; că el şi-ar fi consacrat întreaga viaţă copiilor – dar asta era un lucru de la sine înţeles, un lucru banal!

Atunci, daţi-mi voie să întreb, cum era oare posibil ca un copil ceva mai mare de cinci ani, educat într-o asemenea atmosferă de rugăciuni, şi imnuri, şi socoteli de aritmetică, şi de fericite seri de duminică, ca să nu mai vorbim de bătăile repetate zilnic cu prilejul sus-amintitelor rugăciuni şi imnuri, pe care autoarea noastră le trece sub tăcere, cum era oare posibil ca un băieţel educat în felul acesta să crească şi să se dezvolte într-un mod sănătos sau viguros, chiar dacă maică-sa îl iubea, fără îndoială, foarte mult şi uneori îi spunea şi poveşti? S-ar putea oare ca ochiul vreunuia dintre cititori să nu desluşească mînia iminentă a Domnului, ce ameninţa să se abată asupra capului celui crescut într-o întunecime ca cea ce se degajă din scrisoarea de mai sus?

Adeseori m-am gîndit că biserica catolică are dreptate să nu permită preoţilor săi să se căsătorească. Fără îndoială, în Anglia toată lumea a observat că fiii slujitorilor bisericii sînt adeseori un prilej de nemulţumire pentru părinţi. Explicaţia este foarte simplă, dar este atît de rar luată în seamă, încît poate mi se va ierta că o reproduc aci.

Lumea se aşteaptă de la feţele bisericeşti să fie un fel de duminică umană. Preotul nu trebuie să facă lucruri socotite

scuzabile pentru cei din clasele de fiecare zi. El e plătit pentru această treabă, şi anume ca să ducă o viaţă mult mai austeră decît alţi oameni. Asta este raţiunea lui de a fi. Dacă enoriaşii lui simt că face aşa, îl aprobă, pentru că-l privesc drept propria lor contribuţie la ceea ce consideră ei a fi o viaţă sfîntă. Iată de ce parohul poartă titlul de vicar, ceea ce înseamnă delegat, el fiind persoana a cărui bunătate trebuie să reprezinte, prin delegaţie, pe cea a oamenilor lăsaţi în paza lui. Însă, ca pentru oricare alt englez, casa lui este castelul lui; şi pentru el, ca şi pentru alţii, o încordare nefirească în public e urmată de o perioadă de epuizare, cînd încordarea nu mai e necesară. Copiii lui sînt fiinţele cele mai lipsite de apărare pe care le are la îndemînă, şi în nouă cazuri din zece, pe ei îşi varsă focul ca să-şi răcorească inima.

Iar pe de altă parte, un cleric nu poate mai niciodată să-şi permită a privi în mod sincer lucrurile în faţă. Profesiunea lui îi cere să sprijine o anumită parte; prin urmare, îi este absolut cu neputinţă să cerceteze nepărtinitor cealaltă parte.

Adeseori uităm că orice faţă bisericească avînd o parohie sau o eparhie, este un avocat plătit – ca şi avocatul care se străduieşte să-i convingă pe juraţi să achite un deţinut. Prin urmare trebuie să-l ascultăm pe preot cu aceeaşi rezervă, pînă ce cîntărim şi argumentele avocatului advers, ca şi un magistrat cînd judecă un proces. Dacă nu cunoaştem aceste argumente şi dacă nu le putem expune în aşa fel încît adversarii noştri să admită că reprezintă expresia exactă a ideilor lor, nu avem nici un drept de a pretinde că ne-am format o părere. Nenorocirea este că legea ţării nu permite să fie ascultată decît una din părţi.

Theobald şi Cristina nu făceau nici o excepţie de la regula generală. Cînd veniră la Battersby doreau din suflet să-şi îndeplinească îndatoririle cerute de situaţia lor şi să se închine, trup şi suflet, nobilei cauze a cinstirii şi slăvirii lui Dumnezeu. Dar era de datoria lui Theobald să privească cinstirea şi slăvirea lui Dumnezeu prin ochii unei biserici care trăise trei sute de ani

fără a găsi necesar să-şi schimbe măcar cu o iotă vreuna din părerile sale.

Mă-ndoiesc ca el să fi ajuns vreodată pînă acolo încît să se îndoiască de înţelepciunea Bisericii sale, măcar într-o singură chestiune. Avea un nas destul de fin ca să adulmece orice intenţie ticăloasă; Cristina deasemeni, şi e foarte probabil că, dacă vreunul dintre ei ar fi descoperit în el sau în ea primele şi cele mai slabe simptome de lipsă de credinţă, acestea ar fi fost înăbuşite în faşă, tot atît de peremptoriu ca şi semnele de încăpăţînare pe care le dăduse Ernest – şi, bănuiesc, chiar cu mult mai mult succes. Şi totuşi, Theobald se considera, şi era în general considerat a fi o persoană excepţional de sinceră – ceea ce poate chiar era; realitatea este că toată lumea îl privea ca pe o întruchipare a tuturor virtuţilor care-i fac pe săraci şi pe bogaţi respectaţi. În decursul timpului, el şi nevastă-sa ajunseră să fie convinşi pînă la inconştienţă că nimeni nu putea sălăşui sub acoperişul lor fără a avea motive profunde de recunoştinţă. Copiii lor, servitorii lor, enoriaşii lor, trebuiau să fie fericiţi, *ipso facto*[1] pentru că erau ai lor. Nu exista altă cale spre fericire pe lumea aceasta sau pe lumea cealaltă, decît calea străbătută de ei înşişi; nu erau oameni de treabă decît cei ce gîndeau la fel ca ei, în toate privinţele, şi nu exista nici o persoană înţeleaptă, dacă avea dorinţe socotite de ei, adică de Theobald şi Cristina, ca fiind necorespunzătoare sau necuviincioase.

Iată de ce copiii lor erau palizi şi firavi; sufereau de „rău de casă". Mureau de foame, tocmai pentru că erau ghiftuiţi cu ceea ce nu trebuia. Natura se răzbuna pe ei, dar nu se răzbuna pe Theobald şi Cristina. Şi, la urma urmei, de ce ar fi făcut-o? Ei nu duceau o existenţă de oameni flămînzi. Există două categorii de oameni pe lumea asta – cei care păcătuiesc şi cei împotriva cărora se păcătuieşte; dacă un om trebuie neapărat să

[1] Prin însuşi faptul acesta, în mod firesc (lat.).

intre într-una sau alta din cele două categorii, cred că e preferabil să facă parte din prima, decît dintr-a doua.

CAPITOLUL XXVII

N-am să vă mai dau amănunte cu privire la primii ani de viaţă ai eroului meu. E destul să vă spun că s-a luptat din greu ca să-i străbată şi că la doisprezece ani ajunsese să cunoască pe dinafară gramaticile latineşti şi greceşti, pagină cu pagină. Citise cea mai mare parte a operelor lui Virgiliu, Horaţiu, şi Tit Liviu, şi nu ştiu cîte piese greceşti; strălucea la aritmetică, ştia din scoarţă în scoarţă primele patru cărţi ale geometriei euclidiene, şi vorbea destul de bine franţuzeşte. Era timpul să meargă la şcoală şi, în consecinţă, urma să fie trimis la şcoala condusă de celebrul doctor Skinner, din Roughborough.

Theobald îl cunoscuse vag pe doctorul Skinner la Cambridge. Acest personaj constituise întotdeauna o flacără vie şi strălucitoare în toate situaţiile în care se aflase, încă din adolescenţă. Era un mare geniu. Toată lumea ştia acest lucru. Ba chiar se spunea că este unul dintre puţinii oameni cărora cuvîntul „geniu" li se putea aplica fără exagerare. Oare nu cîştigase el nu ştiu cîte burse universitare, încă din primul an de studenţie? Iar apoi nu fusese oare cel mai bun la matematici, Laureat al Medaliei Rectorului şi posesor a nu ştiu cîte alte titluri? Şi pe lîngă toate era şi un minunat orator. La cercul de studii al clubului universitar nu avusese rival şi, bineînţeles, fusese ales preşedinte; portretul său moral – domeniu în care multe genii manifestă slăbiciuni – era absolut fără prihană; însă mai presus de orice, printre numeroasele sale mari calităţi, şi poate mai remarcabilă chiar decît genialitatea, era ceea ce biografii au numit „seriozitatea simplă şi copilărească a

personalității sale", o seriozitate ușor de remarcat, datorită solemnității cu care vorbea chiar și despre fleacuri. Cred că nici nu mai e nevoie să pomenesc de faptul că în politică era de partea liberalilor.

Aspectul său fizic nu avea nimic foarte atrăgător. Era de statură mijlocie, destul de corpolent, dar ochii lui sălbatici, cenușii, aruncau săgeți de foc pe sub sprîncenele stufoase ca niște streșini, înspăimîntîndu-i pe toți cei din preajmă. Însă tocmai înfățișarea fizică reprezenta punctul său slab, dacă se putea vorbi la el de vreun punct cît de cît vulnerabil. În tinerețe, avusese părul roșu, dar după ce-și luase diploma, suferise de meningită și trebuise să se radă în cap. Cînd reapăru în lume, purta perucă, și culoarea ei era cu totul deosebită de părul său roșu de pe vremuri. Nu numai că nu renunțase niciodată la perucă, dar an de an culoarea se depărta din ce în ce mai mult de cea inițială, așa că pe la patruzeci de ani nu mai rămăsese nici o urmă de păr roșu, peruca ajungînd castanie.

Cînd doctorul Skinner era încă tînăr, abia trecut de douzeci și cinci de ani, rămăsese vacant postul de director al gimnaziului din Roughborough, și cei în drept îl numiră fără cea mai mică ezitare în acest post. Rezultatele obținute justificară pe de-a întregul alegerea făcută. La orice universitate ajungeau elevii doctorului Skinner, se făceau de îndată remarcați. El le modela mințile după propria lui minte, și își punea asupra lor o pecete de neșters; oricum ar fi fost în alte privințe un fost elev de la Roughborough, în orice caz se impunea în fața oricui ca un creștin convins, cu frica lui Dumnezeu, iar în ceea ce privește politica, se vădea deîndată că e liberal, dacă nu chiar radical. Bineînțeles, unii băieți se dovedeau incapabili de a aprecia frumusețea și măreția firii doctorului Skinner. Din păcate asemenea băieți există în toate școlile; acestora li se întîmpla, și pe bună dreptate, să simtă cît de grea e mîna doctorului Skinner. El era împotriva lor, și ei împotriva lui, în tot timpul cît existau relații între cele două

părți. Nu numai că doctorul Skinner nu era deloc pe placul lor, dar acești elevi ajungeau să urască tot ceea ce întruchipa el în mod deosebit, și întreaga viață rămîneau cu o ură pentru orice le amintea de el. Asemenea băieți nu constituiau însă decît o minoritate, în ansamblu spiritul școlii fiind fără doar și poate skinnerian.

Am avut o dată cinstea de a juca șah cu acest mare om. Asta s-a întîmplat în timpul vacanței de Crăciun și venisem la Roughborough pentru cîteva zile, întrucît aveam niște treburi cu Alethea Pontifex, aflată atunci acolo. A fost foarte amabil din partea lui să-mi acorde atenție, întrucît chiar dacă eram un stîlp al literaturii, eram un stîlp foarte firav.

E adevărat că în timpul liber pe care mi-l lăsau afacerile scrisesem foarte mult, dar numai pentru teatru, și mai ales pentru acele teatre ce jucau piese fanteziste și parodii burlești. Scrisesem numeroase piese de acest gen, pline de jocuri de cuvinte și cîntecele comice, și avuseseră destul succes, dar cea mai bună lucrare a mea se inspirase din istoria Angliei, în epoca Reformei; introdusesem în această piesă personajele Cranmer, Sir Thomas Morus, Henric al VIII-lea, Caterina de Aragon și Thomas Cromwell (cunoscut în tinerețe mai mult sub pseudonimul *Malleus Monachorum*) și le pusesem să danseze un dans african. De asemenea, dramatizasem romanul lui John Bunyan *Călătoria pelerinului*, transformîndu-l într-o pantomimă de Crăciun; o scenă importantă era rezervată Bîlciului Deșertăciunilor, avînd drept personaje principale pe domnul Inimă-Mare, pe Apollyon, pe Creștina, Mila și Nădejde. Orchestra cînta melodii extrase din operele cele mai cunoscute ale lui Händel, dar erau prelucrate în mare măsură, așa că melodiile se deosebeau oarecum de originalul lui Händel. Domnul Inimă-Mare era foarte voinic și avea nasul roșu; purta o vestă foarte amplă și o cămașa cu un jabou imens. Pe Nădejde l-am făcut cît am putut mai poznaș; purta un

costum de filfizon din epoca respectivă, şi fuma un trabuc ce i se stingea mereu.

Creştina era îmbrăcată destul de sumar: ba mai mult decît atît, se spunea că rochia pe care i-o destinase iniţial regizorul fusese socotită neconvenabilă, de însuşi şeful cenzurii, dar realitatea nu e chiar aşa. Avînd pe suflet toate aceste delicte, era firesc să fiu convins de păcatele mele, în timp ce jucam şah (un joc pe care nu-l pot suferi) cu marele doctor Skinner de la Roughborough – cunoscut ca istoric al Atenei şi editor al operelor lui Demostene. În plus, doctorul Skinner era unul dintre cei ce se mîndresc că ştiu să-i facă imediat pe oameni să se simtă la largul lor, ori eu am stat toată seara ca pe ace. Adevărul este însă că întotdeauna m-am simţit intimidat în prezenţa profesorilor.

Partida de şah a durat multă vreme, şi la nouă şi jumătate, cînd ni s-a servit cina, fiecare dintre noi mai aveam cîteva piese.

– Ce vrei să mănînci în seara asta, domnule doctor? îl întrebă doamna Skinner, cu glasul ei ca un clopoţel de argint.

Doctorul Skinner stătu multă vreme pînă ce să răspundă, dar, în cele din urmă, pe un ton de o solemnitate aproape supraomenească, zise mai întîi:

– Nimic.

Iar apoi adăugă:

– Absolut nimic.

Curînd însă, mi s-a întărit impresia că mă apropii de punctul culminant al evenimentelor de pînă atunci. În odaie se făcea parcă întuneric, în timp ce pe chipul doctorului Skinner apăru o anumită expresie care arăta că se pregăteşte să vorbească. Expresia aceasta se accentua, iar camera se întuneca din ce în ce mai mult.

– Stai, adăugă el într-un tîrziu, şi am simţit că cel puţin se va pune capăt acelei aşteptări încordate, care începea să devină

insuportabilă. Stai! S-ar putea să vreau puţin mai tîrziu un pahar cu apă rece şi o bucăţică mică de pîine cu unt.

Iar cînd rosti cuvîntul „unt" glasul îi coborî pînă la o şoaptă abia perceptibilă; pe urmă se auzi un fel de oftat de uşurare, cînd încheie propoziţia şi, în sfîrşit, universul păru a fi în afară de orice pericol.

După încă vreo zece minute de tăcere solemnă, partida se termină. Doctorul Skiner se ridică sprinten de pe scaun şi se aşeză la masă.

– Doamnă Skinner, exclamă el voios, ce sînt acele obiecte misterioase înconjurate de cartofi?

– Sînt stridii, domnule doctor.

– Dă-mi te rog cîteva şi dă-i şi lui Overton vreo două.

Şi tot aşa mai departe, pînă ce mîncă o farfurie bună de stridii, friptură de viţel bine rumenită, o tartă cu mere şi un codru de pîine cu brînză.

Asta era bucăţica de pîine cu unt.

Între timp faţa de masă dispăru, fiind înlocuită cu nişte pahare cu linguriţe în ele, vreo două lămîi şi o cană cu apă fierbinte. Apoi marele om se lăsă pe speteaza scaunului. Faţa lui radia.

– Şi acum ce urmează să bem? întrebă el cu convingere. Să bem coniac cu apă? Nu. Să bem gin cu apă. Ginul este băutura cea mai sănătoasă.

Aşadar se servi gin, fierbinte şi straşnic de tare.

Cine poate să se mire de doctorul Skinner sau să facă altceva decît să-l deplîngă? Nu era el director la şcoala din Roughborough? Datorase vreodată bani cuiva? Luase boul cuiva, furase vreun măgar de la cineva, sau jefuise pe cineva? Ce şoaptă s-ar fi putut răspîndi, care să-l defăimeze? Dacă se îmbogăţise, o făcuse prin cele mai onorabile mijloace posibile – virtuţile sale literare: pe lîngă marile sale lucrări scolastice, *Meditaţiile asupra epistolei şi caracterului Sfîntului Jude* îl aşezaseră printre cei mai cunoscuţi teologi englezi; lucrarea

epuiza în atare măsură subiectul încît nici unul dintre cei ce-o cumpăraseră nu mai aveau nevoie să mai mediteze vreodată asupra lui; ba-i epuiza chiar şi pe toţi cei care o citeau. Cîştigase cinci mii de lire numai de pe urma acestei cărţi, şi foarte probabil avea să mai cîştige încă cinci mii, înainte de a muri. Un om care făcuse toate astea şi dorea o bucăţică de pîine cu unt, avea dreptul să anunţe acest lucru cu oarecare pompă şi ceremonie. Şi nici nu trebuie să luăm cuvintele lui aşa ca atare, fără să cercetăm ceea ce obişnuia el să numească „un sens mai profund şi mai ascuns". Cei care căutau acest lucru în frazele lui cele mai banale nu rămîneau nerăsplătiţi. Descopereau astfel că „pîine cu unt" însemna în limba lui Skinner mîncare de stridii şi tartă cu mere, iar tălmăcirea corectă a cuvîntului apă era „gin fierbinte".

Dar independent de valoarea lor băneasca, operele sale îi creaseră un nume nepieritor în literatură. Probabil tot aşa şi Gallio[1] avusese impresia că faima lui se baza pe tratatele de istorie naturală, despre care ne vorbeşte Seneca[2] şi care, după cîte ştim, se prea poate să fi conţinut o teorie completă a evoluţiei. Dar din nefericire toate tratatele au dispărut şi Gallio a devenit nemuritor tocmai pentru motivul pentru care se aştepta mai puţin şi care i-ar fi măgulit cel mai puţin orgoliul. A rămas pentru că nu-i păsa de cea mai importantă mişcare cu care a fost în legătură (ar fi bine ca amatorii de imoralitate să ia aminte la această lecţie şi să nu mai facă atîta zarvă în legătură cu mişcările importante); aşa că, dacă doctorul Skinner va cuceri nemurirea, asta se va datora probabil unei raţiuni foarte diferite de cea pe care, cu atîta plăcere, şi-o închipuia.

Ne putem oare aştepta ca în capul unui om ca acesta să răzbată totuşi ideea că în realitate cîştigă bani corupînd

---

[1] *Gallio Iunius*, celebru retor roman; a trăit în sec.I al erei noastre.

[2] Este vorba de *Seneca retorul*, sau *Seneca tatăl* (60 î.e.n.-39 e.n.) cu care Gallio a fost prieten.

tineretul? Că-şi face o profesie din a prezenta în bine ce e mai rău, zvîrlind praf în ochii celor care erau prea tineri şi lipsiţi de experienţă ca să poată să-l dea de gol? Sau că el ascunde de ochii acelora pe care pretindea că-i învaţă carte anumite elemente esenţiale ale argumentaţiei, atunci cînd elevii aveau dreptul să conteze pe cinstea unui om care făcea declaraţii de sinceritate ca să le prezinte şi aceste elemente? Sau că el era un om pătimaş, pe jumătate curcan şi pe jumătate gînsac, a cărui faţă lipsită de sînge şi galbenă ca fierea, şi a cărui voce bolborosită putea să-i sperie pe cei timizi, dar totodată un om care ar fi luat-o repede la sănătoasa, dacă ar fi întîmpinat cea mai mică rezistenţă? Că acele *Meditaţii asupra Sfîntului Jude*, aşa cum se prezentau, erau de fapt un plagiat ordinar şi nu meritau nici măcar dispreţul, dacă atîtea persoane n-ar fi crezut că sînt scrise de un om cinstit? Poate că doamna Skinner ar fi putut să-l pună mai adesea la locul lui, dacă ar fi socotit că merită să încerce, dar ea avea şi aşa destulă treabă; conducea gospodăria şi avea grijă ca elevii să fie bine hrăniţi şi, în caz de boală, bine îngrijiţi, lucruri ce ştia să le îndeplinească aşa cum trebuie.

CAPITOLUL XXVIII

Ernest auzise relatări îngrozitoare despre firea doctorului Skinner şi despre teroarea la care erau supuşi băieţii mai mici din şcoala de la Roughborough de către cei mai mari. Suferise şi aşa aproape pînă la capătul puterilor lui şi i se părea că o să fie rău de el dacă poverile de tot soiul ce-l apăsau vor spori. N-a plîns cînd a plecat de acasă, dar mă tem că a plîns cînd i s-a spus că se apropie de Roughborough. Părinţii erau cu el, fiindcă plecaseră cu toţii cu trăsura de la Battersby; nu se

făcuse încă linie ferată pînă la Roughborough, şi întrucît distanţa nu era decît de patruzeci de mile, acesta era cel mai uşor mijloc de a ajunge acolo.

Văzîndu-l că plînge, maică-sa se simţi măgulită şi-l mîngîie. Îi spuse că înţelege cît de trist trebuie să fie că părăseşte un cămin atît de fericit şi că se duce printre oameni care, deşi au să fie buni cu el, n-au să poată niciodată, niciodată să fie atît de buni cum a fost tăticul lui drag şi cu ea; dar ea, maică-sa – chiar dacă el nu-şi dădea seama de asta – era mult mai nenorocită decît el, pentru că despărţirea era de o mie de ori mai dureroasă pentru ea decît ar fi putut să fie pentru el, şi aşa mai departe; iar Ernest, aflînd că plînge de tristeţe deoarece părăseşte casa părintească, acceptă aceste vorbe pe încredere şi nu-şi mai bătu capul să cerceteze adevărata cauză a propriilor lui lacrimi. Pe măsură ce se apropiau de Roughborough, începu să-şi vină în fire, şi pînă să ajungă la şcoala doctorului Skinner se liniştise de tot.

De îndată ce sosiră, fură toţi poftiţi să ia masa cu doctorul Skinner şi cu soţia lui, iar apoi doamna Skinner o plimbă pe Cristina prin dormitoare şi-i arătă unde o să fie cazat scumpul ei micuţ.

Indiferent ce gîndesc bărbaţii despre preocuparea cea mai potrivită pentru ei, femeile sînt într-adevăr convinse că cel mai nobil obiect de studiu pentru sexul femeiesc îl constituie femeia, şi Cristina era în prea mare măsură absorbită de doamna Skinner ca să mai dea atenţie altui lucru; aş spune că şi doamna Skinner o studia cu de-amănuntul pe Cristina. Cristina era încîntată, cum, de fapt, încîntată era în general de orice nouă cunoştinţă, deoarece găsea în ea (şi aşa facem cu toţii) un soi de hibrid; cît despre doamna Skinner, îmi închipui că văzuse prea multe Cristina, pentru a se mai putea simţi stimulată de mostra ce i se înfăţişa acum; bănuiesc că părerea ei intimă reproduce dictonul unui binecunoscut director de şcoală, care declara că toţi părinţii sînt zevzeci, dar mai ales

mamele; în ciuda acestui lucru era toată numai zîmbet şi dulcegării, şi Cristina le înghiţea pe nerăsuflate, cu multă graţie, socotindu-le omagii aduse numai ei, şi încă de asemenea calitate cum n-ar fi putut să merite şi să obţină nici o altă mamă.

Între timp, Theobald şi Ernest se aflau cu doctorul Skinner în biblioteca lui, camera unde erau examinaţi elevii noi şi chemaţi elevii vechi, pentru a fi mustraţi sau pedepsiţi. Dacă pereţii acelei încăperi ar fi putut vorbi, ce de mărturii şi depoziţii ar mai fi putut aduce cu privire la cruzimile stupide şi arbitrare ce se petreceau acolo!

Ca toate casele de pe lumea asta, şi casa doctorului Skinner avea mirosul ei specific. În cazul de faţă mirosul predominant era de *piele de iuft*, dar pe lîngă acesta se mai simţea şi un iz secundar, ca de farmacie. Provenea dintr-un mic laborator, instalat într-un colţ al odăii – a cărui posesie, împreună cu folosirea degajată şi mai mult sau mai puţin întîmplătoare a unor cuvinte ca „hiposulfat", „fosfat", „carbonat" şi „afinitate" erau suficiente pentru a convinge chiar şi pe cei mai sceptici oameni că doctorul Skinner are cunoştinţe temeinice de chimie.

Aş putea spune în treacăt că domnul Skinner s-a ocupat, ca amator, nu numai de chimie, ci şi de multe alte lucruri. Avea cunoştinţe superficiale în diverse domenii, cîte puţin din fiecare, dar extrem de periculoase în ansamblu. Mi-aduc aminte că Alethea Pontifex mi-a spus odată, pe un ton tare răutăcios, că doctorul Skinner îi aminteşte de principii Bourboni, la întoarcerea lor din exil, după bătălia de la Waterloo, numai că el era exact opusul lor; pentru că în timp ce ei nu învăţaseră nimic şi nu uitaseră nimic, doctorul Skinner învăţase totul şi uitase totul. Asta îmi aminteşte şi de o altă răutate de-a ei în legătură cu doctorul Skinner. Mi-a spus odată că acesta e inofensiv ca şarpele şi înţelept ca guguştiucul.

Dar să ne întoarcem la biblioteca doctorului Skinner. Deasupra căminului era un portret al doctorului Skinner însuşi,

pictat de Pickersgill cel bătrîn, ale cărui merite doctorul Skinner le descoperise şi le încurajase printre primii. Alte tablouri în bibliotecă nu erau. Dar în sufragerie se găsea o frumoasă colecţie, pe care doctorul o adunase, conform obiceiului, cu desăvîrşitul său bun gust. Adăugase foarte mult la ea, în ultimii ani ai vieţii, şi cînd colecţia ajunse să fie vîndută la licitaţie, la Galeriile Christie, ceea ce s-a întîmplat nu demult, se constată că cuprinde multe dintre cele mai recente şi mai mature opere ale lui Solomon Hart, O'Neil, Charles Landseer şi încă alţi academişti recenţi de-ai noştri, de care nu-mi pot aminti în momentul de faţă. Astfel fură strînse laolaltă şi prezentate în cadrul unei expoziţii multe lucrări ce atraseră atenţia la Galeriile Academiei şi al căror destin final stîrnea curiozitatea multor persoane. Preţurile realizate aduseră o cruntă dezamăgire executorilor testamentari, dar la urma urmei, aceste lucruri depind în foarte mare măsură de noroc. Un autor lipsit de scrupule se apucase să defăimeze colecţia într-un binecunoscut hebdomadar. Şi, pe lîngă asta, cu puţin înainte mai avuseseră loc vreo două licitaţii de mari proporţii, aşa că la vînzarea averii doctorului Skinner se stîrni o adevărată panică şi o reacţie împotriva preţurilor mari, curente în ultima vreme pe piaţă.

Masa din bibliotecă gemea de cărţi, printre ele erau amestecate şi vraşuri de manuscrise de tot felul – foarte probabil caiete de-ale elevilor şi lucrări scrise de la examene – toate zăcînd într-o cumplită neorînduială. De fapt, această cameră era la fel de deprimantă prin aspectul ei neîngrijit ca şi prin atmosfera de erudiţie. Intrînd, Theobald şi Ernest se împiedicară într-o gaură mare din covorul turcesc şi norul de praf ce se înălţă din pricina acestui accident arătă cîtă vreme trecuse de la ultima curăţenie generală cînd se bătuse acest covor. E însă de datoria mea să spun că doamna Skinner n-avea nici o vină, ci însuşi doctorul Skinner, care declara că ar muri dacă i-ar deranja cineva hîrtiile. Lîngă fereastră se afla o

colivie veche, cu o pereche de turturele, a căror gungureală plîngăreaţă sporea şi mai mult atmosfera tristă a încăperii. Pereţii erau îmbrăcaţi din podea şi pînă în tavan cu rafturi, şi pe fiecare raft cărţile stăteau în rînduri duble. Era îngrozitor. Cele mai proeminente dintre cărţile proeminente de pe raftul cel mai proeminent formau un set de volume spendid legate, ce purtau titlul: *Operele lui Skinner.*

Spre nenorocirea lor băieţii sînt înclinaţi să tragă concluzii pripite, şi Ernest crezu că doctorul Skinner cunoaşte cărţile din biblioteca aceea înspăimîntătoare şi că şi el, ca să se aleagă ceva de capul lui, ar trebui să le înveţe. Inima i se strînse.

I se spuse să se aşeze pe un scaun de la perete, ceea ce şi făcu în timp ce doctorul Skinner discuta cu Theobald subiectele la ordinea zilei. Discutară despre controversa, pe atunci actuală, în legătură cu numirea episcopului Hampden, şi conversară de o manieră foarte doctă despre statutele Praemunire[1]; apoi doctorul Skinner vorbi despre revoluţia care tocmai izbucnise în Sicilia şi-şi exprimă satisfacţia faţă de faptul că Papa *a refuzat să permită* trupelor străine să treacă prin domeniile lui pentru ca s-o zdrobească. Doctorul Skinner avea împreună cu ceilalţi profesori un abonament colectiv, la ziarul *Times*, şi reproducea ca un ecou editorialele lui. Pe atunci nu existau ziare de un penny şi Theobald nu primea decît ziarul *Spectator*, pentru că ţinea cu partidul Whig în politică; în afară de asta, mai primea o dată pe lună gazeta ecleziastică, dar alte ziare nu vedea, aşa că fu uluit de uşurinţa şi fluenţa cu care doctorul Skinner trece de la un subiect la altul.

Firește, acţiunea întreprinsă de Papa în chestiunea revoluţiei din Sicilia îl făcu pe doctor să aducă vorba de reformele introduse de Sfinţia sa pe domeniile sale. Doctorul se strică de rîs, în legătură cu gluma apărută nu demult în revista

[1] În Anglia, statute împotriva uzurpării puterii civile de către jurisdicţia ecleziastică.

umoristică *Punch*, şi anume că Pio Nono - „No, No" - (Pius al IX-lea) ar fi trebuit mai degrabă să se numească Pio „Da, Da", pentru că, după cum explică doctorul, el satisfăcuse toate cererile şi revendicările prezentate de supuşii săi. Orice aducea cît de cît a joc de cuvinte îi mergea doctorului Skinner la inimă.

Apoi trecură la chestiunea acestor reforme în sine. Ele deschideau o eră nouă în istoria creştinismului şi urmau să aibă nişte consecinţe atît de ample, importante şi de lungă durată, încît ar fi putut chiar să ducă la o reconciliere între biserica anglicană şi cea catolică. De curînd doctorul Skinner publicase o broşură în această privinţă, dovedind înalta sa erudiţie, şi atacase biserica Romei într-un mod care lăsa prea puţine speranţe de reconciliere. Îşi întemeiase atacul pe inscripţia AMDG, pe care o văzuse pe frontispiciul unei capele romano-catolice şi care bineînţeles însemna *Ad Mariam Dei Genetricem*[1] . Era posibilă o mai flagrantă dovadă de idolatrie?

Apropo de asta, mi s-a spus că probabil am lăsat memoria să-mi joace o festă dintre acelea cu care sînt destul de obişnuit de altfel din partea ei, cînd am zis că doctorul a propus *Ad Mariam Dei Genetricem* drept una din cele mai depline armonii, ca să spun aşa, ce se pot compune în registrul de bas AMDG, întrucît asta era o greşeală de latină, şi că în realitate doctorul armonizase literele în felul următor: *Ave Maria Deis Genetrix*[2]. Fără doar şi poate doctorul folosise în mod corect cuvintele – pe cînd eu unul am uitat şi bruma de latină pe care am ştiut-o vreodată, şi n-am de gînd să cercetez chestiunea în dicţionare sau gramatici, dar cred totuşi că doctorul a spus *Ad mariam Dei Genetricem* şi dacă aşa stau lucrurile, atunci putem fi siguri că *Ad Mariam Dei Genetricem* este într-o latinească destul de corectă, cel puţin pentru scopuri bisericeşti.

---

[1] Pentru Maria născătoare de Dumnezeu (lat.).
[2] Închinare ţie, născătoare de Dumnezeu (lat.).

fi siguri că *Ad Mariam Dei Genetricem* este într-o latinească destul de corectă, cel puţin pentru scopuri bisericeşti.

Răspunsul preotului local nu apăruse încă, şi doctorul Skinner jubila, dar cînd a apărut acest răspuns, s-a declarat în mod solemn că AMDG reprezenta dedicaţia cu totul inofensivă *Ad Majorem Dei Gloriam*[1] ; dar toată lumea şi-a dat seama că, deşi acest subterfugiu nu putea să înşele pe nici un englez inteligent, era totuşi păcat că doctorul Skinner îşi alesese acest amănunt pentru atacul său întrucît trebuia acum să evacueze cîmpul de luptă, lăsîndu-l în stăpînirea inamicului. Cînd combatanţii rămîn stăpîni pe cîmpul de bătaie, privitorii au obiceiul neplăcut de a considera că adversarul lor nu îndrăzneşte să reia ofensiva.

Doctorul Skinner îi spunea lui Theobald tot felul de lucruri referitoare la broşura lui şi mă-ndoiesc că Theobald se simţea mai la largul lui decît Ernest. Era plictisit, pentru că în adîncul sufletului nu putea suferi tendinţele liberale, deşi îi era ruşine s-o mărturisească şi, după cum am mai spus, se declara a fi un adept al partidului Whig în politică. Nu voia să se împace cu biserica Romei; voia să-i facă pe toţi romano-catolicii să treacă la protestantism, şi era incapabil să înţeleagă de ce aceştia refuză s-o facă; însă doctorul Skinner vorbea într-un spirit atît de autentic şi îi închise gura cu atîta asprime cînd Theobald încercă să plaseze şi el un cuvînt-două, încît se văzu silit să-i spună ce vrea, lucru cu care domnul Pontifex nu prea era deprins. Tocmai se întreba cum ar fi putut să pună punct acestei conversaţii, cînd deodată se creă o diversiune prin descoperirea faptului că Ernest începuse să plîngă – fără doar şi poate datorită unei cumplite plictiseli, care, deşi nu se manifesta în cuvinte, depăşea posibilităţile sale de îndurare. Era evident că băiatul se afla într-o puternică stare de surescitare nervoasă şi că-l tulburaseră foarte tare emoţiile acestei dimineţi; de aceea,

[1] Spre mai marea glorie a lui Dumnezeu (lat.).

supraveghetoarea principală, doamna Jay, şi să nu fie prezentat tinerilor săi colegi pînă a doua zi dimineaţa. Tatăl şi mama îşi luară un adio drăgăstos de la el, şi băiatul fu dat pe mîinile doamnei Jay.

O, profesori – dacă se va întîmpla ca vreunul dintre voi să citească această carte – ţineţi minte că dacă un pici deosebit de sfios şi smiorcăit e adus de tăticul lui în biroul dumneavostră şi dumneavoastră îl trataţi cu dispreţul pe care îl merită, iar apoi, timp de ani de zile, faceţi ca viaţa să fie o povară pentru el – ţineţi minte că tocmai aşa se va înfăţişa, sub chipul unui asemenea băieţel, viitorul cronicar al faptelor dumneavoastră. Ori de cîte ori vedeţi o bucăţică de om, mititel, gata să plîngă, nenorocit la culme, şezînd timid pe marginea scaunului de lîngă peretele biroului dumneavoastră, să nu uitaţi să vă spuneţi în sinea dumneavoastră: „Poate că ăsta e băiatul care, dacă nu bag bine de seamă, într-o bună zi o să-i spună lumii întregi ce fel de om am fost". Dacă măcar doi sau trei profesori vor învăţa această lecţie şi o vor ţine minte, capitolele precedente ale acestei cărţi se vor dovedi a nu fi fost scrise în zadar.

CAPITOLUL XXIX

Curînd după ce-l părăsiră părinţii, Ernest adormi cu capul pe cartea ce i-o dăduse doamna Jay, şi nu se mai trezi pînă seara. Apoi se aşeză pe un scăunel, în faţa focului care pîlpîia jucăuş în amurgul acelei zile de la sfîrşitul lui ianuarie şi căzu pe gînduri. Se simţea slab, firav, stînjenit şi nu izbutea să vadă nici o cale pe care să scape de nenumăratele necazuri ce-l aşteptau. S-ar putea să şi moară, îşi zise în sinea lui, dar asta, departe de a reprezenta capătul suferinţelor sale, s-ar dovedi abia începutul unor noi suferinţe; pentru că în cel mai bun caz

s-ar fi dus la bunicul Pontifex şi bunica Allaby, şi deşi ei s-ar fi dovedit eventual mai înţelegători decît tăticul şi mămica, totuşi, fără îndoială, nu erau nici pe departe atît de buni şi nici atît de religioşi; şi pe urmă, erau oameni în toată firea – în special bunicul Pontifex, care, după cîte-şi putea da el seama, avea acest atribut în cel mai înalt grad; dar pe el, pe Ernest, fără să ştie de ce, întotdeauna îl împiedicase ceva să-i iubească prea mult pe oamenii în toată firea – afară doar de vreo doi dintre servitori, care fuseseră într-adevăr cum nu se poate mai cumsecade. Şi pe urmă, chiar dacă murea şi se ducea în ceruri, bănuia că tot ar fi trebuit să-şi termine undeva studiile.

Între timp, taică-su şi maică-sa străbăteau cu trăsura drumurile pline de noroi, fiecare aşezat în colţul lui, şi învîrtind în minte gînduri privitoare la tot felul de lucruri, ce aveau sau nu să se întîmple. Trecuse de mult vremea cînd i-am prezentat cititorului şezînd împreună în tăcere într-o trăsură, şi totuşi, în alte privinţe în afara relaţiilor dintre ei, nu se schimbaseră aproape deloc. Cînd eram mai tînăr, mă gîndeam adeseori ce greşeală face *Cartea de rugăciuni* cerîndu-ne să spunem de două ori pe săptămînă, din copilărie şi pînă la bătrîneţe, rugăciunea pentru spovedanie, fără a ţine seama de eventualitatea ca la şaptezeci de ani să nu ne mai dovedim la fel de păcătoşi ca la şapte ani; socotind că cel puţin o dată pe săptămînă sîntem trimişi la spălat, ca o faţă de masă, mi se părea că o să ajungem într-o bună zi să nu mai avem nevoie de atîta frecat şi şters. Acum cînd am îmbătrînit şi eu, mi-am dat seama că biserica a cîntărit totuşi mai bine decît mine probabilităţile. Cei doi soţi nu schimbară nici un cuvînt între ei, ci continuară să privească amurgul care se lăsa, siluetele desfrunzite ale copacilor, cîmpiile dezgolite cu cîte o căsuţă melancolică de ţară din loc în loc, aproape de marginea drumului, şi apoi ploaia repede care începu să bată în geamurile trăsurii. Era o după-amiază dintre acelea cînd oamenilor din societatea bună le place în general să stea în casă la căldurică,

şi Theobald era niţel cam bosumflat la gîndul că mai are de mers atîtea şi atîtea mile, pînă să ajungă din nou lîngă focul din cămin. Dar n-avea încotro şi cum nu era nimic altceva de făcut, cei doi soţi şedeau tăcuţi şi se uitau cum trec pe lîngă diversele siluete de pe marginea drumului, tot mai cenuşii şi mai întunecate, pe măsură ce scădea lumina.

Deşi nu vorbeau între ei, fiecare avea în preajmă pe cineva cu care putea conversa liber. „Sper, îşi spunea Theobald în sinea lui, sper că o să muncească – sau cel puţin că o să-l facă Skinner să muncească. Nu-mi place Skinner, nu mi-a plăcut niciodată, dar este indiscutabil un om genial şi nimeni nu produce atîţia elevi care să reuşească la Oxford şi Cambridge, şi asta, fără îndoială, este proba cea mai bună. Eu mi-am făcut datoria, lansîndu-l cît se poate de bine în viaţă. Skinner spunea că băiatul are o bază bună şi că e foarte precoce. Bănuiesc că Ernest o să şi-o ia în cap din pricina asta, şi n-o să mai facă nimic, pentru că e trîndav din fire. Pe mine nu mă iubeşte, de asta sînt sigur. Şi totuşi ar trebui să mă iubească, dat fiind că mi-am dat atîta ostenceală cu el; însă ce să-i face, e nerecunoscător şi egoist. E un lucru cu totul contra naturii ca un băiat să nu ţină la propriul lui tată. Dacă ar ţine la mine, aş ţine şi eu la el, dar eu nu pot să iubesc un fiu de care sînt sigur că nu mă iubeşte la rîndul lui. De cîte ori mă vede că mă apropii de el, se fereşte din calea mea. N-ar sta nici cinci minute în aceeaşi cameră cu mine, decît atunci cînd n-are încotro. Nu e deloc sincer, mereu caută să mă tragă pe sfoară. Dacă ar fi sincer, n-ar încerca tot timpul să se ascundă, aşa cum face. Acest aspect al caracterului lui e un semn rău, care mă face să mă tem că o să fie neserios cînd o mai creşte. Sînt sigur că o să fie neserios cînd o să crească mare...Dacă n-aş fi ştiut care-i adevăratul lui caracter, i-aş fi dat mai mulţi bani de buzunar – dar ce rost are să-i dau bani de buzunar? Cum îi are, îi şi cheltuieşte. Dacă nu cumpără ceva cu banii, atunci îi dă primului băieţel sau primei fetiţe ce-i iese în cale, mai ales că e

cheltuieşte. Dacă nu cumpără ceva cu banii, atunci îi dă primului băieţel sau primei fetiţe ce-i iese în cale, mai ales că e foarte uşor impresionabil. Dar uită că ceea ce împarte în dreapta şi-n stînga e avutul meu. Eu îi dau bani, ca să-i aibă, şi să înveţe ce se poate face cu banii, nu ca să înceapă să-i risipească imediat. Îmi pare rău că-i place atît de mult muzica, pentru că asta o să-l împiedice să studieze latina şi greaca. Pe cît posibil am să caut să curm acest lucru. Chiar deunăzi, cînd traducea din Tit Liviu, din greşeală a vorbit de Händel, în loc de Hanibal, maică-sa mi-a spus că el ştie pe dinafară cel puţin jumătate din melodiile cuprinse în *Messia*[1]. Dar ce rost are ca un băiat de vîrsta lui să cunoască *Messia*? Dacă aş fi manifestat numai jumătate din aceste tendinţe primejdioase cînd eram copil, taică-meu m-ar fi dat ca ucenic la un zarzavagiu, de asta nici nu mă-ndoiesc etc.etc."

Apoi gîndurile lui se abătură către Egipt şi către cel de-al zecelea flagel. I se păru că dacă tinerii egipteni ar fi fost într-o oarecare măsură asemănători lui Ernest, atunci flagelul trebuie să fi fost de fapt o adevărată binecuvîntare, e drept, deghizată. Dacă s-ar fi întîmplat ca Anglia să fie invadată în momentul acela de izraeliţi, el ar fi fost tare ispitit să nu-i mai lase să plece niciodată.

Gîndurile doamnei Theobald Pontifex mergeau însă pe o linie diferită: "Nepotul lordului Lonsford – ce păcat că se numeşte Figgins; şi, totuşi, sîngele apă nu se face, indiferent dacă e vorba de urmaşi pe linie bărbătească sau pe linie femeiască; ba, de fapt, dacă ar fi să cunoaştem adevărul, poate mai firească este păstrarea sîngelui pe linie femeiască. Mă-ntreb cine o fi fost domnul Figgins? Am impresia că doamna Skinner a spus că a murit; în orice caz, trebuie să aflu totul în privinţa asta. Ar fi minunat dacă tînărul Figgins l-ar pofti pe Ernest să petreacă vacanţa la el acasă. Cine ştie, s-ar

[1] Oratoriu de Händel.

Între timp, Ernest stătea tot așa de pierit și de îngîndurat în fața focului din odaia doamnei Jay. 'Tăticul și mămica, își spunea el, sînt mult mai buni și mai deștepți decît toți oamenii. Dar, din păcate, eu n-am să fiu niciodată nici bun și nici deștept."

Doamna Pontifex continuă: 'Poate cel mai potrivit lucru ar fi ca mai întîi să-l aducem pe tînărul Figgins în vizită la noi. Asta ar fi spendid. Lui Theobald nu i-ar plăcea pentru că lui nu-i plac copiii; trebuie să văd cum pot aranja lucrul ăsta, pentru că ce drăguț ar fi să vină la noi tînărul Figgins! Dar stai: Ernest ar putea să se ducă în vizită la familia Figgins și acolo să-l cunoască pe viitorul lord Lonsford, care, am impresia, trebuie să fie cam de vîrsta lui Ernest. Și apoi, dacă Ernest s-ar împrieteni cu el, l-ar putea invita la Battersby, și lordul s-ar putea îndrăgosti de Charlotte. Cred că am procedat *cît se poate de înțelept* timițîndu-l pe Ernest la școala doctorului Skinner. Cucernicia doctorului Skinner nu e cu nimic mai prejos decît geniul lui. Astea sînt chestiuni care se văd dintr-o ochire. Mai mult ca sigur că și el și-a dat seama de același lucru în privința mea, cel puțin la fel de clar cum l-am remarcat și eu la el. Mi s-a părut că Theobald și cu mine am făcut o impresie puternică – mă rog, la urma urmei, e normal ca vigoarea intelectuală a lui Theobald să impresioneze pe oricine, și cred, ba chiar sînt convinsă, că și eu am apărut într-o lumină foarte favorabilă. Cînd i-am zîmbit și i-am spus că-i las pe mînă băiatul pe deplin încredințată că o să fie tot atît de bine îngrijit ca și la mine acasă, sînt sigură că i-am făcut o mare plăcere. Nu cred că multe dintre mamele care-i aduc elevi la școală pot să producă o impresie la fel de bună sau pot să-i spună asemenea lucruri drăguțe cum i-am spus eu. Zîmbetul meu este într-adevăr dulce, cînd doresc să-l fac astfel. N-am fost niciodată o mare frumusețe, dar toată lumea a recunoscut că sînt o personalitate fascinantă. Și asta mi s-a spus de nenumărate ori. Doctorul

Skinner e un bărbat foarte bine – aş zice chiar că în general are mult prea multe calităţi ca să fi meritat doamna Skinner să se mărite cu el. Theobald zice că nu e chipeş, dar ce se pricep bărbaţii? Şi ce faţă plăcută şi luminoasă are! Cred că-mi şedea bine boneta. Cum ajung acasă am s-o pun pe doamna Chambers să-mi adauge la boneta de lînă cu galben o garnitură de..." etc.etc.

În tot acest timp, scrisoarea reprodusă mai înainte se afla în dulăpiorul japonez unde-şi ţinea Cristina secretele; fusese citită şi recitită şi aprobată de nenumărate ori, ca să nu mai vorbesc de faptul că (dacă s-ar fi aflat vreodată adevărul) fusese rescrisă de mai multe ori, fără însă a i se schimba data, care a rămas cea iniţială; şi totuşi Cristina avea şi ea un pic de umor.

Ernest continua şi el să viseze cu ochii deschişi în odaia doamnei Jay. Oamenii în toată firea, îşi spunea în sinea lui, cînd erau de neam ales, nu făceau niciodată prostii, pe cînd el le făcea întruna. Auzise că unii oameni în toată firea nu sînt cîtuşi de puţin pătrunşi de spirit religios, ci se comportă ca nişte pămînteni ceea ce, bineînţeles, nu era frumos deloc. Dar asta încă nu era nimic pe lîngă păcatul neascultării. Şi ei nici nu îndurau pedepse sau ocări din partea numănui. Tăticul şi mămica lui nu erau nici măcar pămînteni; îi explicseră adesea că sînt foarte departe de lume; ştia foarte bine că părinţii lui n-au făcut niciodată vreun lucru rău, de cînd erau copii, şi chiar în copilărie fuseseră aproape fără cusur. O! ce diferenţă între ei şi el! Cînd oare o să înveţe să-şi iubească tăticul şi mămica aşa cum îşi iubiseră ei părinţii? Putea el oare să spere să se facă bun şi înţelept ca ei, cînd o fi mare, sau măcar într-atîta încît să fi suportabil? Din păcate nu avea nici o speranţă de a ajunge vreodată astfel. Nu-şi iubea părinţii, în ciuda bunătăţii de care dăduseră dovadă, atît în general cît şi faţă de el. Îl ura pe tăticu şi nu putea s-o sufere pe mămica, şi asta numai un băiat rău şi nerecunoscător putea s-o facă, după tot ce-i dăruiseră ei în viaţă. Şi pe urmă nu-i plăcea nici ziua de duminică, nu-i plăcea

şi nu putea s-o sufere pe mămica, şi asta numai un băiat rău şi nerecunoscător putea s-o facă, după tot ce-i dăruiseră ei în viaţă. Şi pe urmă nu-i plăcea nici ziua de duminică, nu-i plăcea nimic din tot ce era cu adevărat bun; avea gesturi vulgare, şi chiar se ruşina de ele. Cel mai mult îi plăceau oamenii care mai scăpau din cînd în cînd cîte o înjurătură, cu condiţia însă să nu-l înjure pe el. Cît despre lectura catehismului şi a *Bibliei*, nu le avea deloc la inimă. În viaţa lui nu fusese atent la vreo predică. Chiar cînd fusese dus la Brighton ca să-l asculte pe domnul Vaughan, care, după cum ştia toată lumea, ţinea admirabile predici pentru copii, se bucurase grozav cînd totul se isprăvise; şi nici nu credea că ar putea să suporte slujba la biserică, dacă n-ar fi fost solourile de orgă, imnurile şi cîntecele. Catehismul era îngrozitor. Nu izbutise niciodată să înţeleagă ce doreşte să obţină de la Domnul Dumnezeu Lui şi Tatăl Ceresc, şi nici nu ajunsese încă să capete o idee cît de cît clară în privinţa noţiunii de sacrament. Iar datoria faţă de semenii săi era pentru el tot o gogoriţă. I se părea că are faţă de toată lumea îndatoriri ce-l aşteaptă şi-l pîndesc de peste tot, în schimb nimeni n-are nici un fel de datorie faţă de el. Şi pe urmă mai era şi cuvîntul acela înfiorător şi misterios – „afaceri". Ce însemna oare? Ce erau acelea „afaceri"? Maică-sa îi spusese adeseori că tăticul lui e un om minunat, care rezolvă admirabil toate afacerile, pe cînd el n-o să fie niciodată în stare s-o facă. Era desperator şi cumplit pentru că toată lumea îi spunea mereu că o să trebuiască să-şi cîştige existenţa. Fireşte, dar cum? – dat fiind că era atît de prost, trîndav, neştiutor, nepăsător şi firav. Toţi oamenii mari erau deştepţi – cu excepţia servitorilor – dar chiar şi aceştia erau mai deştepţi decît o să ajungă el vreodată. O, de ce, de ce nu puteau oamenii să se nască pe lume la o vîrstă matură, fără să mai fie copii? Şi apoi se gîndi la Casabianca. Nu demult, taică-su îl ascultase la poezie...„Cînd avea oare să plece poetul? Pe cine striga? Dar a primit răspuns? De ce? De cîte ori l-a vizitat pe taică-su? Ce i s-a întîmplat? Care a fost

asta nu putea să aibă altă părere; lui nu-i trecuse niciodată prin minte că morala poeziei e în sensul că tinerii trebuie foarte devreme să-şi manifeste înţelepciunea, ascultînd de tăticu şi mămica. A, nu! Singurul lui gîndul era că el n-ar fi putut să fie niciodată aidoma lui Casabianca şi că acesta l-ar fi dispreţuit îngrozitor, dacă ar fi putut să-l cunoască, şi n-ar fi catadicsit nici măcar să-i vorbească. Altcineva de pe corabie nici nu merita să fie pomenit; n-avea nici o importanţă cît de umflaţi în pene erau cu toţii. Doamna Hemans îi cunoştea pe toţi şi ştia că sînt o adunătură lipsită de orice merit. Şi pe urmă Casabianca era atît de chipeş şi se trăgea dintr-o familie atît de bună!

Şi tot aşa se învîrteau la nesfîrşit gîndurile în mintea lui micuţă, pînă ce Ernest nu mai izbuti să le urmărească şi aţipi.

A doua zi Theobald şi Cristina se sculară puţin obosiţi după călătorie, dar plini de acea fericire supremă pe care ne-o aduce aprobarea propriei noastre conştiinţe. De aci înainte va fi numai vina băiatului dacă nu se va face om de treabă, şi dacă nu va ajunge la fericirea dorită. Ce altceva puteau face părinţii mai mult decît făcuseră ei? Răspunsul „nimic" se ivi pe buzele cititorului la fel de repede ca şi pe cele ale lui Theobald şi Cristinei.

Peste cîteva zile, părinţii avură satisfacţia de a primi următoarea scrisoare de la fiul lor:

"Dragă mămică,

Mă simt foarte bine. Domnul doctor Skinner m-a plimbat în sus şi în jos prin cîmpiile întinse ale versurilor latineşti, dar întrucît am făcut exerciţii cu tăticu, m-am descurcat uşor. A fost aproape perfect şi domnul doctor m-a repartizat în clasa a patra, unde predă domnul Templer şi o să trebuiască să încep o gramatică latinească, dar nu ca cea veche, ci mult mai grea.

Ştiu că tu vrei să mă vezi muncind, aşa că am să-mi dau toată osteneala. Rugîndu-te să-i săruţi din partea mea pe Joey, pe Charlotte şi pe tăticu, rămîn al tău fiu iubitor, Ernest".

Știu că tu vrei să mă vezi muncind, așa că am să-mi dau toată osteneala. Rugîndu-te să-i săruți din partea mea pe Joey, pe Charlotte și pe tăticu, rămîn al tău fiu iubitor, Ernest".

Nimic nu putea fi mai drăguț sau mai cuviincios. Într-adevăr se părea că băiatul e înclinat să apuce pe un drum nou. Toți elevii se întorseseră și începuseră activitatea obișnuită a semestrului; Ernest văzu că temerile sale de a fi terorizat și asuprit sînt exagerate. Nimeni nu-i făcu nimic îngrozitor. Între anumite ore trebuia să îndeplinească unele comisioane pentru băieții mai mari și să ungă mingile de rugby cînd îi venea rîndul, și așa mai departe, dar în școală domnea o atmosferă admirabilă în ceea ce privește terorizarea elevilor mai mici.

Cu toate acestea era departe de a fi fericit. Prea semăna doctorul Skinner cu tatăl lui. E adevărat că Ernest nu prea avea de-a face cu el, dar doctorul Skinner era în permanență acolo; n-aveai de unde să știi în ce clipă ar fi putut să-și facă apariția, și ori de cîte ori se ivea, se stîrnea și o furtună, sub un pretext sau altul. Era ca leul din povestea de duminică a episcopului de Oxford – gata oricînd să țîșnească dindărătul vreunui tufiș, să se năpustească asupra cuiva și să-l devoreze atunci cînd omul se aștepta mai puțin. Pe Ernest îl botează „o reptilă îndrăzneață" și-i spuse că se miră cum de nu se cască pămîntul să-l înghită, pentru că pronunță greșit numele Thaliei.

– Și să pronunți așa tocmai față de mine, care n-am greșit în viața mea cantitatea unei vocale latinești! tună doctorul Skinner.

Realitatea este că doctorul Skinner ar fi fost o persoană mult mai agreabilă dacă în tinerețe ar mai fi greșit pe alocuri cantitatea vocalelor în limba latină, așa cum fac atîția alți oameni. Lui Ernest îi venea greu să-și închipuie cum or fi izbutind să trăiască elevii din clasa condusă de doctorul Skinner; și totuși, ei continuau să-și ducă zilele, ba chiar să prospere, și, oricît de ciudat ar fi părut acest lucru, își făceau un idol din el, sau cel puțin așa susțineau în tot cursul vieții. Ernest

avea impresia că dacă şi-ar fi dus viaţa în craterul Vezuviului, cam tot aşa ar fi fost.

După cum s-a mai spus în cursul acestei povestiri, Ernest fusese repartizat în clasa domnului Templer. Era un om arţăgos, dar nu chiar rău din fire, şi se lăsa uşor tras pe sfoară. Ernest se întreba adeseori cum putea domnul Templer să fie atît de orb cînd elevii copiau, deoarece bănuia că şi domnul Templer a copiat în tinereţe, cînd era la şcoală. Ernest se mira cum pot oamenii să-şi uite tinereţea la bătrîneţe, şi se întreba dacă şi el si-o va uita pe-a lui, aşa cum şi-o uitase domnul Templer. Şi era convins că n-o să poată uita niciodată măcar o fărîmă din tot ce i s-a întîmplat în copilărie.

Ei, dar mai era şi doamna Jay, o persoană destul de alarmantă uneori. Cîteva zile după începerea semestrului, producîndu-se oarecari excesive zgomote în hol, ea se repezise într-acolo, cu ochelarii ridicaţi deasupra sprîncenelor, şi cu panglicile de la bonetă fluturînd, şi-l ocărî tocmai pe băiatul ales drept idol de Ernest, spunîndu-i că e „scandalagiul cel mai zănatec, şi mai gălăgios, şi mai şturlubatic dintre toţi băieţii din şcoală".

Doamna Jay spunea lucruri care erau pe placul lui Ernest. Dacă doctorul Skinner nu lua cina cu elevii şi nu făcea rugăciunea cu elevii, doamna Jay intra şi spunea:

– Tinerilor domni, astă-seară sînteţi scutiţi de rugăciuni.

Şi dacă era s-o judecăm în ansamblu se poate spune că era o bătrînică destul de simpatică şi de treabă.

Majoritatea băieţilor descoperă destul de curînd diferenţa dintre gălăgie şi pericolele reale, dar pentru alţii este atît de nefiresc să ameninţe dacă nu vor într-adevăr să facă vreun rău, încît le trebuie mult timp pînă să înceteze a-i lua pe curcani şi gînsaci *au serieux*[1]. Ernest făcea şi el parte din această categorie, şi lui i se părea atmosfera de la Roughborough atît de

[1] În serios (fr.).

gălăgioasă şi turbulentă, încît era bucuros să dispară din ochii şi atenţia celorlalţi ori de cîte ori putea. Jocurile îi plăceau chiar mai puţin decît furtunile din clasă şi din hol, pentru că era încă firav; se împlini la trup şi atinse deplinătatea puterilor mult mai tîrziu decît majoritatea băieţilor. Asta poate din cauza stricteţii cu care-l ţinuse taică-su legat de cărţi în copilărie, dar cred că era la mijloc şi o oarecare întîrziere în atingerea maturităţii – o chestiune ereditară în familia Pontifex, vestită de altfel şi prin longevitatea ei neobişnuită. Pe la vreo treisprezece-paisprezece ani era numai piele şi os, iar braţele îi erau la fel de subţiri ca încheieturile băieţilor de vîrsta lui; avea pieptul supt şi părea total lipsit de energie sau elan; şi văzînd că întotdeauna o încasează rău cînd e vorba de vreo ciocnire fizică, fie serioasă, fie în joacă, chiar şi cu băieţi mai scunzi decît el, timiditatea firească a copilăriei crescu la el atît încît mă tem că ajunse pînă la laşitate. Asta îl făcu şi mai incapabil să se apere, decît ar fi putut fi, pentru că după cum încrederea sporeşte puterea, tot aşa lipsa de încredere sporeşte neputinţa. După ce fusese bătut măr de vreo cîteva ori, sau pocnit peste fluierele picioarelor în cursul meciurilor de rugby – în care fusese băgat cu de-a sila – nu mai găsi nici un fel de plăcere în rugby şi evită acest nobil joc într-un mod care-i dădu de furcă cu băieţii mai mari, aceştia nefiind niciodată dispuşi să tolereze tendinţa elevilor mai mici de a se eschiva de la ceva.

Şi la crichet se simţea tot stîngaci, de prisos; ba chiar, cu toate eforturile sale, nu izbutea niciodată să arunce ca lumea o minge sau măcar o piatră. Prin urmare, curînd toată lumea îşi dădu seama că Pontifex e un mic nătăfleţ, un moliu, care nu trebuie neapărat chinuit, dar nici supraestimat. Pe de altă parte, nu era antipatizat de copii, pentru că se văzu curînd că este foarte nepărtinitor *inter pares*[1], că nu e cîtuşi de puţin răzbunător, că se împacă uşor cu orice, că e cît se poate de generos cu puţinii bani pe care-i are, că nu iubeşte învăţătura

[1] Între cei egali (lat.).

Aceste calităţi împiedicau întotdeauna pe un elev să coboare foarte mult în ochii colegilor săi; dar Ernest îşi închipui că a decăzut probabil mai mult decît se întîmplase în realitate, şi se ura şi se dispreţuia pentru ceea ce el, ca şi toţi ceilalţi, credea că este laşitatea lui. Nu-i plăceau băieţii despre care avea impresia că-i seamănă. Eroii lui erau puternici şi viguroşi, şi cu cît ţineau mai puţin la el, cu atît îi adora mai mult. Toate acestea îl făcură foarte nefericit, pentru că rareori îşi dădea seama că instinctul ce-l ţinea de o parte de jocurile pentru care nu era adaptat era de fapt mai rezonabil decît raţiunea ce l-ar fi împins în vîltoarea lor. Cu toate acestea, în cele mai multe cazuri îşi urma instinctul mai degrabă decît raţiunea. *Sapiens suam si sapientiam norit*[1].

CAPITOLUL XXXI

Nu fu nevoie de prea multă vreme pentru ca Ernest să cadă în dizgraţia totală a profesorilor. Acum se bucura de mai multă libertate decît cunoscuse vreodată în viaţa lui. Mîna grea şi ochiul necruţător al lui Theobald nu mai planau asupra drumurilor sale şi a patului său, şi nu-l mai spionau de pretutindeni; iar pedepsele ce constau în a copia versuri de Virgiliu erau cu totul altceva decît bătăile sălbatice ale lui taică-su. De fapt, copierea în sine era adeseori mai puţin dificilă decît lecţia. Latina şi elina nu aveau în ele nimic care să făgăduiască instinctului său că i-ar aduce pacea la sfîrşitul vieţii; şi mai puţin lăsau ele să se întrezărească speranţa că ar realiza acest lucru într-o epocă mai puţin îndepărtată. Caracterul mort, inerent acestor limbi defuncte, nu fusese

[1] Înţelept ar fi fost, dacă şi-ar fi cunoscut înţelepciunea (lat.).

compensat niciodată în mod artificial, printr-un sistem de răsplăți *bona fide* pentru silință. Existaseră tot soiul de pedepse pentru lipsă de silință, dar nici un fel de mită, plăcută și agreabilă, nu fusese adăugată ca momeală la cîrligul care urma să-l aducă pe calea cea mai bună pentru el.

Realitatea este că plăcerea ce o poți avea învățînd să faci cutare sau cutare lucru îi fusese ascunsă cu consecvență lui Ernest. Lucrurile plăcute nu ne interesează, sau în orice caz prea puțin, și în orice caz, nu pe Ernest. Am venit pe lume nu pentru plăceri, ci pentru datorii. Și plăcerea conținea în însăși esența ei într-o mai mare sau mai mică măsură, păcatul. Dacă făceam ceva ce ne plăcea, noi (sau cel puțin Ernest) trebuia să ne cerem iertare, și să considerăm că sîntem tratați cu foarte multă indulgență dacă nu ni se spunea imediat să ne apucăm de altceva. Cu totul altfel stăteau lucrurile cu ceea ce nu-i plăcea; cu cît mai puțin îi plăcea un lucru, cu atît mai rezonabilă era prezumția că acest lucru este bun și drept. Nu i-a trecut niciodată prin minte că s-ar putea ca tocmai lucrurile plăcute să fie și cele mai corecte, și că obligația de a dovedi că nu sunt corecte le revenea celor care afirmau acest lucru.

Am arătat în repetate rînduri că Ernest era convins de propria lui imoralitate; nu cred să fi existat pînă acum vreun omuleț mai dispus să accepte, fără să protesteze, orice-i spuneau cei ce aveau autoritate asupra lui; sau cel puțin își închipuia că este convins de imoralitatea lui, pentru că nu știa încă nimic de celălalt Ernest, care sălășuia în sinea lui și era mult mai puternic și mai real decît acel Ernest binecunoscut de el. Ernest cel fără glas izbutea să convingă prin impresii neformulate, prea rapide și neîndoielnice ca să poată fi traduse în elemente atît de discutabile cum sînt cuvintele; însă practic vorbind, insista asupra următoarelor puncte:

„Creșterea nu este o treabă atît de simplă și ușoară cum se presupune de obicei. E o muncă grea, prea grea ca să o poată înțelege vreo altă persoană, în afară doar de un băiat în

„Creşterea nu este o treabă atît de simplă şi uşoară cum se presupune de obicei. E o muncă grea, prea grea ca să o poată înţelege vreo altă persoană, în afară doar de un băiat în creştere; necesită atenţie, şi tu nu eşti destul de voinic ca să te ocupi şi de creşterea trupului tău, şi de lecţiile pe care le ai. Şi în afară de asta, latina şi greaca sînt o mare cacialma, cu cît mai bine le cunosc oamenii, cu atît mai antipatice le sînt; oamenii drăguţi, cu care-ţi face plăcere să te împrieteneşti, fie că nu le-au ştiut niciodată, fie au uitat ce au învăţat, de îndată ce li s-a permis; nici unul dintre ei nu s-a mai întors la clasici, cînd n-a mai fost silit să-i citească: prin urmare, operele acestora sînt nişte aiureli, foarte bune pentru timpurile şi ţara lor, dar complet nelalocul lor aici. Şi nu înveţi niciodată nimic, pînă ce nu descoperi că de multă-multă vreme te deranjează necunoşterea acelui lucru; cînd descoperi că ai ocazia să înveţi cutare sau cutare, sau prevezi că vei avea curînd această ocazie, cu cît mai repede îl înveţi, cu atît mai bine, dar pînă atunci, petrece-ţi timpul dezvoltîndu-ţi oasele şi muşchii; acestea îţi vor fi mult mai utile decît latina şi greaca. Şi nici nu vei mai fi vreodată în stare să le dezvolţi, dacă n-o faci acum; pe cînd latina şi greaca pot fi asimilate oricînd de către cei care doresc s-o facă.

Din toate părţile eşti înconjurat de minciuni, care pot să-i păcălească pînă şi pe oamenii aleşi, dacă oamenii aleşi n-ar avea în general o conştiinţă atît de trează; eul de care eşti conştient, eul tău raţional, va crede aceste minciuni şi-ţi va porunci să acţionezi în conformitate cu ele. Acest eu raţional, Ernest, este un pedant, zămislit de pedanţi şi educat într-o atmosferă de pedanterie; eu nu-l voi lăsa să te călăuzească în felul de a te purta deşi, fără îndoială, te va călăuzi în felul de a vorbi timp de mulţi ani de aci înainte. Acum tăticul tău nu mai e aici, ca să te bată; asta e o schimbare în condiţiile existenţei tale, tentaţiei tale, şi ar trebui deci să fie urmată de o schimbare în acţiunile tale. Ascultă-mă pe mine, fiinţa ta adevărată, şi

totul îţi va merge destul de bine, dar dacă vei da ascultare acelei cojі exterioare şi vizibile, care este tatăl tău, am să te sfîşii în bucăţi, pînă în a treia sau a patra generaţie, ca pe un om care l-a urît pe Dumnezeu; pentru că eu, Ernest, sînt Dumnezeul care te-a creat."

Ce îngrozit ar fi fost Ernest, dacă ar fi putut auzi sfaturile pe care le primea; ce consternare s-ar fi produs la Battersby; dar lucrurile nu s-au terminat aici, pentru că acelaşi *alter ego*[1] afurisit îi dădea sfaturi rele cu privire la banii de buzunar şi la alegerea prietenilor; şi, în general, Ernest era atent la sfaturile lui şi le asculta, mult mai mult decît o făcuse Theobald. Drept urmare învăţă foarte puţin, mintea dezvoltîndu-i-se mai încet, iar trupul ceva mai repede decît pînă atunci, şi cînd, peste puţină vreme, acelaşi imbold interior îl împingea în direcţii unde se izbea de obstacole ce-i depăşeau puterile, el adopta – deşi cu teribile mustrări de conştiinţă – calea cea mai apropiată – în împrejurările date – de cea interzisă.

E lesne să ne închipuim că Ernest n-a fost prietenul pe care şi l-au ales cei mai aşezaţi şi mai binecrescuţi dintre tinerii ce studiau pe atunci la Roughborough. Unii dintre băieţii cu comportări ce lăsau de dorit umblau pe la cîrciumi şi beau cam prea multă bere faţă de cît ar fi fost recomandabil la vîrsta lor; e greu de presupus ca glasul acela interior al lui Ernest să-i spus să se întovărăşească cu aceşti tineri; şi totuşi Ernest a făcut-o, la o vîrstă destul de fragedă, şi se întîmpla ca uneori să-i fie îngrozitor de rău din pricina unei cantităţi de bere care n-ar fi avut poate nici un efect asupra unui băiat mai voinic. Glasul interior al lui Ernest interveni, probabil, în acel moment şi-i spuse că această distracţie nu e prea amuzantă, pentru că, într-adevăr, Ernest se lăsă de acest năravi, înainte de a fi pus cu totul stăpînire pe el, şi nu mai căzu niciciînd în ispită din pricina lui; căpătă în schimb un altul, la vîrsta ruşinos de mică de

[1] Celălalt eu (lat.).

Şi tot aşa merseră lucrurile, pînă ce eroul meu împlini paisprezece ani. Dacă pînă atunci nu ajunsese să fie o mică puşlama, în orice caz aparţinea unui grup dubios – între cei cu reputaţie destul de proastă şi cei cu o reputaţie nu prea bună, avînd o oarecare înclinaţie spre prima categorie, numai că în cazul lui nu se putea vorbi de vicii josnice. Lucrurile acestea le deduc pe de o parte din ceea ce mi-a spus Ernest şi pe de altă parte din notele trimise de şcoală şi pe care mi-aduc aminte că Theobald mi le arăta, plîngîndu-se foarte mult. La Roughborough exista o instituţie care se numea *Premiu lunar de sîrguinţă* şi consta în bani; suma maximă ce putea s-o primească un băiat de vîrsta lui Ernest se ridica la patru şilingi şi jumătate; unii băieţi căpătau patru şilingi iar cîţiva mai puţin de şase penny; dar Ernest nu primi niciodată mai mult de doi şilingi şi jumătate şi, de fapt, rareori se ridica peste un şiling şi jumătate. Am impresia că media realizată de ele era cam în jurul unui şiling şi nouă penny, ceea ce însemna prea mult ca să fie clasificat printre băieţii cu adevărat răi, dar prea puţin ca să poată trece în categoria celor buni.

CAPITOLUL XXXII

Acum trebuie să mă întorc la domnişoara Alethea Pontifex, despre care poate am spus prea puţin pînă acum, avînd în vedere marea influenţă ce avea s-o exercite asupra destinului eroului meu.

La moartea tatălui ei, survenită în momentul cînd împlinea treizeci şi doi de ani, se despărţi de surorile ei, cu care nu se înţelegea prea bine, şi veni la Londra. Era hotărîtă, sau cel puţin aşa spunea, să-şi trăiască restul vieţii cît mai fericită cu putinţă şi avea idei mai limpezi decît au în general femeile,

sau, la urma urmei, chiar și bărbații, în privința celei mai bune căi de realizare a acestui lucru.

După cum am mai spus, avea o avere de cinci mii de lire, rămasă din dota maică-si, precum și cincisprezece mii de lire lăsați de tatăl ei. Era singură stăpînă pe ambele sume. Din ele rezulta un venit de circa nouă sute de lire pe an, și întrucît banii erau investiți în bonuri și obligații cît se poate de sigure, nu era cîtuși de puțin îngrijorată în privința venitului ei. Își pusese în gînd să se îmbogățească, așa că-și alcătuise un plan de cheltuieli care implica investiții de circa cinci sute de lire pe an, fiind hotărîtă să pună restul la ciorap. „Dacă fac acest lucru, zicea ea rîzînd, probabil abia o să reușesc să trăiesc o viață ca lumea, în limitele veniturilor mele." Conform acestui plan, își luă un apartament nemobilat într-o casă de pe Gower Street, ale cărei etaje inferioare erau închiriate unor birouri. John Pontifex încercă s-o determine să-și ia o casă singură, însă Alethea îi spuse să-și vadă de treaba lui, în termeni atît de limpezi încît John n-avu încotro și trebui să bată în retragere. Alethea nu-l iubise niciodată și, după acest incident, rupse aproape de tot relațiile cu el.

Fără să umble mult prin societate, izbuti totuși să cunoască majoritatea bărbaților și femeilor care ajunseseră la o poziție însemnată în lumea literară, artistică sau științifică, și era într-adevăr de mirare cît de prețuită îi era opinia, deși ea nu încercase niciodată să se facă remarcată într-un domeniu sau altul. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să scrie, însă ei îi plăcea să-i vadă pe alții scriind, și să-i încurajeze, mai degrabă decît să se manifeste ea personal într-un mod mai activ. Poate că lumea literară o simpatiza tocmai pentru că nu scria.

După cum știa prea bine, eu îi fusesem întotdeauna foarte credincios; ar fi putut să aibă douăzeci de alți pretendenți, dacă ar fi vrut, dar căuta să scape de toți și-și bătea joc de căsătorie într-un stil pe care femeile rareori le adoptă, în afară de cazul cînd au un venit propriu destul de onorabil. În nici un caz însă

nu-şi bătea joc de bărbaţi, aşa cum îşi bătea joc de căsătorie, şi deşi ducea o viaţă în care nici cei mai mari cusurgii nu găseau nimic de reproşat, ea apăra, atît cît se cuvenea, pe reprezentantele sexului ei, condamnate de lume cu cea mai mare asprime.

În materie de religie, cred că era de o libertate de gîndire cum numai rareori pot ajunge cei ce meditează prea puţin asupra acestui obiect. Se ducea la biserică, dar îi displăceau în egală măsură cei care făceau prea mare caz, fie de religie, fie de ateism. Mi-aduc aminte că o dată am auzit-o insistînd pe lîngă un binecunoscut filozof al vremii, astăzi decedat, să scrie mai degrabă un roman decît să-şi continue atacurile împotriva religiei. Această idee nu-i plăcu prea mult filozofului, şi el vorbi pe larg şi cu lux de amănunte despre necesitatea de a demasca în faţa oamenilor stupiditatea lucrurilor în care pretindeau să creadă. Alethea zîmbi şi-i spuse ironic:

– Nu-l au oare pe Moise... şi pe profeţi? Să le asculte aceştia rugile.

Dar uneori i se întîmpla să spună şi cîte o răutate, cu aerul cel mai candid, şi o dată îmi atrase atenţia asupra unei note din carta ei de rugăciuni, unde se povestea de pelerinajul spre Emaus, făcut de cei doi discipoli, şi ce le spusese Hristos: „O, ce lipsiţi de judecată şi curaj sînt cei care cred TOT ce au grăit proorocii" – cuvîntul „tot" fiind scris cu verzale.

Deşi nu prea vorbea cu fratele ei John, păstrase relaţii mai strînse cu Theobald şi cu familia lui, şi cam la doi ani o dată venea să stea cîteva zile la Battersby. Alethea încercase întotdeauna să se ataşeze de Theobald, şi să se alieze cu el, în măsura în care putea face acest lucru (pentru că ei doi erau, ca să zic aşa, iepurii din familie, ceilalţi alcătuind haita dulăilor), dar totul rămase zadarnic. Bănuiesc că principalul motiv pentru care menţinuse relaţiile cu Theobald era dorinţa de a putea veghea măcar cît de cît asupra copiilor lui şi de a le mai da cîte o mînă de ajutor dacă se dovedeau drăguţi.

Pe vremuri, cînd domnişoara Alethea Pontifex venea la Battersby, copiii nu mai sufereau de pe urma bătăilor şi li se mai uşurau lecţiile. Îşi dădea uşor seama ce surmenaţi şi nefericiţi sînt copiii, dar în nici un caz n-ar fi putut bănui sub ce regim de teroare permanentă trăiau. Ştia că atunci nu are posibilitatea de a interveni în mod eficace, şi cu multă înţelepciune se abţinea de la prea multe întrebări indiscrete. Aştepta să vină momentul favorabil pentru a interveni – dacă avea să vină vreodată un asemenea moment – atunci cînd băieţii nu vor mai trăi sub acelaşi acoperiş cu părinţii lor. Pînă la urmă însă luă hotărîrea să nu mai aibă nimic de-a face cu Joey sau Charlotte, dar să-l vadă pe Ernest, atîta cît să-şi poată forma o părere despre firea şi capacitatea lui.

Ernest se afla de un an şi jumătate la Roughborough şi mergea pe paisprezece ani, aşa că acum caracterul lui începuse să prindă un contur mai precis. Mătuşa Alethea nu-l mai văzuse de cîtăva vreme şi, considerînd că dacă vrea să pună în valoare mina pe care o constituia el aceasta era cea mai potrivită ocazie, îşi făcu planul să se ducă la Roughborough, sub un pretext care să i se pară destul de rezonabil lui Theobald şi să-şi studieze cu multă atenţie nepotul, în împrejurări în care ar putea să rămînă cîteva ceasuri singură cu el. Aşa că, în august 1849, tocmai cînd Ernest intra în al patrulea semestru de şcoală, în faţa porţii doctorului Skinner trase o birjă în care se afla domnişoara Pontifex. Ceru şi obţinu permisiunea să-l ia pe Ernest cu dînsa, şi să-i dea o masă la restaurantul *Lebăda*. Îl anunţase pe Ernest printr-o scrisoare de sosirea ei, şi bineînţeles că el o aştepta. N-o mai văzuse de atîta vreme, încît la început se arătă cam sfios, dar firea ei deschisă îl făcu îndată să se simtă la largul lui. Pe Alethea o înduioşau şi o atrăgeau atît de mult copilăria şi tinereţea, încît i se muie îndată inima cînd îl văzu, deşi înfăţişarea lui era mult mai puţin atrăgătoare decît sperase ea. Îl duse la o cofetărie, unde-l tratâ cu tot ce-i dori inima, de îndată ce-l scoase din localul şcolii. Iar Ernest simţi

imediat că se deosebeşte chiar şi de mătuşile dinspre partea mamei, domnişoarele Allaby, cu toate că ele erau blînde şi de treabă. Domnişoarele Allaby erau teribil de sărace; şase penny însemnau pentru ele tot atîta cît cinci şilingi pentru Alethea. Cum puteau ele rivaliza cu o doamnă care, dacă ar fi dorit, ar fi putut să pună la o parte din venitul ei de două ori mai mult decît îşi puteau permite aceste biete femei să cheltuiască? Dacă nu-i dădea nimeni peste nas, băiatul era destul de vorbăreţ din fire, şi Alethea îi dădu ghes să flecărească despre tot ce-i stătea pe inimă în momentul acela. Ernest era întotdeauna înclinat să acorde încredere celor ce se purtau bine cu el; i-au trebuit mulţi ani pînă să ajungă să fie suficient de înţelept şi de prudent în această privinţă – cu toate că uneori mă îndoiesc că va ajunge vreodată să fie suficient de precaut; în scurtă vreme izbuti s-o disocieze complet pe mătuşa lui de tăticu şi mămica, şi de toţi ceilalţi, faţă de care instinctul îi spunea că trebuie să fie totdeauna în gardă. Nici nu bănuia cît de mari şi de importante erau problemele care depindeau de comportarea lui, şi cît de strîns erau legate de propriile sale interese. Poate că dacă ar fi ştiut, şi-ar fi jucat rolul cu mult mai puţin succes.

Mătuşa lui izbuti să-l tragă de limbă, obţinînd mult mai multe elemente cu privire la viaţa de acasă şi de la şcoală decît ar fi vrut tăticu şi mămica să răsufle; dar el habar n-avea de faptul că mătuşa lui ţine să-l descoase. Astfel, Alethea căpătă toate amănuntele cu privire la fericitele seri duminicale, la certurile dintre el şi Joey şi Charlotte. Însă ea se feri să ia partea unuia sau altuia, şi discută despre toate ca şi cum ar fi fost cele mai fireşti lucruri de pe lume. Ca mai toţi elevii, Ernest ştia să-l imite pe doctorul Skinner, şi cînd i se mai dezlegă limba datorită mesei bune şi celor două pahare de vin de Xeres, din care era cît pe-aci să se îmbete, îşi ferici mătuşa dîndu-i cîteva mostre despre comportarea directorului şi vorbi despre el folosind porecla foarte familiară de Sam.

– Sam e un coţcar bătrîn şi infect, zise el.

Aceste vorbe, rostite pe un ton de copil care se umflă în pene, izvorau de fapt din paharele de Xeres, pentru că orice ar fi, doctorul Skinner constituia totuşi, pentru domnişorul Ernest, o realitate în faţa căreia i se făcea într-o clipă inima cît un purice.

Alethea zîmbi, şi-i spuse:

– Nu prea am ce să răspund la toate astea, nu-i aşa?

– Aşa e, răspunse Ernest, şi-şi muşcă limba. Totuşi, ceva mai tîrziu debită o serie de mici formule afectate şi pedante care se vedea bine că nu vin de la el, ci le prinsese din zbor de pe la alţii, socotindu-le a fi de fapt lucruri corecte. Din ele rezulta limpede că încă de la acea vîrstă fragedă, Ernest credea în Ernest, cu o convingere destul de amuzantă, tocmai prin absurditatea ei. Mătuşa lui îl judecă mult prea indulgent, cum era şi normal s-o facă; normal, pentru că aşa era firea ei, şi pentru că ştia prea bine care e sursa acestei pedanterii şi, văzînd că i s-a dezlegat limba, socoti că băiatul a băut destul, aşa că nu-i mai umplu paharul.

De fapt însă, abia după-masă izbuti Ernest s-o cucerească total. Atunci descoperi Alethea că băiatul are, ca şi ea, o puternică pasiune pentru muzica de cea mai bună calitate. Băiatul ştia o mulţime de fragmente de tot felul din operele marilor maeştri, pe care i le fredonă sau i le fluieră. Era aproape de necrezut ca un băiat de vîrsta lui să ştie atîta muzică şi era evident că lucrul se baza pur şi simplu pe instinct, întrucît la Roughborough nimeni nu încuraja cîtuşi de puţin studiile muzicale. Nici un alt băiat din şcoală nu era atît de îndrăgostit de muzică. Ernest spunea că aceste cunoştinţe muzicale le-a căpătat datorită organistului de la biserica Sfîntul Michael, care exersa uneori după-amiaza în zilele de lucru. Ernest auzise sunetele tunătoare ale orgii, cînd trecea prin faţa bisericii şi, furişîndu-se înăuntru, se strecurase pînă sus, la orgă. Cu timpul, muzicantul se deprinsese să-l socoată musafir obişnuit, şi se împrietenise cu el.

Asta o convinsese pe Alethea că băiatul merită să-şi dea cineva osteneală cu el. „Lui îi place muzica cea mai bună, gîndi ea, şi în schimb nu-i place cîtuşi de puţin doctorul Skinner. Iată un început foarte frumos." Cînd îl trimise la culcare, în seara aceea, cu o liră în buzunar (el nu sperase să capete decît 5 şilingi) Alethea îşi spuse că a obţinut mai mult decît contravaloarea banilor cheltuiţi cu el.

CAPITOLUL XXXIII

A doua zi, domnişoara Pontifex se întoarse la Londra. Nu se gîndea decît la nepoţelul ei şi la felul cum ar putea să-i fie mai utilă.

Înţelese că pentru a-i face vreun serviciu real, ar fi fost necesar să i se dedice aproape cu totul; de fapt ar fi trebuit să renunţe să mai stea la Londra, sau în orice caz pentru multă vreme şi să locuiască la Roughborough unde să-l poată vedea în permanenţă. Era o chestiune serioasă; trăise la Londra în ultimii doisprezece ani şi, firește, perspectiva unui orăşel de provincie ca Roughborough nu-i prea surîdea. Era oare prudent din partea ei să facă o asemenea încercare? Nu trebuie fiecare dintre noi să ne mulţumim cu soarta ce ne-a fost hărăzită în lumea asta? Poate cineva să facă mai mult pentru un altul decît să-i lase un testament în favoarea lui şi apoi să moară? N-ar trebui ca fiecare să-şi vadă de propria lui fericire, şi în lume n-ar merge totul mai bine dacă fiecare s-ar ocupa de treburile lui şi i-ar lăsa pe ceilalţi să-şi vadă de-ale lor? Viaţa nu este o cursă de măgari, în care fiecare trebuie să încalece măgarul vecinului şi în care cel ce ajunge ultimul cîştigă; şi e mult de cînd psalmistul a formulat rezultatul unei experienţe curente, declarînd că nici un om nu-şi poate salva fratele, şi nici nu

poate cădea la vreo înțelegere cu Dumnezeu pentru el, nu-i poate răscumpăra sufletul cu nici un preț, așa că ar fi mai bine să nu se amestece.

Toate aceste motive întemeiate și încă multe altele le invocă pentru a abandona ideea de a se ocupa de nepotul ei, însă împotriva lor pleda dragostea femeii pentru copii, ca și dorința de a găsi pe cineva din generația tînără a familiei ei de care să se atașeze cu multă afecțiune și care să-i răspundă în același fel.

Și în afară de toate astea dorea să găsească pe cineva căruia să-i lase banii moștenire; n-avea de gînd să-i lase unor oameni pe care nu-i cunoștea, numai pentru că erau fiii și fiicele fraților și surorilor ei pe care niciodată nu i-a iubit. Cunoștea foarte bine puterea și valoarea banilor, și mai știa și că în fiecare an mulți oameni demni de a fi iubiți suferă și mor din pricina lipsei de bani; era greu de presupus ca ea să testeze această avere fără să se asigure că moștenitorii sînt niște oameni cinstiți, agreabili și mai mult sau mai puțin sărmani. Voia să lase averea celor care aveau cele mai multe șanse de a o folosi într-un mod agreabil și înțelept și, în consecință, care aveau cele mai multe șanse de a fi făcuți fericiți; dacă putea găsi o asemenea ființă printre nepoții și nepoatele ei, cu atît mai bine; merita să-și dea oricîtă osteneală ca să stabilească dacă acest lucru era sau nu cu putință; dacă nu izbutea n-avea încotro și trebuia să-și găsească un moștenitor care nu-i era rudă de sînge.

– Bineînțeles, mi-a spus ea în repetate rînduri, pînă la urmă tot am să fac cine știe ce prostie. Am să aleg vreo javră de filfizon arătos și spilcuit, cu niște maniere elegante care mă vor induce în eroare; și el o să se apuce să facă picturi academiste sau o să scrie la ziarul *Times*, sau o să se apuce de alte fapte tot atît de urîcioase, chiar în clipa cînd am să-mi dau duhul.

Deocamdată, însă, nu-și făcuse nici un fel de testament, și ăsta era unul din cele cîteva lucruri care o necăjeau. Sînt convins că mi-ar fi lăsat cea mai mare parte din banii de care

dispunea, dacă n-aş fi împiedicat-o. Tatăl meu mi-a asigurat o situaţie materială destul de bună şi, întrucît am dus întotdeauna o viaţă foarte simplă, n-am avut niciodată griji în privinţa banilor; în afară de asta am dorit întotdeauna să nu dau ocazie să se bîrfească pe socoteala mea; prin urmare ea ştia foarte bine că a face un testament în favoarea mea era cel mai sigur mijloc de slăbi legăturile dintre noi, bineînţeles în cazul cînd aş fi ştiut; însă nu aveam nimic împotrivă să-mi vorbească de alegerea unui moştenitor, atîta vreme cît se înţelegea de la sine că nu voi fi eu acela.

Se convinsese că Ernest posedă destule calităţi pentru a fi ispitită să-l aleagă pe el; dar abia după ce reflectă timp de mai multe zile, ajunse la o concluzie definitivă, cu toate că acest lucru implica o schimbare radicală a modului ei de viaţă. Fără îndoială că i-au trebuit cîteva zile bune de gîndire, şi că nu s-a hotărît imediat, dar din momentul cînd a început să-mi vorbească despre această chestiune, am ghicit cum au să sfîrşească lucrurile.

Aşadar Alethea urma să-şi ia o casă la Roughborough şi să se stabilească acolo pentru doi ani. Însă, ca o soluţie de compromis, şi recunoscînd justeţea unora dintre obiecţiile mele, ea aranjă totodată să-şi păstreze locuinţa din Gower Street şi să vină la Londra o săptămînă pe lună; şi, bineînţeles, avea să părăsească locuinţa din Roughborough pe tot timpul vacanţelor. După doi ani, acest aranjament urma să se încheie, dacă nu cumva se dovedea a fi o soluţie foarte bună. În acest timp, putea în orice caz să-şi facă o părere precisă despre caracterul băiatului, acţionînd apoi după cum vor dicta împrejurările.

Invocă pretextul că doctorul ar fi sfătuit-o să petreacă neapărat un an sau doi la ţară, după ce toată viaţa trăise în atmosfera londoneză, şi-i recomandase localitatea Roughborough pentru aerul său curat, şi fiindcă era uşor să ajungă de acolo la Londra şi înapoi – deoarece între timp se

construise o cale ferată ce stabilea legătura cu capitala. Alethea avea mare grijă să nu-i dea nici fratelui şi nici cumnatei ei vreun motiv de a se plînge, dacă cumva, cunoscîndu-şi mai bine nepotul, ar ajunge la concluzia că nu se poate împăca cu el; iar pe de altă parte, n-ar fi vrut să trezească în mintea băiatului nici un fel de speranţe deşarte.

După ce stabilise precis tot planul, îi scrise lui Theobald că aré de gînd să-şi ia o casă la Roughborough, începînd din douăzeci şi nouă septembrie, ziua mutărilor, şi pomeni, ca din întîmplare, că una din atracţiile acestui tîrg o să fie şi prezenţa nepotului ei la şcoala locală; îşi exprima totodată speranţa că-l va vedea mai des decît pînă acum.

Theobald şi Cristina ştiau cît de mult iubea Alethea Londra şi li se păru tare ciudat că doreşte să se mute la Roughborough, dar nu bănuiau că se duce acolo numai şi numai din pricina nepotului. Cît despre intenţia ei de a-l alege ca moştenitor pe Ernest, nici măcar nu le trecu prin cap. Dacă şi-ar fi închipuit cumva una ca asta, gelozia le-ar fi fost stîrnită în aşa hal, încît am impresia că ar fi rugat-o să se ducă să stea în altă parte. Dar Alethea era cu vreo doi-trei ani mai mică decît Theobald; mai avea cîţiva ani pînă să împlinească vîrsta de cincizeci şi putea foarte bine să mai trăiască pînă la optzeci şi cinci sau chiar nouăzeci de ani. Prin urmare, banii ei erau o chestiune de care nu merita să te preocupi şi, ca atare, fratele şi cumnata alungaseră, ca să zic aşa, acest lucru din mintea lor, ca un judecător care respinge plîngerea cuiva, punîndu-l să plătească cheltuieli de judecată; presupuneau însă că, dacă prin absurd i se întîmplă ceva Aletheii, atîta vreme cît mai erau ei în viaţă, averea avea să le revină în mod firesc lor.

Perspectiva ca Alethea să se vadă mai des cu Ernest era o chestiune serioasă. Cristina adulmecă de departe o primejdie, aşa cum i se întîmpla de altfel adesea. Alethea era roaba celor lumeşti – atît cît putea să fie o soră a lui Theobald. În scrisoarea către Theobald, Alethea spusese că ştie cît de mult

trebuie să-l preocupe pe el şi pe Cristina grijile privitoare la fericirea băiatului. Aletheii i se păruse că scriindu-le acest lucru le-a făcut un compliment, însă Cristina ar fi dorit ceva mai amabil şi mai convingător.

– De unde poate să ştie Alethea cît de mult ne gîndim noi la scumpul nostru băiat? exclamase ea, cînd Theobald îi arătase scrisoarea surorii lui. Dragul meu, cred că Alethea ar înţelege mai bine aceste lucruri, dacă ar avea şi ea copii.

Ceea ce ar fi satisfăcut-o pe Cristina, ar fi fost să i se spună că nu mai existaseră pînă atunci părinţi care să poată fi asemuiţi cu Theobald şi cu ea. Nu se simţea deloc la largul ei, gîndindu-se că ar putea să se stabilească vreo alianţă de un fel sau altul între mătuşă şi nepot, dat fiind că nici ea nici Theobald nu doreau ca Ernest să aibe vreun aliat; Joey îi Charlotte îi erau deajuns. Atît, şi nimic mai mult. Dar dacă Alethea voia să se ducă şi să stea la Roughborough, ei nu prea aveau cum s-o împiedice, aşa că trebuiau mai degrabă să profite din plin de acest fapt.

Peste cîteva săptămîni Alethea se hotărî într-adevăr să plece la Roughborough. Găsi o casă cu un teren vast şi cu o grădiniţă foarte drăguţă, care-i convenea de minune. „Cel puţin, îşi spuse ea, am să am ouă proaspete şi flori." Ba chiar îşi puse întrebarea dacă n-ar fi bine să ţină şi o vacă; dar pînă la urmă renunţă. Mobilă din nou toate încăperile, fără să ia nimic din Gower Street, şi de ziua mutărilor – locuinţa fiind liberă cînd o închiriase – se afla instalată confortabil şi începuse să se simtă ca acasă.

Unul din primele planuri ale domnişoarei Pontifex a fost să poftească vreo doisprezece dintre băieţii cei mai deştepţi şi mai manieraţi să ia micul dejun cu ea. Din strana unde se afla în biserică, putea vedea chipurile băieţilor din clasele mai mari, şi curînd stabili în mintea ei care ar fi cei mai indicaţi pentru a-i cultiva. Şezînd în faţa băieţilor la biserică şi cîntărindu-i cu ochii ei ageri, pe sub voal, după toate criteriile feminine,

domnişoara Pontifex ajunse la o concluzie mai exactă cu privire la cei mai mulţi din cei supuşi examinării decît izbutise s-o facă vreodată doctorul Skinner. Se îndrăgosti de unul din băieţi, numai pentru felul cum îl văzu că-şi pune mănuşile.

După cum am mai spus, domnişoara Pontifex puse mîna pe vreo cîţiva dintre aceşti tineri, prin intermediul lui Ernest, şi-i hrăni foarte bine. Nici un băiat nu poate rezista unor mîncăruri bune, oferite de o femeie amabilă şi destul de frumoasă încă. În privinţa asta băieţii sînt ca nişte căţeluşi drăguţi – cum le dai un os, cum te îndrăgesc. Alethea mai folosi şi toate celelalte mici artificii cu care socotea că ar putea să le atragă simpatiile şi, totodată, sprijinul lor pentru educaţia nepotului. Descoperi că clubul rugbiştilor avea oarecari dificultăţi financiare şi, pe loc, le avansă suma de o jumătate de liră, pentru a le face faţă. Băieţii n-aveau nici o şansă de a-i rezista, îi doborî rînd pe rînd, la fel de uşor de parcă ar fi fost nişte fazani aşezaţi pe beţişoarele din volieră. Dar nici ea nu scăpă prea uşor, pentru că, după cum îmi scria, cel puţin cinci sau şase dintre ei îi cuceriră inima. „Ce drăguţi sînt, şi dacă mă crezi, ei ştiu mult mai multe decît cei care pretind că le predau învăţătură" îmi scria.

Cred că în ultima vreme s-a auzit frecvent afirmaţia că cei tineri şi frumoşi sînt de fapt oamenii cu adevărat bătrîni şi plini de experienţă, întrucît numai ei dispun de o memorie vie, care să-i călăuzească. S-a spus adeseori că „adevăratul farmec al tinereţii constă în avantajul ce-l are asupra vîrstei, în ceea ce priveşte experienţa; cînd aceasta a dat greş dintr-un motiv sau altul, sau a fost prost aplicată, farmecul s-a destrămat. Cînd spunem că îmbătrînim, ar trebui mai degrabă să spunem că ne înnoim sau că întinerim, şi că suferim de lipsă de experienţă; de fapt încercăm să facem lucruri pe care nu le-am mai făcut pînă atunci şi greşim din ce în ce mai rău, pînă ce, în ultimă instanţă, ne împotmolim în neputinţa totală a morţii."

Domnişoara Pontifex murise cu mulţi ani înainte de a se fi scris pasajul de mai sus, dar ajunsese, în mod independent, cam la aceeaşi concluzie.

A început, deci, prin a-i cîştiga de partea ei pe băieţi. Pe doctorul Skinner îl jucă pe degete şi mai uşor. Bineînţeles, doctorul Skinner veni în vizită împreună cu soţia la domnişoara Pontifex, curînd după instalarea acesteia în localitate. Alethea îl învîrti cum nu se poate mai bine şi obţinu de la el făgăduiala de a-i aduce manuscrisul uneia din poeziile lui minore (pentru că doctorul Skinner avea reputaţia bine stabilită a unuia dintre cei mai facili şi eleganţi dintre poeţii noştri minori) cu ocazia primei lui vizite viitoare. Alethea nu-i uită nici pe ceilalţi profesori cu soţiile lor. Nu cruţa nici un efort ca să li se facă agreabilă şi izbuti cum nu se poate mai bine, oriunde se ducea; de fapt, cînd o femeie îşi dă oarecare osteneală în această privinţă, rareori se întîmplă să nu reuşească.

CAPITOLUL XXXIV

Domnişoara Pontifex descoperi curînd că lui Ernest nu-i plac jocurile şi sporturile, dar totodată văzu şi că nu prea avea motive să-i placă. Era bine clădit, însă, lucru extraordinar, nu avea nici un pic de forţă fizică. O căpătă în mare măsură ulterior, în viaţă, dar asta se întîmplă mult mai tîrziu decît la ceilalţi băieţi, şi în epoca la care mă refer era aproape un schelet. Avea nevoie de ceva care să-i dezvolte braţele şi pieptul, fără să-l facă să sufere fizicește, aşa cum era cazul cu jocurile şi sporturile de la şcoală. Alethea se preocupă încă de la început să suplinească această lipsă printr-un mijloc care totodată să-i aducă lui Ernest şi oarecare plăcere în viaţă. De fapt asta era principala ei grijă. Canotajul ar fi corespuns din

plin acestui scop dar, din nefericire, pe la Roughborough nu trecea un rîu.

Indiferent ce mijloc ar fi găsit, trebuia să fie ceva care să-i placă lui Ernest, tot atît de mult cît le plăceau celorlalți băieți cricket-ul sau rugby-ul; și mai trebuia să creadă el că a fost de fapt dorința lui; nu era prea ușor să găsească un lucru potrivit, dar nu după multă vreme îi veni în minte că ar putea să se folosească de dragostea lui pentru muzică. Așa că într-o zi cînd Ernest își petrecea după-amiaza la ea, Alethea îl întrebă dacă n-ar i-ar face plăcere să-i cumpere o orgă, la care să cînte. Bineînțeles că băiatul fu de acord, și atunci mătușa începu să-i vorbească despre bunicul ei, și despre orgile construite de acesta. Băiatului nici prin gînd nu-i trecuse vreodată că ar putea să-și construiască o orgă, dar cînd înțelese din spusele mătușii că nu e ceva imposibil, mușcă din momeala întinsă – mai iute chiar decît ar fi sperat ea – și-și exprimă dorința de a învăța să lucreze cu ferestrăul și rindeaua, ca să poată fabrica deîndată tuburile de lemn.

Domnișoara Pontifex se felicita pentru ideea ei, spunîndu-și că n-ar fi putut găsi ceva mai potrivit, și chiar îi plăcu perspectiva ca el să învețe măcar într-o oarecare măsură meseria de dulgher, pentru că o impresiona, poate oarecum prostește, înțelepciunea obiceiului german, de a da fiecărui băiat deprinderea unei meserii manuale.

Iată ce-mi scrise în această privință: „Profesiunile intelectuale sînt foarte bune, în felul lor, pentru cei care au relații și mijloace, precum și capital, dar altfel sînt niște podoabe inutile. Cîți oameni nu cunoaștem, și tu și eu, înzestrați cu talent, silință, un bun simț extraordinar, cinste, în sfîrșit cu toate calitățile ce ar trebui să le asigure succesul și care așteapă ani de zile și speră, fără pic de justificare, să capete o lucrare ce întîrzie mereu să se ivească, și pînă la urmă nu vine niciodată? Dar cum ar putea să vină această lucrare altora decît celor care se nasc cu capital, sau se căsătoresc,

pentru a-l căpăta? Tatăl şi mama lui Ernest nu-l au, şi dacă l-ar avea nu l-ar folosi. Bănuiesc că o să-l facă preot sau cel puţin o să se străduiască să-l facă – poate că ar fi de altfel cel mai bun lucru, deoarece cu banii lăsaţi de bunicul lui o să-şi poată cumpăra o parohie; dar n-avem de unde să ştim dacă băiatului o să-i surîdă această idee cînd o veni vremea, şi după cîte îmi dau seama n-ar fi imposibil să ţină morţiş să se ducă pe terenurile virgine din America, aşa cum fac astăzi atîţia alţi tineri..."

În orice caz, băiatului o să-i placă să construiască o orgă, ceea ce n-avea să-i strice, în nici un caz, şi cu cît mai curînd se apuca de treabă, cu atît mai bine.

Alethea se gîndi că pentru a-şi cruţa oarecari neplăceri mai tîrziu, ar fi bine să-şi informeze fratele şi cumnata de planul ei. „Nu sînt prea convinsă, le scrise ea, că doctorul Skinner o să încuviinţeze din toată inima încercarea mea de a introduce construcţia orgilor în planul de învăţămînt al şcolii din Roughborough, dar am să văd ce pot face cu el, pentru că mi-am pus în gînd să am o orgă făcută de Ernest, cu mîinile lui, la care-să poată cînta cît vrea, atîta vreme cît orga va rămîne la mine în casă, şi pe care i-o voi împrumuta definitiv cînd o avea casa lui, dar pentru moment va fi proprietatea mea, întrucît am intenţia s-o plătesc." Introduse această propoziţie pentru a-i arăta lui Theobald şi Cristinei că n-o să trebuiască să scoată nici un ban din pungă, pentru realizarea scopului respectiv.

Dacă Alethea ar fi fost la fel de săracă cum erau domnişoarele Allaby, cititorul îşi poate uşor închipui ce răspuns ar fi dat la această propunere tăticul şi mămica lui Ernest; dar pe de altă parte, dacă ea ar fi fost la fel de săracă cum erau ele, nici n-ar fi făcut vreodată această propunere. Lui Theobald şi Cristina nu le plăcea deloc perspectiva ca Ernest să intre din ce în ce mai mult în graţiile mătuşii, dar pe de altă parte era totuşi mult mai bine să se întîmple aşa, decît ca Alethea să ajungă din nou în tabăra familiei lui John Pontifex. Theobald zicea că ezită doar pentru ca nu cumva mai tîrziu, în viaţă, băiatul să ajungă într-o

companie de proastă calitate, dacă i se stimulează gustul pentru muzică – lucru care nu fusese niciodată pe placul lui Theobald. El observase cu regret că Ernest manifestase deja o puternică tendinţă de a se întovărăşi cu oamenii de proastă calitate şi s-ar fi putut ca el să lege prietenie cu unele elemente capabile de a-i corupe nevinovăţia. Cristina se cutremurase la această idee, dar după ce amîndoi îşi vînturară destul scrupulele, simţiră (şi cînd oamenii încep să „simtă", întotdeauna ajung pînă la urmă să adopte ceea ce li se pare a fi o cale mai lumească), că dacă se împotrivesc propunerii Aletheii, pot să dăuneze viitorului băiatului într-o măsură mai mare decît aveau dreptul s-o facă. Aşadar se învoiră, însă nu cu prea multă bucurie.

După o vreme, totuşi, Cristina se mai deprinse cu ideea, şi atunci îi veniră în minte argumente care o făceau să se arunce, cu o pasiune ce-i era caracteristică, în sprijinul acestei iniţiative. Dacă domnişoara Pontifex ar fi fost un pachet de acţiuni ale unei societăţi de căi ferate, s-ar fi putut spune despre ea că timp de cîteva zile înregistrară un curs extrem de ridicat la bursa de la Battersby; prea mult nu putea să dureze acest curs favorabil, pentru că aşa ceva nu se întîmplă niciodată, dar în orice caz o vreme acţiunile ei crescură. Gîndurile Cristinei se îndreptară către acest obiect pe care-l reprezenta orga; avea impresia că l-a făcut cu mîinile ei; în toată Anglia n-avea să mai existe altă orgă care să rivalizeze cu asta în îmbinarea forţei cu dulceaţa. Parcă-l şi auzea pe celebrul doctor Walmisley de la Cambridge, luînd-o drept o creaţie a reverendului Smith. De fapt, acest instrument va reveni fără îndoială bisericii de la Battersby, care avea nevoie de o orgă, pentru că ar fi fost o prostie nemaipomenită, ca Alethea să dorească s-o păstreze, iar Ernest nu va avea casa lui încă atîţia ani de aci încolo, şi nici în casa parohială nu putea s-o ţină. A, nu ! Singurul loc indicat pentru orgă era biserica din Battersby.

Bineînţeles, era cazul s-o inaugureze printr-o ceremonie grandioasă, la care avea să vină şi episcopul, şi poate chiar

tînărul Figgins le-ar fi făcut o vizită cu această ocazie – trebuia să-l întrebe pe Ernest dacă tînărul Figgins mai e la Roughborough – ba chiar ar fi putut să-l convingă şi pe bunicul lui, lordul Lonsford, să asiste. Şi atunci, lordul Lonsford şi episcopul, şi toţi ceilalţi aveau să-i facă complimente, şi doctorul Wesley, sau doctorul Walmisley, care urma să susţină partea muzicală (la urma urmei îi era indiferent care din ei) avea să-i spună: „Scumpă doamnă Pontifex, în viaţa mea n-am cîntat pe un instrument atît de minunat". Şi atunci ea o să-i acorde unul din zîmbetele ei cele mai dulci şi o să-i spună că se teme că vrea s-o flateze, iar el o să răspundă printr-o remarcă amabilă şi graţioasă, cu privire la oamenii remarcabili (în momentul de faţă omul remarcabil fiind Ernest), care au întotdeauna o femeie remarcabilă drept mamă – şi aşa mai departe. Avantajul de a-ţi aduce singur laude este că poţi să le aşezi în straturi cu mistria, şi exact acolo unde ţi se pare că e locul cel mai potrivit.

Theobald îi scrise lui Ernest o scrisoare scurtă şi morocănoasă, apropo de intenţiile lui în această chestiune.

„N-aş vrea să mă angajez, îi scria el, exprimîndu-şi părerea dacă o să iasă sau nu ceva din toată povestea asta; totul va depinde numai şi numai de propriile tale strădanii; tu te-ai bucurat şi pînă acum de o serie de avantaje excepţionale şi buna ta mătuşă se arată pe deplin doritoare să se împrietenească cu tine, dar trebuie să-i dai dovezi mai mari de stabilitate şi statornicie a caracterului decît pînă acum, pentru ca această chestiune a orgii să nu ajungă, pînă la urmă, să fie o nouă dezamăgire.

Trebuie să insist asupra următoarelor puncte: în primul rînd ca această nouă ocupaţie să nu-ţi distragă atenţia de la studiile tale de latină şi greacă („Nu sînt şi niciodată n-au fost ale mele" îşi spuse Ernest) şi în al doilea rînd că nu-ţi voi permite să-mi umpli casa cu mirosul acela urît de clei, sau cu talaş şi

rumeguș, dacă ai de gînd să lucrezi vreo parte a orgii în timpul vacanței."

Ernest era încă prea tînăr ca să-și dea seama ce antipatică scrisoare primise. Credea că aluziile conținute în text sînt perfect îndreptățite. Știa că în ceea ce privește perseverența lăsase tare mult de dorit. Unele lucruri îi plăceau o vreme, și apoi descoperea că nu-i mai plac – ceea ce era cît se poate de urît. Scrisoarea lui taică-su îi aduse un nou acces de melancolie legată de nemernicia lui, dar gîndul la orgă îl consolă și n-avea nici o îndoială că măcar de data asta se prezenta o ocazie de a se ocupa cu seriozitate de un lucru fără să se plictisească.

Înțelegerea era să nu înceapă lucrul la orgă pînă ce nu trece vacanța de Crăciun, iar pînă atunci Ernest urma să facă puțină tîmplărie simplă, ca să deprindă folosirea uneltelor. Domnișoara Pontifex puse să se instaleze o masă de dulgher într-o dependință a propriei ei case și se învoi cu cel mai respectabil dulgher din Roughborough ca una din calfele lui să vină de două ori pe săptămînă pentru un ceas-două și să-l învețe pe Ernest primele noțiuni; apoi descoperi că dorește să i se facă cutare sau cutare lucrare măruntă și-l angajă pe Ernest să i-o execute, plănuindu-i cît se poate de bine, și totodată procurîndu-i unelte și materiale. Domnișoara Pontifex nu-i dădu niciodată nici cel mai mic sfat, și nici nu-i spuse că totul depinde numai și numai de propriile lui eforturi; în schimb, îl săruta adeseori, și cînd venea în atelier juca într-un mod atît de iscusit rolul unei persoane care se interesează de ceea ce se petrece acolo încît pînă la urmă începu s-o intereseze de-a binelea.

Care băiat n-ar fi prins dragoste de orice fel de muncă dacă se bucura de atîta ajutor? Tuturor băieților le place să fabrice sau să meșteșugărească ceva; efortul fizic al mînuirii ferăstrăului, rindelei și ciocanului se dovedi a fi exact ceea ce dorise mătușa lui să găsească: un lucru care să-i solicite participarea fizică, fără prea multă oboseală și care totodată să-l distreze;

cînd faţa gălbejită a lui Ernest începea să se îmbujoreze din pricina muncii, iar ochii îi scînteiau de plăcere, arăta cu totul altfel decît băieţelul pe care îl luase mătuşa în grijă doar cu cîteva luni mai înainte; glasul lui interior nu-i spunea că e vorba de un lucru înşelător şi fără noimă, cum se întîmplase în legătură cu latina şi greaca. Fabricarea scaunelor şi sertarelor i se părea un scop pentru care merita să trăieşti, iar pentru după Crăciun se contura perspectiva orgii, care-i stăruia în minte ca o obsesie.

Mătuşa îl lăsa să-şi invite prieteni şi-l îndemna să-i aducă tocmai pe aceia pe care spiritul ei ager îi socotea cei mai vrednici. Se îngrijea şi de aspectul exterior al lui Ernest, transformîndu-l într-un băiat elegant, ferindu-se însă de a-i ţine vreodată predici. Făcu într-adevăr minuni în timpul scurt ce-l avu la dispoziţie şi, cred că dacă ea ar fi trăit mai mult, eroul meu n-ar fi ajuns niciodată în umbra acelui nor ce i-a întunecat atît de tragic tinereţea; din nefericire însă pentru el, această rază de soare era prea fierbinte şi prea strălucitoare ca să dureze, şi el mai avea să treacă prin multe furtuni pînă să ajungă într-un tîrziu la fericirea deplină. Pentru moment însă era extrem de fericit şi mătuşa lui era încîntată şi recunoscătoare că-l vede astfel, bucurîndu-se de ameliorarea ce o observa la el, precum şi de afecţiunea nestăvilită ce şi-o cîştigase ea. Din zi în zi îl îndrăgea mai mult, în ciuda numeroaselor lui defecte şi a zăpăcelii lui aproape de necrezut. Poate tocmai din pricina acestor lucruri Alethea văzu cît de multă nevoie avea de ea; în orice caz, indiferent de cauză, i se întări hotărîrea de a-i ţine loc şi de mamă şi de tată şi de a găsi în el un fiu mai degrabă decît un nepot. Dar deocamdată testamentul tot nu şi-l făcu.

CAPITOLUL XXXV

Totul a mers bine în prima parte a semestrului următor. Domnişoara Pontifex şi-a petrecut mai toată vacanţa la Londra, iar eu am întîlnit-o şi la Roughborough, unde am petrecut cîteva zile, locuind la hotelul *Lebăda*. Am auzit o mulţime de lucruri despre finul meu, care însă de fapt mă interesa mult mai puţin decît pretindeam. Pe vremea aceea mă preocupa teatrul mai mult decît orice altceva; îl socoteam mai degrabă o pacoste, din moment ce absoarbe în aşa măsură atenţia mătuşii lui, şi o ţine atîta vreme departe de Londra. Începuse să construiască orga şi făcu progrese substanţiale în primele două luni ale semestrului. Era fericit cum nu mai fusese niciodată înainte şi lua urcuşul în piept. Cei mai buni băieţi începuseră să-i acorde atenţie din pricina mătuşii lui, şi el nu se mai întovărăşea cu cei care-l atrăgeau la rele.

Dar oricît de mult făcuse domnişoara Pontifex, nu putea să anihileze dintr-o dată efectul ce-l avusese asupra băiatului mediul de la Battersby. Cu toate că Ernest se temea de taică-su şi nu-l putea suferi (e drept că el nu-şi dădea bine seama de intensitatea acestor resentimente) prinsese foarte multe de la Theobald; dacă acesta ar fi fost mai bun cu Ernest, l-ar fi modelat întru totul după chipul şi asemănarea lui, şi foarte curînd l-ar fi transformat într-un mic pedant ipocrit ca oricare altul.

Din fericire, băiatul moştenise firea maică-si; cînd nu era speriată, şi cînd nu apărea la orizont nimic care să constituie un obstacol pentru vreun capriciu cît de mic al soţului ei, era o femeie de treabă şi amabilă. Dacă n-ar fi un lucru atît de îngrozitor de spus despre cineva, aş spune că era bine intenţionată.

Ernest mai moştenise de la maică-sa şi pasiunea de a clădi castele de nisip, precum şi vanitatea – presupunînd că aşa

trebuie să denumim această latură a caracterului. Şi-i plăcea foarte mult să facă pe grozavul şi, dacă izbutea să atragă atenţia oamenilor, puţin îi păsa cine erau aceşti oameni sau prin ce mijloace a reuşit să le atragă atenţia. Ca un adevărat papagal, prindea toate vorbele auzite de la oamenii mari, ceea ce i se părea foarte corect, şi le plasa, cînd era şi cînd nu era cazul, ca şi cum ar fi fost ale lui.

Domnişoara Pontifex era destul de matură şi de înţeleaptă ca să ştie că pe această cale încep să se dezvolte în general chiar şi oamenii de seamă; receptivitatea lui, precum şi capacitatea de a reproduce o încîntau mult mai mult decît o alarmau lucrurile pe care le prindea şi le reproducea.

Alethea vedea că Ernest este foarte ataşat de ea, şi avea mai multă încredere în acest sentiment, decît în orice alt lucru. Vedea de asemenea că în fond nu e mult prea încrezut şi că accesele lui de umilinţă sînt tot atît de intense ca şi perioadele de exaltare. Caracterul lui impulsiv şi încrederea deplină în oricine-i zîmbea agreabil sau nu se purta prea rău cu el o îngrijorau mult mai tare decît toate celelalte trăsături ale firii lui; vedea limpede că Ernest va suferi de multe ori – şi chiar foarte des – crunte dezamăgiri înainte de a învăţa să deosebească la timp prietenul de duşman. Tocmai fiindcă şi-a dat seama de acest lucru, acţionă aşa cum vom vedea, atunci cînd sosi momentul – peste destul de puţină vreme.

Avea o sănătate în general excelentă şi nu fusese niciodată grav bolnavă. Dar în 1850, într-o dimineaţă din preajma Paştelui, se trezi într-o stare foarte proastă. De cîtva timp se vorbea că ar bîntui o epidemie în regiune, însă pe atunci măsurile ce trebuiau luate pentru ca boala să nu se întindă nu erau înţelese atît de bine ca astăzi, şi nimeni nu făcea nimic. Peste cîteva zile se văzu bine că domnişoara Pontifex s-a îmbolnăvit de febră tifoidă şi că boala are o formă gravă. Atunci trimise la Londra un emisar, cerîndu-i să nu se întoarcă fără avocat şi fără mine.

Sosirăm amîndoi, chiar în după-amiaza acelei zile, şi o găsirăm într-o stare relativ bună, fără febră prea mare; ba chiar voioşia cu care ne primi nu ne dădu deloc impresia că ar fi în primejdie. Îşi exprimase imediat intenţiile, care, după cum mă şi aşteptam, se refereau la nepot, şi repetă în esenţă ceea ce am mai spus că alcătuia principala sursă de îngrijorare în legătură cu el. Apoi mă rugă din suflet, în virtutea îndelungatei şi bunei noastre prietenii şi subliniind brusca primejdie ce se abătuse asupra ei precum şi neputinţa de a o îndepărta, să întreprind ceea ce, după cum îşi dădea bine seama, urma să fie o sarcină neplăcută şi supărătoare, dacă va muri.

Voia să-mi lase mie, de formă, cea mai mare parte a averii, dar în realitate o destina nepotului ei; era vorba ca eu să i-o păstrez, pînă ce va împlini vîrsta de douăzeci şi opt de ani, însă nici el şi nici altcineva – în afară de avocat şi de mine – nu trebuia să ştie acest lucru. Din averea ei avea să împartă cinci mii de lire între alţi moştenitori, iar cincisprezece mii de lire îi lăsa lui Ernest. Datorită dobînzilor, atunci cînd băiatul va împlini douăzeci şi opt de ani, această sumă avea să ajungă la treizeci de mii de lire.

– Vinde efecte şi bonurile de tezaur în care se află acum investiţi banii, îmi zise ea, şi cumpără cu ei acţiuni ale Societăţii Midland. N-are decît să facă şi greşeli cu banii lăsaţi de bunicul lui, continuă ea. Eu nu sînt înzestrată cu darul profetic, dar chiar aşa, nefiind profet, pot uşor să-mi dau seama că băiatul ăsta are nevoie de încă mulţi ani că să ajungă să vadă lucrurile în aceeaşi lumină ca cei din jur. N-o să capete nici un ajutor de la taică-su şi de la maică-sa, care n-o să-i ierte niciodată norocul, dacă i-aş lăsa direct banii; se prea poate să mă înşel, dar cred că va trebui să piardă mare parte din ceea ce posedă, înainte de a şti cum să păstreze ceea ce capătă de la mine.

În cazul cînd băiatul s-ar ruina total, înainte de a ajunge la vîrsta de douăzeci şi opt de ani, banii rămîneau ai mei, dar

Alethea îmi spuse că are încredere în mine că i-i voi da lui Ernest la momentul potrivit.

– Dacă însă mă înşel, continuă ea, lucrul cel mai rău care se poate întîmpla este ca el să primească o sumă mai mare la vîrsta de douăzeci şi opt de ani, în loc să intre în posesia unei sume mai mici, să zicem pe la douăzeci şi trei de ani, pentru că în nici un caz nu i-aş încredinţa banii mai devreme. Şi fiindcă nu ştie nimic de ei, n-o să fie nefericit că-i lipsesc.

Alethea mă rugă din suflet să primesc suma de două mii de lire ca răsplată pentru bătaia de cap ce mi-o va da administrarea averii băiatului şi ca expresie a nădejdii ei că o să mă mai ocup din cînd în cînd de el, cît e încă tînăr. Celelalte trei mii de lire urma să le distribui, sub formă de daruri lăsate prin testament şi anuităţi, prietenilor şi servitorilor.

Zadarnic am încercat şi eu şi avocatul s-o convingem că aranjamentul propus este neobişnuit şi riscant. I-am spus amîndoi că oamenii înţelepţi nu vor acorda mai mult credit naturii umane decît o fac în mod obişnuit tribunalele însărcinate cu verificarea testamentelor. Am spus, de fapt, tot ce ar fi spus şi oricare alt om în această situaţie. Ea a recunoscut totul, dar a insistat, spunînd că nu mai are mult de trăit şi că nimic n-ar putea-o convinge să-i lase nepotului banii, aşa cum se face de obicei.

– O fi testamentul mai aiurit ca altele, zise ea, dar şi băiatul e mult mai aiurit decît alţii.

Şi zîmbi, veselă de gluma pe care o făcuse. Ca şi toţi ceilalţi membri ai familiei ei, o dată ce lua o hotărîre, era de o încăpăţînare nemaipomenită. Aşadar, toate se făcură după dorinţa ei.

Testamentul nu stipula nimic în legătură cu eventualitatea morţii mele sau a lui Ernest; domnişoara Pontifex stabilise că nici din noi n-o să moară, şi era prea bolnavă ca să mai intre în amănunte. În afară de asta se arăta atît de nerăbdătoare să-şi semneze testamentul cîtă vreme mai era în stare s-o facă, încît

practic vorbind, n-am avut încotro şi a trebuit să facem ceea ce ne spunea. Dacă s-ar fi făcut bine, am fi căutat să aranjăm lucrurile într-un mod mai satisfăcător, dar continuarea discuţiei, evident, n-ar fi avut alt efect decît să-i micşoreze şansele de însănătoşire; prin urmare, dacă voiam un testament, singura posibilitate era să-l acceptăm pe acesta.

Odată testamentul semnat, am dat un înscris în două exemplare, declarînd că iau în păstrare pentru Ernest tot ce mi-a lăsat domnişoara Pontifex în afară de suma de cinci mii de lire, dar că el nu urmează să intre în posesia banilor şi nici să afle ceva, direct sau indirect, în privinţa lor, pînă la vîrsta de douăzeci şi opt de ani, iar dacă se va ruina complet înainte de a căpăta banii, aceştia îmi rămîn mie şi numai mie. În josul celor două exemplare domnişoara Pontifex scrisese: „Aceasta a fost dorinţa mea cînd mi-am făcut testamentul", şi apoi-se iscăli. Avocatul şi secretarul lui semnară ca martori; eu mi-am păstrat o copie, iar cealaltă i-am predat-o avocatului domnişoarei Pontifex.

După ce se terminară toate aceste formalităţi, domnişoara Pontifex simţi că i s-a luat o piatră de pe inimă. Continuă să vorbească, dar mai tot ce spunea se învîrtea în jurul nepotului ei:

– Să nu-l ocărăşti, zise ea, dacă e fluşturatic şi dacă se apucă ba de una, ba de alta, căci tot aşa de repede se lasă de toate. Cum ar putea altfel să-şi încerce puterile, să vadă dacă nu cumva e prea slab pentru cutare sau cutare lucru? Un bărbat îşi poate alege profesia (şi zicînd acestea, Alethea rîse răutăcios ca de obicei) altfel decît îşi alege nevasta pe care trebuie s-o ia, o dată pentru totdeauna, să-i fie soaţă şi la bine şi la rău, fără nici o încercare prealabilă. Lasă-l să umble de colo pînă colo şi să-şi afle adevărata vocaţie, descoperind lucrul spre care instinctul îl împinge tot mai frecvent; lasă-l să se oprească la aceasta – deşi, după părerea mea, Ernest nu e omul care să devină bărbat înainte de patruzeci sau patruzeci şi

cinci de ani. Dar atunci, toate prostiile şi greşelile comise pînă la vîrsta aceasta vor fi spre binele lui, dacă are într-adevăr calităţile pe care i le bănuiesc.

În primul rînd, continuă ea, nu-l lăsa să-şi epuizeze forţele muncind, decît aşa o dată sau de două ori în viaţă; nici un lucru nu e bine făcut şi nici nu merită să fie făcut, dacă nu-l realizezi relativ uşor. Theobald şi cu Cristina au să-i dea un pumn de sare şi au să-i spună s-o presare pe coada celor şapte virtuţi capitale (şi iarăşi Alethea rîse ca de obicei cu rîsul ei deopotrivă de dulce şi batjocoritor); cred că dacă lui îi plac clătitele, n-are decît să le mănînce în marţea spovedaniei; dar asta e de ajuns.

Au fost ultimele cuvinte pe care le mai rosti. Pe urmă i se făcu din ce în ce mai rău şi aiură aproape tot timpul, pînă cînd îi sună ceasul – la vreo două săptămîni după aceea. Moartea ei produse o tristeţe fără seamăn în inima celor care o cunoşteau şi o iubeau.

CAPITOLUL XXXVI

Fraţii şi surorile domnişoarei Pontifex primiră scrisori de înştiinţare şi sosiră cu toţii valvîrtej la Roughborough. Înainte de sosirea lor, biata femeie îşi pierduse cunoştinţa şi, pentru liniştea ultimelor ei clipe, sînt aproape bucuros că nu şi-a recăpătat-o.

Îi cunoşteam pe toţi aceşti oameni de o viaţă întreagă, aşa cum nu se cunosc între ei decît cei ce s-au jucat împreună încă de mici copii; ştiam cum ei – poate cel mai puţin Theobald, dar cu toţii într-o măsură mai mică sau mai mare – îi făcuseră Aletheii viaţa o povară, pînă ce moartea tatălui ei o lăsase stăpînă pe propria-i soartă; aşa că nu-mi făcu nici o plăcere să-i

văd sosind, unul după altul, la Roughborough, şi să-i aud cum întreabă dacă sora lor şi-a recăpătat cunoştinţa ca să fie în stare să stea de vorbă cu ei. Se ştia că după ce s-a îmbolnăvit a trimis după mine şi că eu am rămas la Roughborough, şi mărturisesc că m-a enervat aerul de suspiciune, curiozitate şi sfidare, cu care priveau. Nici unul dintre ei, cred, în afară poate de Theobald, nici nu s-ar fi uitat la mine, dacă n-ar fi bănuit că deţin un secret pe care voiau să-l afle, şi că existau şanse să-l afle de la mine, deoarece era clar că avusesem un anumit rol în alcătuirea testamentului surorii lor. Nici unul dintre ei n-avea habar cum ar putea fi exact acest testament, dar că se temeau ca nu cumva domnişoara Pontifex să fi lăsat moştenirea pentru scopuri caritabile. John mi-a mărturisit, cu toată amabilitatea de care era capabil, că dacă nu-l înşeală memoria a auzit-o pe soră-sa spunînd că o bate gîndul să-şi lase banii în vederea creării unei case pentru ajutorarea autorilor dramatici în mizerie; n-am răspuns nimic la asta şi fără îndoială că bănuielile au crescu şi mai mult.

Cînd s-a produs sfîrşitul, l-am pus pe avocatul domnişoarei Pontifex să le scrie fraţilor şi surorilor o scrisoare prin care să le explice cum şi-a împărţit averea; bineînţeles că au fost furioşi, ceea ce nu li se poate nici măcar reproşa, şi au plecat fiecare la casa lui, fără să asiste la înmormîntare şi fără să-mi acorde nici cea mai mică atenţie. Acesta era poate cel mai bun serviciu pe care mi-l puteau face, deoarece purtarea lor m-a supărat în aşa măsură încît am început să fiu de acord cu testamentul Aletheii, numai datorită bucuriei ce mi-o producea furia stîrnită în inima lor. Fără această plăcere, testamentul m-ar fi indispus foarte mult, pentru că mă punea într-o situaţie pe care am căutat s-o evit mai mult decît orice şi pentru că mă încărca cu o răspundere foarte mare. Dar n-aveam încotro, îmi era imposibil să mă sustrag, şi nu-mi rămînea altceva de făcut decît să las lucrurile să-şi urmeze cursul normal.

Domnişoara Pontifex îşi exprima dorinţa de a fi înmormîntată la Paleham; aşa că, în zilele următoare, i-am dus trupul acolo. Nu mai fusesem la Paleham de la înmormîntarea tatei, cu vreo şase ani în urmă. De multe ori avusesem de gînd să mă întorc acolo, dar în ultimul moment renunţam, deşi sora mea se mai dusese de vreo două-trei ori. Nu puteam suporta să văd casa care fusese căminul meu atîţia ani, locuită de străini; nu puteam suporta ideea de a suna în mod foarte ceremonios la un clopoţel pe care nu-l trăsesem altfel decît în glumă, cînd eram copil; nu puteam suporta să simt că nu mai am nici un drept asupra unei grădini unde, în copilărie, strînsesem atîtea buchete şi pe care, ani de zile după ce ajunsesem bărbat în toată firea, o consideram a fi a mea; să găsesc odăile despuiate de tot ce le făcea atît de familiare, şi devenite străine cu tot aspectul lor atît de cunoscut. Dacă ar fi existat vreun motiv serios, care să mă îndemne s-o fac, aş fi acceptat toate aceste lucruri ca fiind firești şi, fără doar şi poate, le-aş fi găsit mai puţin supărătoare în realitate decît mi le închipuiam; dar întrucît n-avusesem nici un motiv special să mă duc la Paleham, evitasem s-o fac. Acum, însă, era absolut necesar să mă duc acolo şi mărturisesc că niciodată n-am fost mai copleşit decît cînd am sosit în sat, însoţind trupul neînsufleţit al fostei mele tovarăşe de joacă.

Am găsit satul mult mai schimbat decît mă aşteptam. Între timp calea ferată fusese extinsă pînă acolo şi pe locul căsuţei bătrînilor Pontifex se înălţa o gară nou-nouţă din cărămidă galbenă. Nu mai rămăsese în picioare decît atelierul dulgherului. Am întîlnit feţe cunoscute, dar chiar în scurtul răstimp de şase ani păreau că au îmbătrînit extraordinar. Unii oameni mai în vîrstă muriseră, iar locul lor îl luaseră cei ce îmbătrîniseră între timp. Mi s-a părut că sînt tinerelul din poveste, care s-a întors acasă, după ce a adormit şapte ani în pădure. Toată lumea păru foarte bucuroasă că mă vede, deşi nu dădusem nimănui vreun prilej deosebit să se bucure de mine, şi

toţi cei care-şi mai aminteau de domnul şi doamna Pontifex de demult vorbeau cu căldură despre ei şi erau încîntaţi de dorinţa nepoatei lor de a fi îngropată alături de ei. Intrînd în cimitir şi stînd în amurgul acela înnorat şi vîntos, pe locul de lîngă mormîntul bătrînei doamne Pontifex, pe care-l alesesem pentru mormîntul Aletheii, m-am gîndit de cîte ori atît ea, care urma să zacă acolo de aci înainte, cît şi eu, care fără doar şi poate aveam să fiu îngropat într-o bună zi într-un loc asemănător – deşi nu ştiam deocamdată nici cînd, nici unde – zburdasem împreună chiar acolo, pe vremea cînd, copii fiind, ne iubeam atît de mult.

A doua zi dimineaţă am însoţit-o pe ultimul ei drum, şi la timpul potrivit am pus în amintirea ei o piatră simplă, dreaptă, cît se poate de asemănătoare cu cele de pe mormintele bunicului şi bunicii ei. Am pus să se scrie data şi locul naşterii şi morţii, dar n-am mai adăugat nimic altceva decît că piatra a fost înălţată de cineva care a cunoscut-o şi a iubit-o. Ştiind cît de mult îi plăcea muzica, fusesem înclinat, la un moment dat, să-i scriu cîteva măsuri pe această piatră, dacă aş fi putut găsi ceva să i se potrivească; dar totodată ştiam cît de mult i-ar fi displăcut ca piatra de pe mormîntul ei să aibă ceva deosebit, aşa că am renunţat.

Înainte însă de a fi ajuns la această concluzie, mă gîndisem că Ernest ar putea să mă ajute să găsesc ceva potrivit, aşa că i-am scris în această privinţă. Iată ce mi-a răspuns:

„Dragă naşule,

Îţi trimit cel mai frumos pasaj pe care l-am putut alege; Händel l-a folosit drept temă principală în ultima din cele şase mari Fugi ale sale. Iată cum sună:

Cred că ar fi mai nimerit pentru un bărbat, în special pentru un om mai în vîrstă, care a regretat mult lucrurile

lumeşti, decît pentru o femeie; dar altceva mai bun nu-mi vine în minte. Dacă nu-ţi place pentru mătuşa Alethea, am să-l păstrez pentru mine. Finul tău iubitor,

Ernest Pontifex"

Oare ăsta era băieţelul care putea să cumpere dulciuri de doi penny, dar nu şi de doi penny şi jumătate? O, Doamne, m-am gîndit în sinea mea, cum se îndepărtează de noi sugarii şi copilaşii ăştia. La cincisprezece ani îşi aleg singuri epitaful ca pentru un om care „a regretat mult lucrurile lumeşti", şi încă o asemenea melodie care zău dacă n-ar fi mers şi pentru Leonardo da Vinci. Aşadar, l-am categorisit pe băiat drept un maimuţoi îngîmfat, ceea ce, fără îndoială, chiar era. Dar de fapt aşa sînt mai toţi tinerii de vîrsta lui Ernest.

CAPITOLUL XXXVII

Dacă Theobald şi Cristina nu fuseseră prea încîntaţi cînd domnişoara Pontifex îl luă în grijă pe Ernest, ei fură şi mai puţin încîntaţi de întreruperea atît de prematură a legăturii dintre mătuşă şi nepot. Ziceau că din cele spuse de sora lor căpătaseră convingerea că o să-l lase moştenitor pe Ernest. De fapt nu cred ca ea să le fi făcut vreo aluzie în acest sens. În schimb Theobald îi dăduse lui Ernest să înţeleagă printr-o scrisoare pe care o voi reproduce mai jos că Alethea a făcut acest lucru; dar dacă Theobald voia să fie dezagreabil, chiar şi un fleac fără cea mai mică importanţă căpăta deîndată în imaginaţia lui forma ce convenea cel mai mult scopurilor sale. Nu cred ca ei să fi ajuns să aibă o idee despre ce-o să facă Alethea cu banii, înainte de a afla că e pe patul de moarte; şi, după cum am mai spus, dacă ar fi bănuit cumva că Ernest ar putea să devină moştenitor, peste capul lor, fără ca ei să deţină

măcar uzufructul averii pe viață, foarte curînd ar fi împiedicat cît ar fi putut continuarea strînsei legături dintre mătușă și nepot.

Asta nu înseamnă însă cîtuși de puțin că nu mai aveau dreptul să se simtă jigniți, acum cînd nici ei, nici Ernest nu căpătaseră nimic, și deci își puteau exprima în numele lui Ernest dezamăgirea, dat fiind că erau prea mîndri să facă acest lucru în numele lor. De fapt, era destul de frumos din partea lor să se arate doar dezamăgiți, date fiind împrejurările.

Cristina susținea că testamentul este pur și simplu un jaf și era convinsă că ar putea fi foarte ușor contestat dacă Theobald și cu ea ar face ceea ce trebuie, pe căile cele mai potrivite. Zicea că Theobald ar trebui să se ducă să protesteze în fața lordului cancelar, de fapt nu chiar într-o ședință deschisă a tribunalului, ci în camera de consiliu, unde ar fi putut să-i explice toată povestea; sau poate ar fi mai bine dacă s-ar duce ea personal acolo, și drept să spun, nici nu îndrăznesc să descriu toate visurile cărora le-a dat naștere această ultimă idee. Cred că la sfîrșit Theobald murea, iar lordul cancelar (rămas văduv cu cîteva săptămîni înainte) o cerea de nevastă; ea însă, cu destulă fermitate, deși avînd grijă să nu pară nerecunoscătoare, îi spunea că o să continue să se gîndească întotdeauna la el ca la un prieten – și tocmai în clipa aceea intră bucătăreasa și o anunță că a venit măcelarul, ca să întrebe ce carne dorește să comande.

Cred că Theobald bănui că trebuie să se ascundă ceva îndărătul testamentului făcut în favoarea mea, dar nu-i mărturisi nimic Cristinei. Era supărat și se simțea nedreptățit, pentru că n-avea cum s-o dezgroape pe Alethea, ca să-i spună vreo cîteva să se răcorească, după cum nu putuse să-l dezgroape nici pe taică-su ca să-i spună ce gîndește despre el. „E atît de josnic din partea oamenilor, exclamă în sinea lui, să facă o asemenea nedreptate și apoi să evite de a mai da ochii cu cel pe care l-au nedreptățit; să sperăm totuși că în orice caz

mă voi întîlni cu aceşti oameni în cer." În privinţa asta avea însă oarecari îndoieli,. pentru că dacă oamenii au făcut o nedreptate atît de mare, era greu de presupus că au să mai ajungă în ceruri; cît despre eventualitatea de a-i întîlni în altă parte, aşa ceva nici măcar nu-i trecea prin cap.

Bineînţeles, însă, că o persoană atît de furioasă şi dezobişnuită de atîta vreme să fie contrazisă trebuia neapărat să caute să se răzbune pe cineva, şi Theobald îşi crease de mult mijlocul cu ajutorul căruia sa-şi poată descărca nervii cu minimum de risc şi maximum de satisfacţie pentru el. E uşor de ghicit că acest mijloc nu era altul decît Ernest; prin urmare, îşi descărcă nervii asupra lui Ernest, dar nu direct, ci prin scrisori.

„Trebuie să ştii, scrise el, că mătuşa ta, Alethea, ne dăduse să înţelegem – maică-ti şi mie – că doreşte să te lase moştenitor – bineînţeles în cazul cînd te-ai purtat în aşa fel încît să-i dovedeşti că poate avea încredere în tine; în realitate însă nu ţi-a lăsat nimic, şi întreaga ei avere trece în mîinile naşului tău, domnul Overton. Maică-ta şi cu mine sîntem dispuşi să nădăjduim că dacă ar fi trăit mai mult, ai fi reuşit, poate, pînă în cele din urmă, să creşti în ochii ei, dar acum e prea tîrziu ca să ne mai putem gîndi la aşa ceva.

Trebuie să încetezi imediat lucrările tale de dulgherie şi de construire a orgii. Eu personal n-am aprobat niciodată acest plan şi n-am acum vreun motiv special pentru a-mi schimba părerea iniţială. Nu-mi pare rău pentru tine că acest lucru trebuie să se sfîrşească şi de altfel sînt sigur că nici tu nu-l vei regreta peste cîţiva ani.

Şi acum cîteva cuvinte cu privire la propriile tale perspective. Ai, după cum bănuiesc că ştii, o mică moştenire care, din punct de vedere legal, este a ta, pe baza testamentului bunicului tău. Această moştenire ţi-a rămas dintr-o eroare, şi, după cît cred, se datoreşte de fapt în întregime unei greşeli a avocatului. Probabil că intenţia era de a face ca această moştenire să

devină efectivă abia după moartea mamei tale şi a mea; cu toate acestea, întrucît testamentul este redactat în asemenea termeni, banii rămîn la dispoziţia ta dacă vei ajunge să împlineşti douăzeci şi unu de ani. Totuşi, din suma respectivă trebuie făcute nişte reţineri foarte serioase. Vor fi taxele de moştenire şi nu ştiu dacă nu cumva am dreptul să scad şi cheltuielile pentru educaţia şi întreţinerea ta de la naştere pînă la majorat; foarte probabil că nu voi insista în întregime asupra acestui drept, dacă te porţi cum trebuie, dar o sumă considerabilă trebuie în orice caz să fie reţinută, aşa că vor rămîne foarte puţini bani care vor fi cu adevărat ai tăi - să zicem vreo mie de lire, sau cel mult două; în orice caz, la timpul potrivit ţi se va prezenta o socoteală foarte exactă pentru toate acestea. Dă-mi voie, te rog, să te avertizez foarte serios că asta este maximum ce poţi aştepta de la mine (de fapt cred că şi un copil ca Ernest îşi putea da seama că nu de la Theobald vin aceşti bani) sau cel puţin pînă la moartea mea, care este foarte posibil să mai întîrzie încă mulţi ani. Nu e o sumă prea mare, dar e suficient dacă la ea se adaugă seriozitate şi statornicie. Maică-ta şi cu mine ţi-am dat numele Ernest, care înseamnă seriozitate, sperînd că îţi va aminti întotdeauna de..." însă realmente nu mai pot continua copierea acestei mărturii de efuziune sentimentală. Scrisoarea reprezenta în întregul ei acelaşi joc dintotdeauna, care consta în ameninţarea cu testamentul şi, practic, sensul lui era acesta; Ernest nu face nici două parale, şi dacă va continua pe acelaşi drum de pînă atunci, foarte probabil că va trebui să cerşească pe străzi, fără pantofi şi fără ciorapi, curînd după ce va părăsi şcoala, sau în cel mai bun caz după ce va absolvi colegiul; iar el, Theobald, ca şi Cristina, erau aproape prea virtuoşi pentru lumea aceasta.

După ce termină scrisoarea, Theobald se simţi un om cu adevărat de treabă şi din momentul acela trimise respectivei doamne Thompson mai multă supă şi mai mult vin decît era alocaţia ei obişnuită, relativ generoasă.

Ernest fu profund tulburat de scrisoarea lui taică-su, care-i stîrni tot felul de sentimente triste; dacă pînă şi scumpa lui mătuşă, singura rudă pe care o iubea cu adevărat, a putut să se întoarcă împotriva lui şi să moară cu o părere proastă despre el! Dintre toate loviturile primite, aceasta era cea mai teribilă. Grăbită de boală, domnişoara Pontifex, cu toate că nu era preocupată decît de binele băiatului, omisese să-i lase o cît de mică moştenire imediată care să facă inofensive insinuările răutăcioase ale lui taică-su; şi întrucît boala ei era molipsitoare, de îndată ce ştiu exact ce are, nu-l mai văzu pe băiat. Personal n-am ştiut nimic despre scrisoarea lui Theobald, şi finul meu nu ocupa un loc prea mare în gîndurile mele, ca să bănuiesc în ce stare se află. Abia după mulţi ani am descoperit scrisoarea lui Theobald într-o despărţitură a servietei vechi, pe care o folosise Ernest la liceu şi unde mai erau adunate şi alte scrisori de demult şi hîrtii de pe la şcoală, folosite de mine în această carte. Ernest uitase că a păstrat-o, dar cînd o văzu, îmi spuse că-şi aminteşte de ea ca fiind primul lucru ce-l determinase să se ridice împotriva lui taică-su, să pornească o revoltă pe care o considera legitimă, deşi nu îndrăznea s-o mărturisească deschis. Un lucru nu lipsit de importanţă era ideea că ar fi avut datoria să renunţe la moştenirea pe care i-o lăsase bunicul. Cum ar mai fi putut s-o păstreze, dacă era a lui doar datorită unei greşeli ?

În tot restul semestrului, Ernest rămase apatic şi nefericit. Ţinea foarte mult la unii dintre colegi, dar îi era teamă de cei pe care-i credea superiori lui, şi era înclinat să-i idealizeze pe toţi, considerîndu-i mai presus de el, afară doar de cei care în mod evident îi erau cu mult inferiori.

Avea o părere tare proastă despre el; pe de o parte pentru că-i lipsea acea forţă fizică şi vigoare la care rîvnea din tot sufletul, şi pe de altă parte pentru că ştia că trage chiulul cît poate la învăţătură, credea că e lipsit total de orice ar fi putut să se numească o însuşire frumoasă; era soi rău, şi încă unul

dintr-ăia care nu ştiu nici să se căiască, deşi se străduia, cu lacrimile în ochi, să ajungă la remuşcări. De aceea se ferea de privirile băieţilor pe care îi idolatriza, ca orice copil, fără să bănuiască măcar o clipă că ar putea să fie înzestrat cu facultăţi la fel de remarcabile ca şi ei, deşi poate de un gen diferit, şi se înhăita tot mai des cu cei cu reputaţie proastă, deoarece cu ei putea cel puţin să se simtă pe picior de egalitate. Încă înainte de sfîrşitul semestrului decăzuse din situaţia înaltă la care-l ridicase şederea mătuşii la Roughborough, şi vechea lui deznădejde, amestecată uneori cu izbucniri de înfumurare asemănătoare celor ale maică-si, începu să-l domine din nou.

– Pontifex, îi spuse doctorul Skinner, găsindu-l într-o zi în hol şi abătîndu-se asupra lui ca o avalanşă morală, tu nu rîzi niciodată? Totdeauna ai acest aer nefiresc de grav? adăugă doctorul Skinner, înainte ca băiatul să izbutească s-o şteargă.

De fapt doctorul îi spusese aceste vorbe fără nici o intenţie de răutate sau batjocură, dar băiatul se făcu roşu ca un rac şi fugi.

Într-un singur loc era el fericit, şi anume în vechea biserică sfîntul Mihai, cînd exersa prietenul său, organistul. Cam prin vremea aceea începuseră să apară ediţii ieftine din marile oratorii şi Ernest şi le procura de îndată ce se publicau; îşi vindea cîte un manual de şcoală pe la anticari şi cu banii obţinuţi îşi cumpăra un exemplar din *Messia* sau *Facerea lumii*, sau *Sfîntul Ilie*. Asta însemna că-i înşeală pur şi simplu pe tăticu şi mămica, dar Ernest decădea din nou – sau măcar aşa i se părea lui – şi avea foarte multă nevoie de muzică şi mult mai puţină nevoie de Salustiu sau de oricare altă carte de studiu. Uneori organistul pleca acasă şi-i lăsa cheile lui Ernest, ca să poată cînta şi el, apoi să încuie orga şi biserica, şi să se întoarcă la şcoală pentru apel. Alteori, cînd cînta prietenul lui, Ernest se învîrtea prin biserică, se uita la monumente şi la vitralii, simţind deopotrivă o încîntare a urechilor şi a ochilor. O dată bătrînul protopop îl prinse tocmai cînd se uita cum se

montează un nou vitraliu cumpărat de un preot din Germania şi presupus a fi o operă a lui Albrecht Dürer. Punîndu-i lui Ernest tot felul de întrebări şi văzînd că băiatul e pasionat de muzică, îi spuse cu glasul tremurător (preotul avea peste optzeci de ani):

– Atunci ar fi trebuit să-l cunoşti pe doctorul Burney, care a scris istoria muzicii. Eram bun prieten cu el în tinereţe.

Asta-l făcu pe Ernest să-i tresară inima, căci ştia că doctorul Burney – pe vremea cînd învăţa la Chester – fugea adesea la cafeneaua Bursei unde îl privea pe Händel cum îşi fumează pipa; iar acum se afla în prezenţa unui om care, chiar dacă nu-l văzuse personal pe Händel, apucase cel puţin să-i vadă pe cei ce-l cunoscuseră.

Acestea erau adevărate oaze în deşertul lui, dar în general băiatul avea o înfăţişare firavă şi palidă, de parcă l-ar fi ros cine ştie ce taină – ceea ce de altfel aşa şi era – lucru pentru care nu era cu nimic vinovat. Fără voia lui se făcu remarcat la şcoală, dar căzu tot mai rău în dizgraţie în ochii profesorilor şi nu cîştigă cîtuşi de puţin în ochii băieţilor, despre care era convins că n-au să ştie niciodată ce înseamnă să te apese povara unei taine. Asta îl întrista cel mai tare pe Ernest; nu se prea sinchisea de băieţii care-l simpatizau, şi-i idolatriza pe unii care-l ţineau cît puteau la distanţă, dar de fapt asta e situaţia elevilor de pretutindeni.

În cele din urmă lucrurile ajunseseră la un punct critic, de unde ar fi fost greu să se înrăutăţească şi mai mult, pentru că în semestrul care urmă după moartea mătuşii sale, Ernest aduse în bagajul lui un document pe care Theobald îl stigmatiză ca fiind „infam şi insultător". Cred că nu mai e nevoie să spun că mă refer la nota asupra situaţiei sale şcolare.

Acest document constituia întotdeauna o sursă de îngrijorare pentru Ernest, întrucît era examinat cu minuţiozitate şi atrăgea după sine supunerea lui la un întreg interogatoriu. Din cînd în cînd scria acasă pentru a cere unele articole

necesare învăţăturii – ca de pildă o servietă sau un dicţionar şi a le vinde, după cum am mai explicat, ca să-şi completeze banii de buzunar, probabil pentru a cumpăra note muzicale sau chiar tutun. Lui Ernest i se părea că aceste înşelăciuni sînt veşnic pe punctul de a fi descoperite şi i se lua o piatră de pe inimă cînd interogatoriul se termina cu bine. De data asta Theobald făcuse multă zarvă în privinţa cheltuielilor suplimentare, dar în cele din urmă încetase să mai mormăie împotriva lor; cu totul altfel stăteau însă lucrurile în ceea ce priveşte caracterizarea şi aprecierea morală cu care se încheie informarea.

Iată cum glăsuia pagina pe care erau înşirate toate aceste amănunte:

RAPORT CU PRIVIRE LA COMPORTAREA ŞI PROGRESELE LUI ERNEST PONTIFEX IN CLASA A 5-a SUPERIOARĂ ÎN SEMESTRUL ÎNCHEIAT ÎN VARA ANULUI 1851

Studii clasice: elevul este leneş, pasiv şi nu face progrese
Matematici: " " " " " "
Teologie: " " " " " "
Disciplina: satisfăcătoare
Comportarea generală: nesatisfăcătoare din pricina marii sale nepunctualităţi şi neatenţii în îndeplinirea îndatoririlor.
Bursa lunară de merit:

1 şiling 6 penny, 6 penny, 0 penny, 6 penny, total 2 şilingi şi 6 penny

Numărul notelor de merit:

2	0	1	1	0	total 4

Numărul penalizărilor:

26	20	25	30	25	total 126

Numărul pedepselor exemplare:

9	6	10	12	11	total 48

Recomand stabilirea unei corelaţii între banii de buzunar şi banii ce i se acordă ca bursă de merit.

S. Skinner, director.

CAPITOLUL XXXVIII

Aşadar Ernest se afla în dizgraţie de la începutul vacanţei, dar curînd avu loc un incident care-l împinse la infracţiuni atît de grave încît făcură să pălească toate păcatele lui anterioare.

Printre servitorii de la casa parohială se afla şi o fată deosebit de drăguţă, pe nume Ellen. Venea din sudul Angliei, din Comitatul Devonshire, şi era fiica unui pescar ce se înecase cînd Ellen era copil. Maică-sa deschisese o prăvălioară în satul unde trăise soţul ei şi cu greu izbutise s-o scoată la capăt. Ellen rămăsese cu ea la paisprezece ani, cînd se angajase pentru prima dată în serviciu. Nu mult după aceea, cînd se apropia de optsprezece ani, dar era destul de dezvoltată ca să se poată crede că are douăzeci, îi fusese recomandată cu căldură Cristinei – pe atunci în căutarea unei fete în casă – şi acum se afla de aproape un an la Battersby.

După cum am mai spus, fata era deosebit de drăguţă; părea întruchiparea sănătăţii şi a bunei dispoziţii. Faţa ei avea o expresie de seninătate care-i cucerea pe toţi din jur; arăta ca un om căruia nu i-a mers niciodată rău şi nici n-avea să-i meargă rău vreodată, şi ca şi cum nici un fel de complex de împrejurări, oricare ar fi fost, n-ar fi putut s-o facă să fie supărată multă vreme pe ea sau pe altcineva. Avea un ten limpede şi frumos colorat, ochi cenuşii de o formă minunată; buzele cărnoase aveau o expresie de calm, ce amintea figura unui sfinx egiptean. Cînd am aflat că e din Devonshire m-am gîndit că s-ar putea să fi moştenit ceva egiptean, pentru că auzisem – deşi nu ştiu în ce măsură povestea putea fi adevărată – că egiptenii avuseseră cîteva aşezări pe coasta sudică a Angliei, în Devonshire şi în Cornwall, cu mult înainte de cucerirea Britaniei de către romani. Avea părul de un castaniu intens, iar silueta, de înălţime mijlocie – perfectă, cu o vagă tendinţă spre robusteţe. În ansamblu era o fată

dintre acelea care te fac imediat să te miri cum de nu s-au măritat încă, sau – în cel mai rău caz – cum de pot să mai rămînă măcar o săptămînă nemăritate.

Chipul îi trăda, fără putinţă de tăgadă, firea. (Lucru îndeobşte cunoscut, deşi trebuie să recunosc că uneori se întîmplă ca faţa oamenilor să fie înşelătoare). Era o întruchipare desăvîrşită a blîndeţii şi toată lumea din casă ţinea foarte mult la ea, inclusiv Theobald, cred, deşi fireşte în felul lui. Cît despre Cristina, ea se arăta de la început plină de interes şi de căldură faţă de această fată şi o poftea de două ori pe săptămînă în sufragerie, ca s-o pregătească pentru ceremonia confirmării (pentru că cine ştie datorită cărui accident încă nu fusese confirmată), explicîndu-i geografia Palestinei şi diversele itinerarii parcurse de Sfîntul Pavel cu ocazia numeroaselor sale călătorii prin Asia Mică.

Cînd episcopul Treadwell veni într-adevăr la Battersby pentru ceremonia confirmării (Cristina îşi văzu visul cu ochii pentru că episcopul dormi la Battersby şi ea dădu un ospăţ grandios în cinstea lui şi-i spuse de cîteva ori „Înalt prea sfinţia voastră"), fu atît de impresionat de frumuseţea chipului ei şi de modestia ţinutei în momentul în care-i puse mîna pe creştet, încît o interogă pe Cristina în privinţa fetei. Cînd Cristina îi răspunse că Ellen face parte din propriul ei personal de serviciu, episcopul păru încîntat (sau cel puţin aşa îşi închipui Cristina) că o fată atît de drăguţă a putut găsi un serviciu excepţional de bun, ca acesta.

În timpul vacanţei, Ernest se scula devreme, ca să poată cînta la pian, înainte de micul dejun, fără să-şi deranjeze mama şi tata – sau poate mai degrabă fără să fie deranjat de ei. De obicei Ellen era pe acolo şi mătura prin salonaş, sau ştergea praful, în timp ce el cînta, şi băiatul, domic să se împrietenească aproape cu oricine, făcu o adevărată pasiune pentru ea. În general nu era prea sensibil la farmecele sexului frumos, de fapt nici nu prea avusese ocazia să cunoască multe femei, afară

doar de mătușile Allaby, de mătușa Alethea, de maică-sa, de soră-sa Charlotte și de doamna Jay; de asemenea le mai salutase de cîteva ori pe domnișoarele Skinner, simțind că intră în pămînt de rușine în momentul cînd își scotea pălăria. Dar timiditatea lui pierise cu timpul în fața lui Ellen. Cei doi tineri deveniră prieteni la cataramă.

Poate era bine că Ernest nu stătea prea mult timp acasă, dar deocamdată afecțiunea lui, deși foarte puternică, era pur și simplu platonică. Nu numai că băiatul era inocent, dar aș putea să spun că inocența lui era deplorabilă, dacă nu chiar vinovată. Preferința pe care o manifesta pentru Ellen se întemeia pe faptul că fata nu-l ocăra niciodată, ci era întotdeauna zîmbitoare și bine dispusă; în afară de asta, îi plăcea să-l audă cîntînd la pian, ceea ce-i sporea entuziasmul. Faptul că putea să cînte la pian în fiecare dimineață era singurul avantaj clar pe care-l prezenta pentru Ernest vacanța, întrucît la școală nu izbutea să cînte decît oarecum clandestin, la prăvălia de note muzicale a domnului Pearsall.

Venind acasă în această vacanță de vară, fu izbit de înfățișarea palidă și nesănătoasă a favoritei lui. Buna ei dispoziție nu mai exista, trandafirii din obraji se făcuseră nevăzuți și părea pe punctul de a se îmbolnăvi de oftică. Îi spuse că e nefericită din pricina maică-si care o duce rău cu sănătatea și se teme că nici ea nu mai are prea mult de trăit. Bineînțeles, Cristina observase și ea schimbarea.

– Adeseori am remarcat, zicea ea, că fetele astea cu culori foarte vii și aerul foarte sănătos sînt primele care se îmbolnăvesc. I-am dat de mai multe ori calomel și prafuri de antimoniu și, deși fata nu vrea, va trebui totuși s-o vadă doctorul Martin cînd o mai veni pe aici.

– Foarte bine, draga mea, îi răspunse Theobald.

Așadar, cînd doctorul Martin îi vizită iar, o chemară pe Ellen. Doctorul Martin descoperi curînd ceea ce probabil ar fi trebuit să fie limpede și pentru Cristina, dacă ar fi fost în stare

să conceapă posibilitatea unei stări proaste de o asemenea natură la o servitoare care trăieşte sub acelaşi acoperiş cu Theobald şi cu ea – două fiinţe a căror căsnicie de o puritate exemplară ar fi trebuit să apere pe toate persoanele necăsătorite din preajma lor de orice fel de prihană.

Cînd se află că peste trei sau patru luni Ellen avea să fie mamă, bunătatea firească a Cristinei ar fi îndemnat-o să trateze acest caz cu toată indulgenţa de care era capabilă, dacă n-ar fi cuprins-o panica la ideea că prea multă milă din partea ei şi a lui Theobald ar fi putut să fie interpretată drept toleranţă, fie şi limitată, faţă de un păcat atît de grav; aşa că ajunsese în mare pripă la convingerea că singurul lucru ce-l avea de făcut era să-i plătească Ellenei simbria şi s-o expedieze imediat din casă, cu bagaje cu tot - fiind vorba de o casă pe care însăşi puritatea şi-o alesese în mod cu totul şi cu totul special ca sălaş şi cetate. Cînd se gîndi la pericolul îngrozitor de molipsire pe care-l putea constitui prezenţa Ellenei chiar dacă nu mai continua decît o săptămînă, nu mai şovăi nici o clipă.

Dar apoi se născu şi întrebarea – oribil gînd ! – cine putea fi părtaş la fapta vinovată a Ellenei ! Era oare, ar fi putut oare să fie propriul ei fiu, scumpul ei Ernest ? Ernest se făcuse băiat mare. Ea era în stare să înţeleagă pe oricare femeie tînără care s-ar fi îndrăgostit de el; în ceea ce-l privea pe el, era sigură că nu putea să rămînă cu nimic mai prejos decît oricare alt tînăr de vîrsta lui în aprecierea farmecelor unei fete frumoase. Atîta vreme cît el rămînea nevinovat, lucrul acesta n-o supăra deloc, dar, oh! Dacă cumva era el vinovatul?

Cristina nu îndrăznea nici măcar să se gîndească la aşa ceva, şi totuşi ar fi fost pur şi simplu o laşitate să nu privească drept în faţă această alternativă; speranţa ei era numai în Cel-de-Sus şi ea se arăta gata să îndure cu seninătate orice suferinţe pe care El găsea de cuviinţă să i le trimită, scoţînd din ele partea lor cea mai bună. Că pruncul urma să fie băiat sau fată – asta cel puţin era limpede. Şi tot aşa de limpede era că

pruncul, dacă va fi băiat, va semăna cu Theobald, iar dacă va fi fată, va semăna cu ea. Asemănările, atît fizice cît şi spirituale, în general se produceau la interval de o generaţie. Vina părinţilor nu trebuia neapărat să fie împărtăşită de mlădiţa inocentă, născută din ruşine – a, nu ! – şi un copil ca acesta avea să fie... şi Cristina căzu de îndată în visarea ei obişnuită.

Copilul era tocmai pe punctul a fi uns cap al bisericii întregii Anglii – arhiepiscop de Canterbury – cînd Theobald se întoarse dintr-o vizită făcută unor enoriaşi şi fu pus la curent cu îngrozitoarea descoperire.

Cristina nu suflă nici o vorbă în privinţa lui Ernest şi, cred eu, se cam enervă cînd auzi că se aruncă vina pe altcineva. Se consolă uşor, însă, şi căzu într-o dublă reverie: pe de o parte îşi spunea că fiul ei este inocent, şi pe de altă parte, era convinsă că n-ar fi fost atît de inocent, dacă nu l-ar fi reţinut convingerile lui religioase – şi, desigur, e foarte firesc să-l fi reţinut.

Theobald fu de acord că nu au nici un moment de pierdut, că, deci, trebuie să i se plătească imediat simbria Ellenei şi să fie alungată de acolo. Zis şi făcut, aşa că la mai puţin de două ore după intrarea doctorului Martin în casa lor, Ellen şedea pe capră lîngă John, vizitiul, cu faţa înfofolită, ca să evite privirile indiscrete, şi plîngînd lacrimi amare. Era expediată la gară.

CAPITOLUL XXXIX

Ernest lipsise toată dimineaţa, dar intră în curtea parohială dinspre pădurice a din dosul casei, tocmai în clipa cînd se încărcau boccelele Ellenei în trăsură. I se păru apoi că o zăreşte pe Ellen urcîndu-se, dar întrucît avea faţa înfofolită, nu izbuti

să vadă limpede cine e și își spuse că s-a înșelat, deoarece nu se putea să fie dînsa.

Se duse la fereastra bucătăriei din dos, unde o găsi pe bucătăreasă curățind cartofii pentru prînz și plîngînd în hohote. Lui Ernest îi păru tare rău, pentru că bucătăreasa îi era simpatică și, bineînțeles, ar fi vrut să știe ce i s-a întîmplat, cine a plecat chiar atunci în trăsura cu doi poney și de ce a plecat. Bucătăreasa îi spuse că era vorba de Ellen, dar adăugă că pentru nimic în lume n-o să dezvăluie taina care reprezenta pricina plecării. Însă cînd Ernest îi luă vorbele *au pied de la lettre*[1] și încetă a-i mai pune întrebări, ea îi mărturisi totul, după ce mai întîi îi smulse cele mai solemne făgăduieli că va păstra secretul.

Îi trebuiră lui Ernest cîteva minute bune pînă să desluşească elementele cazului respectiv, dar cînd le înțelese, se rezemă de cișmeaua din fața ferestrei de la bucătărie și plînse împreună cu bucătăreasa.

Apoi începu să-i clocotească sîngele în vine. Nu-și dădea seama că taică-su și maică-sa n-ar fi putut să facă altceva decît ce făcuseră. Ar fi putut eventual să fie mai puțin pripiți și să fi încercat să păstreze mai multă discreție; dar acest lucru, pe de o parte n-ar fi fost prea ușor, iar pe de altă parte, n-ar fi îndreptat prea mult situația. Rămînea în orice caz faptul trist că dacă o fată săvîrșește anumite lucruri, n-o poate face decît pe propriul ei risc, oricît de tînără și de frumoasă ar fi, și indiferent de ispita în fața căreia a cedat. Așa stau lucrurile pe lumea asta, și deocamdată nimeni n-a izbutit să găsească vreun remediu la o asemenea situație.

Ernest nu putea vedea decît ceea ce află de la bucătăreasă și anume că favorita lui, Ellen, e izgonită din casă cu vreo trei lire în buzunar, fără să știe nici ea unde se poate duce, și ce ar putea să facă mai departe; mai aflase că fata a spus că o să se

[1] Întocmai (fr.).

spînzure sau o să se înece, lucru de care băiatul nu se îndoia cîtuşi de puţin că ar putea să se întîmple.

Cu o promptitudine mai mare decît manifestase vreodată pînă atunci, Ernest îşi făcu socoteala banilor şi descoperi că dispune de doi şilingi şi trei penny; mai avea şi cuţitaşul pe care-l putea vinde pe un şiling, şi ceasul de argint dăruit de mătuşa Alethea cu puţin înaintea morţii. Trăsura plecase de un sfert de oră şi probabil că era destul de departe, dar el avea să facă tot ce-i stătea în putinţă ca s-o ajungă din urmă; cunoştea nişte drumuri pe scurtătură, care i-ar putea fi de folos. Porni pe dată şi, în vîrful dealului, dincolo de ţarcul casei parohiale, zări la un cot al drumului trăsura, ca un punctuleţ în depărtare, cam la o milă şi jumătate înaintea lui.

Una din distracţiile cele mai populare la Roughborough era jocul „dulăii" - cunoscut prin alte locuri sub numele „iepurele şi dulăii"; la Roughborough iepurele era reprezentat de doi băieţi, numiţi „vulpile" şi, întrucît sînt aproape maniac în privinţa corectitudinii nomenclaturii cînd e vorba de sporturi şi jocuri, n-am îndrăznit să spun aici că se jucau de-a „iepurele şi dulăii". Jocul se numea „dulăii", pur şi simplu.

La acest joc lipsa de forţă musculară a lui Ernest nu-l împiedica; nu era vorba de a se îmbrînci cu băieţi care, deşi nu erau nici mai mari, nici mai înalţi ca el, aveau o constituţie mai robustă; dacă era nevoie doar de rezistenţă, se arăta a fi la fel de bun ca oricare altul; aşadar, cînd îşi încetă activitatea lui ca dulgher, în mod firesc distracţia preferată de care se apucase cu pasiune fusese jocul de-a „dulăii". Fiind astfel puşi la încercare în mod repetat, plămînii i se dezvoltară şi, întrucît o fugă de cîteva mile pe teren variat nu depăşea eforturile lui obişnuite, i se păru că are şanse să ajungă din urmă trăsura pe scurtături, sau, în cel mai rău caz, s-o prindă pe Ellen măcar la gară, înainte de plecarea trenului. Aşadar, alergă, şi iar alergă, pînă ce-şi pierdu răsuflarea, şi apoi, după ce-şi trase puţin sufletul, alergă din nou, respirînd ceva mai uşor. Niciodată la joaca de-a

dulăii nu fugise atît de repede şi cu atît de puţine opriri, dar cu toate eforturile şi scurtăturile nu izbuti să ajungă din urmă trăsura, şi probabil nici n-ar mai fi ajuns-o, dacă John nu şi-ar fi întors din întîmplare capul şi nu l-ar fi văzut fugind şi făcînd semne trăsurii să oprească, de la o depărtare de vreun sfert de milă. Se afla acum la vreo cinci mile de casă şi era aproape la capătul puterilor.

Era stacojiu din pricina efortului; plin de praf şi cu hainele cam mici – pantalonii şi mînecile îi rămăseseră scurte – părea tare pricăjit, cînd îi dădu lui Ellen ceasul, cuţitul şi bruma de avere ce o avea. O rugă doar atît: să nu facă lucrurile îngrozitoare cu care ameninţase – cel puţin de dragul lui, dacă nu pentru vreun alt motiv.

La început Ellen nici nu vru să audă să ia ceva de la el, dar vizitiul, care era de prin Scoţia, îi ţinu parte lui Ernest:

– Ia-le, fată dragă, zise el cu blîndeţe, primeşte tot ce poţi, atîta vreme cît îţi dă cineva ceva; cît despre domnişorul Ernest, el a fugit atîta drum după tine; aşa că fă-i hatîrul şi primeşte ceea ce vrea să-ţi dăruiască.

Ellen îl ascultă şi cei doi se despărţiră cu multe lacrimi, ultimele cuvinte ale fetei fiind că n-o să-l uite niciodată şi că o să se mai întîlnească fără doar şi poate cîndva, şi atunci o să caute ea să-l răsplătească.

Apoi Ernest intră într-un lan de pe marginea drumului, se trînti pe iarbă şi aşteptă în umbra gardului viu pînă s-o întoarce trăsura de la gară, să-l ducă înapoi acasă, pentru că era mort de oboseală. Gînduri care-i mai trecuseră şi altădată prin minte îl năpădiră acum cu mult mai multă tărie, şi îşi dădu seama că a mai intrat într-un bucluc – sau mai bine zis într-o serie întreagă de buclucuri.

În primul rînd, o să întîrzie la masă, şi asta era una din infracţiunile faţă de care Theobald se arăta de-a dreptul necruţător. Şi o să trebuiască să spună unde a fost, iar dacă nu spune adevărul, există pericolul de a fi descoperit. Şi nu numai

atît, dar mai curînd sau mai tîrziu, avea să iasă la iveală şi faptul că nu mai deţine ceasul luxos pe care i-l dăruise scumpa lui mătuşă – şi, mă rog frumos, ce-a făcut cu el? Cum l-a pierdut? Cititorul îşi dă prea bine seama ce ar fi trebuit să facă. Ar fi trebuit să se ducă direct acasă şi dacă i s-ar fi pus întrebări, ar fi trebuit să spună: "Am alergat după trăsură, ca să o ajung din urmă pe slujnica Ellen, la care ţin foarte mult, aşa că acum nu mai am nici ceasul, cuţitul şi toţi banii mei de buzunar, aşa că acum nu mai am nici o pară chioară, şi foarte probabil am să-ţi cer iarăşi bani, mult mai curînd decît s-ar fi întîmplat în alte împrejurări, şi o să mai trebuiască să-mi cumperi şi alt ceas, şi alt cuţit." Şi, apoi, închipuiţi-vă sprîncenele încruntate şi fulgerele din ochii înfuriaţi ai lui Theobald! „Ticălos fără inimă ce eşti, ar fi exclamat Theobald, vrei să-ţi înjoseşti proprii tăi părinţi, lăsînd să se înţeleagă că au tratat cu asprime o fiinţă a cărei nerușinare le-a făcut de rîs casa ?!"

S-ar fi putut însă ca Theobald să primească declaraţia lui Ernest cu acel calm sarcastic, la care se socotea un adevărat maestru: „Foarte bine, Ernest, foarte bine; n-am să-ţi spun nimic; n-ai decît să faci ce vrei; n-ai încă douăzeci şi unu de ani, dar te rog să te porţi ca şi cum ai fi propriul tău stăpîn; nu încape îndoială că biata ta mătuşă ţi-a dăruit ceasul ca tu să-l poţi arunca, dîndu-l de pomană primei persoane care-ţi iese în cale, şi care-l merită mai puţin ca oricine; acuma, însă, cred că aş putea să înţeleg de ce nu ţi-a lăsat mătuşa averea; şi, la urma urmei, mai bine să rămînă banii naşului tău, decît să încapă pe mîna oamenilor de teapa celor cu care i-ai risipi tu, dacă ar fi ai tăi."

Iar apoi maică-sa ar fi izbucnit în lacrimi şi l-ar fi implorat să se căiască şi să caute o cale de a readuce pacea, cît mai era timp, căzînd în genunchi în faţa lui Theobald şi asigurîndu-l de dragostea lui neclintită, ca pentru cel mai bun şi blînd tată din întregul univers. Ernest se vedea făcînd toate astea, tot aşa de

bine cum îi vedea şi pe ei, şi cum stătea trîntit în iarbă, i se învîrteau prin minte tot felul de discursuri, dintre care unul sau altul va fi rostit inevitabil, ca şi apusul soarelui, pînă cînd, în cele din urmă, izbutiră să izgonească cu totul din minte ideea de a spune adevărul, prezentîndu-i-o ca absurdă. Se prea poate ca adevărul să fie o acţiune eroică, dar nu făcea cîtuşi de puţin parte din domeniul politicii practice în cadrul domestic.

Întrucît stabilise deci că n-are încotro şi trebuie neapărat să spună o minciună, rămînea să se gîndească ce minciună să spună. Să spună că a fost jefuit ? Avea destulă imaginaţie ca să-şi dea seama că imaginaţia lui nu e suficientă pentru a-l scoate la liman în cazul de faţă. Oricît de tînăr ar fi fost, instinctul îi spunea că cel mai bun mincinos este cel care foloseşte o minciună minimă pentru obţinerea rezultatelor maxime – cel care economiseşte minciuna cu prea multă grijă ca s-o risipească atunci cînd nu e nevoie.

Calea cea mai simplă era să spună că a pierdut ceasul şi că a întîrziat la masă pentru că l-a căutat. Făcuse o plimbare lungă – alesese ca itinerar tocmai drumul peste cîmp pe care-l parcursese cu adevărat – şi întrucît era foarte cald, îşi scosese haina şi vesta; ţinîndu-le pe mînă, îi căzuseră din ele ceasul, banii şi cuţitaşul. Cînd se apropiase de casă, îşi dăduse seama că le-a pierdut şi alergase înapoi cît îl ţineau picioarele, căutînd peste tot pe drum; în cele din urmă renunţase; văzuse trăsura întorcîndu-se de la gară, se urcase în ea şi venise acasă.

Această versiune explica totul, şi alergătura şi restul; pentru că, într-adevăr, faţa lui purta încă semne evidente că a alergat pe rupte; singura chestiune mai era dacă nu cumva l-au văzut servitorii pe la casa parohială, înaintea plecării lui Ellen, şi voia să spere că n-a fost văzut; lipsise de acasă tot timpul, în afară doar de cele cîteva minute cît stătuse de vorbă cu bucătăreasa. Taică-su era în vizită prin parohie; maică-sa sigur nu-l întîlnise, iar fratele şi sora lipsiseră şi ei, fiind la plimbare cu guvernanta. Ştia că pe bucătăreasă şi pe ceilalţi servitori se

poate bizui – de asta avea să se îngrijească vizitiul; aşadar, în linii mari, atît el cît şi vizitiul socotiră că povestea inventată de Ernest avea să întrunească toate condiţiile cerute de cazul respectiv.

CAPITOLUL XL

Cînd ajunse Ernest acasă şi se strecură înăuntru pe uşa din dos, auzi glasul lui taică-su, întrebînd pe tonul cel mai mînios cu putinţă dacă s-a întors domnişorul Ernest. El se simţi aşa cum se simţise probabil Jack din povestea cu Jack şi lujerul de fasole, cînd – ascuns în cuptor – îl auzea pe căpcăun întrebîndu-şi nevasta ce copilaş a pregătit pentru cină. Cu mult curaj şi – după cum au dovedit evenimentele – cu tot atîta înţelepciune luă taurul de coarne şi anunţă deîndată că a sosit chiar atunci, după ce a suferit o groaznică nenorocire. Încetul cu încetul îşi spuse povestea şi, cu toate că Theobald tună şi fulgeră niţel, vorbind despre "nemaipomenita sa zăpăceală, şi neatenţie", Ernest scăpă mai uşor decît se aşteptase. Într-adevăr, la început Theobald şi Cristina fuseseră înclinaţi să lege absenţa lui de la masă de concedierea Ellenei, dar cînd văzură limpede, după cum spunea Theobald, (pentru Theobald totul era întotdeauna limpede) că Ernest lipsise din casă toată dimineaţa şi, prin urmare, n-ar fi putut să aibă habar de ce s-a întîmplat, o dată în viaţă băiatul fu achitat fără să-i fie pătată reputaţia. Poate că Theobald era bine dispus; poate văzuse în ziarul de dimineaţă că acţiunile lui sînt în creştere; poate ăsta era motivul, poate altul, în orice caz nu-l ocărî pe Ernest atît de tare cum se aşteptase băiatul şi, văzîndu-l istovit şi închipuindu-şi că e tare îndurerat de pierderea ceasului, Theobald merse pînă acolo încît îi dădu să bea un pahar de vin

după masă, şi oricît de ciudat ar părea, nu numai că nu-i rămase în gît lui Ernest, dar îl făcu să capete o viziune mult mai optimistă a lucrurilor decît cea obişnuită.

In seara aceea, cînd îşi spuse rugăciunile, Ernest adăugă vreo cîteva paragrafe, exprimînd în esenţă dorinţa de a nu fi descoperit şi de a auzi că lui Ellen îi merge bine; cu toate astea, era îngrijorat şi nu se simţea în largul lui. Conştiinţa vinovată îi indica o mulţime de puncte slabe ale poveştii pe care o debitase, oricare dintre ele fiind de natură a duce la demascarea lui. A doua zi şi încă multe zile după aceea, o rupea la fugă, deşi nu-l urmărea nimeni, şi tremura ori de cîte ori îl striga taică-su. Avea şi aşa destule pricini de îngrijorare, încît nu mai rezista la altele în plus şi, în ciuda tuturor strădaniilor sale de a aborda o figură veselă, chiar şi maică-sa văzu că-l obsedează ceva. Atunci îi reveni ideea că la urma urmei s-ar putea ca fiul ei să nu fie complet nevinovat în privinţa Ellenei – şi lucrul acesta i se păru atît de interesant încît se simţi obligată să se apropie cît mai tare de adevăr.

– Ia vino încoace, bietul meu băieţel, şi cu cearcăne la ochi, îi spuse ea într-o zi, cu maximum de blîndeţe de care era capabilă. Vino şi aşează-te aici lîngă mine. Nu vrei să stăm de vorbă între patru ochi, aşa, liniştit, ca de la om la om ?

Maşinal, băiatul se îndreptă spre canapea. Ori de cîte ori maică-sa dorea să vorbească cu el între patru ochi, ca de la om la om, alegea canapeaua drept terenul cel mai potrivit pentru a-şi dezlănţui campania. Toate mamele fac la fel; pentru ele canapeaua reprezintă ceea ce e sufrageria pentru taţi. In cazul de faţă, canapeaua era deosebit de favorabilă pentru scopuri strategice, fiind o mobilă de modă veche cu o spetează destul de înaltă, cu somieră, rulou şi perne. O dată înfundat într-unul din colţurile ei adînci, te afli ca în fotoliul de la dentist, nu mai puteai scăpa cu una, cu două. Aici îl putea manevra ea mai uşor, dacă i se părea necesar, iar pe de altă parte, dacă socotea că e cazul să plîngă, îşi putea foarte uşor îngropa capul în

pernele canapelei lăsîndu-se dusă de un val de durere chinuitoare, care întotdeauna producea efectul scontat. Nici una dintre tacticile ei favorite nu putea fi aplicată destul de uşor de la locul ei obişnuit – fotoliul din dreapta căminului – iar fiul ei înţelese atît de bine din tonul maică-si că va fi o conversaţie de canapea, încît îşi luă locul ca un mieluşel, de îndată ce maică-sa rosti primele vorbe şi chiar înainte de a se fi aşezat.

– Scumpul meu băiat, începu Cristina, cuprinzîndu-i mîna într-ale ei, te rog să-mi făgăduieşti că n-o să-ţi fie frică nici de scumpul tău tată, nici de mine; făgăduieşte-mi, te rog, dragul meu, dacă mă iubeşti, te rog, făgăduieşte-mi.

Şi iarăşi îl sărută şi-l mîngîie pe cap, şi-l sărută încă o dată. Însă cu o mînă tot îl mai ţinea de braţ; odată ce-l apucase, nu mai voia să-l lase să-i scape.

Băiatul îşi puse capul în piept şi făgădui. Ce altceva putea face ?

– Tu ştii bine, dragul meu, scumpul meu Ernest, că nimeni nu te iubeşte mai mult ca tăticul tău şi cu mine; nimeni nu se îngrijeşte cu atîta atenţie de interesele tale, şi nimeni nu e mai nerăbdător să-ţi cunoască toate micile tale bucurii şi necazuri decît sîntem noi; dar, scumpul meu băiat, mă îndurerează uneori gîndul că tu nu nutreşti pentru noi dragostea şi încrederea cuvenită. Tu ştii, dragul meu, că pentru noi ar fi totodată o datorie şi o plăcere să urmărim dezvoltarea ta morală şi spirituală; dar vai! tu nu ne laşi să pătrundem în natura ta morală şi spirituală. Uneori aproape că ne vine să ne îndoim de existenţa unei naturi morale şi spirituale la tine. In privinţa vieţii tale interioare, dragul meu, nu ştim nimic decît crîmpeiele pe care izbutim să le culegem de ici de colo, în ciuda voinţei tale, din mici frînturi de cuvinte, care-ţi scapă, aproape fără să-ţi dai seama că le-ai rostit.

Auzind acestea, băiatul tresări. Se înfierbîntase şi nu se simţea deloc la largul lui. Ştia foarte bine cè atent trebuie să fie

şi totuşi, oricît se străduia, din cînd în cînd îşi uita rolul pe care trebuia să-l joace şi se trăda, pentru că depăşea limitele rezervei obişnuite. Maică-sa îl văzu tresărind şi se bucură chiar şi de această mică rană pe care i-o produsese. Dacă n-ar fi fost atît de sigură de victoria ei, ar fi trebuit mai degrabă să renunţe la plăcerea de a atinge, cum s-ar zice, ochii din vîrful coarnelor melcului, numai din plăcerea de a-l vedea cum şi le retrage; dar ea ştia că dacă a izbutit să-l aşeze pe canapea şi-l ţine de mînă, îl are aproape în palmă pe duşman, şi poate să facă ce vrea cu el.

– Taică-tu nu simte, continuă ea, că tu-l iubeşti pe deplin şi fără rezerve, încît să n-ai nici un fel de ascunziş faţă de el, şi să-i spui totul liber, şi fără teamă, aşa cum ar trebui s-o faci de vreme ce dînsul ţi-e cel mai iubitor prieten de pe pămînt, afară doar de Tatăl Ceresc. După cum ştim, dragostea desăvîrşită izgoneşte teama; tatăl tău are o dragoste desăvîrşită pentru tine, scumpul meu, dar el nu simte că tu i-o răsplăteşti tot cu o dragoste desăvîrşită. Dacă ţi-e teamă de el, asta e numai din cauză că nu-l iubeşti precum merită, şi eu ştiu că uneori îi înfigi un cuţit în inimă cînd se gîndeşte că străduaniile lui sînt vrednice de o înţelegere mai profundă şi mai binevoitoare din partea ta, decît manifeşti tu faţă de el; ah, Ernest, Ernest ! Nu amărî pe cel ce se poartă cu atîta bunătate şi nobleţe sufletească, printr-o conduită ce n-o pot numi altfel decît nerecunoştinţă.

Ernest nu putea suporta niciodată s-o audă pe maică-sa vorbindu-i în acest fel deoarece încă mai credea că ea-l iubeşte şi că el, la rîndul lui, ţine la ea, şi are în ea un prieten – pînă la un punct. Dar maică-sa începuse să-şi epuizeze resursele; folosise de prea multe ori trucul confidenţei dintre mamă şi fiu. De nenumărate ori pînă atunci îi smulsese prin vicleşug tot ce dorise să afle de la el, iar după aceea îl băgase în cele mai îngrozitoare buclucuri, spunîndu-i totul lui Theobald. Ernest îi reproşase de cîteva ori aceste lucruri, şi-i arătase maică-si ce

urmări dezgustătoare avuseseră pentru el aceste confidențe, însă întotdeauna Cristina începea cu el o discuție și-i demonstra cît se poate de limpede că a avut dreptate în fiecare caz în parte, și că el n-are nici un motiv serios de a se plînge. În general, tocmai conștiința o împiedica să tacă și să păstreze secretul, iar împotriva conștiinței nu se putea face apel, deoarece cu toții sîntem obligați să urmăm poruncile cunoștiinței noastre. De obicei Ernest se vedea silit să recite un imn religios, avînd drept temă conștiința. Sensul acestui imn era că dacă nu dai ascultare glasului ei, curînd ea o să înceteze să mai vorbească.

– Conștiința mămicii n-a încetat să vorbească, îi spunea Ernest unui coleg de la Roughborough; trăncănește întruna.

Cînd un băiat a ajuns să vorbească atît de necuviincios despre conștiința mamei sale, înseamnă că practic totul s-a terminat între ei. Datorită obișnuinței, canapelei și revenirii asociațiilor de idei, Ernest era și acum atît de mișcat de glasul sirenei, încît dorea din tot sufletul să se îndrepte cu toate pînzele sus către ea, și să i se arunce în brațe; dar se reținu; mai reveneau și alte asociații de idei, și prea multe oseminte ale nenumăratelor mărturisiri ucise albeau terenul de la poalele maică-si ca să fie capabil să-i acorde o cît de mică încredere. Așadar, își lăsă capul în piept, și adoptă un aer de mielușel blînd și supus, dar nu scoase o vorbă.

– Văd, scumpul meu, continuă maică-sa, fie că mă-nșel și deci nu ai nimic pe suflet, fie că nu vrei să mi te destăinui; dar ah, Ernest, spune-mi te rog măcar atît; nu ai nimic de care să te căiești, nici un lucru care să te rîcîie în legătură cu nenorocita aia de Ellen ?

Lui Ernest i se opri inima în loc. "Sînt pierdut", își spuse. N-avea nici cea mai mică idee unde vrea să ajungă maică-sa, și i se păru că are o bănuială în privința ceasului; se ținu însă cît putu de tare pe poziție.

Nu cred că Ernest era mai laş decît alţi oameni, numai că el nu ştia că toţi oamenii înţelepţi se dovedesc laşi cînd nu se simt la largul lor, sau cînd se tem că o să fie maltrataţi. Cred că dacă s-ar afla adevărul, s-ar descoperi că pînă şi viteazul sfînt Mihail a făcut tot ce-a putut ca să evite vestita sa luptă cu balaurul; s-a prefăcut că nici nu vede o serie întreagă de purtări necuviincioase ale balaurului; a închis ochii la devorarea a nu ştiu cîte sute de bărbaţi, femei şi copii, pe care făgăduise să-i ocrotească; s-a lăsat insultat în public de zeci de ori, fără să-i pese; iar în cele din urmă, cînd şi un înger şi-ar fi pierdut răbdarea, a început să şovăie şi a amînat lucrurile la infinit, înainte de a stabili ziua şi ceasul duelului. Cît despre lupta în sine, ea a fost în mare măsură doar o nouă bătălie de genul acelora date de doamna Allaby cu tînărul care a luat-o în ultima instanţă de nevastă pe fiica ei cea mai mare, balaurul zăcînd lat la picioarele lui, în timp ce el era viu şi fără vreo rană prea gravă.

– Nu-nţeleg ce vrei să spui, mămico, exclamă Ernest îngrijorat, şi oarecum pripit.

Maică-sa interpretă purtarea lui drept indignare faţă de nişte bănuieli nedrepte şi, speriindu-se, bătu în retragere, fugind cît o ţinea limba.

– O, zise ea, îmi dau seama din tonul tău că eşti nevinovat ! Oh ! oh! Cum îi mulţumesc Tatălui Ceresc pentru această binecuvîntare! Fie ca de dragul scumpului său fiu să te păstreze atît de nevinovat întotdeauna. Tatăl tău, scumpule (şi aici ea se porni să vorbească repede, dar neîncetînd să-i scruteze chipul), era curat şi nevinovat ca un înger fără pată; cînd a venit la mine. Ca şi el, să ştii şi tu întotdeauna să te jertfeşti; să fii cu adevărat cinstit nu numai în vorbe, ci şi în fapte, să nu uiţi niciodată cine ţi-e tată şi cine ţi-a fost bunic, să nu uiţi nici de numele pe care ţi l-am dat noi, şi nici de rîul sacru, în ale cărei ape ţi s-au spălat păcatele prin sîngele şi binecuvîntarea lui Hristos etc.etc.

Ernest reteză însă acest discurs, – n-aş putea să zic foarte scurt – dar, în orice caz mult mai scurt decît în cazul cînd Cristina ar fi fost lăsată să spună ce intenţiona: Ernest se smulse cu multă dibăcie din îmbrăţişarea maică-si şi o luă la sănătoasa. Ajungînd pe la bucătărie (unde se simţea mai mult în largul lui) îl auzi pe Theobald strigînd-o pe maică-sa şi din nou conştiinţa lui vinovată se ridică împotrivă-i. "De data asta a descoperit totul, strigă ea, şi o să-i spună mamei. Sînt un om pierdut." Dar era vorba de cu totul altceva, taică-su voia doar cheia de la dulăpiorul cu băuturi. Atunci Ernest fugi într-un tufiş sau crîng din spatele casei parohiale şi se consolă, fumînd o pipă. Aici în pădure, cu razele soarelui de vară strecurîndu-se printre frunzele arborilor, cu cartea în mînă şi pipa în gură, băiatul uita de grijile lui şi gusta acele clipe de răgaz fără de care cred cu adevărat că viaţa i-ar fi fost de-a dreptul insuportabilă.

Bineînţeles, taică-su îl puse să-şi caute lucrurile pierdute, şi oferi o răsplată pentru aducătorul lor, dar chipurile, el se abătuse departe de potecă, umblînd după cuibul unei privighetori, iar pe de altă parte a căuta un ceas şi o pungă pe cîmpiile de la Battersby era ca şi cum ai căuta acul în carul cu fîn; pe lîngă asta, se prea poate ca lucrurile să fi fost găsite şi luate de vreun vagabond, sau de o coţofană, pentru că erau o mulţime de păsări dintr-astea hoaţe prin împrejurimi, aşa că după o săptămînă sau zece zile căutarea încetă şi se văzură siliţi cu toţii să accepte faptul că lui Ernest îi trebuie alt ceas, alt cuţitaş şi o mică sumă de bani de buzunar.

Pe de altă parte, însă, era mai mult decît justificat ca Ernest să plătească jumătate din costul ceasului; lucrul ăsta n-ar fi fost prea greu pentru el, din moment ce taică-su îi făcea concesia de a i-l reţine din banii de buzunar, în rate semestriale, eşalonate pe doi sau eventual chiar trei ani. Prin urmare, în propriul lui interes, precum şi în interesul lui taică-su şi al maică-si, ar fi fost bine ca ceasul să coste cît mai puţin; aşa că fu

luată hotărîrea de a se cumpăra un ceas de ocazie. Lui Ernest nu trebuia să i se spună nimic, dar ceasul urma să fie cumpărat şi pus pe farfurie, ca o surpiză, cu puţin înainte de sfîrşitul vacanţei. Theobald urma să se ducă peste cîteva zile în capitala comitatului, unde ar fi putut să găsească un ceas de ocazie, la un preţ convenabil. Prin urmare, Theobald plecă la timpul potrivit, înarmat fiind cu o listă lungă de comisioane pentru gospodărie, printre care se număra şi cumpărarea unui ceas pentru Ernest.

După cum am mai spus, acestea erau întotdeauna nişte perioade fericite, cînd Theobald lipsea cel puţin o zi; băiatul începea să se simtă cu inima uşoară, ca şi cum Dumnezeu i-ar fi ascultat rugăciunile şi fapta lui nu va mai fi descoperită. În general, ziua se dovedise deosebit de liniştită, dar, din păcate, n-avea să se încheie aşa cum începuse; atmosfera schimbătoare în care trăia nu era niciodată mai propice pentru dezlănţuirea unei furtuni decît după o asemenea perioadă de splendid calm. Cînd se întoarse Theobald, lui Ernest îi fu de ajuns o privire ca să vadă că se apropie uraganul.

Cristina îşi dădu seama că s-a întîmplat ceva foarte grav, şi se sperie, temîndu-se că Theobald a primit o veste cu privire la cine ştie ce pagubă bănească, destul de însemnată; însă Theobald nu se destăinui, ci mai întîi sună şi-i spuse servitoarei:

– Spune-i domnişorului Ernest că vreau să-i vorbesc. Să vină în sufragerie.

CAPITOLUL XLI

Cu mult înainte ca Ernest să ajungă în sufragerie sufletul lui ca o cobe îi spuse că păcatul i-a fost descoperit. Care cap de

familie chemă vreodată în sufragerie pe vreunul din membrii ei, dacă are intenţii onorabile ?

Cînd ajunse în sufragerie, o găsi goală – taică-su fiind chemat de cîteva minute pe neaşteptate pentru cine ştie ce treabă parohială – şi Ernest rămase în aceeaşi aşteptare îngrijorată, ca oamenii care au fost introduşi în anticamera dentistului.

Dintre toate odăile din casă, cel mai mult ura sufrageria. Aici trebuise să-şi facă pe vremuri lecţiile la latină şi greacă, împreună cu taică-su. Sufrageria mirosea a nu ştiu ce fel de lac sau vopsea pentru lustruitul mobilei, şi nici eu, nici Ernest nu puteam, pînă în ziua de azi, să ne apropiem de locuri unde se simte miros de lac, fără să ne îngheţe inima.

Deasupra căminului era un tablou al unui vechi maestru, una din puţinele picturi originale aduse din Italia de domnul George Pontifex. Se presupunea că ar fi un Salvator Rosa şi a fost cumpărat ca un mare chilipir. Reprezenta pe Sfîntul Ilie, sau poate Eliseu (oricare o fi fost), hrănit de corbi în pustiu. În colţul din dreapta, sus, erau corbii, ţinînd pîine şi carne în cioc şi în gheare, iar profetul în chestiune se afla în colţul din stînga jos şi arunca spre păsări priviri pline de un dor nelămurit. Cînd Ernest era foarte mic regreta întotdeauna că hrana adusă de corbi nu ajungea cu adevărat pînă la profet; nu izbutea să înţeleagă limitările artei pictorului şi voia ca hrana şi profetul să fie aduşi în contact direct. Într-o zi, cu ajutorul unei scări lăsate în odaie, se căţărase pînă la tablou, şi cu o bucată de pîine cu unt, trăsese o linie unsuroasă de-a curmezişul tabloului de la corbi pînă la gura lui Eliah, după care se simţise mult mai bine.

Gîndurile lui Ernest se îndreptau alene către această poză din copilărie, cînd deodată auzi cum mîna lui taică-su deschide uşa; peste o secundă intră Theobald.

– A, Ernest, zise el pe un ton degajat şi destul de vesel, s-a ivit un mic amănunt pe care te-aş ruga să mi-l explici, întrucît nu mă îndoiesc că o poţi face foarte uşor.

Bum-bum-bum, bubui inima lui Ernest, lovindu-se de coaste. Dar comportarea lui taică-su era cu mult mai blîndă decît de obicei, aşa că Ernest începu să creadă că la urma urmei s-ar putea să fie doar o falsă alarmă, cum mai fuseseră şi altele.

– Ne-am gîndit, maică-ta şi cu mine, că ar fi bine să-ţi facem rost de un alt ceas, înainte de a te înapoia la şcoală ("O, asta e tot!", îşi zise Ernest simţind o mare uşurare). Şi azi am fost să-ţi caut un ceas de ocazie, care să servească la toate atîta vreme cît eşti la şcoală.

Theobald vorbea de parcă ceasurile ar mai fi servit şi la vreo cinci-şase alte lucruri, în afară de identificarea timpului; realitatea este însă că el nu izbutea să deschidă niciodată gura, fără să recurgă la vreunul din clişeele lui şi, dintre acestea "a servi la toate" era destul de frecvent.

Ernest era gata să izbucnească în obişnuitele expresii de recunoştinţă, cînd Theobald continuă, zicînd:

– Mă întrerupi.

Aceste vorbe făcură să bată din nou, plină de emoţie, inima lui Ernest.

– Mă întrerupi, Ernest. N-am terminat încă. Lui Ernest îi îngheţă imediat inima.

– Am trecut pe la mai multe prăvălii unde se vindeau ceasuri de ocazie, dar n-am văzut nici unul al cărui preţ sau aspect să-mi placă, pînă ce, în cele din urmă mi s-a arătat unul care, după cum spunea negustorul, i se adusese de curînd spre vînzare şi pe care l-am recunoscut imediat ca fiind cel dăruit de mătuşa Alethea. Chiar dacă nu l-aş fi recunoscut, ceea ce se putea prea bine să se întîmple, l-aş fi identificat imediat ce mi-a căzut în mîini, întrucît înăuntru purta inscripţia "E.P. Cadou de la A.P.". Cred că nu mai e nevoie să-ţi spun altceva, ca să

ca să arăt că era chiar ceasul despre care ne-ai povestit maică-ti şi mie că ţi-a căzut din buzunar.

Pînă în acel moment, Theobald se dovedise de un calm prefăcut, iar cuvintele le rostise rar; însă de la acest punct, se aprinse deodată, îşi aruncă masca şi adaugă:

– Sau vreo altă poveste cusută cu aţă albă, pe care maică-ta şi cu mine am crezut-o, deoarece noi nu cunoşteam minciuna. Îţi închipui ce sentimente avem în momentul de faţă.

Ernest simţi că această ultimă lovitură, care nimerise în plin, era îndreptăţită. În momentele lui ferite de teamă, îşi socotea tatăl şi mama "ageamii", din pricina grabei cu care-i dădeau crezare, dar el nu putea nega faptul că această credulitate a lor îi arăta îndeobşte nedeprinşi cu minciuna. Trebuia să dea Cezarului ce-i al Cezarului recunoscînd că într-adevăr era îngrozitor pentru doi oameni atît de sinceri să aibă un fiu atît de mincinos cum se ştia el.

– Socotind că un fiu al mamei tale şi al meu ar fi incapabil de înşelăciune, am presupus imediat că vreun vagabond a găsit ceasul şi a încercat să-l plaseze.

După cîte cred, asta nu era foarte exact. Prima presupunere a lui Theobald fusese că Ernest încercase să plaseze ceasul şi numai datorită unei inspiraţii de moment spusese că mintea lui mărinimoasă a conceput din capul locului ideea că ceasul fusese vîndut de către un vagabond.

– Poţi să-ţi închipui ce şoc a fost pentru mine cînd am descoperit că ceasul a fost adus spre vînzare de nenorocita aceea de Ellen (aici Ernest crezu că-i îngheaţă de tot inima şi simţi în mare măsură imboldul interior s-o ia la goană, ceea ce e firesc din partea oricărui om atît de lipsit de apărare. Taică-su remarcase acest lucru şi continuă), dată afară din casa noastră în împrejurări pe care nu vreau să le descriu în amănunt, pentru a nu-ţi pîngări urechile.

Am lăsat la o parte convingerea îngrozitoare ce începuse să se înfiripe în adîncul fiinţei mele, – urmă Theobald, – şi am

presupus că în intervalul dintre concediere şi plecarea ei din casă s-a mai făcut vinovată şi de furt, în afară de celălalt păcat al ei şi, găsindu-ţi ceasul în dormitor, l-a furat. Ba chiar mi-a dat prin gînd că poate ai descoperit dispariţia ceasului după plecarea femeii şi, bănuind cine l-a luat, ai fugit după trăsură, ca să-l recapeţi; dar cînd i-am împărtăşit negustorului bănuielile mele, el m-a asigurat că persoana care i-a încredinţat ceasul spre vînzare a declarat în modul cel mai solemn că ceasul i l-a dat fiul stăpînului ei, a cărui proprietate era şi, deci, avea toate drepturile de a face ce vrea cu el.

Negustorul mi-a mai spus că, socotind oarecum suspecte împrejurările în care i s-a oferit spre vînzare ceasul, înainte de a consimţi el să-l cumpere, îi ceruse femeii să-i spună în tot amănuntul cum a ajuns în posesia lui.

El mi-a arătat că la început – aşa cum fac întotdeauna femeile de teapa ei – a încercat să o scalde, dar fiind ameninţată că va fi dată imediat pe mîna poliţiei dacă nu spune adevărul, a povestit cum ai fugit tu după trăsură, pînă ce, după cum spunea ea, te-ai învineţit la faţă şi ai insistat să-i dai toţi banii de buzunar, cuţitaşul şi ceasul. A adăugat că vizitiul meu John – pe care am să-l concediez imediat – a fost de faţă la toată această discuţie. Ei, acum, Ernest, fii te rog amabil şi spune-mi dacă această poveste îngrozitoare este adevărată sau mincinoasă.

Lui Ernest nu-i dădu nici o clipă prin gînd să-l întrebe de ce nu se luptă cu un bărbat pe potriva lui, sau să-l oprească la mijlocul poveştii, reproşîndu-i că-l loveşte cu piciorul cînd e deja căzut la pămînt. Băiatul era prea speriat şi zdruncinat ca să mai fie în stare să inventeze o minciună; aşadar nu putu decît să se lase în voia soartei şi să bolborosească ceva nedesluşit în sensul că povestea e adevărată.

– Aşa mă temeam şi eu, zise Theobald. Şi acum, Ernest, fii te rog bun şi sună clopoţelul.

Cînd veni servitoarea să întrebe de ce a sunat, Theobald ceru să-l trimită pe John la el. Iar cînd sosi acesta, Theobald îi socoti simbria ce i-o datora şi-i porunci să plece imediat din casa lui.

Comportarea lui John fu calmă şi respectuoasă. Îşi primi concedierea ca pe un lucru firesc şi aşteptat, pentru că Theobald îi făcuse suficiente aluzii ca el să-şi poată da seama de ce îl concediază; cînd îl văzu însă pe Ernest şezînd palid şi înspăimîntat pe marginea scaunului lipit de peretele sufrageriei, se păru că îl luminează deodată un gînd neaşteptat. Întorcîndu-se spre Theobald, îi spuse cu un accent lăbărţat, pe care nu voi încerca să-l reproduc:

– Uitaţi ce e, stăpîne, îmi închipui eu de unde vine toată povestea asta. Dar înainte de a pleca, aş vrea să schimb o vorbă cu dumneavoastră.

– Ernest, zise Theobald, părăseşte încăperea.

– Ba nu, domnişorule Ernest, să nu pleci! zise John proptindu-se în dreptul uşii. Şi acuma, stăpîne, continuă el, n-aveţi decît să faceţi ce vreţi în privinţa mea. V-am fost slugă credincioasă şi n-aş putea să zic că dumneavoastră mi-aţi fost un stăpîn rău. Dar ce vreau să vă spun este că dacă o să vă purtaţi rău cu domnişorul Ernest, sînt oameni în sat care o să audă de acest lucru şi o să-mi dea de ştire; şi dacă o să-mi ajungă la ureche una ca asta, am să mă întorc şi am să vă rup ciolanele, unul cîte unul, aşa să ştiţi !

John respira greu şi gîfîia, avînd aerul că nu s-ar da cîtuşi de puţin în lături să se apuce imediat de trebuşoara aceea cu frîngerea oaselor. Theobald se făcu cenuşiu-pămîntiu la faţă – după cum explică el mai tîrziu, nu din pricina ameninţărilor deşarte ale unui ticălos, prins cu mîţa în sac şi furios tocmai de aceea, ci din pricina obrăzniciei cumplite, care venea din partea uneia dintre slugile lui.

– Am să-l las pe domnişorul Ernest pradă mustrărilor propriei sale conştiinţe, răspunse Theobald cu trufie.

(„Mulţumesc lui Dumnezeu – şi lui John", gîndi Ernest.) Cît despre dumneata, recunosc că ai fost un servitor excelent pînă s-a stîrnit povestea asta nefericită şi o să-mi facă mare plăcere să-ţi dau o recompensă, dacă doreşti. Altceva mai ai să-mi spui ?

– Nimic, zise John morocănos. Dar ce am spus, am spus din inimă şi o să mă ţin de vorbă – fie că-mi daţi recomandaţie, fie că nu-mi daţi.

– A, nu trebuie să-ţi faci griji în privinţa recomandaţiei, John, zise Theobald cu blîndeţe. Şi întrucît acum se înserează, nu e cazul să părăseşti casa pînă mîine dimineaţă.

John nu răspunse nimic şi se retrase, îşi făcu bagajele şi plecă deîndată.

Cînd auzi Cristina de cele petrecute, zise că se declară de acord cu toate în afară doar de faptul că Theobald a ajuns să fie supus unor asemenea obrăznicii din partea unuia din propriii lui servitori, din pricina purtării rele a fiului său. Theobald era cel mai curajos om de pe lume, şi nu i-ar fi fost deloc greu să-l ia de guler pe mizerabilul acela şi să-l dea afară din odaie. Dar pe de altă parte, se arătase cu mult mai derun şi cu mult mai nobil, prin răspunsul ce i-l dăduse. Ce frumos ar fi sunat acest răspuns într-un roman sau pe scenă, pentru că, deşi teatrul în sine era un lucru imoral în linii generale, totuşi existau desigur unele piese care constituiau spectacole înălţătoare. Îşi putea uşor imagina cum publicul întreg îşi ţinea răsuflarea cuprins de emoţie la auzul ameninţării rostite de John, şi tăcerea adîncă produsă de interesul puternic şi curiozitatea cu care aştepta răspunsul lui Theobald. Iar apoi actorul – probabil marele şi bunul Macready – avea să spună „Am să-l las pe domnişorul Ernest pradă mustrărilor propriei sale conştiinţe". O, era sublim! Şi ce ropote de aplauze aveau să urmeze ! Şi atunci ar fi intrat şi ea pe scenă, şi-ar fi aruncat braţele în jurul gîtului soţului ei şi i-ar fi spus: „Soţul meu – inimă de leu !" Iar după ce s-ar fi lăsat cortina, în tot teatrul s-ar fi răspîndit o şoaptă cum că

scena respectivă fusese inspirată din realitate şi se petrecuse cu adevărat în familia reverendului Theobald Pontifex, care se căsătorise cu una din domnişoarele Allaby etc. etc.

Cît despre Ernest, bănuielile ce-i trecuseră prin minte Cristinei se întăriră şi mai mult. Totuşi, ea se gîndi că ar fi poate mai bine să lase lucrurile aşa cum sînt. În momentul de faţă, poziţia ei era cît se poate de favorabilă. Puritatea oficială a lui Ernest era bine stabilită, dar în acelaşi timp se dovedise atît de susceptibil încît ea putea să împace într-o singură idee două impresii contradictorii referitoare la el, şi să-l considere deopotrivă un fel de Iosif ispitit de soţia lui Purifar şi totodată un Don Juan – îmbinaţi în una şi aceeaşi persoană. Era ceea ce dorise dintotdeauna, dar întrucît vanitatea îi era măgulită de faptul că are un asemenea fiu, cu asta lucrurile se încheiau: fiul în sine era un zero.

Fără îndoială că dacă n-ar fi intervenit John, Ernest ar fi trebuit să-şi ispăşească păcatul prin dureri, lipsuri şi întemniţare. În situaţia creată, însă, băiatul trebuia „să se considere" pedepsit în felul acesta şi pe deasupra să se socoată supus-suferinţelor aduse de remuşcările chinuitoare, dar inutile, pe care i le stîrnea conştiinţa; dar în afară de faptul că Theobald îl ţinu din scurt, obligîndu-l să-şi îndeplinească temele pentru vacanţă, şi de răceala prelungită cu care-l priveau şi tratau părinţii, Ernest nu fu supus la nici un fel de pedeapsă propriu-zisă. Îmi spunea însă că-şi aminteşte de acea perioadă ca fiind momentul cînd a început să-şi dea seama de antipatia profundă şi activă pentru amîndoi părinţii. După mine asta însemna că abia atunci a început să-şi dea seama că se apropie de vîrsta bărbăţiei.

CAPITOLUL XLII

Cam la o săptămînă înainte de a se întoarce la şcoală, taică-su îl chemă din nou în sufragerie, şi-i spuse că o să-i dea înapoi ceasul, dar că este obligat să-i reţină suma plătită pentru a-l cumpăra, din banii de buzunar, în rate semestriale, ce nu puteau fi eşalonate pe mai mult de un an. Considerase că e mai bine să plătească cei cîţiva şilingi ceruţi de negustor, mai degrabă decît să discute problema proprietăţii ceasului, întrucît Ernest, fără îndoială, i-l dăruise Ellenei. Prin urmare, Ernest trebuia să se întoarcă de data aceasta la Roughborough avînd doar cinci şilingi ca bani de buzunar. Dacă dorea să aibă mai mulţi bani, trebuia să cîştige prin propriile strădanii acea „răsplată a sîrguinţei".

Ernest nu era atît de chibzuit în privinţa banilor, cum ar fi trebuit să fie un băiat model. Nu-şi spunea „Acum am o liră, care trebuie să mă ţină cincisprezece săptămîni, şi deci pot să cheltuiesc exact un şiling şi patru penny pe săptămînă." Şi nici nu izbutea să cheltuiască numai suma respectivă în fiecare săptămînă, conform acestui raţionament. Dădea iama în bani cam tot atît de iute ca şi ceilalţi băieţi, rămînînd lefter la cîteva zile după ce se întoarcea la şcoală. Cînd nu mai avea bani, se împrumuta de la unul şi de la altul şi după ce se îndatora atît de mult încît nu mai era sigur că va putea plăti, renunţa la orice plăcere. Cum căpăta ceva bani, îşi plătea datoriile; dacă-i mai rămîneau cîţiva gologani, îi cheltuia. Dacă nu-i mai rămîneau – şi realitatea este că de cele mai multe ori aşa se întîmpla – începea din nou să cheltuiască pe veresie.

Bugetul lui se baza întotdeauna pe presupunerea că o să se întoarcă la şcoală avînd o liră în buzunar – din care datora, să zicem, vreo 15 şilingi. Mai trebuiau încă vreo cinci şilingi pentru diverse taxe şi subscripţii de la şcoală – dar după ce le plătea şi pe astea, alocaţia săptămînală de şase penny acordată

fiecărui băiat din şcoală, împreună cu „răsplata pentru sîrguinţă" (din care spera să încaseze o sumă bunicică în semestrul curent, dat fiind că luase o hotărîre solemnă în acest sens) şi cu creditul pe care şi-l putea reînnoi, îl puteau ajuta s-o scoată la capăt pînă la vacanţa următoare.

Brusca pierdere ce se ridica la suma de cincisprezece şilingi se profila ca o perspectivă dezastruoasă pentru planurile financiare ale eroului meu. Faţa lui trăda atît de limpede simţămintele ce-l stăpîneau, încît Theobald spuse că e absolut hotărît „ să afle imediat adevărul, şi de data aceasta fără a mai îngădui nenumărate zile de minciună înainte de a ajunge la el". Nu trecu mult pînă ce ieşi la iveală tristul adevăr şi anume că nenorocitul de Ernest mai adăugase şi nenumărate datorii la păcatele trîndăviei, înşelăciunii şi – poate chiar – al imoralităţii, lucru posibil deoarece nu era imposibil.

Cum ajunsese să se înglodeze în datorii ? Şi ceilalţi băieţi faceau la fel ?

Ernest recunoscu, aproape fără voia lui, că şi ei făceau datorii.

Dar la ce prăvălii rămîneau ei datori ?

Întrebările cam depăşeau măsura. Ernest răspunse că nu ştie !

– Oh, Ernest, Ernest ! exclamă maică-sa care se afla şi ea în odaie. Te rog să nu mai superi a doua oară pe cel mai blînd, mai răbdător şi mai îndurător tată de pe lumea asta! Lasă măcar cîtva timp să se vindece o rană, pînă ce-i înfigi a doua oară cuţitul în inimă.

Toate bune pînă aici, dar ce putea face Ernest ? Cum putea să-i bage la apă pe negustorii care aprovizionau şcoala, recunoscînd că ei vînd băieţilor pe datorie ? De pildă, biata doamnă Cross, o băbuţă tare de treabă, care le vindea chifle calde unse cu unt, sau ochiuri cu pîine prăjită, pentru gustarea de dimineaţă, sau cîte un sfert de găină pané, cu pire de cartofi, pentru care cerea şase penny. Dacă scotea cîştig de un sfert de penny la acest preţ era mare lucru. Cînd năvăleau băieţii în

prăvăliă ei, după ce alergau pe rupte la jocul „de-a dulăii", Ernest o auzise adeseori spunînd slujnicuţelor: „Ei, acum, fetelor, primiţi-i cum se cuvine pe viteji." Toţi băieţii ţineau grozav la ea, şi acuma era să se apuce el, Ernest, s-o dea de gol ? Era îngrozitor.

– Uite ce e, Ernest, zise taică-su, uitîndu-se la el mai urît ca oricînd, o dată pentru totdeauna am să pun capăt acestor prostii. Ori îmi destăinui tot adevărul, aşa cum trebuie să facă orice fiu cu tatăl lui, şi-mi acorzi încredere ca să rezolv această poveste ca faţă bisericească şi totodată ca om cu experienţă, sau, înţelege bine ce spun, va trebui să-i înfăţişez toată chestiunea doctorului Skinner, care, după cîte-mi închipui, va lua măsuri mult mai severe decît aş putea să iau eu.

– Ah, Ernest, Ernest ! suspină Cristina, fii înţelept cît mai ai timp şi ai încredere în cei ce ţi-au dovedit de atîtea ori pînă acum că ştiu foarte bine cum să se arate îndurători.

Nici un adevărat erou al unui roman cavaleresc n-ar fi şovăit nici măcar o clipă. Nici luat cu binişorul, nici înspăimîntat, nimic n-ar fi trebuit să-l facă să trăncănească despre ce se întîmplă la şcoală. Ernest se gîndi la băieţii care întruchipau idealul lui : ştia bine că aceştia ar fi preferat să li se taie limba mai degrabă decît să li se smulgă vreo vorbă trădătoare. Dar Ernest nu era un băiat ideal şi nici nu era destul de tare de înger pentru mediul în care trăia. Mă-ntreb cît de mult ar fi putut oricare dintre băieţi să reziste presiunii morale ce se exercita asupra lui; în orice caz, el nu putu să reziste şi, după încă vreo cîteva zvîrcoliri, cedă, şi se trezi în ghearele duşmanului ca o pradă cu totul neputincioasă. Se consolă cu gîndul că taică-su nu-şi bătuse joc de el la fel de des ca maică-sa, luîndu-l cu binişorul şi apoi abuzînd de încrederea lui, şi că probabil era totuşi mai bine să-i spună lui taică-su adevărul, decît ca taică-su să-i ceară insistent doctorului Skinner să facă o anchetă. Şi taică-su avea o conştiinţă deprinsă a „trăncăni" mult, dar în orice caz nu chiar atît ca a

maică-si. Copilul ăsta prostuț uita că lui taică-su nu-i dăduse tot atîtea prilejuri de a-l trăda, cîte-i dăduse Cristinei.

Și apoi ieși la iveală tot adevărul. Cît îi datora doamnei Cross, cît îi datora doamnei Jones și cu cît rămăsese dator la cîrciuma *Lebăda și sticla*, ca să nu mai vorbim de cîte un șiling ori șase penny, ori doi șilingi, prin alte părți. Cu toate acestea, Theobald și Cristina nu se mai săturau. Se părea că, cu cît descoperă mai multe, cu atît sporește pofta lor de descoperiri; aveau datoria evidentă de a afla totul, pentru că deși își puteau salva odorul din această mocirlă a ticăloșiei, fără a cunoaște și mai multe amănunte decît știau acum, nu existau oare și alți tătici, și alte mămici, ale căror odrasle trebuiau și ele salvate, atîta vreme cît mai era posibil ? Prin urmare, care băieți, în afară de Ernest, mai datorau bani acestor zgripțuroi și zgripțuroaice ?

Și de data aceasta, Ernest își manifestă împotrivirea, destul de firav; însă de îndată se recurse la mijloace inchizitoriale și Ernest, demoralizat cum era, negă afirmațiile anterioare, bătu în retragere și se supuse întrutotul puterilor supreme din acel moment. Spuse tot ce știa sau ceea ce credea că știe. Fu interogat, reinterogat, suprainterogat, trimis în camera lui ca să se reculeagă, și apoi supus la un supliment de interogatoriu. Ieși la iveală că băieții fumau în bucătăria doamnei Jones. Se stabili care băieți fumau și care nu fumau; care băieți aveau datorii și – în linii mari – cam la ce sume se ridicau aceste datorii, și unde le contractaseră; care băieți înjurau și spuneau vorbe urîte. Theobald se arătă ferm hotărît ca de data asta să-l silească pe Ernest să-i facă confidențe – cum spunea el – fără nici un fel de rezerve. Așa că fu scoasă lista cu elevii școlii care însoțeau notele trimise semestrial de doctorul Skinner, iar domnul și doamna Pontifex trecură în revistă *seriatim*[1] ascunzișurile caracterului fiecărui băiat, în măsura în care

[1] În serie (lat.).

Ernest avea posibilitatea de a da informații în această privință. Și totuși chiar în duminica anterioară, Theobald ținuse o predică, e drept ceva mai puțin vehementă decît de obicei, împotriva ororilor Inchiziției. Oricît de îngrozitoare era depravarea ce li se dezvăluia, domnul și doamna Pontifex se arătară implacabili, nu se opriră și nu dădură înapoi, ci scormoniră tot mai adînc, pînă ce ajunseseră pe punctul de a atinge subiecte mult mai delicate decît pînă atunci. Aci, eul inconștient al lui Ernest își asumă conducerea chestiunii și opuse o rezistență de care eul lui conștient nu era în stare, făcîndu-l să leșine și să cadă de pe scaun.

Doctorul Martin, chemat în grabă, declară că băiatul e grav bolnav: recomandă odihnă totală și evitarea oricăror emoții. Așadar, părinții îngrijorați se văzură siliți, împotriva voinței lor, să se mulțumească doar cu cele aflate pînă atunci – și, speriați de doctor, îl lăsară în pace, să ducă o viață liniștită pînă la sfîrșitul vacanței. Nu stătură însă cu mîna în sîn, fiindcă satana poate scorni destule ticăloșii și pentru cei ce stau cu mîinile în sîn ca și pentru cei ce nu stau, așa că le găsi celor de la Battersby o trebușoară, pe care Theobald și Cristina se apucară imediat s-o ducă la îndeplinire. Raționamentul lor era următorul : ar fi păcat ca Ernest să plece de la Roughborough, după ce a învățat trei ani acolo; ar fi fost greu să-i găsească o altă școală și să explice pentru ce a plecat de la Roughborough. În afară de asta, se considera că doctoul Skinner și cu Theobald sînt prieteni de cînd lumea și ar fi fost foarte neplăcut să-i dea directorului ocazia de a se simți ofensat; toate acestea erau motive foarte serioase pentru a nu-l scoate pe băiat de la acea școală. Prin urmare, singurul lucru convenabil era să-l avertizeze în taină pe doctorul Skinner cu privire la situația din școala lui și să-i furnizeze o listă a elevilor, adnotată cu observațiile extrase din gura lui Ernest.

Aceste observații urmau să fie adăugate în dreptul numelui fiecărui băiat.

Theobald era perfecţiunea întruchipată, în ce priveşte meticulozitatea; în timp ce fiul său zăcea bolnav în camera de sus, el copie catalogul şcolii, în aşa fel încît să-şi poată exprima comentariile, într-un fel de tabel, care căpătă forma de mai jos (numai că mi-am permis, bineînţeles, să schimb numele elevilor). O cruciuliţă inclusă în fiecare pătrăţel însemna că delictul avea un caracter întîmplător; două cruciuliţe arătau că era vorba de un delict săvîrşit în mod frecvent, iar trei cruciuliţe denotau o infracţiune cu caracter regulat.

	Fumat	Consumarea berii la cîrciuma *Lebăda cu sticla*	Înjurături şi limbaj obscen	Observaţii
Smith	0	0	xx	Se va apuca de fumat în semestrul următor.
Jones	x	xx	xxx	
Brown	xxx	0	x	
Robinson	xx	xx	x	

Şi tot aşa, pînă la sfîrşitul catalogului.

Bineînţeles, dintr-un spirit de echitate faţă de Ernest, avea să-i ceară doctorului Skinner, înainte de a-i spune măcar un cuvînt, să păstreze cel mai deplin secret; Ernest fiind astfel ocrotit, era absolut necesar ca doctorului Skinner să i se furnizeze elementele respective într-o formă cît mai completă.

CAPITOLUL XLIII

Atît de importantă consideră Theobald această chestiune, încît făcu o călătorie specială la Roughborough, înainte de

începutul semestrului. Era o uşurare să-l ştii plecat de acasă, dar deşi nu anunţă unde se duce, Ernest îi ghici destinaţia.

Pînă în ziua de azi, Ernest îşi socoteşte purtarea în acel moment critic drept una dintre cele mai grave şi condamnabile delăsări din viaţa lui – o acţiune la care nu se poate gîndi niciodată fără să fie cuprins de ruşine şi indignare. Spune că ar fi trebuit să fugă de acasă. Dar la ce bun ? Dacă ar fi fugit, ar fi putut să remedieze cu ceva situaţia lui sau a altora ? Ar fi fost prins, adus înapoi şi interogat cu două zile mai tîrziu în loc de două zile mai devreme. Un băiat de numai şaisprezece ani nu poate să reziste presiunii morale exercitate de un tată şi de o mamă care l-au asuprit întotdeauna într-o măsură ce depăşeşte capacitatea fizică de rezistenţă a unui om în toată firea şi încă puternic. E drept că ar fi putut să se lase omorît mai degrabă decît să cedeze, dar asta ar fi însemnat un eroism prea morbid, care de fapt tot ar fi adus a laşitate; pentru că, la urma urmei, n-ar fi fost altceva decît o sinucidere şi sinuciderea este universal condamnată ca o laşitate.

Cînd începu din nou şcoala, se văzu bine că s-a întîmplat ceva anormal. Doctorul Skinner îi strînse pe toţi băieţii laolaltă, şi în mod solemn le excomunică pe doamnele Cross şi Jones, declarînd că prăvăliile lor se află într-o zonă interzisă. De asemenea, el le interzise băieţilor să mai treacă pe strada unde se afla *Lebăda şi sticla*. Prin urmare, era limpede că aceste măsuri erau îndreptate împotriva viciilor băuturii şi fumatului. Iar înainte de-a face rugăciunile, doctorul Skinner rosti cîteva fraze impresionante cu privire la păcatul îngrozitor al folosirii vorbelor urîte. Vă puteţi închipui cum se simţi Ernest în această împrejurare.

A doua zi, la ora cînd se citeau pedepsele date în ziua respectivă, deşi nu avusese încă timpul să comită nici o infracţiune, se anunţă că Ernest Pontifex a primit toate pedepsele prevăzute de şcoală pentru răufăcători. Fu pus pe lista leneşilor pentru întregul semestru, şi supus definitiv la

toate restricţiile şi consemnele; i se limitară posibilităţile de circulaţie; fu obligat să participe la orice strigare a catalogului pentru elevii mai mici; de fapt era atît de încolţit de interdicţii din toate părţile, încît nici nu mai putea ieşi pe poarta şcolii. Această nemaipomenită listă de pedepse date încă din prima zi a semestrului şi destinate să dureze pînă la vacanţa de Crăciun, nu erau legate de nici un delict anume. Prin urmare, nu era nevoie de prea multă perspicacitate din partea băieţilor ca să lege cazul lui Ernest de interzicerea de a mai frecventa prăvăliile doamnelor Cross şi Jones.

Imensă fu indignarea stîrnită de această interzicere în ceea ce o privea pe doamna Cross, care, după cum se ştia, îl cunoştea pe însuşi doctorul Skinner de cînd era băieţel şi-i pusese pentru prima dată haine de bărbat şi căruia, cu siguranţă, îi dăduse de nenumărate ori cîrnaţi şi pire de cartofi, fără a-i cere plata pe loc. Căpeteniile băieţilor se strînseră într-un conclav, ca să chibzuiască ce măsuri să ia, dar nici nu începură bine discuţia, că Ernest bătu timid la uşă şi luă taurul de coarne, explicînd lucrurile, aşa cum se pricepea. Mărturisi totul, în afară doar de chestiunea catalogului şi de observaţiile ce le făcuse cu privire la purtarea fiecărui băiat în parte. Această infamie pur şi simplu nu fu în stare s-o mărturisească, aşa că păstră secretul. Din fericire asta nu-l expuse la nici o primejdie suplimentară, întrucît, deşi era pedant şi chiar mai mult decît pedant, doctorul Skinner avusese totuşi destul de mult bun simţ ca să-i ţină piept lui Theobald în chestiunea catalogului. Dacă îl înfuriase afirmaţia că nu cunoaşte caracterul propriilor săi elevi, sau se temea de un scandal cumplit în care să fie implicată şcoala, n-aş putea să spun. Dar în orice caz, cînd Theobald îi înmînase lista pentru alcătuirea căreia îşi dăduse atîta osteneală, doctorul Skinner îi retezase scurt vorba, neaşteptat de scurt, şi atunci, pe loc, cu mai multă suavitate decît obişnuia, încredinţase flăcărilor lista chiar sub ochii lui Theobald.

Ernest o scosese la capăt cu căpeteniile băieţilor mai uşor decît se aşteptase. Băieţii recunoscură că delictul, oricît de urît ar fi fost, fusese comis în condiţii care-i acordau circumstanţe atenuante; sinceritatea cu care vinovatul mărturisise totul, remuşcările sale evident neprefăcute şi furia cu care se năpustise asupra lui doctorul Skinner avură darul să determine o reacţie în favoarea lui Ernest, ca şi cum nu atît el ar fi păcătuit împotriva altora, cît au păcătuit alţii împotriva lui.

Pe măsură ce primul semestru înainta, curajul şi buna dispoziţie îi reveneau treptat; cînd cădea pradă vreunui acces de nemulţumire de sine şi de disperare, îl consola în oarecare măsură descoperirea că nici părinţii lui, pe care-i crezuse fără pată, nu erau deloc la înălţime. Exista obieceiul ca pe la cinci noiembrie băieţii de la şcoală să se adune pe un islaz, nu prea departe de Roughborough, şi să ardă portretul cuiva, acesta fiind compromisul la care se ajunsese în privinţa tradiţionalelor jocuri de artificii şi serbări în amintirea lui Guy Fawkes[1]. În anul acela se stabili ca victima să fie tatăl lui Pontifex, iar Ernest, după ce se tot frămîntă ce comportament să adopte, nu găsi în cele din urmă motive suficiente pentru a se ţine deoparte de o acţiune care, după cum observă el pe bună dreptate, nu putea să-i facă nici un rău lui taică-su.

Din întîmplare tocmai la cinci noiembrie episcopul ţinu o slujbă pentru confirmarea elevilor din şcoală. Doctorului Skinner nu prea-i convenise alegerea acestei zile, dar întrucît episcopul avea de îndeplinit o mulţime de obligaţii, se văzuse silit să aranjeze astfel lucrurile. Ernest se afla şi el printre cei ce urmau să fie confirmaţi, şi era profund impresionat de importanţa solemnă a ceremoniei. Cînd îl simţi pe mătăhălosul

[1] Guy Fawkes (1570 -1606) - ofiţer catolic englez, unul dintre şefii aşa numitului *complot al prafului de puşcă*, ce aveau ca scop să arunce în aer Parlamentul; a fost arestat şi condamnat la moarte, după torturi cumplite, pe care le-a suportat cu curaj.

episcop aplecîndu-se asupra lor, în timp ce el îngenunchea în capelă, abia dacă mai răsufla; iar cînd năluca bătrînului se opri în dreptul lui şi-i puse mîinile pe cap, era înspăimîntat la culme. Simţi ca a ajuns la un moment de cotitură din viaţa lui şi că Ernest din viitor nu va mai semăna decît prea puţin cu Ernest din trecut.

Asta se întîmpla pe la amiază, iar o oră mai tîrziu, la masă, efectul confirmării se mai estompase şi Ernest nu văzu nici un motiv pentru care ar trebui să renunţe la distracţia anuală prilejuită de aprinderea rugurilor. Aşadar, se duse împreună cu ceilalţi şi se ţinu foarte tare, pînă cînd fu scoasă la iveală imaginea lui taică-su, gata să fie arsă; atunci simţi o oarecare spaimă. Era un biet manechin din hîrtie, cîrpe şi paie, dar ei îl botezaseră „reverendul Theobald Pontifex", şi sentimentele lui Ernest suferiră un şoc violent, cînd îi văzu pe băieţi îndreptîndu-l spre foc. Totuşi, nu se dădu bătut şi, peste cîteva minute, cînd totul se termină, nu se simţea deloc mai rău pentru că asistase la o ceremonie determinată, la urma urmei, nu atît de duşmănie, cît de înclinaţia copiilor către pozne.

Trebuie să spun că Ernest îi scrisese lui taică-su despre felul nemaipomenit în care era tratat acolo; ba chiar îndrăzni să-i sugereze lui Theobald să intervină în favoarea lui, amintindu-i cum i se smulseseră toate acele declaraţii; deocamdată însă, Theobald se cam săturase de doctorul Skinner; arderea catalogului în faţa lui fusese un eşec care nu-i dădea cîtuşi de puţin curajul de a se mai amesteca a doua oară în treburile interne ale şcolii Roughborough. Prin urmare, îi răspunse lui Ernest că trebuie ori să-l scoată complet de la Roughborough, ceea ce din multe puncte de vedere n-ar fi fost de dorit, ori să se încreadă în înţelepciunea directorului şcolii, cu privire la justeţea tratamentului ce-l consideră cel mai potrivit pentru oricare dintre elevii lui. Ernest nu mai insistă; tot îi mai era ruşine că se lăsase tras de limbă, încît nu mai îndrăznea să insiste ca să obţină amnistia făgăduită.

În timpul „scandalului cu doamna Cross", cum îl denumiră băieţii, se petrecu la Roughborough un fenomen remarcabil. Mă refer la faptul că, în anumite condiţii, unii dintre băieţii mai mari începură să le facă servicii celor mai mici. Băieţii din clasele superioare nu erau supuşi nici unor restricţii de circulaţie, şi deci se puteau duce la prăvălia doamnei Cross ori de cîte ori doreau; prin urmare se transformară în mijlocitori, şi aduceau orice, fie de la doamna Cross, fie de la doamna Jones, pentru oricare dintre băieţi, indiferent în ce clasă erau, între orele nouă fără un sfert şi nouă dimineaţă, sau şase fără un sfert şi şase după-amiază. Încetul cu încetul, însă, băieţii deveniră mai îndrăzneţi şi prăvăliile respective, deşi nu se ridicaseră pe faţă restricţiile împotriva lor, încetară în mod tacit să mai facă parte din zona interzisă.

CAPITOLUL XLIV

Aş putea să-l scutesc pe cititor de prea multe detalii cu privire la anii de şcoală ai eroului meu. Trecînd dintr-o clasă într-alta, ajunse fără voia lui în clasa doctorului Skinner, şi în ultimii doi ani de şcoală se află în grupa intermediară, deşi nu ajunsese niciodată printre fruntaşi. Nu prea muncea şi cred că doctorul Skinner se dezinteresa de el, considerîndu-l un băiat ce trebuie lăsat în pace, pentru că rareori îl mai punea să interpreteze textele, iar în ceea ce priveşte temele, Ernest i le prezenta ori nu i le prezenta, după cum avea chef. Cu timpul, încăpăţînarea lui tacită şi inconştientă izbuti să realizeze mai mult decît ar fi făcut-o cîteva ieşiri mai îndrăzneţe în perioada iniţială. Către sfîrşitul anilor de învăţătură, situaţia lui *inter pares* era cam aceeaşi de la început; intra mai degrabă în

pătura bunicică a elevilor proşti – indiferent dacă erau din clasele mari sau mici – decît în cea slăbuţă a elevilor buni.

Numai o singură dată în tot cursul existenţei sale la şcoală fu lăudat de doctorul Skinner pentru o temă. Pe aceasta însă o păstra cu multă grijă, ca fiind cel mai bun exemplu de aprobare rezervată pe care-l văzuse. Trebuise să scrie nişte versuri latine în ritmul lui Alceu[1] pe tema *Cîinii călugărilor de la mînăstirea Saint Bernard*, şi cînd i se dădu înapoi exerciţiul, constată că doctorul scrisese pe margine: „În acest exerciţiu de versuri alcaice – deşi este foarte prost făcut – am impresia că disting unele slabe simptome de ameliorare." Ernest zice că dacă exerciţiul a fost ceva mai bun decît de obicei, asta se datora pur şi simplu norocului, pentru că el e convins că i-au plăcut întotdeauna cîinii – şi mai ales cei din rasa Saint Bernard – cu mult prea mult ca să-i facă vreo bucurie să scrie versuri alcaice despre ei.

– Amintindu-mi acum de această întîmplare, îmi spuse deunăzi Ernest rîzînd vesel, mă respect mai mult pentru faptul că niciodată n-am căpătat nota cea mai mare la un exerciţiu, decît m-aş respecta dacă aş fi căpătat-o ori de cîte ori se putea. Îmi pare bine că nimic nu m-a putut determina să fac versuri latineşti şi greceşti; îmi pare bine că Skinner n-a izbutit niciodată să aibă vreo influenţă morală asupra mea; îmi pare bine că taică-meu m-a pus să trudesc peste puterile mele de copil, pentru că altfel, mai mult ca sigur, m-aş fi lăsat dus de toată această escrocherie şi aş fi scris şi eu versuri alcaice despre cîinii călugărilor de la Saint Berard, tot aşa de bune ca şi cele ale colegilor mei; şi totuşi, nu ştiu, pentru că-mi amintesc că mai era un băiat, care a predat profesorului o temă oarecare în latineşte, dar pentru propria lui plăcere a scris următoarele :

[1] Alceu - (sec. VII î.e.n.) - poet liric grec, creatorul versului alcaic.

La Saint Bernard sînt cîini ce umblă prin zăpadă
Salvînd cîte-un copil ce s-a-ntîmplat să cadă
Ei poartă sticle cu rachiu întăritor
Legate cu şiret frumos de gîtul lor.

Mi-ar fi plăcut să fi scris şi eu aşa ceva, şi realitatea este că am încercat, dar n-am izbutit. Nu prea mi-a plăcut ultimul vers şi m-am căznit să-l repar, dar n-am reuşit.

Mie mi s-a părut că văd în purtarea lui Ernest urmele unei antipatii duşmănoase împotriva celor ce-l instruiseră în tinereţe, şi am spus ceva în această privinţă.

– A, nu, răspunse el, tot rîzînd. Nu mai mult decît a simţit Sfîntul Antoniu faţă de dracii care-l ispitiseră, cînd i-a reîntîlnit întîmplător, peste un secol sau două. Bineînţeles, el ştia că sînt draci, dar n-avea nimic împotriva acestui lucru: la urma urmei trebuie să existe şi draci. Probabil că Sfîntului Antoniu îi plăceau aceşti draci mai mult decît le plac multor alţi oameni, şi de dragul amintirilor comune a manifestat faţă de ei toată indulgenţa compatibilă cu păstrarea bunei cuviinţe.

Şi pe urmă, ştii, adăugă Ernest, Sfîntul Antoniu i-a ispitit şi el pe draci, cam în aceeaşi măsură în care l-au ispitit şi ei pe el; sfinţenia lui cu totul ieşită din comun îi ispitea irezistibil să-l ispitească. La drept vorbind, diavolii erau cei care meritau în mai mare măsură compătimirea noastră, că sfîntul Antoniu i-a dus în ispită făcîndu-i să se prăbuşească, pe cînd Sfîntul Antoniu n-a căzut. Sînt convins că el trebuie să fi fost un băiat antipatic şi de neînţeles, şi dacă îl voi mai întîlni vreodată pe Skinner, cu nimeni n-aş ţine mai mult să dau mîna decît cu el şi nimănui nu i-aş face cu mai multă bucurie un serviciu.

La Battersby lucrurile mergeau cu mult mai bine: chestiunea cu Ellen şi scandalul cu doamna Cross coborîră din ce în ce mai jos dincolo de linia orizontului şi chiar cînd Ernest stătea acasă, avea o viaţă mai liniştită, acum de cînd ajunsese monitor. Cu toate acestea, ochiul vigilent şi mîna ocrotitoare erau mereu deasupra lui, ca să-i păzească ieşirile şi sosirile şi

să-i spioneze mişcările. E oare de mirare că băiatul, deşi se străduia să salveze aparenţele şi să pară mereu vesel şi mulţumit – şi uneori chiar aşa era – avea adeseori, cînd credea că nu-l priveşte nimeni, o expresie neliniştită şi obosită, expresie care trăda un permanent conflict interior ?

Fără îndoială că Theobald observa această expresie şi înţelegea ce înseamnă, dar profesiunea lui consta în a închide ochii în faţa unor lucruri neplăcute; nici un cleric nu şi-ar putea menţine nici măcar o lună funcţia dacă n-ar practica această artă; şi pe urmă, Theobald îşi permitea de atîţia ani să spună ceea ce n-ar fi trebuit, şi să nu spună ceea ce ar fi trebuit, încît era prea puţin probabil să vadă ceea ce i se părea mai comod să nu vadă, în afară doar de cazul cînd era obligat s-o facă.

De altfel nici nu i se cerea ceva prea greu; să nu facă un mister din ceea ce natura nu făcuse, să introducă un control raţional asupra conştiinţei sale, să-i lase lui Ernest puţin frîu liber, să nu pună atîtea întrebări, şi să-i dea bani de buzunar cu recomandarea de a nu-i cheltui pe diverse *menus plaisirs*[1]...

– Şi spui că asta nu e mult, a rîs Ernest, cînd i-am citit ceea ce scrisese chiar atunci. Dar astea reprezintă toate îndatoririle unui tată; cel mai rău lucru, însă, este să faci un mister din ceea ce nu este. Dacă oamenii ar îndrăzni să-şi vorbească fără rezerve, peste o sută de ani de aci înainte ar exista mult mai puţine supărări pe lume.

Dar să ne întoarcem la Roughborough. În ziua plecării, cînd fusese chemat în bibliotecă pentru a i se strînge mîna, Ernest constată cu surprindere că, fiind fără îndoială bucuros că pleacă, nu-i purta totuşi nici un fel de pică doctorului Skinner. Ajunsese la capătul tuturor neplăcerilor legate de şcoală şi era încă în viaţă, iar dacă stăteai să te gîndeşti, nici nu făptuise greşeli mult mai grave decît alţii. Doctorul Skinner îl primi cu multă amabilitate, şi faţă de cît era el de greoi de obicei, se

[1] Plăceri mărunte (fr.).

arătă chiar zgîobiu. Tinerii sînt mai întotdeauna destul de uşor de împăciuit şi Ernest simţi la plecare că încă o întrevedere de acest fel nu numai că ar fi şters cu buretele toate vechile răfuieli, dar chiar l-ar fi adus în rîndurile admiratorilor şi susţinătorilor doctorului Skinner, printre care, trebuie să spunem pentru deplină echitate, se aflau marea majoritate a celor mai promiţători băieţi din şcoală.

Înainte de a-şi lua rămas-bun, doctorul Skinner merse pînă acolo încît scoase un volum de pe rafturile ce-i păruseră lui Ernest atît de înspăimîntătoare cu şase ani mai înainte, şi i-l dădu, după ce-i scrise numele pe el şi cuvintele δεσπρε αδυν ριλε ατενιεν€ care cred că înseamnă „Cu cele mai bune urări din partea donatorului". Cartea era scrisă în limba latină, de un neamţ, pe nume Schomann; se cherna *De comitiis Atheniensibus*[1]; nu constituia chiar o lectură uşoară şi distractivă, însă Ernest simţi că a sosit timpul să ajungă şi el să înţeleagă pe deplin constituţia ateniană şi sistemul ei electoral; le studiase de multe ori, dar le uitase tot atît de repede cum le învăţase; acum însă, cînd îi dăduse doctorul cartea asta, avea să şi le însuşească definitiv. Ce ciudat era! Voia foarte mult să ţină minte aceste lucruri; ştia asta, dar nu izbutea niciodată să le reţină; în ciuda voinţei lui de-abia îi intrau în cap că-i şi ieşeau, pentru că avea o memorie îngrozitoare; în schimb, dacă cineva îi cînta o bucată muzicală şi-i spunea din ce e, n-o uita niciodată, deşi nu făcea nici cel mai mic efort de a reţine, şi nici măcar nu-şi dădea seama că se străduieşte s-o memoreze. Mintea lui trebuie să fi fost prost conformată, iar el nu era bun de nimic.

Pentru că mai avea încă puţin timp la dispoziţie, luă cheile bisericii Sfîntul Mihai şi se duse pentru ultima oară la orgă, instrument la care ajunsese să cînte destul de bine în ultima vreme. Se plimbă mai întîi în sus şi în jos pe intervalul dintre

[1] Despre Adunările ateniene (lat.).

scaune, pe gînduri, şi apoi, aşezîndu-se la orgă, cîntă de vreo şase ori imnul *Ei nu voiau să bea din apa rîului*; după aceea se simţi mai liniştit şi mai mulţumit; apoi, despărţindu-se cu greu de instrumentul pe care-l îndrăgise atît de mult, o porni în grabă spre gară.

Cînd trenul ieşi din staţie, Ernest privi de pe terasamentul înalt către căsuţa pe care o închiriase mătuşa lui şi unde murise, s-ar putea spune din dorinţa de a-i face lui un bine. Iată cele două uşi de sticlă binecunoscute lui, dat fiind că pe acolo coborîse adesea ca să traverseze peluza de iarbă ce despărţea casa de atelier. Îşi reproşă că se arătase prea puţin recunoscător faţă de această femeie de treabă – singura dintre rudele lui faţă de care se simţise înclinat să i se destăinuie. Oricît de mult regreta că a murit, îi părea totuşi bine că n-a apucat să afle despre buclucurile în care intrase el, după moartea ei; poate că nu l-ar fi iertat, şi ce îngrozitor ar fi fost! Dar pe de altă parte, poate că dacă ea ar fi trăit, el ar fi fost cruţat de atîtea şi atîtea nenorociri. Aceste gînduri îl întristară iar. Cum, cum aveau oare să se sfîrşească toate astea ? se întrebă. Oare şi pe viitor, ca şi în trecut, aveau să se ţină lanţ păcatele, ruşinea şi suferinţele, iar ochiul vigilent şi mîna ocrotitoare ale lui taică-su aveau să-l încarce cu poveri mult prea grele pentru umerii lui – sau avea să ajungă şi el într-o bună zi să se simtă aproape mulţumit şi fericit?

O ceaţă fumurie întuneca puţin soarele, aşa că ochii puteau să-i suporte lumina, şi Ernest, continuînd să mediteze, privea drept în soare, ca şi cum ar fi fost chipul unei persoane cunoscute şi iubite. La început faţa îi era gravă, însă cu o expresie binevoitoare, ca a unui om obosit care simte că şi-a terminat o misiune de lungă durată; dar peste vreo cîteva secunde i se înfăţişă latura comică a nenorocirilor lui, şi zîmbi, jumătate cu reproş, jumătate vesel, gîndindu-se ce lipsit de importanţă era tot ce i se întîmplase, şi cît de mici erau greutăţile lui în comparaţie cu cele cu care se luptau majoritatea oamenilor.

Continuînd să privească în ochiul soarelui, şi zîmbind visător, îşi aminti cum participase la arderea portretului lui taică-su, şi se înveseli, pînă ce, în cele din urmă, izbucni pur şi simplu în rîs. Chiar în clipa aceea vălul subţire al norilor părăsi discul soarelui şi el fu readus pe *terra ferma*[1], printr-o explozie de lumină. Atunci îşi dădu seama că e privit cu atenţie de un tovarăş de călătorie, aşezat pe bancheta din faţa lui, un domn bătrîior, cu capul mare şi părul cărunt.

– Dragă tinere, zise acesta cu multă blîndeţe, zău că nu trebuie să discuţi cu oamenii din soare, cînd te afli cu altă lume în tren.

Bătrînul nu mai spuse nici o vorbă, ci desfăcu ziarul *Times* şi începu să citească. Cît despre Ernest, se împurpură la faţă. Cei doi nu mai vorbiră în tot cursul călătoriei, dar din cînd în cînd se uitau unul la altul, aşa că figura fiecăruia dintre ei se întipări bine în amintirea celuilalt.

[1] Pămînt ferm, solid, sigur (lat.).

Redactor: RADU VLĂDUȚ
Tehnoredactor: EUGENIA CÎRSTEA
Tehnoredactare computerizată la Institutul de Teorie Socială

Bun de tipar: 25. 11. 1994; Coli tipar: 8,3

Tiparul executat în baza contractului nr. 15/1994 de către Centrul de Multiplicare al Institutului de Teorie Socială, București, Bd. Armata Poporului nr. 1-3, etaj VII

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026